

ليکوال: خليل دليمي
ژباړن: ياسين مجاهد

Ketabton.com

صدام حسين

صدام حسين | ۳۱

ليکلي

- ۹..... صدام حسين
- ۱۰..... سريزه
- ۱۰..... ولي دغه كتاب
- ۱۵..... صدام حسين د تاريخ په تله کې
- ۳۱..... صدام حسين... د افسانې د كتاب لومړۍ كرنه
- ۳۸..... صدام حسين
- ۳۸..... له عوجې... د ولسمشرۍ تر مانۍ

لومړۍ څپرکۍ

- ۴۶..... پيل
- ۴۷..... له ولسمشر څخه د دفاع كمېته
- ۵۵..... لومړۍ مدافع وكيل
- ۶۱..... د ولسمشر صدام حسين قدرمن مقام ته!

دويم څپرکۍ

- ۶۲..... د تاريخي ليدنې سفر
- ۶۵..... زورور امرونه
- ۶۶..... دقيقې... ساعتونه
- ۷۲..... د ولس يووالي ته پاملرنه
- ۷۳..... ايران؛ تاريخي دښمن
- ۷۷..... د عراقي لښکر وسله وال کول

دريم څپرکۍ

- ۸۰..... د جگړې لومړۍ مخ... پرېکړه کوونکي
- ۸۶..... ولسمشر د يرغل په ورځ چېرته و؟

څلورم څپرکۍ

- ۸۹..... د پرېکړه کوونکي (جگړې) دويم مخ مقاومت

صدام حسين

(په امريکايي زندان کې)

ليکوال: خليل دلیمي

ژباړن: محمد ياسين مجاهد

خپرنډوی: اکسوس کتابپلورنځی

دیزاین چارې: حسیب الرحمن

چاپځی: وایگل چاپ

چاپ کال: ۲۰۱۸ / ۱۳۹۷

پته: افغانستان-کابل، درېیمه ناحیه، د دهبوري پارک جنوبي دروازې ته مخامخ

ISBN: 978-9936-626-90-4

☎ 0202 504 652, 0798 98 96 96

✉ aksosbookstore@gmail.com

f aksos book store t aksosbookstore

www. aksosbookstore.af

د دې کتاب د هر ډول چاپ او خپرولو حقوق له خپرنډوی سره خوندي دي.

پنجم څپرکی

١٩٩١ د برید پېښې ٩٦

د پریماکوف لومړۍ لیدنه ٩٩

د جاک شېراک سره لیدنه: ١٠٠

ولسمشر؛ او ورسره فرهنگي او سیاسي شخصیتونه ١٠٢

د کوټ په اړه ١٠٢

د کوټ د قضیې په کړکېچ کې د ایران رول: ١١٢

فلسطیني خوځښت ١١٣

شیرم څپرکی

صدام حسین او د ورته کس کیسه ١١٥

اووم څپرکی

بغداد څنگه نیول شو؟ ١١٩

ولسمشر ادامه ورکړه: ١٢٥

د پریماکوف دویمه لیدنه ١٢٦

د سیاسيونو رهبرۍ ته د اردو تابع کول: ١٣٠

د یرغل په گړندیتوب کې د ایران رول ١٣١

هغه معلومات چې ولسمشر ته نه وو رسېدلي: ١٣٣

د هوایي ډگر جگړه ١٣٨

د هوایي ډگر جگړه ١٤٣

اتم څپرکی

د نیولو کیسه ١٤٧

امریکايي ناول ١٤٨

نیول، څورول او لومړني لیدونکي ١٦١

د ولسمشر بندخونه ١٦٣

د قرانکریم او کورنۍ تر منځ ١٦٤

مشر او د تلفون کارول ١٦٧

نهم څپرکی

صدام حسین ١٦٩

او د ٢٠٠١ کال د سپتمبر د ١١ مې پېښې ١٦٩

لسم څپرکی

دولت او اپوزیسیون ١٧٥

یوولسم څپرکی

د ولسمشر صدام حسین ١٨٣

په بدنامولو کې د امریکا هڅې ١٨٣

خطرناکې وسلې ١٨٣

سپکې هڅې ١٨٦

د امریکا دروغ ١٨٨

د وسلو پلټلو کیسه ١٨٩

د ولسمشر د تېر ایستلو هڅه ١٩١

د ولسمشر بدنامول ١٩٢

دوولسم څپرکی

د لېوانو ډیموکراسي ١٩٩

امریکايي موانع ١٩٩

د ولسمشر لاسي ساعت ٢٠١

له بندي ولسمشر سره بې څنگه معامله وکړه ٢٠٣

دا پوښتنه مې له ولسمشر څخه وکړه، هغه راته وویل: ٢٠٤

د غداری او خیانت کیسه ٢١١

دیارلسم څپرکی

صدام حسین راتلونکي څنگه لید؟ ٢١٨

امریکا او ایران ٢١٨

بیا ولسمشر زیاته کړه ٢٢٣

خوارلسم خپرکی

- صدام، عربي نړی او نړیوال دریځ ٢٢٩
 له ایراني وزیر سره د ولسمشر لیدنه ٢٣٣
 په ١٩٩٠ ز کال کې له سعودي څخه د ولسمشر لیدنه ٢٣٥
 له سکه اردن سره د عراق اړیکه ٢٣٧

پنځلسم خپرکی

- له واکه گوښه توب ته د ولسمشر بلنه ٢٣٩
 د شیخ زاید وړاندیز ٢٣٩
 بوش او د گوښه کېدو بیه! ٢٤٢

شپاړسم خپرکی

- د عربو له مشرانو سره اړیکې ٢٤٧
 د ولسمشر د را خوشي کولو لپاره ځینې وړاندیزونه ٢٤٩
 اوولسم خپرکی

- ولسمشر او د محکمې تگلوری ٢٥٢
 په دجیل کې څه وشول؟ ٢٦٢

اتلسم خپرکی

- په خبرو اترو کې د ولسمشر چاڼې وهل ٢٦٧
 د امریکایانو او روسانو په اړه خبرې ٢٧٠
 واشنگتن ته پیغام ٢٧٥

نولسم خپرکی

- هیلي، احساسات او پیغامونه ٢٧٨
 مدافع وکیلانو ته یې په خطاب کې وویل: ٢٧٩
 طالباني ته د ولسمشر پیغام ٢٨١
 په عربو او عراقیانو ویاړل ٢٨٢
 ملي جریانونو ته پیغام ٢٨٤
 بعث او راتلونکی ٢٨٥

شلم خپرکی

- د ولسمشر پر بندخونې د برید هڅې ٢٨٧
 د برید پلان ٢٩٤
 دښمن ٢٩٤
 بریدگر ځواکونه ٢٩٤

یوویشتم خپرکی

- د ولسمشر د برمه کولو هڅې ٢٩٦
 د ولسمشر د خلاصولو یا له ولسمشر څخه د خلاصېدلو هڅه ٢٩٧
 د ولسمشر د لرې کولو وړاندیز ٣٠٢
 د چاڼې وهلو نه شتون ٣٠٦
 ناڅرگنده وینا ٣٠٦

دوه ویشتم خپرکی

- د څېړنې په ناستو کې څه وشول؟ ٣٠٩
 له قاضي سره د ولسمشر لیدنه ٣١٠
 کلکوالی، ننگونه او مېرانه ٣١٠

درویشتم خپرکی

- د ولسمشر د شخصیت په اړه انساني اړخونه ٣٢٨
 د محکمو پخوانۍ پرېکړې ٣٣٣
 د ولسمشر خواړه ٣٣٥
 ولسمشر د محکمې په تالار کې ٣٣٨
 ایا په زندان کې یې ولسمشر ته زهر ورکړي وو؟ ٣٤٧

څلورویشتم خپرکی

- له وکیلانو سره وروستی لیدنه ٣٥٠

پنځه ویشتم خپرکی

- وروستی شپې ٣٥٩
 لویې او دسیسې ٣٦١

صدام حسين

زه د دولت يو مقتدر او دقيق سپرى يم، نبي لاس کې مې توره ده او د حق لپاره يې چلوم. عادل، غيرتي او عزتمن سپرى يم. له هېڅ لوى يا وړوګي او لرې يا نږدې کس نه پر قانون لوبې کول او ملنډې وهل نه منم.

خو له دې هر څه سره سره پر خلکو زړه سواندى يم، مهربانه يم او زړه مې پر حق باندې ټينګ دى. څوک چې له خطا څخه يوه ذره هم را مخکې شي، نو زه تر حده ډېره مرسته ورسره کوم. له غريبانو سره د ورورګلوى او پلارګلوى ځانګړى احساس لرم. دغه کار مې يوازې د باور پلي کېدل نه دي، بلکې له دوى سره د غمونو په لرې کولو کې ځانګړې خواخوږي لرم... له عزتمنو سره عزتمن او د پرېوتو پر وړاندې سخت يم. د بل تر غولولو غوره گڼم چې خپله وغولېږم، همدا راز غواړم چې پر ما دې ظلم وشي، خو چې پر بل يې ونه کړم. د دولت په مالونو کې حريص يم، هومره حريص چې په کاشوغه يې را ټولوم. له خپلو قانوني صلاحيتونو سره سم يې پر هېوادنيو او انساني اړتياوو لگوم... تر نن له تېر څخه ډېر وېرېږم. راتلونکې ته په کتو هر گام پورته کوم، خو داسې څه نه خوښوم چې تر پاکوالي يې چټلې ډېره وي.

(په زندان کې د ولسمشر صدام حسين له يادښتونو څخه)

۳۶۴.....امريکا، ايران، حلبجه او وکيلان

۳۶۸.....د ولسمشر د وژلو معامله

۳۷۰.....د ولسمشر وروستى غوښتنه

۳۷۲.....د نيواک حکومت ته د ولسمشر سپارل

۳۷۴.....مشر د شهادت او وياړ زينو ته پورته کېږي

۳۷۷.....ايا په دار وڅړول شو او که ووژل شو؟

۳۸۱.....ولسمشر او د ده د قانوني مسئوليتونو سپارل

شپږ ويشتم څپرکى

۳۸۳.....وصيت - تاريخي سند

اووه ويشتم څپرکى

۳۸۹.....د دفاع کمېټه... حق خبره

۳۹۰.....ايا ولسمشر به د کمېټې په فعاليت کې مداخله کوله؟

۳۹۱.....د حق او عدالت لښکر

سريزه

ولي دغه كتاب

په پيل کې د دوو سيندونو ترمنځ ځمکه وه، د لوی عراق ځمکه. دا د هغو تمدنونو او فرهنگونو هېواد و چې له سامريانو او ليک تورو سره وځلېد. هغه تمدنونه چې پر ځمکه يې ارزښتناک اثار پېښودل، د رافدينو (دجلې او فرات د سيندونو) ځمکه. هغه شواهد چې د ملت د کار او هڅو کيسې کوي او نړۍ خپل ټول علوم او فنون د دغو دوو تلباتې سيندونو پر څنډو له جوړو شورو تمدنونو څخه اوبه کړل، د دجلې او فرات سيندونه. دا هغه عراق دی چې د ختيځ امت دريځه او ساتونکی دی چې پرله پسې او له هر لوري څخه يرغلونه پرې کېږي. دا ځمکه د ډېرو امپراتوريو او دولتونو د ماتې شاهد ده.

په همدې نوي پېر کې، وروسته له دې چې عراق خپل نفت د دښمنانو له ولکې خلاص کړل او بېچيانو ته يې په لاس ورغلل، د حيرانونکي اقتصادي، بشري، فرهنگي، روغتيايي او پوځي پرمختگ شاهد و. بې سوادې يې ختمه کړې وه او نړۍ يې په روغتيايي، علمي او ټکنالوژيک ډگر کې د برياليتوبونو شاهده وه. داسې پوځ يې جوړ کړی و چې د سمبالښت او بسياينې له پلوه د نړۍ څلورم پوځ گڼل کېده. دا پوځ پر خپل سخت دښمن په يوه بې مثاله جگړه کې بريالی شو. گردانو يې له بل هر گاونډي دولت څخه په عراق کې ښه حقوق ترلاسه کړل. دا پېر د حيرانونکي صنعتي پرمختگ او علمي انقلاب شاهد و. که څه هم دا موده د عراق په تاريخ کې تر ټولو ستونزمن پېر و چې د ۱۹۶۸ او ۲۰۰۳م کلونو ترمنځ وغځېد. اته کاله غځېدلې جگړه، د ۱۹۹۱ کال جگړه، له ديارلس کلونو زياته کلابندي، ورپسې د امريکايي، انگرېزي، صهيوني او ايراني يرغل جگړه... وينې بهوونکې پېښې... دا ټول هغه څه دي چې ولسمشر صدام حسين يې په دغه کتاب کې په مستند ډول روايت کوي.

صدام حسين | ۱۱

په ۲۰۰۵م کال کې مې په امريکايي زندان کې بندي ولسمشر صدام حسين ته د هغه د يادښتونو د ترتيبولو او خپرولو نظر وړاندې کړ. هغه هم موافقه وښوده او ويې هڅولم چې پلې يې کړم، خو د ۲۰۰۶م کال تر پسرلي پورې د امريکايي زندان ساتونکو زموږ ترمنځ د پانو د تبادلې اجازه نه را کوله. که څه هم چې ولسمشر د دې نظر عملي کولو ته ډېر په تلوسه کې و. ما ته يې وويل: "زما د يادښتونو او خاطراتو برابرول ډېر اړين دي. عمرونه د الله په لاس کې دي. زه به تا ته د يادښتونو د برابرولو لپاره ټول هغه څه ووايم چې زما په ياد دي"، خو ولسمشر بيا هم پر دې باور نه درلود چې امريکايان به ده ته د ده د يادښتونو د برابرولو او خپرولو اجازه ورکړي.

له دې وړاندې، د څېړنې په يوه غونډه کې چې (قاضي) منير حداد يې مشري کوله، ولسمشر په خپل لاس ليکلې د خپلو يادښتونو ځينې پاڼې ما ته وسپارلې، خو (د امريکايي اړيکو د دفتر مدير) کيپټن مايکل ماکوي له ولسمشره وغوښتل چې سپارل شوې پاڼې دې قاضي ته ورکړي او وعده يې وکړه چې د منځپانگې لوستلو له ډاډه کېدلو وروسته به يې ما ته را سپاري، خو په خپله وعده يې وفا ونه کړه. کله چې ولسمشر د هغوی په اړه زه وپوښتم، نو ما هم له جريانه خبر کړ، ولسمشر په دې کار غوسه شو. وروسته مو د دغو يادښتونو په ليکلو اتفاق وکړ او دا چې ډېر به يې د ولسمشر په خط ليکل او امضا کېږي.

همدا راز، لکه څرنگه چې ولسمشر صدام حسين زموږ په گران هېواد (عراق) کې له يرغل او نيواک وړاندې او وروسته د هېواد د قانوني رهبر په توگه د تېرو شويو حقيقتونو د رسولو دنده راکړې وه، ما هم دغه مسؤليت ومانه. دا د هغه له ماشومتوبه نيولې بيا د رهبرۍ تر ترلاسه کولو پورې د عراق جوړښت او نورو هغو سختو دورو ته يوه کتنه ده چې عراق يې شاهد و. په ځانگړي ډول د ۲۰۰۳م کال امريکايي يرغل او نيواک ته کتنه ده. ورپسې د داسې ورځو

«يادول دي» چې د عراق په ټول تاريخ کې يې بېلگه نه شته. له يوې خوا پر عراق او عراقي ولس باندې د نيواک، د هغه د ټلوالې او پيروانو سختې وحشت، جرمونه او کينې دي او له بلې خوا د نيواک پر وړاندې زموږ د عراقي ولس زړورتيا، همت، شجاعت، ټينگ ثبات، قربانۍ او د ولس د بچيانو اتلولۍ دي.

له ځانه سره مې وعده وکړه چې ولس ته به د ولسمشر د يادښتونو په رسولو کې امين اوسم چې د هغه له لوري ما ته ويل شوي دي. همدا راز د دې مبارکې لارې د بېلابېلو اړخونو په اړه به د خپلو ډېرو پوښتنو په ځوابونو کې هم امين اوسم. پر ما يې ټينگار کړی دی چې ټول هغه څه به برابر ووم چې ولسمشر يې راته وايي، ځکه هر وخت د امريکايانو له لوري د ده د بدني پلټنې شونتيا وه، نو ما ته يې د يادښتونو د وړاندې کولو او خپرني د غوره کولو اجازه راکړه. د کتاب د عنوان په اړه يې راڅخه وپوښتل، ما ورته وويل له ما سره ډېر عنوانونه دي، لومړی يې "تر پنځرو شاته عدالت" ده هم همدغه عنوان خوښ کړ، خو ما ورته وويل دغه د داسې يوه کتاب عنوان کېدی شي چې په محکمه کې د پېښو شويو پېښو په اړه څه [معلومات] په کې وي، نو هغه و چې زما په واسطه د ليکل شويو يادښتونو د کتاب په نومولو کې يې خپلواک پرېښودم.

او دا دی د عراق د قانوني ولسمشر له خولې د عراق د ژوند او د هغه د ملي دولت د مسير د اساسي اړخونو په اړه د هغه يادښتونه درته وړاندې کوم چې له ننگونو، پرمختگونو او له وطن څخه د دفاع له ټولو دورو سره سره نږدې څلورو لسيزو ته رسېږي. هغه وطن چې په ۱۹۹۱م کې له دښمنانو څخه مخکې شو چې دا مخکېتوب يې د نيواک د پروژې لپاره د يرغل، نيواک او زړور مقاومت لامل شو.

صدام حسين | ۱۳

په حقيقت کې دا پاڼې يو مهم تاريخي مستند دی چې عراقي ولس، د عربي او اسلامي امت زامنو او د نړۍ عامه ذهنيت ته يې وړاندې کوم. همدا راز يې تاريخ ته وړاندې کوم څو ټول د مسلمان، عربي، عراقي او تاريخي رهبر صدام حسين د ژوند په اړه قضاوت وکړي. صدام حسين هغه مؤمن او مجاهد انسان و چې خپل ژوند يې په خپله خوښه او په ډېر اوچت انداز له خپل وطن، مهمو مسائلو، لومړيتوبونو او له اسلامي عربي ملي عقيدې څار کړ.

د سياست، قانون او ادب گڼ شمېر کسانو، ملگرو او وروڼو هر يو خپل ميلان څرگند کړ چې د شهيد ولسمشر صدام حسين په اړه ليکنې وکړي، خو دا چې پولې تړلې دي، نو له اوږدو خبرو مختصر شويو، استدلال وړ او لوړ راز لرونکو کلمو پرته بل څه ته ځای نه دی ورکړل شوی چې يوه تکړه عراقي فرهنگي ژورنالېست ليکلي، هغه ژورنالېست چې له ولسمشر او عراقي ملي نظام سره مخالف و.

[د کتاب په اړه] درانه لوستونکو ته يوه يادونه: دا ده چې په يوه کتاب کې د ولسمشر سلگونو مخونو ته رسېدونکي وييز (شفاهي) او ليکنيز يادښتونه او نږدې له زرو بيتونو څخه اوښتونکي شعرونه نه ځايېږي. نو له همدې امله مې په دې کتاب کې د ولسمشر په وييزو يادښتونو بسنه کړې او ليکنۍ ټولگې به يې ورپسې خپرې کړم.

د يوه عالم وينا ده: "انسان چې په کومه ورځ ليکنه کوي، هرو مرو يې په سبا وايي: که دغه ځای په کې بدل وای نو ډېر به ښه وای. که دغه څه په کې زيات شوي وای نو ښه به ښکارېدای. که دغه په کې را مخکې شوي وای نو ډېر به غوره وای. او که دغه ځای په کې نه وای نو ډېر به ښکلی وای چې دا يو لوی عبرت دی او د ټول بشریت په کم علمۍ او نقص دلالت کوي".

خو څه چې د دغه کتاب د پښتو ترمنځ وړاندې کوو، هغه کوم تاليف يا کيسه يا کوم روايت نه دی چې د عبارتونو يا کلمو بدلول يې شوني وي، ځکه دا

شاهدي ده، ان يو مستند دی. شونې نه ده چې کلمې دې تفسير يا تاويل او يا هم بدلې شي. دا د يوه تاريخ جوړوونکي په ژبه شاهدي ده، د نوي عراق د تاريخ جوړوونکي په ژبه. دا هغه مستند دی چې پر گران عراق د شوي ظلم او هغو دسيسو په اړه خبرې کوي چې د عراق پر ضد په پټه او ښکاره پلان شوې وې. زه يې په پوره امانت سره په دې کتاب کې بيانوم او ځينې مهمې خبرې به راسره ساتم او هغه وخت به يې بيان کړم چې د عراق وضعیت ښه شي. همدا راز له دې ټولو يادښتونو څخه د ولسمشر صدام حسين په شخصي نظرياتو پورې اړوندې ځانگړې خبرې وباسو.

غواړم دلته له ټولو هغو کسانو څخه مننه وکړم او کورودانی ورته ووايم چې د دغه کتاب په خپرولو کې يې ونډه اخيستې ده. له ټولو هغو کسانو څخه چې په دې مخلصې او سپېڅلې نظريې کې يې مرسته راسره کړې او هغو چې په ليکلو، بياکتني او د نهايي خپراوي د پروسې په سرته رسولو کې يې مرسته راسره کړې ده. همدا راز له ټولو هغو کسانو څخه چې د کتاب په برابرولو کې يې زما مرستې ته پټ هويته لښکري برابرې او راواستولې. پر دوی دې زما له لوري زر ځله سلام وي او زر ځله مننه ترې کوم. الله دې دوی او مور ټولو ته توفيق راکړي چې گران عراق او عزتمن عربي امت ته خدمت وکړو.

والله ولي التوفيق.

خليل دليمي

د دفاع د کمېټې رئيس

صدام حسين د تاريخ په تله کې

د صدام حسين د يوه بندي ملگري په قلم

که تاريخ د شلمې پېړۍ پېښې په انصاف او واقعي ډول وليکي، صدام حسين به د دې دورې د يوه ډېر لوی رهبر په توگه ياد کړي. او که د دې دورې په اړه د عربي امت تاريخ وليکل شي، نو صدام حسين او جمال عبدالناصر به د ډېرو لویو عربي رهبرانو په توگه ياد کړي.

لکه څرنگه چې مو د جمال عبدالناصر په اړه د هغه په ژوند کې او د هغه له مرگه وروسته د تورونو او تهمتونو وپروونکې کيسې واورېدلې، همداسې کيسې به د صدام حسين په اړه هم واورو، بلکې تر هغو به ډېرې بدې کيسې واورو. صدام حسين پر دې تورونو چې ديکتاتور او جلاد دی. داسې پاچا دی چې خپل هېواد يې په گڼ شمېر جگړو کې ښکېل کړ چې په سلگونو زره عراقيان، ايرانيان او نور په کې ووژل شول. همدا راز په سرتمبه گيو او مانې جوړولو کې يې د هېواد پانگه ضايع کړه او داسې نور معلوم تورونه يې ورپورې وتړل، خو هغه معيارونه چې په ژوند او د اوسنيو او پخوانيو رژيمونو په ارزونه کې خطا نه مني، هغه دا دي چې لومړی بايد د عراقيانو، عربو او بهرنيانو هغه کسان وپېژندل شي چې دا تهمتونه يې په صدام پورې تړلي دي او يا يې ورپورې تړي. کېدای شي د داسې کيسو په پېژندلو کې سم معيار د عربو د ډېر لوی شاعر ((متنبي)) دا مشهوره وينا وي چې ويلې يې دي:

کله چې زما د کمي او نقصان بدې درته بيانېده، نو پوه شه چې دا زما پر بشپړوالي دلالت کوي.

نو موږ بايد پوه شو چې دغه زورور برید چا کړی دی چې دا څو لسيزې دوام لري، ان د صدام حسين له شهادته وروسته هم روان دی.

لومړني تور لگوونکي د اسرئيلو يهودي-صهيوني چارواکي، ژورنالستان او په ځانگړي ډول په امريکا او اروپا کې د دوی مرستندويان دي چې دا يو

ثابت حقيقت دی او باید پرې پوه شو او لامل يې هم ښه څرگند دی. يعنې کوم څه چې پر جمال عبدالناصر تطبيق کېدل، هماغه پر صدام حسين هم تطبيقېږي.

اسرائيلو او بهرنيو متحدينو يې دا درک کړې وه چې جمال عبدالناصر او صدام حسين «اسرائيلو» ته تر ټولو خطرناک عربي رهبران دي او دوی دواړه په خپل وخت کې د اسرائيلو لومړۍ درجه دښمنان هم وو، نو کيسه چې داسې وه، اسرائيلو باید هم خپل دغه دښمنان له منځه وړي وای. يوه ډېره ساده بېلگه به يې درياده کړم: جمال عبدالناصر ښکلی مخ، اوږد قامت، خوږه ژبه او داسې مينه ناکې نښې نښانې درلودې چې چا به ورکتل، هرو مرو به پرې مښېده. صهيوني غربي او عربي دښمنانو به کله ناکله په ورځپاڼو کې د دغو دواړو رهبرانو انځورونه په گڼوډوډه بڼه خپرول... او د کاريکاتور وسله به يې هم تل کاروله. کله چې دغه دواړه لوی عربي رهبران ژوندي وو، نو ورځپاڼو به د دوی تر انځورونو څو چنده زيات د دوی داسې کاريکاتورونه خپرول چې ورته کتل به دې، نو يوه وحشتناکه خبره به دې لیده. يو بد شکله او وپروونکی سپرې به په کې و. د جمال او صدام کاريکاتورونه يې هرو مرو پر خلکو لیدل، په ځانگړي ډول په غربي وگړو او څوک چې اسرائيلو او صهيونيانو ته خطر پېښوي، باید هم په وحشي او ناوړه بڼه خلکو ته ور وښودل شي، نو د عربو دوه ښايسته رهبران يې په خپل وخت کې په ډېرو بدرانگو څېرو اړولي وو.

له صدام حسين او جمال عبدالناصر سره د دښمنۍ ترڅنگ يهوديانو له عراق سره هم دښمني لرله او اوس يې هم لري، د دې دښمنۍ تاريخ د بخت نصر او بابل دورته رسېږي. که څه هم چې دا خبره له حقيقت څخه لرې برېښي، خو حقيقت همدا دی. کله چې په ۱۹۸۱م کال کې اسرائيلو د عراقي اتومي بټيو د ويجاړولو لپاره عمليات وکړل، په هماغه وخت کې د اسرائيلو صدراعظم

بېگن دا عمليات «بابل» ونومول چې په اصل کې يې د بخت نصر په دور کې بابل ته د يهودانو د شړلو يادونه کوله.

او د څرگندو لاملونو لرونکې يهودي دښمنۍ ترڅنگ د عراق او همداسې د صدام حسين پر ضد ځانگړې ايراني دښمني هم وه. د تاريخ په اوږدو کې فارسيانو د رافدينو د هېواد د نيولو لپاره هڅې کړې دي. د اسلام تر ظهور وړاندې هم فارسيانو پر عراق ولکه کړې وه، خو مسلمانو عربانو د قادسيې په جگړه کې عراق له فارسي واک څخه ازاد کړ. کېدای شي څوک ووايي چې داله جمهوري ايران سره څه تړاو لري، زه واييم: دا دوه بنسټيزې اړيکې ورسره لري: لومړی د فارسيزم پراخوالي د تگلارې هغه توکم پالنه چې د تاريخ په اوږدو کې عراق ترې ځورېدلې او کېدلې دی او دا توکم پالنه په ايران کې د اسلامي نومي جمهوريت تر جوړېدو وروسته هم پاتې ده. او دويم د ايران «اسلامي» بلل کېدونکي جمهوريت طبيعت. کېدای شي ځينې له صدام حسين سره د ايران دښمنۍ د ايران او عراق ترمنځ د جگړې پايله وگڼي، خو داسې نه ده، له انقلابه وړاندې چې خميني لا په پاریس کې و، يوه بهرني ژورنالېست ترې وپوښتل چې دښمنان دې څوک دي؟ خميني ځواب ورکړ: زما دښمنان «امريکا»، «شاه» او «صدام حسين» دي. صدام لا په هغه وخت کې مرستيال ولسمشر و. د عراق او ايران ترمنځ کومه لانجه هم نه وه، نو بيا ولې خميني د صدام له مشرۍ وړاندې عراق او صدام حسين خپل هدف گرځولي وو؟! ان دا هم معلومه نه وه چې هغه به د فعلي نظام رهبر وي. او دويم لامل د خميني هغه څرگندونه ده چې نظام يې پرې جوړ کړی او هغه د (ولایة الفقيه) نظريه ده. ولایة الفقيه په دې مانا، هغه فقيه چې رهبرۍ ته راځي (يعنې خميني)، هغه به د امام مهدي مرستيال او په نړۍ کې د شيعه گانو رهبر وي. نو که فارسي فقيه د ايران حاکم هم وي، خو څو چې يې د شيعي (جعفری) مذهب په اصلي مرکزونو لکه نجف، کربلاء، کاظميه او سامراء

ولکه نه وي کړې، په نړۍ کې به د شيعه گانو رهبر نه گڼل کېده، ځکه دامام مرستيال بايد په دغو اساسي او له رازې ډکو ځايونو کې وي، خو لکه څرنگه چې دغه ځايونه د عراق په خاوره کې پراته وو او د امام مرستيالي پر دغو ځايونو له ولکې پرته ناشونې وه، نو له عراق څخه د بعث گوند او د رهبرۍ له منځه وړل او د عراق پر دغو برخو ولکه لازمي وه. دا موخه اوس د دوو شيعي گوندونو (الدعوة والمجلس الاسلامي) او دوو کردي گوندونو (ديموکرات او کردستاني ملي اتحاد) ترمنځ له سياسي دريځونو او ائتلافونو څخه ډېره بڼه څرگندېدای شي. هغه داسې، خو چې دواړه کردي گوندونه پورته يادو شويو جعفري گوندونو ته په دغو اساسي او له رازې ډکو ځايونو کې واک پرېښي وي، نو په نور عراق کې به شيعي گوندونه د دواړو کردي گوندونو د غوښتنو مخنيوی نه کوي چې دا موضوع د کرکوک، نينوى او ديالا ايالتونو حالت ته په کتو بڼه څرگندېږي.

يهودو ته مهمه دا وه چې په عراق کې داسې څوک نه وي چې د هغه بخت نصر يادگاري مجسمه جوړه کړي چې د اسرائيلو هېواد يې نيولى او يهود يې بابل ته شړلي وو. دا ورته مهمه وه چې د هغه صدام حسين يادگاري مجسمه جوړه نه شي چې د ژوند تر پايه به يې په لور غږ ويل: "له نهره تر بحره پورې دې عربي ازاد فلسطين ژوندی وي". فارسيانو او پيروانو ته يې بيا دا مهمه وه چې لارښود (د امام مرستيال) يې له کومه جنجاله په سامراء، کاظميې، نجف او کربلا کې واوسي. په حقيقت کې د صهيوني بوش په وخت کې د صهيوني امريکې او د خميني د عراقي پيروانو په منځ کې پټ تړون و.

اوسني حالات د گڼ شمېر لاملونو له امله ما ته اجازه نه را کوي چې د جمال او صدام په اړه ټول اړين شيان ووايم، ځکه زه د دوى کس او دوى ته نږدې وم، خو پورته مې د حقيقت يوه پاڼه څرگنده کړه. که زمينه برابره شوه، کېدای شي نور حقيقتونه هم څرگند کړم... دا دی د عراق پر نيواک او د صدام حسين

صدام حسين | ۱۹۱

د حکومت د را پرځېدو پنځه کاله تېر شول. له صدام او بعث گونده وروسته راغلي امريکايان او عراقيان وايي چې د ديکتاتورۍ او د يو گوندي نظام (بعث) له منځه وړلو وروسته به نوى عراق جوړ کړي. زه په کې څه نه وایم، يوازې د دې موضوع له څارونکو او هر هغه شريف انسان نه چې د صدام ملگرۍ يا ملاتړى نه وي، بلکې له ټولو خلکو، عراقيانو، عربو او بهرنيانو څخه غواړم چې د صدام او بعث گوند پير او د نوي عراق دوره دې سره پرتله کړي. دا خو طبيعي ده چې په سياست کې ډېرې داسې پاملرنې شته چې سياست پوهان يې د پرېکړې صادرولو په اړه تياروي، خو لکه څرنگه چې په نړيوالو حالاتو کې معيارونه شته، په حقيقي ژوند کې همداسې معيارونه شته چې د رژيمونو او د نړيوالو د دريځ په ارزونه کې نه خطا کېږي.

مور به د صدام او تر هغه وروسته دورې ترمنځ د خلکو په ژوند او رژيم کې د ځينو اړينو چارو توپير ته يو نظر وکړو.

لومړی: کورنې امنيت، د نړۍ هر ولس چې له خپل حکومت څخه کوم څه ډېر غواړي هغه د امنيت را وستل دي. يعنې چې اوسېدونکي په خپل کور کې روغ ويده او سهار بېرته خپل کار ته خوندي او هوسا ستانه شي. همدا راز کله چې د ملگرې يا دوست ليدو ته او يا د داسې نورو عادي چارو ترسره کولو ته ځي، غواړي چې امنيت يې خوندي وي. له ايران سره د جگړې له لړۍ مودې او له هغو وختونو پرته چې امريکې پر عراق پراخ بريدونه وکړل، نور په عراق کې له ډېرشو په زياتو کلونو کې خلک له پوره امنيت څخه برخمن وو، له دغه حقيقت څخه هېڅوک هم انکار نه شي کولى. له سياسي کشمکشونو سره سره د صدام په دوره کې داسې څه نه دي پېښ شوي چې سهار دې خلک را پاڅېږي، په سرکونو دې پراته جسدونه وگوري او چارواکي يې دې په اړه ناخبره وي. په هغه وخت کې هر عراقى معلوم و، هر عراقى په دولتي ادارو کې ثبت و او تذکره يې لرله. نوم، د زېږېدو نېټه، د

اوسېدو ځای او داسې نور اړین معلومات په کې وو. کله به چې کوم اوسېدونکی د زړه د درېدا یا ترور له امله په سړک غورځېدلی و، پولیسو کولی شوی چې هغه په ډېر بد حالت کې هم په څو دقیقو کې وپېژني.

له صدام څخه وړاندې او د صدام په دور کې له دېرشو څخه د ډېرو کلونو په اوږدو کې د عراق حالت همداسې و، خو له صدام او د بعث له گوند څخه وروسته په نوي پېر کې عراقیان او رسمي چارواکي هره ورځ پر سړکونو لسگونه جسدونه پراته ويني. مسئولین یې د مړو یخچالونو ته لېږدوي، خو نه قاتل پېژني او نه مقتول. له اونیو او میاشتو وروسته چې کله یخچالونه ډک شي، بیا مړي په کربلا کې یوې هدیرې ته وړي او هلته یې په ډله ییزه توگه خاورو ته سپاري. نوموړې هدیره په عراق کې هغه ځای دی چې له لویو ډله ییزو قبرونو څخه ډک دی، خو د نوې دورې قهرمانان یې د صدام او بعث گوند په وخت کې پر ډله ییزو قبرونو د ډکېدو ادعا کوي.

یوازې امنیت د انساني ژوندانه له لومړنیو اړتیاوو څخه نه دی... پر دې سربېره چې له صدام حسین وروسته کورنی امنیت ورک شوی دی، داسې نورې اړتیاوې هم شته چې ټول وگړي ورته اړ دي او ځینې داسې اړتیاوې دي چې عراقیان پرې روږدي شوي دي. داسمه ده، عراقیان چې پر ځینو شیانو روږدي وو، اوس یې له لاسه ورکړي، خو دغه کار څه وخت پېښ شو؟ ان له عراق سره د اته کلنې اوږدې جگړې په جریان کې هم په عراق کې د خلکو ژوند ښه و. په دغې وړاندوونکې جگړه کې عراقی ولس په زړورتیا سره د جگړې ډگر ته ورتللو د پورته خبرې ښه دلیل دی چې په پای کې یې د تهران چارواکي دې ته اړ کړل چې جگړه بس کړي. که څه هم د دوی هغه ناروغې هیلې یې ور شلېدې کړې چې د ملي نظام نسکورول او پر عراق یې واکمني غوښته او عراق له دغې جگړې څخه ځواکمن او سلامت راووت.

پر دې ټول پوهېږي چې د ژوند هغه ستونزې چې عراقیان یې کړول د عراق له پراخې کلابندۍ وروسته پیل شوې. په ۱۹۹۱م کال کې چې پر عراق کوم ډول بندیز ولگېد، د هماغسې بندیز بېلگه د ملگرو ملتونو په تاریخ کې نه شته. مخکې هم ځینې دولتونه کلابند شوي وو، خو د عراق کلابندي داسې پروژه وه چې د عراق زندی کول، وړانول او د عراق د ملي نظام د رانسکورولو کار اسانول یې موخه وه. د دې لپاره دلایلو او شواهدو ته اړتیا نه شته، ځکه ټولو ته پوره معلومه ده. له دې پراخې کلابندۍ څو کاله وروسته په نړیوال دريځ کې بدلونونه راغلل. په هغه وخت کې چې امریکې او بریتانیا دا سیاست لوباوه، د فرانسې او روسې دريځونه په تدریج سره بدلېدل او د عراق د ملي نظام د نسکورولو په لوبه کې یې نور گډون نه کاوه. سره له دې چې امریکا او بریتانیا د امنیت په شورا کې د وېتو له امتیاز څخه برخمن وو، خو بیا هم د کلابندۍ د سپکولو څه هڅې وشوې چې د ۶۸۷ پرېکړه لیک د ۲۲ بند پر اساس چې د چړاو (عامه وژنې) په وسلو پورې اړوند دی، دوی یې راگیر کړل. همدا راز په ورپسې کلونو کې د دوی دريځونه هومره بدل شول چې په بندیز کې هېڅ ډول سختي نه لیدل کېده. له ۱۹۹۷م کال وروسته داسې پرمختگونه وشول چې عراق د یو څه ساده حرکت واک ترلاسه کړ او دې کار د عراقی ولس پر ژوند هم یو څه اغېزه وکړه. دلته حقیقت دا دی چې د عراق رهبري له داسې پراخې او سختې کلابندۍ سره سره بیخې ډېره هڅه کوله چې له ولس څخه دا بار سپک کړي. لومړی څه چې عراق پرې وتوانېد، هغه په ۱۹۹۱م کال کې د دښمن له لوري د ویجاړو شویو ځایونو د بیارغولو په موخه د یوه پراخه ملي پروگرام په لاره اچوول وو. «دښمن» د عراق هر څه ویران کړي وو، خو سربېره پر دې بیا هم عراقیانو د صدام حسین په مشرۍ د عراق پر پاتې وسایلو، وړتیاوو او ډېرو کمو امکاناتو د عراق په بیا ودانولو پیل وکړ.

د ۱۹۹۱م کال جگړې مهم عامه المنفعه ځايونه ويجاړ کړي وو، خو بيا هم عراقيانو وکولی شواى په اوچت همت سره ډېر ويجاړ شوي ځايونه بېرته ورغوي. او لکه څرنگه چې په همدې ټکي کې د صدام حسين د طبيعت په اړه يو دروند حقيقت پټ دی، همداسې د ده او هغه نظام ترمنځ د توپير په اړه هم درانه حقيقتونه پکې پټ دي چې له ۲۰۰۳م کال څخه وروسته د امريکا په لاس رامنځته شو.

بيا ودانول يوازې د رهبرۍ له خوا يو صادر شوی حکم نه و، بلکې پراخه ملي هڅه وه چې ميليونونه عراقيانو په داسې همت او جذبه ونډه په کې واخيسته چې د رهبرۍ، ولس او په ځانگړي ډول د ولس د ځلانده ډلو لکه علماوو، انجنيرانو، ډاکټرانو، د پوهنتونونو استاذانو او ټولو عراقي فرهنگ‌پالو ترمنځ له سمې اړيکې پرته شونې نه وه. که مسلط ديکتاتوري نظام په وگړو په زورد کار کولو توان لري، لکه د مصر د اهرامونو په څېر يې چې پرې جوړ کړي دي، خو د «ولس» له لوري رد شوی ديکتاتوري نظام نه شي کولی چې د پراخې او سختې نړيوالې کلابندۍ په جريان کې فابريکې، پلونه، د برېښنا او اوبو بندونه، مخابرات او په ټولنه کې داسې نور مهم ځايونه بيا ځلې ورغوي ((نو دا پر دې دلالت کوي چې دغه نظام ديکتاتور نه و)).

لکه څرنگه چې د دې ټولو ودانول د عراقيانو پر لور ملي احساس دلالت کوي، همداسې د حکومت او ولس ترمنځ پر سالمې اړيکې هم دلالت کوي. د بېلگې په توگه په نوي پېر کې په بغداد کې د يوه ترهگريز بريد له امله د عراق په پل خراب شو، خو په ۱۹۹۱م کال کې له بغداده نيولې تر بصري پورې لسگونه پلونه ويجاړ شوي وو، خو څومره وخت چې دغه يو پل د تېرېدونکو پر مخ بند و، په ۱۹۹۱م کې په همدومره وخت کې د عراق لسگونه پلونه بېرته ورغول شول. عراق اوس کلابند هم نه دی. امريکايان هم دا ادعا کوي چې له عراقيانو سره د هېواد په ودانولو کې مرسته کوي. په داسې وخت کې چې

له نفتو څخه د عراق عوايد په افسانوي کچه زياتېږي او عراق کولی شي چې بې له کوم لازمي څنډه څخه له ټولې نړۍ سره معامله ولري، خو بيا هم اوسني حکومتونه له څو کلونو راهيسې خپله برېښنا، د څښاک پاکې اوبه او تلفوني شبکې نه شي برابرولی، فابريکې په کې له کاره لوېدلې دي، د علمي مرکزونو وضعيت خراب دی، انجينران او د هنر څښتنان له عراق څخه بهر ته په تېښته دي، بلکې ډېری يې وژل کېږي او خبر يې پټېږي، خو بيا هم دغه حکومت ځان «ډيموکرات» گڼي او وايي چې د «ولس» له لوري «غوره» شوی دی!! که موږ په عراقي اداره کې د صدام حسين د دورې او اوسني حالت فساد سره پرتله کړو، د صدام په پېر کې به ډېر لږ او په محدوده کچه فساد ومومو، خو په ډيموکرات او ازاد عراق کې د دولت په هر ارگان کې فساد خپور دی، ان دا چې د فساد په اړه عراق يو متل گرځېدلی دی.

د دواړو دورو ترمنځ دغه وضعيت د اوسنيو او پخوانيو سياسي دريځونو د څښتنانو په منځ کې پرېکنده معيارونه بردي. دا د ((پريم)) په دوره کې د رهبرۍ د غوندې له جوړېدو بيا تر ننه پورې د امريکې، د امريکې د پيروانو، لاس‌پوڅو او د امريکې له لوري د عراق د چارو لپاره د گمارل شويو کسانو د جوړ کړي نظام په طبيعت کې مهمې گډوډۍ دي.

شونې ده څرچه کارت^۱ له ولس او په ځانگړي ډول له نهستمونو سره د اړيکې لپاره د صدام حسين او اوسني حکومت د نظام د ارزونې لپاره يو بل اساسي معيار شي. د ۱۹۹۰م کال د کلابندۍ د پرېکړې له اعلان وروسته صدام حسين پرېکړه وکړه چې دولت به له خپل واک او وس سره سم د لومړنيو خوراکي توکو لکه وريژو، اوړو، بورې، چای، د ماشومانو د شيدو، پاکوونکو او نورو شيانو يوه برخه ذخيره کوي. کله چې پر عراق د ظالمې او پراخې کلابندۍ

۱- [د غريبانو او بېوزلانو لپاره کارت. کومې کورنۍ چې به دغه کارت درلود عراقي دولت به يې د کور خرڅ ور کاوه].

دوره راغله، دغه کارت د عراق د اوسهدونكو او خيڻي گاونډيو غربيانو لپاره په كمه كچه په اساسي خوراكي اړتياوو كې وچلېد او په عراق كې قحطي او لوړه راغله. په هغو كلونو كې چې د خوړو او دوا په مقابل كې د نفتو پروگرام پلي شو، په پايله كې يې د هر چا لپاره د زېرمې ورځنۍ برخه له (۲۰۰۰) كالورۍ (انرژۍ) څخه پورته شوه. په ۲۰۰۳م كال كې له وروستۍ جگړې څخه وړاندې صدام حسين امر وكړ چې د درېيو مياشتو برخه دې مخكې له مخكې وركړل شي، ځكه دى پوهېده چې د دښمن د بريد له امله به گډوډي زياته شي.

كله چې د ((فردوس)) په سيمه كې امريكايي ټانگونو د صدام يادگاري مجسمه را گوزار كړه، نو د نوي نظام دولت مرستندويانو له ډېرې خوشالي اتنونه كول. حال دا چې دوى او د دوى كاركونكي لا تر اوسه د صدام زېرمه كړي غذايي مواد خوري. اوسني حالت ته به وگورو چې څنگه دى!!

لومړۍ: عراق له كلابندۍ څخه ووت او اوس كولى شي چې خپل نفت، توليدات، گوگړ او هر څه چې د صادرېدو وړ وي هغه صادر كړي. همداراز څه چې غواړي له رقابت او د امنيت په شورا كې د جزا د كمېټې له دخالت پرته يې اخيستلى شي. د نفتو ارزښت هم لوړ شوى دى، ان يو بېلر يې له سلو ډالرو لوړ دى. د "نوي عراق" مسئولين وايي چې په ۲۰۰۸م كال كې يې د نفتو عايدات شپېته ميليارده ډالرو ته رسېدلي، بلكې تر سلو ميلياردو هم ډېر، خو په ۱۹۷۹م كال كې چې د ايران د بدلون له امله كوم كړكېچ رامنځته شو، د عراقي نفتو دخل به له دېرش ميليارده ډالرو نه زياتېده.

اوس له پنځو كلونو وروسته چې حكومت ته هر څه برابر هم دي، د زېرمې کارت له منځه ولاړ، ډېرى وخت مستحقينو ته هم نه رسېږي. كه ځينو ته څا رسېږي «كم» وي. ډېرى وخت بيا داسې مواد ورته رسېږي چې هغه خراب او له كاره لوېدلي وي. دا هر څه، څه پټ رازونه نه دي، بلكې دا معلوم او علني

دي، ټول عراقيان پرې خبر دي، نو ايا د هغه نظام چې په كړكېچنو حالاتو كې يې ولس ته د خوړو برابرلو هڅه كوله او هغه نظام ترمنځ پرتله شونې ده چې ښه بډايه دى او څه چې يې خوښ وي اخيستى شي، خو بيا هم د ولس او نېستمنو پروا نه ساتي او پر دې سربېره د ولس غذايي توکي هم لا ترې غلا کوي. وزيران او لوړپوړي چارواکي يې د مالونو د ترلاسه کولو او په بهرنیو بانکونو لکه په ایران کې د زېرمه کولو لپاره په تړونونو ملنډې وهي!! پر دې هر څه سربېره همدا کسان بيا په پوره سپين سترگۍ په صدام او د هغه په نظام پسې بدوايي او ادعا کوي چې داسې نوى عراق به جوړ کړي چې ډيموکرات حکومت به يې د ولس له لوري انتخابېږي.

يو بل اساسي معيار هم شته، هغه دا دى چې د نوي نظام چارواکي څنگه رويه کوي او د صدام او بعث گوند په وخت کې مسئولينو څنگه رويه کوله!!

د صدام حسين په اوږده دوره کې صدام د عراق ټولې ناحيې وليدلې، د ښار په سړکونو، کليو او کوڅو کې وگرځېد، له عادي خلکو سره يې وليدل، کورونو ته يې ورغى او د ژوندانه پر حالاتو يې ځان پوه کړ. د دغو ليدنو او کتنو له امله د خلکو د حالت د ښه کېدو لپاره ځينې پرېکړې او اجراءات هم وشول. د صدام حسين د ټليفون شمېره ټولو خلکو ته معلومه وه. هېوادوالو د ټليفون له لارې هم خبرې ورسره کولې شوای. چا چې به يې د ليدو غوښتنه کوله، هغوى ته يې ثابت وخت ټاکلى و. په لسگونو او سلگونو خلک به ورته راتلل. پر ټولو وزيرانو يې دا لازمي کړې وه چې د وزارت د کارکونکو او مراجعينو ليدو ته به يو معلوم وخت ټاکي. وزير مجبور و چې رياست ته يې د دې ليدنو او اجراءاتو راپور وړاندې کړى وای...

خو د نوي ډيموکرات نظام قهرمانان چې د دوى په وينا د انتخاباتو له لارې واکداران شوي دي، په پنځو يا ډېرو کلونو کې د امريكايي ځواکونو تر ملاتړ لاندې په خضراء سيمه کې گوښه ناست دي، داسې کله ناکله که ترې را بهر

شي، ځينې خو يې لا هېڅ وزارتونو ته هم نه ورځي، د وزارت چارې له کارکوونکو سره د تېلفون له لارې اداره کوي يا ځينې کارکوونکي خضراء ته خپل کاري دفتر ته ور غواړي.

له ايران سره د جگړې په وخت کې د وسله والو ځواکونو اعلى قومندان صدام حسين به د اردو ليکې کتلې، ان تر ډېرې تېټې کچې خلک به يې ليدل. د هغوى په حالت، خوراک څښاک او اساسي اړتياوو به يې ځان خبراوه، خود ډيموکراسۍ له لارې ازاد انتخاب شوى لومړى وزير او د وسله والو ځواکونو اعلى قومندان پر بصرې او موصل د جگړې په وخت کې هېچا هم ونه ليدل، بلکې په بصره کې په برېټانوي اډه کې پاتې شو او په موصل کې په امريکايي اډه کې او نه يې د بصرې او موصل هغه کسان وليدل چې دى يې د (ازادو) انتخاباتو له لارې ټاکلى و، خو د صدام په وخت کې چې به صدام څه کول وزيرانو او پيروانو به يې هم هماغه کول. داسې کله هم نه وه پېښه شوې چې يو وزير د په يوه اونۍ کې د وزارت ادارې او کارکوونکي ونه گوري. يا دې پروژې او کارځايونه ونه گوري. عراقيان اوس هم هغه يادوي چې د ظالمې کلابندۍ په وخت کې صدام حسين هر وزير د عراق پر يوې ناحيې گمارلى و چې ويې گوري او د وزارت له امکاناتو څخه په گټنې د په هغې سيمه کې ښه خدمتونه وړاندې کړي، خو کله چې د ډيموکراسۍ نوې دوره اعلانېږي، ډېرى وزارتونه په خپلو پروژو کې ځانگړې بوديجه هم نه شي مصرفولى. مانا يې دا ده چې دا وزيران په اصل کې هېڅ کار نه کوي او نه د خپلو وزارتونو دندې پېژني، نه د وزارتونو په ستونزو او اړتياوو خبر دي، خو کله چې بيا له هېواده بهر په امريکا او اروپا کې د کنفرانسونو او غونډو يا په ايران کې د ليدنې خبره وي، نو بيا يو چارواکى هم نه په شا کېږي. په هغه وخت کې سره له دې چې جگړې او بمبارونه وو، توغندي او راکټونه ورېدل، خو د چارواکو کورنۍ په عراق کې وې، خو اوس د ډېرى چارواکو کورنۍ له عراق څخه بهر

صدام حسين | ٢٧

ژوند کوي، هلته کورونه او اپارتمانونه لري. عراق ته يوازې د يوه سياحتي چکر په توگه کله ناکله راځي. په صدام پسې به يې ويل چې ده ميليارډونه ډالر له هېواده بهر کړي دي، خو له پنځو کلونو وروسته چې کله د صدام ملي حکومت رانسکور او دى اعدام شو، د نوي نظام قهرمانانو، د دوى امريکايي او انگريزي ائتلافيانو او نورو بېوزلو د نړۍ په يوه بانک کې هم د صدام په نوم يو ډالر ونه موند. چې دا هم د دوى هغه «دروغ» او «درغلي» رسوا کوي چې دوى د صدام او د هغه د ملي نظام پر ضد ترې کار اخيست.

دوى ويل چې صدام د فرانسې په سوېل کې دوه ماڼۍ لري، دوى هڅه کوله هغه ماڼۍ د فرانسې له حکومته وغواړي، ځکه دوى د عراقي دولت ملکيت گڼلې. دا دروغ يې په داسې حال کې په صدام پسې تړل چې د عراق د بهرنيو چارو وزارت او په فرانسه کې د عراق د سفارت کارکوونکي خبر دي چې دا دوه کورونه (نه ماڼۍ) په اصل کې د عراقي دولت ملکيت و او په فرانسه کې د عراقي سفارت په نوم ثبت دي چې د اوومې زېږديزې لسيزې له لومړيو ان تر اوسه يې کرايه ورکوي. همدا راز هېچا هم صدام نه دى ليدلى چې فرانسه يې د په ځانگړي ډول ليدلې او په دغو دوو کورونو کې اوسېدلى وي. حقيقت دا دى چې د صدام په پېر کې د نظام يوه ارگان دا دواړه کورونه له فرانسوي چارواکو څخه پېرودلي وو.

په پاى کې دوى د صدام حسين د تفريحي بېرې خبرې پيل کړې، خو په حقيقت کې صدام هېڅ د سفر بېرې نه درلوده. هغه په اصل کې د دولت ملکيت و او د عراق د دولت په مشر پسې يې ځانگړې کړې وه، لکه په ملکي نظام کې چې هم همداسې و. بله دا چې هغه صدام په ځانگړي ډول کارولې هم نه ده. له ايران سره د جگړې په پيل کې د هغې جوړول هم وځنډېدل او بصرې ته را ونه رسېده، همداسې په بهر کې پاتې شوه.

دا ډېرې کمې او ساده بېلگې وې چې د دواړو دورو ترمنځ يې په رويه او دولت او ولس په پروا ساتلو کې مهم توپيرونه ښکاره کړل... د ډېکټاتوري او جلاډي دورې او د ولس له لوري د انتخاب شوي ډيموکرات حکومت دورې ترمنځ، خو تر امريکايي اعلان شوي نيواک او ايراني نااعلان شوي نيواک لاندې مغلوب شوی ولس پر داسې ډېرو ډېرو حقيقتونو خبر دی. په داسې حال کې ده چې د دښمنانو او دسيسو پنځه کاله او څو اونۍ لاندې وتلې.

کومو وگړو چې د صدام حسين او بعث گوند تر سيوري لاندې ژوند کړی اوس يې هم په ياد دي چې هغوی څنگه ژوند کاوه، صدام به څنگه سلوک ورسره کاوه، وزيرانو يې څه ډول رويه کوله او اوس د نوې دورې قهرمانان هم گوري چې ژوند يې څنگه دی، څه کوي او څه نه کوي. همدارنگه بله ډېره مهمه خبره دا چې د امريکا، اروپا او ايران په بانکونو کې څومره پسي لري!!

په حقيقت کې د دغه ځانگړي رهبر د بشپړ انځور د کښلو لپاره څو پاڼې بس نه کوي. د صدام حسين دوره د ولسمشر له مرستيالی او د پرمختگ له رښتني مخکښي څخه رانيولې بيا تر ولسمشرۍ پورې له دريو لسيزو زياته موده وغځېده چې په شلمه پېړۍ کې د عراق د ولسمشر تر ټولو اوږده موده گڼل کېږي، نو له همدې امله ډېر عينيت او امانت ته اړتيا لري... د ملت پاله عربي بعث گوند د ځانگړي رهبر په توگه د ده رول، د انقلاب د رهبرۍ د شورا رئيس د مرستيال په توگه، پر پراخې رهبرۍ سربېره چې په اويایمو کلونو کې يې د فرهنگ او رسنيو د ټينگولو مسئوليت هم پر غاړه واخيست، د نفتو يا ملي کولو کې د ده رول، مخکې د مارچ د بيان او په هغو ايالتونو کې چې ډېری اوسېدونکي يې کردان دي د خپلواک پرېښودلو په اړه د ده رول،

شمال د چارو د کمېټې د مشر په توگه دده رول، له ۱۹۷۴م کال وروسته د بارزاني د بغاوت په خپلو مشرفېدل، په ۱۹۷۵م کال کې د جزائر په تړون او د بغداد په لومړنۍ ناسته کې د ده رول، د کمپ ډيوېد په تړون کې د انفرادي مصر د تصرف له موضوع سره چلند او داسې ډېرې نورې بهرنۍ او کورنۍ سياسي او گوندي قضیې او هغه لويې پروژې چې د ده د اغېزې او رهبرۍ له امله ترسره شوې. په اويایمو کلونو کې د ملي جبهې له موضوع او له کمونيستانو، نورو گوندونو او سياسي کتلو سره په اړيکو کې د ده چلند، دا ټول هغه څه دي چې ډېرو ليکنو او ډېرو څپرکو ته اړتيا لري.

په حقيقت کې دا د خلکو په خدمت او د عراق په پرمختگ کې له پېښو، خطرونو، ځلانده کارونو او د عراق د وسله والو ځواکونو له جوړولو څخه برخمنه يوه اوږده لاره ده. پر دې سربېره يې د تلپاتې قادسيې په جگړه کې د وسله والو ځواکونو د اعلى قومندان په توگه رول ولوباوه، هغه جگړه چې په اوسنۍ زمانه کې تر ټولو لويه او مهمه عراقي او عربي جگړه گڼل کېږي. دا په داسې حال کې چې يو عربي هېواد اته کاله له داسې يوه هېواد سره په وړاندوونکې جگړه بوخت و چې له عربي هېواد څخه درې ځله په مساحت کې لوی و او د عربي هېواد دوه چنده اوسېدونکي يې لرل او لکه څرنگه چې مو مخکې يادونه وکړه، ايراني دښمن ماتې وخوره او جگړه يې بس کړه.

صدام حسين د دغو کلونو، مهمو پېښو او لويو خطرونو په اوږدو کې تل يو ثابت رهبر و. وينښ ذهن لرونکی، چاپک، پرېکړه کوونکی، مفکر او داسې رهبر و چې ټولو ته به يې غورځنوی او د اوږدو بحثونو په پای کې به يې دريځ رالڼداوه (خلص کاوه).

دا لاره چې په پېښو ډکه، عزتمنه او بېله وه، رښتيا هم ډېر «رغون» ته اړتيا لري او بايد د صدام حسين هغه ملگري په کې ونډه واخلي چې له ده سره يې د

^۱ ليکوال د کتاب د ليکلو د مهال نېټه يادوي. اوس د عراق له نيواکه څه باندې څوارلس کلونه تېر شوي.

نوموړو پېښو په جريان کې ژوند کړی و او په ځينو يا ډېرو کې يې گډون هم درلود.

دا هڅه يوازې د ده د يوه عاجز ملگري د اوږده سفر سرريزه او د هغو ملگرو لپاره يوه انگېزه ده څو وغږېږي او ليکنې وکړي.

په پای کې صدام حسين ولاړ، د نيواکگرو امريکايانو او عراقي مزدورانو په لاس په غدر سره ووژل شو. تاريخ به هرو مرو ووايي چې دوی د يوه پياوړي سړي په مخ کې خنډونه وو. الله د پر صدام حسين ورحمېږي، په ژوندون کې لوی رهبر او د اعدام په وخت کې داسې زړور سړی و چې له مرگ څخه يې وپره نه درلوده، ان د خپل وخت د شهيدانو سردار ترې جوړ شو.

که څه هم نيواکگرو امريکايانو او عراقي مزدورانو له ډېرو ځايونو څخه د صدام حسين يادگاري مجسمې راگوزار کړې، انځورونه يې ترې لرې کړل او نوم يې ترې پاک کړ، خو تاريخ به د صدام نوم، يادښتونه او کمالات په داسې اوچت انداز تکراروي چې د بې غيرته او ذليلو لاسونه به نه شي ور رسېدای.

صدام حسين ...

د افسانې د کتاب لومړی کرښه

د علي صراف په قلم^(۱)

هغه څوک چې په اړه به يې بېلابېل تصورات او خبرې کېدې. محکمه يې هم د حق او باطل د ابدي برخې ترمنځ يو بل تاريخي شاهد و.

د دغه سړي په ژوند کې داسې ډېرې پېښې وې چې د ده اصليت يې خلکو ته څرگند کړ، خو کله چې بندي شو، نو اصليت يې لا ښه ښکاره او څرگند شو.

هلته (په بند کې) يوازې د دغه سړي په مزاج اېښودل شوی حقيقت برېښي شو. هلته يې د خپل منصب هېيت د افسانوي اتل د هېيت کسبولو لپاره پرېښود. او هلته د "ديکټاتور" حقيقت څرگند شو.

په ځولنو، قفسونو او قيدونو سره پر دوی ډېر اوچت ديکټاتور و. ولاړ به ننوت او په لوړ سر به بېرته راووت. داسې يو سړی و چې مرگ ته يې ويل: که زما د اخيستو جرئت لرې، نو راشه زه دلته يم. خو مرگ وانه خيست.

بلکې له يوه انځوريز فرېب پرته بل څه نه وو.

هو، د دار د رسی مخ ته ودرېد او کلمه يې وويله.

هو، موږ وليد چې لوڅ سر، خلاصې سترگې او څپاند د دار د رسی په لوري وروان و.

هو، موږ لیده چې تنه را کښته کېده، خو اخيرنی موسکا يې هر څه بيان کړل.

(۱) استاد علي صراف يو مشهور پرمختگ غوښتونکی عراقي سياسي ليکوال دی. څو لسيزې له ولسمشر صدام حسين سره مخالف و. خو له نيواک وروسته يې په ډېره زړورتيا هېواد ولس او ضمير ته وويل، چې د صدام حسين او د ملي حکومت پر ضد د ده ټول دريځونه، مخالفتونه او سياسي چارې يوه لويه تېروتنه وه. او د هغو په اړه يې په څو مهمو مقالو کې ښکاره څرگندونې وکړې. چې د هغو له جملې څخه يوه دا مقاله هم ده.

به د خای ملاتړ کونکو اتلانو مور ته هغه اړین معلومات برابرول چې مور به په مرافعو کې اړتیا ورته درلوده چې له جملې څخه یې په صلاح الدین ولایت کې له نظامي مشرانو او د هوايي ډگر له مشرانو سره اړیکې وې. نوموړي خای د ولسمشر له شهادت وروسته هم خپل کارونه پرمخ وړل...

خو په عمان کې د مرکزي دفتر رول ډېر لوی و، ځکه یو خو یې امکانات ډېر وو او بل له عراقه بهر و، درېیم دا چې په ژباړو او کارکوونکو کې یې ښه قدرت او غړي درلودل. د رسنیو په گډون ورته ډېر امکانات او امتیازات شته وو. پر دې سربېره یې د ولسمشر د کورنۍ له یوازیني غړي سره هم اړیکه درلوده، یعنې د ولسمشر له لور آغلې «رغد» سره. آغلې رغد د خپل پلار د دفاع د کمېټې له غړو سره د خپلې کورنۍ نمایندګه وه (ان په اصل کې د دغو دواړو دفترونو ترمنځ پرتله نه شي کېدای، ځکه د انبار دفتر په جگړې کې و او دواړو دفترونو یوې قضیې ته خدمت کاوه). خو بیا هم دغه مرکز د دولت د حقیقت پټوونکو، دروغ جوړوونکو او د نړیوالو قوانینو تر پښو لاندې کوونکو وسایلو پر وړاندې ښه فعالیت کاوه.

د ۲۰۰۴ز کال د می په میاشت کې مو له وکیل استاذ زیاد خصاونه سره اړیکه ونیوله چې د دواړو عراقی او عربي کمېټو فعالیت په اردن کې همغږی کړي. بیا مې د وچې له لارې اورني او ژمني سفرونه پیل کړل. لارې له خطرونو ډکې وې، امریکایي ځواکونو د عمان او بغداد ترمنځ مرکزي لاره تړلې وه، نو زه باید د انبار او عمان ترمنځ په دښتو کې تللی وای. کله ناکله به د شپې له خوا تللم، ځکه امریکایي کاروانونو ته څوک نږدې نه شوای ورتللی او لارې د دوی په لاس کې وې. کله ناکله خو به مو ځانونه څو ځله مړه گڼل، ځکه د مقاومت اتلانو پر یرغلگرو بریدونه کول.

د ورځو په تېرېدو سره مو جزایي وکالت لیکونه (دوسیې) جوړ کړل او د عراقی مدافع رکیالانو اتحادیې ته مو وسپارل. بیا مو جنایي محکمې ته وسپارل

صدام حسين | ۵۵

چې هغې بیا امریکایي ځواکونو ته ورکړل خو له ولسمشر صدام څخه د هغه ځانگړې امضا پرې واخلي. دا وکالتونه مو امضا شوي بېرته په هماغه لاره ترلاسه کړل چې په پای کې مې په عراق او اردن کې دواړو کمېټو او د ولسمشر کورنۍ ته وسپارل. د عراق په دفاعي کمېټه کې په لسو جزایي وکالت لیکونه کې یو وکالت له ما او زما له ملگرو سره و. دغه وکالتونه د مدافع وکیالتو د خوځښت لپاره یو اساس شو.

لومړی مدافع وکیل

د دې اجراءاتو له پای ته رسولو وروسته د محکمې په محاکماتي اصولو کې دې ته اړتیا پیدا شوه چې لومړی عراقی مدافع وکیلان باید ورته ونوموو. عراقیانو، عربو او نورو بهرنیو ملگرو ځانونه را مخکې کول، خو له زندانه بهر قانوني رهبري دخالت وکړ او له مور څخه یې وغوښتل چې درې داسې کسان نوماند کړو چې دقیق او پیاوړي صفتونه ولري او ډېره مهمه دا چې باید زړور او تکړه وي. مور هم درې کسان ور ونومول. زه د لومړي مدافع وکیل په توگه غوره شوم، سربېره پر دې د عراقی کمېټې مشر هم وم.

په هماغه وخت کې د مدافع وکیالتو د اتحادیې د منشي، استاذ ضیاء السعدي بېل ملي دریځ دا دنده اسانه کړه، استاذ ضیاء له دې مخکې د څارنوالانو قانوني مشر و، خو د نیواک حکومت ځکه لرې کړی و چې دی پاک، عزتمن او باکفایته انسان و. نوموړي به زموږ د کار په هره برخه کې مرسته راسره کوله او له مور څخه به یې ستونزې کمولې. مور ته به یې حقوقي مشورې راکولې او د څارنوالانو پر شالید به یې خبرولو. د ده د مشورو له امله مور تر خپلې وسې وکولی شوای چې د هغو کسانو له غاړې مسئولیت کېږدو چې اهلیت یې نه درلود.

سربېره پر دې لکه څرنگه چې مور په عراق کې ورسره مخ وو، همدا راز اردني وکیلان لکه استاذ محمد الرشیدان، په اردن کې د کمېټې لومړی مشر،

استاذ زياد خصاونه او نور هم له هر لوري له کورنيو او بهرنيو ستونزو سره مخامخ وو. د کمېټې د خرابوالي او د غرو د بدناملو هلې ځلې کېدلې. دغو لورو د بهرنيو اېجنټانو لپاره کار کاوه. هڅه يې کوله چې حقيقتونه پټ کړي او د وکيلانو ترمنځ د بې باوري فضا رامنځته کړي. پر دې سربېره يې هڅې کولې چې د وکيلانو او د بنديانو د کورنيو ترمنځ اړيکې خرابې کړي او د ټولو ترمنځ شک رامنځته کړي. دا اېجنټان تر يو څه حده د خپلو موخو په پوره کولو کې بريالي هم شول، له همدې امله کمېټې ځينې غړي له لاسه ورکړل. همدا راز د پخواني لومړي وزير مهاتېر محمد په مشرۍ مو ماليزيايي وکيلان هم له لاسه ورکړل. هغوی له ډېرو ستونزو او پراخو مداخلو سره مخامخ شول څو له خپلو دندو لرې شي، خو دوی بيا هم له ولسمشر صدام حسين څخه د ملاتړ په خاطر خپل امکانات د کمېټې په لاس کې ورکړل.

ځينې صفوي ډلو ټپلو او له محکمې څخه استفاده کوونکو حکومتي چارواکو هم د خپلو عناصرو له لوري هڅې وکړې چې زموږ په گرځنده تليفونونو او برېښنالیکونو پسې ډېر دروغجن معلومات را زيات کړي او په مقابل کې موږ هم ډېر معلومات ترلاسه کړل، دغه معلومات د محکمې له تالار څخه د ځينې هېوادپاله کسانو له لوري په پټه خپاره شول. ځينو د "ضمير" د وېښتيا له امله خپاره کړل او له ځينو څخه بيا په محکمه کې د خپلو کورنيو اختلافاتو له امله خپاره شول. موږ به له دغو معلوماتو څخه په ډېر پام سره کار اخيست.

دا چې دا قضيه يوه اړينه او تاريخي قضيه وه او دښمنان يې په لیکو کې دننه شوي وو، نو څو ځله په خيالي پيسو زما د غولولو هڅې وشوې څو له دې خطري او اړينې دندې څخه وگرځم، خو زما لپاره الله بسنه کوله، زړه او اېمان مې ټينگ و، دغه عزتمن مسئوليت، دروند سپرې، خپله قبيله، ولايت او ټول

عراق مې سترگو ته درېدل، همدا راز ټول درانه ملاتړي او د راتلونکي نسل او تاريخ پرېکړه مې سترگو ته درېده.

کله چې دښمنان زما له غولولو مايوس شول، هڅه يې وکړه چې د پلان دويمه برخه پلې کړي، زما د ترور او وژلو لپاره يې پوره کوښښونه وکړل، خو ټول ناکام شول. دا مسئله به نوره پر خپل ځای پرېږدو. تاريخ به پرېږدو چې خپلې خبرې وکړي. که مو د سپکو او لږو امکاناتو له امله کوم کمی کړی وي، نو راتلونکو نسلونو ته عذر وړاندې کوو او که مو داسې يوه پايله تر يو څه حده پوره کړې وي چې له وړاندې څخه خيال گڼل کېده، نو د الله شکر ادا کوو. که د ملگرو په اړه رښتيا ووايم، نو زښته اخلاصمن خلک وو، پر ولسمشر هم گران وو، پر دوی باندې يې خپله خوښي او راحت څرگند کړ، په ځانگړي ډول عرب وکيلان، لکه دکتوره عائشه قذافي، استاذ نجيب نعيمی، استاذ صالح عرموطي، استاذ امين الديراب او نور، همدا راز زموږ بهرنی ملگري استاذ رمزي کلارک.

که رښتيا خبره وکړم، موږ مال او کوم مادي ملاتړ نه درلود. کله چې له ولسمشر صدام حسين او د هغه له ملگرو څخه د دفاع دنده را له غاړې شوه، نو نور کارونه مو ودرول او دفترونه مو بند کړل.

د ۲۰۰۵ز کال په اتمه مياشت په رمادي کې د کمېټې او دفتر وضعیت داسې حد ته ورسېد چې ورسره د بلې دندې پرمخ وړل ناشوني وو. کله چې د ولسمشر لور آغلې رغد زموږ د کمېټې په وضعه خبره شوه، له موږ سره ودرېده او دوه کمپيوټرونه او ورسره اړوند شيان يې راکړل، د کمېټې مرکز ته يې د انټرنېټ ځانگړی کېبل را وغځاوه څو له بهرنی نړۍ سره په اړيکه کې شو. همدا راز يو ۱۳ kv برېښنا توليدوونکی يې راته واخيست، له مرکز سره يې په چاپي، پانيزو او نورو سمبالونو کې مرسته وکړه. د ولسمشر کورنۍ زموږ د دفتر

دوو کارکونکو ته د مياشتې ۳۰۰ ډالره معاش وټاکه او د نړيوالو اړيکو لپاره يې دفتر ته يو گرځنده ټليفون هم ورکړ.

لکه څرنگه چې زه د بغداد او عمان ترمنځ تلم را تلم، نو ما او کورنی مې ساتونکو ته اړتيا درلوده، خو ما د کمېټې لپاره دنده هم پرېښې وه، نو له همدې امله د ولسمشر کورنی له ۲۰۰۵، ۱۰، ۱ تر ۲۰۰۶، ۳، ۱ نېټې پورې د پنځو مياشتو لپاره د دريو ساتونکو معاش او زما د تگ راتگ مصارف راکړل، خو د ولسمشر د کورنی مادي حالت ته په کتو ځينې نور مصارف ځينو عربي خيريې موسسو په غاړه اخيستي وو لکه په اردن کې د وکيلانو استوگنه او له بغداده تر اردنه د تگ راتگ مصارف.

دا يادونه هم بايد وکړم چې متحده ايالاتو او له هغوی سره د عراق د نيواک او استعمار په پروژه کې شريکانو له بېلابېلو لارو هلې ځلې وکړې چې له ولسمشر صدام حسين څخه د دفاع کمېټه له منځه يوسي او د ولسمشر او د هغه د ملگرو اخيرنی د ژغورلو رسۍ هم پرې کړي. د محکمو په ودانيو کې چې کوم پلانونه او تياری روانې وې، پر هغو له خبرېدو سره يې د محاکماتي ډرامې د برياليتوب هڅې وکړې. بيا يې هڅه وکړه چې د امريکايي مرکزي استخباراتو د ادارې يو عراقي الأصله افسر کمېټې ته دننه کړي، غوښتل يې چې د برېښنايزې اړيکې له لارې کمېټې ته ننوځي. نوموړې ادارې نور اشخاص هم را لېرلي وو چې د کمېټې دننه ستونزې راپورته کړي او مهم عناصر يې له منځه يوسي. همدارنگه د هغو وکيلانو د يو لوري ته کولو هڅې يې هم کولې چې ولسمشر صدام باور پرې درلود. داسې ځينې هلې ځلې يې بريالۍ هم شوې، ځکه داسې فضا يې رامنځته کړه چې د کمېټې مهم او تکړه عرب مدافع وکيلان يې لرې کړل.

د حيرانتيا خبره خو داده چې د امريکايي مرکزي استخباراتو يوه قانوني مشاور خپله دنده د امريکايي - ايراني محکمې د کمېټې قانوني مشاوريت ته واړوله.

د دفاع کمېټې د محکمې د کمېټې له رئيس څخه وغوښتل چې گوښه يې کړي، خو بې له کومې ستونزې د امريکايي استخباراتو مشاور د تش په نوم عراقي محکمې د کمېټې مشاور پاتې شو. نوموړي مشاور ډېرې هلې ځلې کولې چې بندي ولسمشر اعدام شي. همدا راز زموږ پر نيوکو سربېره يې بيا هم د کمېټې په چارو او تگلوري کې مداخله کوله. کله چې په ۲۰۰۶، ۱۱، ۵ نېټه د ولسمشر د اعدام امريکايي - اسرانيي - ايراني پرېکړه اعلانېده، نو نوموړی مشاور ډېر خوشاله و.

کمېټې، رئيسانو او غړو يې او له کمېټې بهر نورو کارکونکو چې د دفاع په ډله کې يې کار کاوه، ټولو په ډېرو سختو حالاتو کې کار وکړ. خطرونه وو، ستونزې وې، تهديدات او دښمنۍ وې او ان د کمېټې ځينې غړي ووژل شول. موږ دا ستونزې، خطرونه او تهديدونه د دې لپاره گالل چې دا کار مو خپل ټپي عراقي ولس او د خپل عراق راتلونکي ته خدمت گانه، هغه عراق چې که څه هم اوس د امريکايي نيواک، د هغه د ائتلافيانو، مرستندويانو او غلامانو په دسيسو کې را گير دی، که څه هم چې دوی زموږ د سر نه ټيټوونکي ولس پر ضد وحشي جنايتونه او جرمونه کوي، خو انشاء الله دا حالت به ډېر ژر له منځه ځي او عراق به د الله په مرسته او د عراق د هغو زامنو په همت چې د عراقي مقاومت په لښکرو او په ملي هېوادپاله عراقي ځواکونو او کمېټو کې دي ازاد، خپلواک، ځواکمن او يو موټی شي. او د نړۍ په دې ژوندۍ برخه کې به د استقرار او توازن اساسي عامل شي.

تاريخ او زموږ اتلو ملگرو وکيلانو ته واييم: په کومه رايه چې موږ په ۲۰۰۵ز کال کې متفق شوي وو، هغه دا وه چې ولسمشر په محکمه کې د دوی د غوښتنې مطابق د کمزوري تورن په توگه را څرگند نه شي، بلکې د يوه وکيل، رهبر او د هېواد د لومړي کس په څېر را څرگند شي. په هغه وخت کې مې رئيس ته دا نظريه وويله، هغه هم په ورين تندي ومنله، خو مطلق مسلکي

صدام حسين | ٦١

عربي او اسلامي امت او له تاسې قدرمن څخه د دفاع لپاره ناره پورته كړې ده چې "له ولسمشر صدام حسين څخه د دفاع" كمېټه جوړه كړي. په عربي هېواد كې د دفاع كمېټې هم د دفاع له هغې كمېټې سره د لومړي ځل لپاره وليدل چې په انبار كې ده او د ټول عراقي ولس استازيتوب كوي.

President Saddam Defense Lawyers

P.S.D.L

د ولسمشر صدام حسين قدرمن مقام ته!

د جينوا د تړون په (١٠٥مه) ماده كې دا حق ورکړل شوی دی چې له څارونکي پرته له وکیل سره لیدل کولای شي او دغه لوی شرف دی چې له تاسې سره وليدل شي، ستاسې لارښوونې واورېدل شي او د هغو د پلي کولو لپاره ښه لاره غوره شي.

په دغه پیغام لیک کې داسې څه نه شته چې ستاسو قدرمن حقوق دې کم کړي.

الله دې تاسې د عربي او اسلامي امت لپاره د زېرمې په توگه وساتي.

د دفاع د عراقي كمېټې رئیس

مدفع وکیل

خلیل عبود الدلیمي

أعلى ناظم

مدافع وکیل

محمد نجیب الرشیدان

دغه په عربي هېواد كې د دفاع د كمېټې د لومړني مشر استاذ محمد الرشیدان لومړنی لیکلی پیغام و چې ولسمشر صدام حسين ته په زندان کې رسېدلی و.

صدام حسين | ٦٠

مسائل يې مور ته پرېښودل، ځکه هېڅکله يې د وکالت دنده نه وه تمرین کړې. نو همالته مور پر دې قانع شوو چې د صدام حسين په څېر يو لوی، څيرک او زړور سړی کوم مدافع ته اړتيا نه لري. په ځانگړي ډول په داسې حالت کې چې امريکايانو او د هغوی مرستندويانو کونښن کاوه چې د يوه کمزوري تورن په توگه يې را څرگند کړي. شهيد ولسمشر يوه ورځ د څېړنې په يوه غونډه کې قاضي ته وويل: "اې قاضي، گرانو اتلو وکيلانو ته په ټول درنښت، زما پرېکړه به نهايي وي او تاسې حق نه لرئ چې زما رول له منځه يوښئ، ځکه مدافع وکیل، وکیل دی، بديل نه دی." او په حقيقت کې همداسې وو هم. پر همدې باندې مور قانع او متفق شوي وو.

President Saddam Defense Lawyers

P.S.D.L

بسم الله الرحمن الرحيم

الله تعالی د آل عمران سوري ١٦٠ ایت کې فرمایي:

ژباړه: که الله مو مرستندوی وي، نو هېڅ قدرت درباندي برلاسی کېدی نه شي؛ او که هغه تاسې پرېږدي، نو بیا له الله نه وروسته څوک ستاسو مرستندوی کېدای شي؟ نو څوک چې رښتيني مؤمنان دي، هغوی د يوازې پر الله توکل وکړي.

د عراق د ولسمشر صدام حسين قدرمن مقام ته

سلامونه او نېکې هيلې؛

سره له دې چې انگرېز -امريکايي دښمن هېڅ قانوني اساس ته نه گوري، د نړيوال قانون او د نړيوالو عرفونو او تړونونو مخالفت کوي او جهاد هم فرض عين شوی دی، خو وتلیو قانون پوهانو چې الله ښه قانوني پوهه ورکړې له

دويم څپرکی

د تاريخي ليدنې سفر

پر الله قسم اې خليله! په دې ورځو کې زوی د پلار لپاره څه نه کوي او پلار د زوی لپاره.

تا چې څه وکړل هېڅوک يې د چا لپاره نه کوي.

له الله څخه غواړم چې داسې يو ځای راکړي چې تا ته يو څه ښه درکړای شم. که څه هم ته يې کوي، خو زه د ډېرو هڅو اجازه نه درکوم، ځکه پوهېږم چې له ما څخه د دفاع بيه ستا ژوند دی.

الله ج، ته راته د خپلو شهيدو زامنو پر ځای راکړی يې.

(صدام حسين په زندان کې)

دويم سفر مې له معانات څخه پيل کړ، خو دا ځل له امريکايانو سره. ډېر ځله مې ترې وغوښتل چې له ولسمشر صدام حسين سره وگورم او د هغه لارښوونې واورم. کېدای شي دا مې له ولسمشر سره د نږدې ليدو د شوق او رغبت له امله و، ځکه ما له دې وړاندې د ټلوېزيون له بڼې پرته هېڅکله مخامخ ليدلی نه و. اوږده موده يې ځوابه منتظر وم.

په ۲۰۰۴، ۱۱، ۲۶ نېټه د يوه اړين کار لپاره د عراقي وکيلانو مشر ور وغوښتم، په فکرونو کې ډوب وم. بغداد ته ور روان شوم. د امريکايي نظامي گادو د غرهار ترمنځ مې موټر چلاوه. سره له دې چې دوی ته ورنږدې کېدل له خطره ډک وو، خو د اتحاديې مرکز ته سلامت ورسېدم. يو کس مې وليد چې د محکمې استازيتوب يې کولو، پټ يې راته وويل چې په ۲۰۰۴، ۱۲، ۸ نېټه به له ولسمشر صدام حسين سره گورم، خو خبره د د خطرناک دريځ او امنيتي لاملونو له امله همداسې راز وي. مخکې له دې چې ولاړ شي، زه يې پر خبرو باوري نه وم، خو له ما څخه يې د موټر نمبر، رنگ او نور دقيق معلومات وغوښتل او دا يې راڅخه وغوښتل چې يوازې به يم که به بل څوک هم راسره

صدام حسين | ۶۳

وي، په کومه لاره به راځم، هغه د صفر ټکی به کوم وي چې زه بايد هلته يم. ډېرې حيرانوونکې پوښتنې وې، د ټولو معلوماتو له ورکولو وروږېدم.

له دوو ورځو وروسته زما گرځنده ټليفون وکړنگېد، په دې وخت کې زه په رمادي کې وم. يو کس و چې يو څه بند بند غږېد او ويل يې چې دی امريکايي ژباړن (ترجمان) دی، له هغو امريکايي ځواکونو سره کار کوي چې ولسمشر صدام يې نيولی دی. له ما څخه يې وپوښتل چې ته خليل الدليمي يې؟ ما ويل هو. بيا يې د ليدنې وخت راته وښود چې همغه پخوانی نېټه وه. هغه ځای يې را وښود چې زه بايد هلته يم. د اجراءاتو او حرکتونو په پټوالي يې ټينگار وکړ چې دا د ژوند په بيه راته پرېوځي.

زما په ژوند کې داسې تاريخي شېبې وې چې بيانولی يې نه شم او داسې احساسات مې درلودل چې له بيانولو يې کمزوری يم.

په معلومه ورځ په خپل موټر کې د بغداد په لوري وخوځېدم. مخکې له دې چې معلوم ځای ته ولاړ شم، هماغه کس (د محکمې نماينده) راڅخه وغوښتل چې اتحاديې ته ولاړ شم. له ځانه سره مې ويل چې کومه دسيسه نه وي، نو گاډی مې بل ځای پرېښود او زه په بل گاډي کې ولاړم، څو تنه د کاکا زمان مې هم راپسې وو. کله چې د اتحاديې مرکز ته ورسېدم، نماينده راته وويل چې د ليدنې نېټه ۲۰۰۴، ۱۲، ۱۶ ته اوښتې ده.

کله چې هماغه ورځ را ورسېده، نو په هماغه لاره روان شوم، خو د فلوجې د محاصرې له امله په صحرايي سيمه کې څلور ساعته وځنډېدم. زما له بده بخته بغداد ته له رسېدو مخکې زما موټر ودرېد، لومړی ځل و چې موټر مې په داسې دښته کې خرابېده. په دښته کې د شپانه له کېږدې پرته بل هېڅ شی نه معلومېدل، موټر مې له کېږدې سره پرېښود، په راپسې موټر کې سپور شوم. خو داسې برېښېده چې تقدير زما موټر د دې لپاره خراب کړی څو پر دې وپوهېږم چې دا زما د وژلو لپاره يوه دسيسه ده.

موخې ته ورسېدم، ناخاپه يو امريكايي تور نظامي گاډی راته ودرېد، شپږ نور امريكايي زغروال گاډي د ملاتړ لپاره ورسره وو.

يو امريكايي افسر رانږدې شو، زما د نوم او تذکرې په اړه يې وپوښتل. گاډي ته د ختلو بلنه يې راکړه، ترڅنگ يې بښنه هم ورسره وغوښته او وې ويل چې دا کار زما او زما د موکل د امنيت په خاطر کوي. په گاډي کې دننه زما له بغله يو کس کښناست او د لارې په اوږدو کې به يې راته کتل، خو کله به مو چې سترگې سره ولگېدې، نو بيا به يې نړۍ موسکا وکړه. سفر پنځوس دقيقې وغځېد. بيا گاډی ودرېد، مخې ته مې پنځه کسه افسران ودرېدل، ښه راغلاست يې راته ووايه. يوې نارنجي خيمې ته يې دننه کړم، دوی نه غوښتل چې د ولسمشر ځای سم ووينم. بيا يې يوه څلور کنجه تالار ته دننه کړم، ۲۵ متره مربع شا وخوا به و، له مرکزي دروازې پرته يې دوې نورې دروازې هم درلودې. يوه دروازه يې يوې کوتې ته ور خلاصه وه چې نږدې ۱۲ متره مربع به وه چې په همدې کې به له ولسمشر سره ليدنه هم کېده، خو بله دروازه هغې بند خونې ته ورغلې وه چې ولسمشر په کې و.

په مرکزي تالار کې څو کمپيوټرونه اېښي وو، څلور افسران پرې راتاو وو. سملاسي پوه شوم چې دا زما او د ولسمشر د ليدنې د څار لپاره دي او له وړاندې مې لا باور درلود چې له ليدنې څخه به ويديو ثبتوي.

زما بکس يې وپلاټه چې د ولسمشر لپاره مې پانې، ځينې کتابونه او قرانکريم په کې راوړی و. دا توکي يې ترې راکړل او بکس يې راڅخه وگرځاوه. قران يې هم ور وگرځاوه او ويل يې چې که ولسمشر وغوښت، نو بيا به يې ورکړو. دوی مې خبر کړل چې ولسمشر ته مې د هغه د کورنۍ يا کوم بل چا هېڅ پيغام نه دی راوړی.

زورور امرونه

يو افسر رامخکې شو او راته وې ويل: "ته به غاړه ورکوي، نه به يې ښکلوي او نه به له نږدې پوښتنه ورسره کوي. ستاسو ترمنځ مو دوه مېزونه اېښي دي. يوازې له لري او په لاس پوښتنه ورسره کولی شې. کله چې هغه راوستل کېږي، نو د ښه راغلاست لپاره به يې نه خوځېږي. له تاسې سره به زما عسکر وي، که مو اوبه په کار شوې هغه به يې دروړي، هغه په عربي خبرې نه کوي او نه هم کوم جاسوس دی." ما ورته وويل چې زه او ولسمشر کوم خادم ته اړتيا نه لرو. په ځواب کې يې راته وويل: "نو بيا به له يو بل څخه ستاسو دواړو د ساتلو لپاره درسره وي، دا هغه اجراءات دي چې هر ورو بايد وشي. او کتابونه او پانې به صدام ته هماغه عسکر ورکوي. ته چې له صدام سره د هر شي تبادلې کوي، نو د هماغه عسکر له لارې به يې کوي."

خو په اصل کې دغه عسکر د امريكايي مرکزي استخباراتو کس و او په عربي ژبه هم ډېر ښه پوهېده. زموږ خبرې يې ښې په غور سره اورېدې. زه پوه شوم چې دوی د داسې تعليماتو په واسطه غواړي چې زما او د ولسمشر پر ضد د يوه اروايي جنگ تمرين وکړي.

يرغلگرو غوښتل چې د ولسمشر د ولس د داسې زوی په واسطه يې ملاتړ وکړي چې له څارانوال کېدو وړاندې د ولس شوق ډېر تود ورته بيان کړي... تر پنځه څلورېنښت دقيقو مو زيات بحث وکړ، ما ټينگار کاوه چې په عراقي طريقه به خبرې ورسره کوم، خو دوی ډېرې خبرې کولې او ويل يې چې ولسمشر د اوس ولسمشر نه دی، اوس په جنگي جرمونو تورن دی. ما ورته وويل هرڅه چې دی، خو زه په سترې مشي کې ستاسې لارښوونې نه شم منلې، دويم مېز به هم لرې کوي. که داسې ونه کړئ، زه چمتو يم چې دا ليدنه لغوه کړم، ځکه تاسې غواړئ پر دې کارونو مو، زموږ ولسمشر ته توهين وکړئ. را وڅوځېدم، پانې مې بېرته په بکس کې اچولې او له دوی مې

وغوشتل چې ما بېرته وباسي. ورته مې وويل: "داسې ليدنه نه غواړم چې هر څه په کې ستاسو په خوښه وي". کله چې خبرې ډېرې تودې شوې، يوه امريکايي افسره راغله، لږ لږ په عربي هم گږبډای شوی، وې ويل چې زما غوښتنې مني. دا په دې مانا چې دوی د څارگرو آلو په واسطه زه څارلم او زما ټولې خبرې يې اورېدلې. افسرې په پای کې هڅه وکړه چې ځان خوښ بڼکاره کړي، نو لاس يې راکړ او وې ويل: "هرڅه چې غواړې ويې کړه، خو په غېږ کې به يې نه نيسي".

دانو ما کولی شواى چې له دومره احترام او درناوي سره سره چې ما ولسمشر ته درلود، زه د دوى امرونه ومنم؟!

په انتظار کې وم، لکه په سره اور چې ناست وم. داسې وم چې هره شېبه شونې وه چې له ژړا وچوم. وروسته يې د ليدنې کوټې ته يوړم. په خپل ځانگړي ځای کې کښناستم. افسر راته وويل: "صدام پنځه دقيقې وروسته راځي..."

دقيقې... ساعتونه

پنځه دقيقې... پنځه دقيقې... زښته اوږدې شوې. له انتظاره ډکې وې. شوق او درد په کې و. خپل ټول تاريخ مې په راتلونکو داسې شېبو کې را لنداوه چې زه يې هم په شکل نه پوهېدم... هڅه مې وکړه چې دنني احساسات مې د کوټې او له چت سره د نږدې لوړو کړکيو په څارلو راتیت کړم... خو نه کېدل، ډېره هڅه مې وکړه چې له تنگۍ او گډوډ حالت نه ځان را وباسم. دا مې لومړی ځل و چې صدام حسين مې له نږدې ليد. فکر وړی وم، ايا دا به رښتيا وي که به يو خيال وي؟ ايا... بس پوښتنو راگير کړی وم. څنگه به يې وگورم. څنگه؟ څه به ورته وایم. ډېر فکرونه او احتمالات راسره پيدا کېدل. هڅه مې کوله چې خپل ځان کنترول کړم. چې ناڅاپه دروازه خلاصه شوه او څلور افسران رانوتل، دېوالونو ته ودرېدل. يو څو ثانيې وروسته ولسمشر صدام

حسين راننوت. معمره او سر لوړی لکه د تل په څېر، خو ډيره او وېښتان يې اوږده شوي وو.

چې څنگه مو سترگې سره ولگېدې، له ځايه ور ولاړ شوم او زموږ ترمنځ له مېزه ورتېر شوم. څه لارښوونې چې دوی راته کړې وې، ټولې مې پرېښودې او گرمه غېږه مې ورکړه، ده هم تر ما لاسونه تاو کړل. د څلور واړه افسرانو حالت بدل شو او پوښتنه يې کوله چې دا مو څه روان کړي دي، خو د حال په ژبه يې ويل: ايا دا هغه ديکتاتور نه دی چې مور ته يې ويلې وو چې عراقيان ورڅخه د خلاصون په انتظار دي؟... بيا هک پک حيران ووتل، دروازه يې وربنده کړه، زه ولسمشر او يو امريکايي ساتونکی يې سره پرېښودو. ساتونکی به هم په هر نيم ساعت کې بدلېده. مور ته يې څلور نيم ساعته د ليدنې وخت وټاکه.

مخامخ سره کښناستو، ولسمشر خپل تور بالاپوش زموږ ترمنځ پر مېز کېښود. ده به تور نظامي جاکټ، سپين کميس او تور پتلون اغوست. له جاکټه يې قلم او وړه کتابچه را وايسته. ژېرې پانې يې لرلې. بې له دې چې خبرې وکړي پانې يې واړولې. زه هم بې باوره وم او خبرې مې نه کولې.

فکر وړی وم. شکونه راته پيدا شوي وو. ايا دغه کس به رښتيا هم ولسمشر صدام حسين وي، ځکه دی بدل شوی و. په مخ کې يې ځينې د سترپا نښې پيدا شوې وې. ايا هغه ورته کس خو به نه وي چې خلک يې په اړه غږېدل... شکونه همداسې پسې ډېرېدل. ځينې ملاحظې مې برابرولې، خو شېبه په شېبه مې سر را پورته کاوه. ده به له امريکايي عسکر سره شوخي کوله او خندل به يې. له ځانه سره مې وويل څوک خاندي او پر چا خاندي. ايا ورته کس په امريکايانو پسې خاندي او ولسمشر لا تر اوسه ازاد گرځي. ايا دغه ورته کس يې ځکه نيولی چې د عراقي ولس معنويات کمزوري کړي... هر ورو ورته کس او امريکايي افسر په ما پورې خاندي... خو زړه نه منله او ويل يې چې

نه همدا صدام حسين دى. لايې پانې اړولې. بيا يې سر را پورته كړ او وې ويل:

"... بناغليہ دا قصيدہ واوره:

[د قصيدې يو بيت يې را وړى]"

اورده قصيدہ يې وويله، خو زما له يوه بيته پرته نوره هېره ده. کله چې له لوستلو خلاص شو وې ويل: "دا مې په زندان کې ليکلې ده، زندان نه شي کولى چې له ما او له هغه عربي مؤمن او د خپل امت د حقونو له مدافع څخه څه لاس ته راوړي. څوک چې تاريخ ولولي، دا به ورته څرگنده شي چې ازاد عرب ذلت او ماته نه مني. ان د نيواک د ظلم او سرکښۍ په حالت کې يې هم سر لوړ وي..." بيا يې ماته وکتل، لکه غواړي وپوهېږي چې له زندانه بهر څه روان دي. ما اجازه ترې واخيسته، خان مې ور معرفي کړ، نوم، قبيله او ولايت مې وروښودل او ورته مې وويل: بناغليہ، زه له دې وړاندې چې يو وکيل يم، زه يو عراقي هېوادوال يم، د عراقيانو او عربي ولس سلامونه مې درته راوړي دي. زه زده کوونکى يم او ته استاذ يې. زه ستاسې قدر وړ لارښوونو ته چمتو يم. د راحت او ډاډ نښې يې پر مخ ښکاره شوې. بيا يې د مېز پر سر زما لاس ونيو او وې ويل: "موږ له هغې سره مشوره وکړه، خو زموږ مخه يې ونيوله" ^(١) بيا يې دا جمله څو ځله تکرار کړه، امريکايي پوځي هم هک پک راته کتل.

١- دا په عراقي ادب کې يو اواز دى. د هغې زړې ښځې په اړه خبره کوي چې مظلومه نومېده. کله چې عثمانيانو عراق نيولى و هغه زموږ په قبيله کې وه. کله چې پوځيانو د صدام حسين اجداد شړلي وو، ځينو قبيلو له وېرې ځاى نه ورکاوه. نو د دليم يوې قبيلې ته يې پناه ور وړې وه. يوه مشر له ترکي پوځيانو خپله وېره وړته ښودلې وه او بل مشر يې ور وړ ته په گوته کړى و. بل هم د تېر په څېر خبره وړ ته کړې وه او دا يې هم وړ ته ويلې وو چې د بوعلې جاسم له قبيلې (يعنې زموږ له قبيلې) پرته بل څوک ستاسې ملاتړ نه شي کولى. چې دغه قبيله په دلم کې يوه پياوړې او عزتمنه قبيله وه. کله چې هلته ورغلي وو، نو يوه رومېښى کېردى يې ليدلې وه او د کور څښتن وفات شوى و، چې هغه زما له ماماخېلو څخه و، يعنې زما د مور کاکاخېل وو. په کېردى کې يوه سپين سري ښځه اوسېده چې نوم يې "مظلومه" و. ډېر اولادونه يې درلودل. اولادونو يې وړ ته وويل چې بيجاتو (چې د ولسمشر صدام حسين قبيله هم په کې ده) موږ ته پناه راوړې ده. او پوځيان له ټولو خواوو په کور را تاو دي، وايې چې را ويې باسئ چې ويې نيسو. که نه نو په زور در

بيا ولسمشر د اواز له کيسې وروسته راته وکتل او وې ويل: "خليله، تاريخ تکرارېږي. الله د تا برکتې کړي، ستا هغه مور د برکتې کړې چې د تا غوندې زوى يې زېږولى او ستا قبيله او ټول د انبار اتلان د الله برکتې کړي". بيا مې خپله کيسه ورته وکړه چې څنگه مو د دفاع کمېټه جوړه کړه، عربي وکيلانو څنگه کمېټه جوړه کړه، څنگه مو دواړه کمېټې په اردن کې سره يوځاى کړې. او دا چې په عراقي کمېټه کې (٢٥٠) څارنوالان وو. همدا راز عربي کمېټې هم بيخې زيات عربي او بهرني ښه په قانون پوه وکيلان لرل. د کمېټو له يوځاى کېدو وروسته استاذ زياد خصاونه د کمېټې رئيس شو، خليل دليمي درئيس مرستيال شو. همدارنگه د کمېټې ټول غړي په رضاکاره ډول کار کوي او د کمېټې نوم مو "له ولسمشر صدام حسين څخه د دفاع کمېټه" وټاکه. ولسمشر ځينې کتنې ورسره وليکلې، لږ وروسته يې له پانې سر را پورته کړ، مننه يې راڅخه وکړه او وې ويل: "زما سلام د کمېټې ټولو غړو په ځانگړي ډول استاذ زياد خصاونه، د هغه کورنۍ، تاريخي اصلي قبيلې او همدا راز دکتور هاني خصاونه ته ورسوه" ولسمشر وغوښتل چې کمېټه "له ولسمشر صدام حسين او ټولو عراقي او عربي زندانيانو څخه د دفاع د اسنادو کمېټه" ونوموو.

ولسمشر د عراقي ولس په اړه وپوښتلم چې څنگه دى، ما هم د ډېرو کيسو په اړه خبرې ورته وکړې، ده راته وويل:

ننڅو او نيسو يې. مظلومې سر وټکاوه او ويې ويل: که مو دوى وړ ته وسپارل زه به خپل تي پرېکړم. تاسې هغوى بايد قانع کړئ چې بېرته ولاړ شي. نو اولادونه يې وړ ووتل او پوځيانو ته يې وويل چې موږ مشوره ورسره وکړه، خو هغه يې نه مني. مظلومه را ولاړه شوه، د هغې کېردى شا او خوا د لرگيو ديوالونه يې وسوځول چې د ولسمشر قبيله په کې وه. له خپل زاړه ټوپک څخه يې ډزونه وکړل. پوځيان د ښځې له ټينگار وروږېدل او په شا شول، چې له دې وروسته بيا د قبيلې سر يو له اولادونو سره اوازونه پيل کړل او ويل يې چې "موږ مشوره ورسره وکړه خو هغه يې نه مني".

"هو ما هم دا او له دې زیاته هیله لرله، ځکه امریکا چې عراق ته راغلې خپلې موخې ډېرې ښې ورته معلومې دي. د دې لپاره راغلې چې عراق وران کړي او فساد په کې خپور کړي. د عراق د زامنو ترمنځ فتنې را ولاړې کړي او د دوی پانگه چور کړي." بیا یې پسې وویل: "زه او د رهبري ملگري مې پوهېدو چې امریکا خو هرومرو راتلونکې ده، د بوش او څوک چې شا او خوا دي ټولې ادعاوې د دښمنانو د راوستو لپاره دي. د ټولو نیتونه هم ډېر ښه څرگند دي چې دروغ وایي که رښتیا." ما ورته وویل چې ټولې ادعاوې یې دروغ ثابتې شوې چې دا به ستا د قانوني دریځ په ملاتړ کې مرسته وکړي. ده وویل: "کله به چې مور ورته ویل چې عراق پراخې وړانګونکې وسلې نه لري، مور رښتیني وو، د همدې لپاره مو غوښتل چې ټولو ته څرگنده کړو چې مور مرسته کوو، په ځانگړي ډول کله چې ځینو عربو راڅخه وغوښتل، خو بدبختانه چې امریکې پر نړیوالې ټولنې تجاوز وکړ. بې له کوم شرعي او قانوني سند څخه یې دښمنې پیل کړه. پر دې هر څه سربېره مو بیا همداسې غږ وانه وړېد چې له امریکې څخه د هغې د دروغو حساب وغواړي. لکه څرنگه چې مور ویلي وو، هماغسې ښه روښانه شوه چې خبره په «نفتو» او «اسرائیلو» پورې تړاو لري. نو له تاسې هم غواړم چې پر هغو ټولو څرگندونو باور وکړئ چې فرانسه، جرمني او یا یې نور څرگندوي." ولسمشر ته مې وویل چې د ملگرو ملتونو منشي کوفي عنان څرگندونه کړې او پر ملگرو ملتونو د شوي تجاوز یادونه یې په کې کړې او نیواک یې په کې بې دلیل او ناقانونه معرفي کړی. ولسمشر وویل چې دا ورسره ومنئ او وې ویل:

"زه باوري یم چې د ملگرو ملتونو منشي هم د امریکایي دريځونو له لاسه په تنگ شوی دی، هغه په حقیقتونو او هدفونو پوهېږي او پر دې هم خبر دی چې امریکا غواړي چې دی یو مطیع وي نه فرمانروا." بیا مې ولسمشر ته وویل چې هسپانویانو هم خپل لومړی وزیر اثنار په ټاکنو کې گوښه کړ، واک هم

ملت پالو ته په لاس ورغی او همدا راز له عراق څخه یې هسپانوي ځواکونه هم وایستل.

ولسمشر یو څه راحت و برېښېد او وې ویل: "ډېره ښه، انشاءالله د بوش ټول غلامان به د رافدینو له ځمکې وځي، بوش به یوازې پاتې کېږي، بیا به یې امریکایي ولس مجبوروي چې خپل ځواکونه له عراقه په شا کړي، دا به ډېر وخت ونه نیسي."

ولسمشر په ۱۹۷۴ کال کې هسپانیې ته د خپل سفر په اړه داسې وویل:

"کله چې زه د انقلاب د رهبري شورا مرستیال وم، هسپانیې ته د تگ دعوت راکړل شو. زه په هاغه وخت کې ځوان وم، د انسان د روغتیا پر شرطونو سم نه پوهېدم. فکر مې کاوه چې څو د انسان د سر وېښته نه وي سپین شوي، نه ناروغه کېږي. له درېیو یو په بل پسې لوېدو سره مخامخ شوم، یو ځل له اس څخه را ولوېدم، بیا په حمام کې ولوېدم او درېیم هغه وخت ولوېدم چې ټینیس لوبه مې کوله. له دې پېښو وروسته را وینس شوم چې ډاکټر ته اړتیا لرم. ډاکټرانو راته وویل: ته باید ستوني ستغ پر ملا باندې پوره یوه میاشت پرېوځې. او ویل یې چې د هسپانیې لیدنه د وختلوه، خو ما و نه منله او دوی هم ملابند را وتاړه. هسپانیې ته ولاړم، په غرناطه کې مو چکر وواهه. په هسپانیه کې مې ډېرو بلنو ته لیک ووايه، خو کله چې هېواد ته راستون شوم، ډاکټرانو زما د عملیات پرېکړه وکړه، خو ځینو بیا ویل چې یوه نیمه میاشت د پر ملا ستوني ستغ پرېوځي او بیا به له هغه وروسته پرېکړه وکړي چې څه وکړي. لنډه دا چې ما ورته وویل: که ستوني ستغ پر ملا یوه نیمه میاشت پرېوځم حالت به مې ښه شي؟ دوی وویل: کېدای شي ښه شي، نو یوه نیمه میاشت ستوني ستغ پر ملا پرېوتم. کله چې وخت پوره شو، راته وې ویل چې ښه شوی یې، له هغه وروسته کیوبایي ډاکټر مساج راکړ."

د ولس يووالي ته پاملرنه

ولسمشر د عراقي ولس او د هغوی د هېوادپاله يووالي احوال پوښتلو ته را وگرځېد او پوښتنه يې وکړه چې که نيواک د دوی د هېوادپالنې صف وړ مات کړي او فتنې يې په کې خپرې کړې وي، نو بيا ولس څنگه دی. ما په ځواب کې ورته وويل چې امريکا خو خپلې هلې ځلې کوي، خو تر اوسه په خپلو هلو ځلو کې «ناکامه» ده. په دې موضوع کې مو ډېرې خبرې وکړې. ولسمشر ويل چې د امريکا ترڅنگ نور هم ډېر لوري دي چې د عراق وړانې او د يووالي پاشل غواړي. وې ويل:

«زه پوهېږم چې دا څواکونه به «وژنې» او «چاودنې» وکړي، عراقي ولس ته به غولونکي معلومات ورکړي خو د دوی ترمنځ اړيکې له منځه يوسي، يوه کورنۍ او مذهبي جگړه به رامنځته کړي. خو زه د عراق ولس پېژنم. مخکې مې هم وويل چې عراقي ولس له خپلو پرته بل څوک نه شي پېژندلی. زه باوري يم چې دا هڅې به ناکامې وي او دا هر څه به نيواک والو، د هغوی مرستندويانو او غلامانو ته ورگرځي. نو ښاغلیه زه څو وصيتونه درته کوم، ته يې اتل عراقي ولس ته ور سوه:

- هر مخور بايد د هېواد امانت، لوړ معنويات او رښتيني پاملرنه ولري.
- پر شکمنو لازمه ده چې د الله او هېواد پر وړاندې خپله ژمنه را ياده کړي.
- په عراق کې د ديني علماوو څخه غوښتنه کېږي چې يو له بل سره په اړيکه کې شي، نومونو ته د نه گوري، امانت د وساتي او صفونه د يو کړي.
- غوښتنه کېږي چې يوازې د ثبات، جرئت، زړورتوب او ټينگښت په اساس جوړه رهبري د ومنل شي.

• له عراقيانو غوښتنه کېږي چې خپل صفونه سره يو کړي او هغه دښمن ته فرصت ور نه کړي چې په هر ډول او له هرې لارې چې وي د دوی صفونه سره بېل کړي.

• له ولسي، حکومتي او نړيوالو سازمانونو سره د اړيکې غوښتنه کېږي.

«بې زړه کېږئ مه او اندېښنه مه کوئ، همدا تاسې بريالي ياست، د الله رسی ټينگه ونيسئ او بېلتون مه غوره کوئ.»

ايران؛ تاريخي دښمن

کله چې مې د ايران په دريځ خبر کړ چې زرگونه ايرانيان يې عراق ته راوستي او په دروغو يې تذکرې او نور اسناد ورته جوړ کړي او د ټاکنو کارتونه يې ورکړي خو دا ثابته کړي چې دوی عراقيان دي، ده وويل:

«دافارسيان خپلو اجدادو ته تللي دي، همدا يې کار دی. زه وېرېږم چې ايران به غدر وکړي او د عراق په چارو کې به پراخه لاسوهنه وکړي. د همدې فتنې شاته ايران ولاړ دی، ځکه غواړي چې سوېلي عراق د فارس له دولت سره وتړي. بلکې پر ټول عراق ولکه غواړي. د دوی دا موخه مور ډېر وخته لا درک کړې وه، د سيمې دولتونه مو ترې خبر کړي هم وو. فارسيان غواړي چې يولوی فاشېست دولت رامنځته کړي او خپله متعصبه پراختيا غوښتونکې فارس امپراطوري را ژوندی کړي. عراق او نورو خليجي هېوادونو ته يې سترگې اړولې دي، پر همدې يې اتفاق سره کړی دی. ځکه هم ستا خبرې لرې نه گنم. په ځانگړي ډول همدا اوس د عراق د ازادۍ پر ضد لاسوهنې کوي، د دوی لاسپوڅي چې د بدر څواکونه نومېږي، قصداً د عراقي ولس پر ضد ناوړه جرمونه کوي، هغه هېوادپاله عراقي مخور وژني چې پر خپل عربيت ټينگار کوي او د نيواک او استعمار لاره او منطق نه مني.»

"د عراق-ايران جگړې څخه وړاندې هم په عراق کې د ايران لاسوهنې داسې حد ته ورسېدې چې نور يې پر وړاندې چوپ پاتې کېدل ناشوني وو. پراختيا غوښتنه يې له لويو موخو څخه وه. د شاه په وخت کې يې په شمالي سيمه کې له ياغيانو سره مالي مرسته کوله. دا لاسوهنې او مرستې داسې حد ته ورسېدې چې ياغي ډلو ته يې د ايران په ځمکو کې له ټولو سمبالونو، وسلو او زېرمو سره اوسېدو ته اجازه ورکړه. مور د الجزاير تړون لاسليک کړ او د عراق د ولس د يووالي لپاره مو دردناک تنازلات وکړل چې دا ټولو ته معلومه ده. د دغه تړون تر ټولو يوه څرگنده ماده دا وه چې دواړه هېوادونه به يو د بل په چارو کې لاسوهنه نه کوي.

"کله چې خميني عراق ته پناه راوړه، د عراقيانو په منځ کې عزتمن اوسېده، خو پر دې سربېره هم چې ده د عراق په چارو کې لاسوهنه کوله، مور سترگې پرې پټولې. خو کله چې يې انقلاب وکړ او د عراق خاوره يې د خپلو موخو د پوره کولو لپاره کاروله، مور ترې وغوښتل چې يا د عراق پر پردي يا د دهغه هېواد قدر وکړي چې دی په کې اوسي، خو بيا يې هم شرم ونه کړ او د عراق پر ضد يې څرگندونې وکړې، ان عراق يې د فارس د ځمکې يوه برخه وبلله. دا هغه وخت و چې دی لالوېديځو استخباراتو واک ته نه و رسولی. خليجي عربي هېوادونه به يې تهديدول او په خپلو څرگندونو کې به يې د ايران ولايتونه گڼل.

"لکه څرنگه چې ټولو ته معلومه ده چې له بېلابېلو لارو مو ډېرې هڅې وکړې خو له دوی سره «مخ» نه شو، خو کله چې خميني تهران ته ورسېد، ځواکونو يې عراقي پولو ته نږدې تمرکز کاوه. ده به هم ښکاره خبرې کولې چې له عراقه به انقلاب کوي. په ۱۹۸۰ز کال کې به يې په سيف سعد، زرباطيه، مندلي او بدر کې زموږ سرحدي کلي او نور ښارونه په توپونو ويشل. په لسگونه ځله مو د خبرو اترو له لارې ترې وغوښتل چې دا بريدونه ودروي، خو دوی چې

خپل دښمن تپت گانه، په ۱۹۸۰، ۹، ۴ نېټه يې په ولسي انقلاب وکړ، خو ناکام شو او شيعه عراقيانو تر سني عراقيانو وړاندې جگړه ورسره وکړه. په نړۍ کې د مسلمانانو ډېرو مخورو علماوو هلې ځلې وکړې چې دا جنگ ودروي چې يو هم سيد احمد سيکوتوري و، خو خميني پر مور د بريد ټينگار کاوه، نو مور هم ښه په «زپورتيا» ورسره «وجنگېدو»، زموږ له پرله پسې برياوو وروسته خميني «ماته» وخوړه. الفاو لومړنی عربي ښار و چې په زور يې نيولی و او په زور مو ترې ازاد کړ. بريا مو اعلان کړه، خميني هم د زهرو غوږپ وکړ او په شريفه قادسيه کې يې په اوربند پرېکړه وکړه. په ۱۹۸۸ نېټه د بريا د اعلان ورځ وه.

"کله چې په ۱۹۸۰ز کال کې د وروڼو په څېر له ايرانه په را الوتې ژېر باد پر وړاندې ودرېدو، زموږ د ځينو عربي وروڼو دريځ زموږ سينې يخې کړې. عربي دولتونو ايراني خطر احساس کړ، نو داسې دريځ يې ونيو چې د هېرولو نه دی. له مور سره د جنگ په سختو حالاتو کې ودرېدل.

"کله چې خميني مړ شو، ما ته د ملاتړ يو کس راغی او خبر يې کړم، دی هم ارام برېښېده، خو ما وويل، انالله وانا اليه راجعون او الله د پرې ورحمېري، مور له هېچا سره هم کينه نه کوو.

"له نيواکه وروسته مې هم ورته پام و چې دوی څنگه يو وړانوونکی رول ولوباوه، امريکايانو څنگه اجازه ورکوله چې له ټولو تياريانو او وسلو سره د ايران له ځمکو را وخوځېري، ان دوی يې مرسته هم وکړه. ان کله چې يې د فردوس په سيمه کې يادگاري مجسمه را ړنگه کړه، زه له هماغه ځايه لرې نه وم، خو زه د داسې بې ځايه کارونو په کيسه کې نه وم، ځکه زما پام د عراق وضعې ته و. او دا ډرامه (د مجسمې را ړنگول) ځينو داسې اشرارو جوړه کړه چې عراقي وينه يې په بدن کې نه وه، دوی د دغې ډرامې لپاره له وړاندې او د يرغلگرو له لوري چمتو شوي وو. په دوی کې که کوم عراقي هم و، هغه

خپلې هوا او هوس پسې کړې و او مخکینی مجرم و، ځکه هېڅ شريف عراقی هغه څه نه مني چې وشول".

ولسمشر همداسې پسې وويل: "ډېر علماء يې ووژل او له يرغلگرو سره يې په ناڅاپي عملياتو کې مرسته وکړه. دا ټول د هغه چا له امله وشول چې د ديني شخصيت او مفتي په ځای ناست دی، خو دين ترې بهزاره دی. نه د عراق او ولس او نه يې امت ته د نسبت کېدو هومره په کيسه کې دی لکه د ايران په کيسه کې چې دی. ځکه دی غواړي چې په عراق، خليج او سيمه کې داسې لوبې وکړي چې زړه يې وي".

له ايران سره د جگړې په اړه ولسمشر وايي: "کومو کسانو چې په اتيايمو کلونو کې له فارسيانو سره دفاعي جگړه خطا گڼله، اوس بايد يو ځل بيا «فکر» وکړي خو پوه شي چې فارسي ايران يوه شېبه هم له خپلو فاشيستي موخو نه دی تېر شوی چې دا د عراق، عربو او مسلمانانو پر ضد د ناوړه لوبې يوه برخه ده. «ايران» «عراق» ته د «امريکې» راتگ «اسانه» کړ او امريکې بيا په عراق کې د ايران «لاسهوڼې» ته".

ولسمشر پسې زياته کړه:

"موږ ايران ته خپل ښه نيت ثابت کړ، له جنگه وروسته د الجزاير تړون ته را وگرځېدو. بيا مو پر دوی هم ښه باور وکړ چې د ښه باور د ثابتولو وعده يې راسره وکړه. خو دوی په حقيقت کې د امريکې له نيتونو سره په يوه خندق کې وو. موږ دوی ته جنگي الوتکې ورکړې چې له امريکې سره يې د جگړې په دويم مخ کې وکاروي. زموږ او د ايران د رهبري د يووالي په اساس يې موږ ته د خندق په يووالي ښه راغلاست وويل، خو دوی د خپل عادت له مخې له موږ سره خيانت وکړ او تړونونه يې تر پښو لاندې کړل، د فارسيانو عادت همداسې دی. زه همدا اوس پر «سوريه» هم ډېر وېرېرم چې له اسرائيلو سره به يې په جنگ واچوي او بيا به يې يوازې پرېږدي. «سوريه» يې همداسې

«موخه» ده لکه اوس چې «عراق» دی او همدا راز ټول امت يې موخه دی. دا صليبي جگړه ده، عربيت او اسلام دواړه يې يو ډول موخې دي. په دوی کې پټه کينه پر عراق، د عراق پر ولس او فرهنگ په بريد کې ښکاره شوه. داسې ښکاره شوه لکه يو څوک چې د غچ اخیستلو لپاره وړاندي کوي... په عراق کې د قانوني هېوادپاله نظام پر ضد سره را ټول شول او کله چې په نورو ټولو لارو کې پاتې راغلل، نو د مستقيم بريد له لارې يې واک ونيو. که دوی په خپلو ادعاوو کې رښتيني وي، نو بيا ولې تر اوسه لا په عراق کې پاتې دي. خو که وروسته له هغه ووځي هم چې خپل لاسپوڅي پر ولس واکمنان کړي، نو يوازې انځور به بدلون کړی وي. د دوی موخې صدام حسين او ټول نظام ته تر ضرر رسولو ډېرې لوړې دي".

د عراقي لښکر وسله وال کول

له ولسمشر څخه مې وپوښتل چې داسې گنگوسې شته چې د ايران-عراق جگړې په جريان کې ځينو لوبديځ والو عراق ته وسله ورکوله. ځواب يې راکړ:

"مخکې به د درېيمې نړۍ هېوادونو چې عراق هم په کې و، تقريبا له يوه ځايه خپل ځواکونه په وسلو سمبالول چې هغه شوروي اتحاد او ځينې ختيځ دولتونه وو، خو کله چې له صهيونيانو سره په اخته کېدو کې په پرله پسې ډول عربو ماتې وخوړه، نو موږ پرېکړه وکړه چې ځواکونه له بېلابېلو مصادر و څخه په وسلو سمبال کړو او دا لکه د نورو په څېر زموږ مشروع حق دی. په ځانگړي ډول عراق بيا له يوه ناوړه گاونډي سره اوږده پوله هم لري، داسې گاونډی چې فاشيستي هيلې لري، هلې ځلې کوي چې کرکجن ولسي انقلابونه وکړي. له دويمې قاديسي (عراق-ايران جگړې) څخه مخکې موږ له فرانسې سره تړونونه لرل. د بېلگې په توگه، زموږ د هوايي ځواکونو د ځواکمنولو لپاره د

شرميرم. سملاسي په موټر کې سپور شوم او راووتم، دوه ملگري هم راسره وو. د هيت ښار د قضا سيمې پر لوري ولاړم او د قضا له قائم مقام سره مخامخ شوم. خپل گاډی مې د هغه له گاډي سره بدل کړ، بيا مې خدای پاماني ترې واخيسته. استاذ خليله، ستا قبيلې ته نږدې د رمادي ښار شاوخوا به گرځېدم. په حقيقت کې ما پرېکړه وکړه چې قبيلې ته زما له امله زيان ونه رسېږي، بيا نورو ځايونو ته ولاړم".

ولسمشر د يوې مودې لپاره چوپ شو... ما غوښتل چې د امريکايانو په اړه به په ټاکل شوي وخت کې ډېر څه واورم، نو پوښتنه مې ترې وکړه: ښاغليه څه فکر کوې ايا له بغداد څخه د دفاع په پلان کې کمزوري نه وه. ولسمشر ځواب راکړ:

"هو بلکل ځينې مهمې کمزورۍ په کې وې، دښمن گټه ترې پورته کړه او جگړه يې تېره پای ته ورسوله. خو پر دې ټولو سربېره، زه وایم چې اتلو وسله والو ځواکونو، هغه که مشران، اميران، جنگيالي او که اتل فدايان او عرب رضاکاران وو، ټول په پوره مېړانه و جنگېدل، د دوی تر شا اتل عراقي ولس او رهبري وه... خو بس دا د الله اراده وه، د هغه امر خو نه شي بدلېدای..."

خلورم خپرکی

د پرېکړه کوونکې (جگړې) دويم مخ

مقاومت

څوک چې د امپرياليزم او استعمار په مقابله کې يو ځل هم د سولې شاهد و، نو څوک يې نه شي ترې اخيستی. او که کوم څوک دغه کار وکړي، نو امپرياليزم او استعمار به يې په خپله قبر وکني.

راټول کاستيرو

له صدام حسين سره خبرې له تاريخ سره او د تاريخ لپاره خبرې دي. کله چې د عراق او امت د جگړې د دويم مخ خبرو ته ورسېد، مخ يې وځلېده، د هغه زېور مقاومت مخ ته چې ټوله نړۍ يې تېز تگ او ځواک ته حيرانه وه. ولسمشر راته وويل:

"خليله، د جگړې دويم مخ (له يرغلگرو سره مقاومت) په ۲۰۰۳، ۴، ۱۱ نېټه پيل شو، يعنې له نيواک څخه يوازې دوې ورځې وروسته. په همدې ورځ مې له نظامي مشرانو سره وليدل او ورته مې وويل چې که څوک څه وايي اورم يې، نو هر يوه ځانته ځانته ځواب راکړ، ځوابونه يې سره بېل وو، ان اخري کس راته وويل: مشره له ما سره دوه پوځونه پاتې دي... ما ورته وويل: ولاړ شئ، پر الله توکل وکړئ او د جگړې دويم مخ مو پيل کړئ.

"ځکه نن چې څه پېښېږي هغه يو تصادف نه دی، نه هم بې پلانه کار دی، بلکې دا هغه عمليات دي چې له بريده وړاندې مو پلان ورته نيولی و. له لازمو احتياطونو څخه مو کار اخيستی و، له دښمن سره د اوږدې جگړې او د ډلگۍ ډلگۍ جنگېدو لپاره مو مناسبې وسلې او نور توکي زېرمه کړي وو.

وخت نه تېراوه. لاملونه يې ډېر وو، يو خو ما نه غوښتل چې د سيمې په خلکو بوج شم، په ځانگړي ډول د دښمن تر څار لاندې وم او بل ما نه غوښتل چې د خپل ولس د زيان لامل شم.

"موږ له مقاومت سره په اړيکه کې وو، په مستقيم او غير مستقيم شکل مې تر څار لاندې و او رهبري کاوه مې، د دوی د مورال د لوړاوي لپاره مو له ځينو لښکريانو سره لیده کاته کول. کله به مو د ليکنيزو پيغامونو او کله به مو د غريزو پيغامونو له لارې لارښوونه ورته کوله. د امنيتي ملحوظاتو له مخې مې عربي جامې يا د شپڼو جامې اغوستې. همدا راز په بېلابېلو گادو کې به مو تگ راتگ کاوه، لکه په غتو او متوسطو بار وړونکو گادو کې، په ټکسي او دريس گادو کې.

"يوه ورځ موږ په ټکسي کې سپاره وو، کلاشينکوفونه، تومانچې او لاسي بمونه هم راسره وو. ناخبره د نيواک د ځواکونو سيمې ته ننوتو، موږ خبر نه وو دوی دغه سيمه نيولې وه، نو موږ هم ناڅاپه پرې ور برابر شوو، موټر چلونکي چې زما له ملاتړو کسانو څخه و، غوښتل يې چې د گادې لوری ور بدل کړي او بېرته په شا راوگرځي، ما ورته وويل چې څه پر الله توکل وکړه او پرې ور روان شه. کله چې ور ورسېدو، امريکايي ځواکونو ودرولو، خو موږ ته يې سم په څير ونه کتل او راڅخه ويې غوښتل چې تگ ته ادامه ورکړو. وسلې مو تر پښو لاندې پټې کړې وې...

"له داسې ډېرو پېښو سره مخامخ شوو. ما به ډېری وخت په يادو سيمو کې د عراقيانو دروازې ورتکولې او له اجازې وروسته به ورننوتم. ملگرو ته به مې ويل چې که مې د کوم عراقي دروازه وټکوله او خلاصه يې نه کړه، نو دا په دې مانا ده چې هر ورو به په موږ کې کومه تشه وي.

"د پټېدو په موده کې به مې چې له خلکو سره لیده کاته کول، نو هڅه به مې کوله چې پرې بوج نه شم، يا يې د خطر په خوله کې ور نه کړم. نو د امنيتي

"په ۲۰۰۳، ۴، ۹ نېټه مې د انقلاب له ښار څخه لیدنه وکړه او د ښار هغه وگرځې چې په لويه پیمانته راته راغونډ شوي وو، الله په امانې مې ترې واخيسته او پرې مې ښودل. له دې لیدنې څخه عکاسي ونه شوه، ځکه موږ او انځور ایستونکي لاره سره بېله کړې وه، هغه د سختو هوايي بریدونو له امله را ونه رسېد. بیا اعظمې ته ولاړم، له امريکايي ټانگونو سره نږدې مې د اعظمې له ډېرو وگړو سره لیدل چې يوه امريکايي ټانگ فيرونه وکړل، زه په چپه پښه لږ پټې هم شوم، خو تپ ژور نه و.

"په ۲۰۰۳، ۴، ۱۱ نېټه مې له مشرانو سره له لیدو وروسته پرېکړه وکړه چې له بغداده ووځم، د ملاتړ لپاره ځانگړي کسان راسره وو، خو ما ترې وغوښتل چې خپلو کورونو او کورنيو ته ولاړ شي. يو څو کسان راسره پاتې شول او نور ولاړل، د دجلې د سیند لاره مو په وړه کښتۍ کې ووهله او له بغداده ووتو. کله چې مو د پټېدو پرېکړه وکړه، لکه په ۱۹۵۹ز کال کې چې جگړه تونده وه، لوڅې پښې به گرځېدو، څه چې به مو ښکار کړل او يا به مو په فصلونو کې وموندل، هغه به مو خوړل، نو له داسې حالت سره عادت شوم. پر دې سربېره مو شپې هم رنولې، ستریا وه او پلانونه مو برابرول.

"وروسته مې له ځينو ملگرو سره د مقاومت لښکرې څارلې چې په هغه وخت کې لا زموږ ملگري نه وو بنديان شوي. موږ له لښکريانو سره په اړيکه کې وو، خو کله چې زموږ په گرانو سولې ولایتونو کې د دښمن په ځانگړي ډول د ايران مخابرات او استخباراتي آلې خپرې شوې، نو دا مو غوره وگڼله چې هغو ولایتونو ته ور نه شو.

د بغداد لیدنې مې ورپسې پیل شوې، د مقاومت له اتلو کسانو سره په مستقيم او غير مستقيم ډول په اړيکه کې وم. بیا د دیالی او نینوی ولایتونو، د موصل اطرافو، د تأميم او حویجې ولایتونو، د صلاح الدین ولایت ټولو سيمو او د انبار ډېرو سيمو ته ولاړم. په يوه ځای کې مې هم له درېيو ساعتونو زیات

ملحوظاتو له کبله به بېل گرځېدم. که به کورونو ته ورتلم هم، نو ناوخته به ورتلم او د کور د څښتن له بيدارېدو وړاندې به سهار وختي ترې راوتم. "د مقاومت د اوږدوالي هڅه مې کوله، له ځينو لښکريانو سره د کتو په وخت کې به مې پيسې ورکولې څو مقاومت همداسې روان وي. له همدې امله کله چې امريکايانو ونيولم، نو لومړی پوښتنه يې د مقاومت او "أبو أحمد" (عزت الدوري) په اړه وه. ما په ځواب کې ورته وويل: کله چې پر ولسونو تېری وشي، کرامت او ارزښتونه يې تر پښو لاندې شي او پانگې يې لوټ شي، نو بايد چې مقاومت وکړي او له مقاومت پرته بله لاره هم نه لري. بيا مې ورته وويل: که عزت الدوري داسې ځای وی چې تاسې ته در معلومېدی، نو هغه به مې در څخه پټ کړی وی، [دا خو بيخي لرې ده چې اوس به يې در ښم]. "د مقاومت په اړه يې زه ډېر په ټينگه پوښتم، خو ما ورته ويل چې بايد ټول عراقي ولس زنداني کړي، ځکه هر شريف عراقي د دوی له تصوره د لوی مقاومت په ليکو کې دی چې ټول ازاد عربان، کلک مسلمانان، هېوادپالان او عام هېوادوال په کې شامل دي، هغه که ښځې دي که سړي دي، که واپه دي او که لوی دي. ورته مې وويل، لکه د بغداد له نيولو مخکې مې چې درته وويل، تاسې بايد خپل ثابتونه برابر کړئ او هغه ورځ نږدې ده چې تاسې به د بغداد پر دېوالونو راوڅرول شئ^(۱). دا يوازې زما خبره نه وه، بلکې پر بغداد

۱- ليکوال، سياست پوه او اکاډميک استاذ صلاح المختار په ۲۰۰۸، ۳، ۲۵ نېټه له الجزيرې ټلوېزيون سره په ليدنه کې وايي چې شهيد ولسمشر هغه خبره رښتيا کړې وه چې ويلې يې وو چې نيوک وال به ډېر ژر د بغداد پر دېوالونو راوڅرول کړی شي. دا دی نن عراقيان د نيوک ځواکونو ته د بغداد له دېوالونو سره ماته ورکوي، يعنې په فلوجه، لطيفيه، مدائن، سامراء، ضلوعيه، بلد، يوسفيه، محموديه، صقلاويه او د عراق په نورو ښارونو کې.

ليکوال او سياسي شنونکی دکور فيصل الفهد د "صدام حسين او صحاف رښتيا ويلي دي... دا دی د بوش او مرستندويانو دروغ يې ښکاره شول" (د ۲۰۰۵ کال د مې په ۱۲ نېټه، بصره شبکه) تر عنوان لاندې په يو مقاله کې وايي "دغه ټول او نور ښارونه نيوک والو او د هغوی لاسپوڅو ته د څيگان او مړيني مصدرونه جوړ شول... او زياتوي: "امريکايان به د ويستم په زياتونو شکر ويايي، ځکه هغه نسبت هغو زياتونو ته لږ وړ چې د عراقيانو په لاس ورته ورسېدل او ورته رسېږي. دې ته د ويستاني مقاومت ځينو مشرانو هم اشاره کړې

راتاو ښارونو په خپل زړور مقاومت دښمن حيران کړی و. ما ته د خپل ولس خټه او ټينگښت معلوم وو. ورته ويل مې چې دا دی تاسې اوس زندی کېږئ، وژل کېږئ، د جگړې له ډگره تښتئ او داسې زيانونه درته رسېږي چې تاسو يې هېڅکله فکر هم نه وکړئ... دوی چې له ما څېړنې کولې، نو داسې مې احساس کړه چې دوی ځان د سرپښو په ډنډه کې نښتي گڼي او اوس د داسې حلالرې په لټه کې دي چې د خپل مخ اوبه وساتي".

د ولسمشر نظرونه لږ سره گډوډ شول. زه دغه لوی سړي ته فکر وړی وم چې تقدير د يوه لوی دولت له رياست څخه د مقاومت په رهبر اړولی و. او په همدې حالت کې د خپل هېواد عراق په خاوره کې پاتې شوی و. بيا بېرته خبرو ته راوگرځېد:

"امريکايانو ته مې وويل چې امريکايي ولس زموږ دښمن نه دی، زموږ دښمن ستاسې هغه حکومت دی چې تاسې يې د عراق په نيولو کې د سرپښو ډنډه ته ورغوړځولي ياست، نو ځکه به تاسې ته په لوړه بيه تمام شي".

د اتلې فلوجې په اړه ولسمشر وويل چې داسې هيله کېده چې دښمن به نوی برید پرې وکړي. "کله به چې سالون ته د را وتلو په حال کې ما د الوتکو غبرونه اورېدل، داسې فکر مې کاوه چې دا به هرومرو د فلوجې او د هغې د اتلو اوسېدونکو پر ضد ور روانې وي. ځکه هغوی هېڅکله سر نه ټيټوي. هلته د مقاومت پر حجم او له دښمن سره په مقابله کې د هغې د سړيو ځواک ما ته معلوم دی. هلته د مقاومت ډېری غړي افسران، د عراقي لښکر عسکر، د گوند غړي، هېوادپالان او د جيش القدس کسان دي چې لوړ تمرين يې ليدلی

ده، څو ورځې وړاندې چې يې له کرکجن امريکايي نيوک څخه د خپل ولس د ازادې ورځ لمانځله، د عراقي اتلول مقاومت د لاسته راوړنو په اړه يې ډېرې خبرې وکړې، خوښې يې پرې څرگنده کړه او تاکيد يې وکړ چې د عراقي مقاومت ځواک او برياليتوب د عراقي ولس د پراخ ملاتړ له امله دی. ويستاني مشر هېله وښوده چې هغه ورځ نږدې ده چې عراقي مقاومت به کې بريالی شي. امريکا له عراقه را وشړل شي او په کې زيانمنه شي..."

دی او پراخه جگړه ییزه پوهه لري. اوس مې احساس وکړ چې دا گڼې جنګي الوتکې د فلوجې په لوري ور روانې دي. له الله څخه مې غوښتل او دعایې کوله چې د فلوجې له خلکو سره مرسته وکړي او بشري زیانونه لږ شي.

"امریکایانو ته مې وویل چې په بغداد کې اووه میلیونه انسانان اوسېږي، په دې کې دوه میلیونه وگړو وسله اخیستې. زه پر همدې باور وم او لا تر اوسه یې چې بې وسلې او بې ځواکه امت یو سریتي امت دی. نظامي مشرانو او ملگرو ته به مې ویل: له امریکایانو سره جگړې ته په توپکونو ځانونه سمبال کړئ. کله چې زموږ لښکرې پر مقاومت بدلې شوې، نو له امریکایي ځواکونو څخه زموږ لښکرې ډېرې ځواکمنې شوې. همدا راز له نیولو وړاندې چې له ملگرو سره وم، ورته ویلي مې وو "موږ د مرگ ځکونکي یو".

"په ۲۰۰۳ز کال کې له نیولو لږ وړاندې د دجلې له سینده پورې وتم چې دا پورې وتل راته ډېر اړین وو. نو کله چې اوبو ته ورسېدو، هلته یوه وړه کښتۍ وه. کوربه راته وویل چې ستا او د کلاشینکوفونو پورې وتلو ته دا وړه کښتۍ بسنه کوي، خو ما ورته وویل: ته له کلاشینکوفونو سره په کښتۍ کې ولاړ شه او زه به په لامبو له سینده پورې وځم... د سړي ځواک د هغه په غړو کې نه دی، که داسې وای نو د وحشي ژوو ځواک به په داپونکو غاښونو او غړو کې و، بلکې د سړي ځواک د هغه په زړه او اېمان کې دی چې همدا دواړه سړي ته داسې عزم او زړورتیا وربښي چې غړي یې نه شي ورکولی. هو خلیله... هر لښکر که غواړي چې خپله ځمکه له دښمنه وساتي، نو باید پیاده (په پښو) وگرځي. کله چې د بلې وسلې دوره پای ته ورسېږي، د لښکر جوړښت هم ټیټېږي او پای ته رسېږي او بیا د مقاومت کوونکي دوره پیلېږي.

"ما به تل په رهبرۍ او مقاومت کې له خپلو ملگرو او وروڼو سره پر اړیکو ټینگار کاوه. د دوی لیدل، خبرې اورېدل او د دوی د هغو نظرونو له نږدې اورېدلو ته به مې زړه کېده چې موږ ته به گټور وو.

"یوه ورځ مې له "أبو أحمد" سره په یوه دره کې ولیدل. لکه څرنګه چې یې ژمنه کړې وه هماغسې لوړ مورال یې درلود. دا چې په هوار ځای به کښېناست، نو زموږ د کښېناستلو لپاره یې پوستین (چپن) را وایستله او پر ځمکه یې اواره کړه. له هغه وروسته مې بیا ونه لید، خو د درېیم لوري په واسطه به سره په اړیکه کې وو.

پنجم خبرگی

۱۹۹۱ د برید پېښې

ای مبارزه...

کله چې د ارزښتمند لومړیتوبونه تر سترگو شول، نو خپله مېړانه د ښکاره کړه.

(صدام حسین)

وروسته له دې چې زموږ پر عربي امت باندې څو ځورونکې پېښې راغلې، اوس خلک بیخي له دې خبرې سره عادت شوي دي، او وايي چې: اسرائیل وپوښتی یا امریکا وپوښتی. خو ما ته چې کومه پوښتنه پيدا وه او خوب ته یې نه پرېښودم، هغه دا وه چې: ایا د عراق په سیاسي رهبرۍ کې کومه ستونزه وه چې د امریکا له متحده ایالاتو سره یې اړیکه نه شوای جوړولای؟

کله مې چې دا پوښتنه له ولسمشر (صدام حسین) څخه وکړه، په ځواب کې یې راته وویل: "موږ د امریکا له متحده ایالاتو سره د تېرې پېړۍ په اتيايمو کلونو کې گډوډې اړیکې درلودې، چې دغو اړیکو په هماغه وخت کې د عراق د سیاسي وضعې په گډوډۍ اغېزه وکړه. خو زما په باور په (۱۹۸۴م) کې دا اړیکې بیا ورغېدې".

له ایران سره د جگړې په جریان کې مو له متحده ایالاتو سره د بهرنیو چارو وزارت په سطحه چلند کاوه. د عراقي او امریکایي ولسونو د مصلحت له کبله د لاسنه تفاهم امیدوار وو. بناءً، هغه څه چې زما په یاد دي هغه دادي چې: د ولسمشر رونالد ریگن په وخت کې مو له متحده ایالاتو سره د غنمو په باره کې چې زموږ ورته ضرورت و، تړون وکړ. امریکایي حکومت د تړون کولو لپاره زر امر صادر کړ. برسېره پر دې، د خبرو اترو عراقي هیئت ته وویل شول چې امریکایي شرکتونو ته پيسې مه ورکوئ، بلکې د امریکا حکومت به یې ورکوي، که مو وضعیت اجازه درکړه بیا کولای شئ چې پيسې ورکړئ.

"دا خو بعضي هغه مسائل دي چې د ډېرو پېښو او کلونو په تېرېدو سره سره یې بیا هم مونږ له یاده نشو ایستلای.

"په یاد مې دي، د ولسمشر ریگن په وخت کې د عراق د دفاع وزارت هلیکوپتر الوتکو ته اړتیا درلوده، دا هغه وخت و چې له ایران سره د جنگ له کبله پر موږ پرېکړون لازم شوی وو، نو موږ اویا که اتیا غیر مسلح الوتکې تر لاسه کړې، خو جبهو ته د زېرمو په لېږد کې گټورې وې.

"د عراق-ایران جگړه کې، یوه امریکایي بېړۍ ولگېده، اوه دېرش امریکایي سمندري په کې ووژل شول. ریگن کولای شوای چې خپلو ځواکونو ته امر وکړي چې بغداد په نښه کړي، لکه کلپنتن چې دغه کار وکړ، خو هغه دغه کار ونه کړ. لکه څرنګه چې ټول خبر دي، په عربي خلیج کې له سیمه ییزو اوبو وتلې یوه محرمه سیمه وه، چې له هغه لوري که هر څه (موخه) را تلل، نو هغه زموږ د پېلوتانو برخه وو، ځکه هغه موخه به یې دښمن ګاڼه او په نښه کاوه به یې. هلته الیکټروني څارنه کېده. او هلته داسې پېښ شول چې زموږ پېلوتانو یو څه (موخه) ولیدل، توغندي یې پرې ورتوغول او په اوبو کې یې ډوب کړل. بیا مونږ له خپل لوري خبرتیا ورکړه چې د دوی کړنه ناسمه وه، ځکه دوی (امریکایان)، د دې لپاره راغلي وو چې په عراق یا په ایران خپله نقشه راکش کړي. نو مونږ بښنه وغوښته او امریکا هم ومنله، او دا چې امریکا ممانعت ونه کړ، نو متضرر شویو کورنیو ته مو بدله ورکړه، دا پېښه هېره شوه. خو د ایران د قضیې په اړه ( ) په ۱۹۸۶ م کال کې دا اړیکې سخت حالت ته ورسېدې. امریکایي ادارې بښنه وغوښته، مونږ هم ومنله، نو که څه هم ما ولسمشر ریگن نه و لیدلی، خو اړیکې مو له امریکا سره ښې وې.

"د معلوماتو له پلوه، مونږ له امریکایانو څخه کوم معلومات نه دي لیدلي، خو زموږ عربو وروڼو به دا کار کاوه، مونږ هم باوري وو چې دا په غیر مستقیم ډول د امریکا کار دی.

د پريماکوف لومړۍ ليدنه

"په ۱۹۹۱ م کال کې پريماکوف راته راغی، چې له کوپت څخه د عراق د اېستلو په وسيله د عراق پر ضد لا جنگ روان وو. ما ته يې وويل: ما څو ټکي درته راوړي او بايد موافقه راسره پرې وکړي. که موافقه ونه کړي، نو روسيه به ستاسې پر ضد له امريکا سره په خوا کې ودرېږي. زه ورته موسکي شوم او ورته مې وويل: تاسې د امريکا په څېر مه تېر وځئ، تاسې خو بايد مونږ له امريکا څخه ډېر ښه وپېژنئ، بله دا چې گواښ هېڅ گټه نه لري، هغه که د شخص له لوري وي او يا د دولتونو له لوري وي. داسې خبرې مې ورته وکړې چې دی يې ځوراوه، خو حق وې. بيا مې ترې وپوښتل: دا دی اوس خو د بمونو غبرونه اورې، نو ته وا تاسې به د امريکا ځواک ته نور څه ور زيات کړئ. او که د امريکا ځواک ته څه ور زيات هم شي نو مونږ يې په کيسه کې نه يو. او بيا مو په ځينو ټکو توافق سره وکړ. خو د بوش پلار (بوش) بېره کوله، نو ځکه هغه څه پېښ شول، چې پېښ شوي دي.

"دې خبرې ته راگرځم او په تکرار سره وایم، چې عراقي ولس د امريکايي ولس پر ضد نه دی، بلکې د امريکايي حکومتونو پر ضد دی، په ځانگړي ډول د ډبليو بوش د حکومت، چې د عربو او مسلمانانو او آن د نړۍ د نورو وگړو په زړونو کې يې د سختې کينې اور بل کړی دی. زه په دې باوري يم چې هېڅ هيواد هم نه غواړي، چې اوس د امريکا له عراقه په سالمه توگه ووځي، نو عراق د هغو هېوادونو څخه په نيابت سره دفاع کوي. مونږ چې کله دا خبره کوو، نو نه له چا وپېرېږو او نه دا غواړو چې امريکايي ولس د له مونږ سره مرسته وکړي، چې له زندانه مو خلاص کړي، بلکې دا يو حقيقت دی چې د عراق ولس او حکومت له يرغله وړاندې د امريکا پر ضد نه وو. خو اوس چې چا له دوی سره مرسته کړې، په اصل کې هغوی د امريکا غلامان او

"دلته يوه ذهني پوښتنه را پورته کېږي، هغه دا چې د رېگن له تلو او د بوش له راتلو وروسته داسې څه پېښ شول، چې نقشه بدله شي؟
له ۱۹۹۰ م کال وروسته مو د دواړو هېوادونو د گډو گټو په خاطر او د سيمې د امنيت لپاره له امريکايانو سره د تفاهم لپاره د لارې پرانيستلو هلې ځلې وکړې. خو امريکا ټولې دروازې وتړلې. مونږ ورته وويل چې نفت داسې څه نه دي چې ويې ځينو يا يې تر ځمکې لاندې بيا را وگرځوو، دا د عراق قانوني پانگه ده او مونږ په دې کې لکه د عربي امت د ملکيت په څېر د ملي او ملي گټو په اساس د تصرف حق لرو. دا معقوله نه ده چې عراقيان د گټه ترې پورته کړي او د اردن يا مصر يا موريتانيا ولس د ترې محروم وي.

"ځينو عربي لورو هم هلې ځلې وکړې چې زمونږ او د امريکا تر مينځ نوې لاره پرانيږي، ډېرې هلې ځلې يې وکړې په ځانگړي ډول ملک حسين، څو ځله يې له مونږ سره اړيکه ونيوله، پوښتنه به يې کوله چې که مونږ امريکايانو ته کوم پيغام لرو. زمونږ او امريکا تر مينځ يې د فضاء د نرمولو هڅه کوله. مونږ يې هلې ځلې وستايلې، خو داسې اړېکې مو غوښتې چې دواړو لورو ته بشپړ درناوی په کې وي. دا چې امريکا له ولسونو څخه غلامي غوښته، دا تگلاره مونږ ناقصه گڼله. خو د ملک حسين هلې ځلې ځکه ناکامي شوې چې امريکا په سيمه کې د خپلو استعماري پلانونو د پلې کولو هڅې کولې.

"زما زوی خليله تا ته وایم، چې امريکايي ولس يو شی دی او حکومت يې بل شی. ځينې حکومتونه د صهيونيانو له لوري رهبري کېږي... نو ځکه تاسې بايد رسنۍ وکاروئ او په ځانگړي ډول امريکايي رسنۍ، خو دغه حقيقتونه امريکايي ولسونو ته څرگند شي.

صدام حسين ۱۰۰۱
يوه لاسپوڅې ډله ده، او هغوی حکومت نه دي. تاسې هم زمونږ پر سياسي لارې او عقيدې خبر ياست، هر څه ښکاره دي."

د جاک شپراک سره ليدنه:

د نړۍ د رهبرانو په اړه مو خبرې کولې، چې له فرانسې خبره ياده شوه. نو ولسمشر وويل: "په ياد مې دي، په ۱۹۷۵ م کال کې مې له جک شپراک سره وليدل، هغه زما ملگری و او له ډېری عربي هېوادونو سره يې ښې اړيکې درلودلې. او ورته مې پوښتنه کړې وه چې: تاسې ولې غواړئ، چې عراق او عرب پرمختگ وکړي، ايا تاسې رښتيا هم همدا غواړئ او که هسې سياسي خبرې دي؟

سړی په واضحه توگه غږېدو او ويې ويل: هغه څه چې عراق مطرح کوي، زمونږ د گټو مخالف نه دي، او دا خبره يې سمه وه. ځکه يو دولت نشي کولای چې د ټيکنالوجي د پروگرامونو د وړاندې کولو څخه بغير، د وروسته پاتې دولتونو د ولسونو حقوق ادا کړي. مونږ هم په هماغه وخت کې له وروسته پاتې دولتونو څخه گټل کېدو، او هر چا به چې نوې ټيکنالوجي راته را کوله، مونږ به شک پرې کاوو.

او اوس وایم چې که زه په پخواني حالت پاتې وای، نو د جک شپراک سلام ته به ورغلی وم، ځکه هغه پر مونږ د ډېر درناوي او تقدير کولو حق لري. خو اوس يې نه شم کولی، ځکه هسې نه چې زما له خبرو بله مانا واخلي. ولسمشر د امريکايانو په اړه خپلو خبرو ته بېرته راگرځي:

"موږ دوی ته ښه معلوم وو. نه د جنگ شوقيان وو او نه مو په خپلو درېځونو کې سختي کوله، خو داسې هم نه وو چې د هغو لومړيتوبونو پر سر له يو چا سره چانې ووهو، چې له ماشومتوبه زمونږ وو. مونږ له داسې چا سره د عادلانه او قانوني خبرو اترو غوښتنه کوله چې د ټولني په ټولو اړخونو کې يې مصلحت وو، او حتی له داسې چا سره خبرو ته لېواله وو، چې له سولې د

برخمن عربي ولس په منځ کې د ژوند کولو حق لري. خو داسې برېښېده چې دغه تگلاره د ظالمو او طاغوتي هيلو لرونکو کسانو نه خوښېده.

"امريکا ټولې هغه لارې وټولې چې د عراقيانو له اړخه پرانيستل شوې وې. مونږ به امريکايي ادارې ته ويل چې د عراق په اقتصاد او سياست د حلقه نه راتنگوي، ځکه چې د عراقې ټولني په ژوند باندې اثر اچوي، دا څرگندونې کېدای شي د دې لامل شوې وې چې د امريکايي ادارې ځينو مغرضو سلاکارانو نوموړې ادارې ته ويلي وي چې پر عراق او ولس يې د اقتصادي حلقې د لاتنگولو په اړه ښه تگلاره غوره کړې. لوېديځ ائتلاف سره وکړ او پر مونږ راغونډه شول، څه چې مو د کالونو په اوږدو کې جوړ کړي ول، ټول يې راوران کړل. نو دومره کېنه د څه لپاره..."

"مونږ د ټولني له لومړيتوبونو او حقوقو څخه د تېرېدلو او پر هغو د چانې وهلو په تگلاره عادت نه يو، آن که دا ننگونه زمونږ د مړينې او شهادت لامل هم شي، له اصلي لارې نه اوښتي يو او نه تښتېدلي يو. او دا هماغه زمونږ د نيکونو او پخوانيو صالحينو (سلف صالح) سيرت دی.

"او بيا را گرځم او وایم، چې مونږ د امريکايي ولس دښمنان نه يو، نه کومه پوله ورسره لرو چې د هغې په سر ورسره اختلاف پيدا کړي. دوی پر دې خبر دي چې عراق د عربي امت د ملا تير دی، او هېڅکله به يې زړه آرام نشي تر څو يې چې فلسطين آزاد کړی نه وي، هغه فلسطين چې زمونږ تر ټولو لومړيتوبونو لومړی دی، او دا هغه څه دي چې دوی په قهروي امريکا مخکې هم غوښتل او اوس هم غواړي چې خپل شرطونه پر مونږ ومني، او مونږ يې بايد فقط سمع او اطاعت وکړو، چې دا ارمان به گورته يوسي."

ولسمشر؛ او ورسره فرهنگي او سياسي شخصيتونه

ولسمشر صدام حسين د آزادۍ په جگړه کې او د دښمن د دروغو او باطلو ادعاوو په بربنډولو کې د رسنيو په ژور رول پوهېده، او دښمن هم د عراق د اشغالولو په اړه د خپل ځان پاکي له همدې لارې کوله.

له ولسمشر سره د ځينو هغو عراقي او عربي خبريالانو په اړه وغږېدم چې له مونږ او کمېټې سره په اړېکه کې وو لکه، استاد مصطفی بکري، استاد عبد الباري عطوان او استاد فهد الریماوي. تندي يې وځلېده او وې ويل:

"دوی ټول ډېر زړور سړي دي، مصطفی بکري یو اصیل عرب دی، دريغونه يې نه بدلېږي، زما سلام ده ته او د ده له لارې د مصر ولس ته ور ورسوه. ار عبد الباري عطوان، هغه هم ډېر زړور انسان دی، زه ډېر باور پرې لرم، خپل ډېر وخت يې د امت د قضیو چوپړ ته ور کړی دی، همداراز فهد الریماوي ورور. دوی ټولو عراقي هېواد پالو او عربي خبريالانو او ټولو هغو ته د زما سلام وي چې رښتيني خبرې کوي، ښاغلی جورج گالوي او ښاغلی رمزي کلارک، چې له عراقه په دفاع کې يې نسبت مهاتېر محمد او نیلسن مانډېلا غوندې رهبران او نورو ټولو ازادو انسانانو څخه زیات تکالیف و گالل... ورته ووايه، چې د صدام مورال له دې لیدني وړاندې ۹۰ سلنه وو، او اوس يې سل سلنه بلکې یو سل او شل سلنه دی. او ورته ووايه چې زه په زندان کې دننه هم ثابت او ټينگ يم او زیات هیله مند يم، او د فتحې په راتگ کې یوه شېبه هم شک نه کوم او هومره ژر به راځي چې ډېر يې فکر هم نه شي کولای."

د کوټې په اړه...

له اته کاله هلاکوونکي جنگ څخه وروسته چې د عربو جگړه مار دښمن ایران په ۱۹۸۸/۸/۸م کې پکې ماتې وخوړه او عراق له داسې غټ لښکر او لویو مشرانو سره په کې راووت، چې د مشرۍ او جگړې ټول فنونه او جگړه ایز ځواک او معلومات يې درلودل، پر دې برسېره عراق د جنگ د اوږدو

کلونو په ترڅ کې په ټولو برخو کې ډېرې لاسته راوړنې درلودې، چې دا پر امریکایانو او نړیوال صهیونیت ښې ونه لگېدې. او عراق د فلسطین د ازادۍ په اړه عملي فکر کاوه، چې دا خبره د ولسمشر صدام هغه وینا هم تائیدوي چې د عراق له یوه ښار څخه د لیدني پر مهال يې د هغې سیمې د اوسېدونکو بڼې غوندې ته وکړه: "مونږ ته یواځې یوه وړه جگړه پاتې ده". او صهیونیان پر دې اشارې پوه شوي ول، او د دې ځواکمن قوت د له منځه وړلو د پلان لپاره يې فکرونه پیل کړل، داسې ځواکمن قوت چې که د فلسطین لوري ته يې مخه کړه، نو داسې څوک نشته چې د ودرولو توان يې لري. نو د دې نبض د کنټرول لپاره يې اردن ته گواښ وکړ، چې د جنگ سیمه به ترې جوړه کړي. د عراق غیرگون هم چمتو وو، کله چې ولسمشر وویل: "که اسرائیل وغواړي چې له اردن څخه د جگړې ډگر جوړ کړي، نو عراق به خپله له اسرائیلو څخه د جگړې ډگر جوړ کړي". او زیاته يې کړه: "که اسرائیل پر عراق د اتومي وسلې برید وکړي، نو مونږ به د غیرگوني کېمیایو وسلې په واسطه نیم اسرائیل وسوځوو". دغه څرگندونه د هغه ایراني الاصله برېتانیایي تابعیت لرونکي جاسوس بازویټ له اعدامولو څخه وروسته وشوه، چې د موساد د گټو لپاره يې د برېتانیوي تجسس له دفترونو سره اړیکه درلوده.

اما عراق د خپل انکشافی دور او قومي وحدت په وسیله عربي صهیوني جگړه په عراقي صهیوني جگړې واړوله، ځکه عراق دا موندلې وه چې ځینې عربي حکومتونه داسې برېښې چې گواکې د عربي قضیو په اړه يې له خپل قومي مسؤلیت څخه مخ اړولی وي، او د دې قضیو محور فلسطین دی.

نو همدا وخت و چې صهیونیت په دې فکر کې شو چې څنگه د عراقي اردو له ځواکه ځان وژغوري، عراق څنگه وران کړي او د جگړې لوری څنگه بدل کړي. او کله چې يې دا عملي درک کړه چې عراق د خپل مملکت د مشرتابه او د قومي جوړښت له کبله د عربي صهیوني جنگ په ملاتړ کې اساسي

محرك او د دې جگړې فعال لوبغاړی دی. نو صهيوني لابي گړي د عراق د ختمولو لپاره په متحده ايالاتو کې په ستراتيژيکو څېړنو او د ځانگړو پلانونو په جوړولو پيل وکړ.

د تېرې پېړۍ د اتمې لسيزې له ختمېدو وړاندې او د عراق پر اقتصاد د راغونډېدو او د عراق پر پولو د تېرې په ترڅ کې، يوه امريکايي شرکت په ظاهره کې د نفتو د څېړنې لپاره له کوېټ سره تړون وکړ. دا ځل يې داسې ځمکې غوره کړې چې عراق ته ورگرځېدې او ماييلې څاه گانې يې وايستلې بيا راولاړ شول نفتي پانگې يې په داسې شکل ايستلې چې د عراق د نفتو په ذخيرو يې اغېزه درلوده. بيا همدغه شرکت په ډېره کمه بيه پر ايران باندې درا ايستل شويو نفتو خرڅول پيل کړل. همداراز همدغه شرکت د عراق د اقتصاد د له منځه وړلو لپاره نړيوال بازار په کم بيه نفتو ډک کړ. چې دا ټول کارونه له وړاندې ډېر په پام سره پلان شوي وو.

د عراق له نفتو او د عراق اقتصاد ته له ضرر رسولو څخه په لاسته راغلو ډېرو مالي عوايدو يې بسنه ونه کړه، بلکې د کوېټي لوري په اړه د معلوماتو د خپرولو او برنېدولو هڅې يې وکړې. کله چې په ۱۹۹۰ م کال کې شوروي اتحاد کمزوری شو او امريکا د يوه قطب په توگه يوازې شوه، نو دغه دريځ نور هم پرمختگ وکړ. او د عراق پر ضد صهيوني لوبه پيل شوه.

هغه پوښتنه چې له ما او ډېرو نورو سره وه، له ولسمشر څخه پوښتنو يې سخن تنگولم. خو ما قسم ورته کړی و چې د عراقيانو، عربو او نړۍ ليد په اړه به ې بشپړ صراحت سره هغه څه ورته وایم چې زما په ذهن کې گرځي او هغه څه به ورته وایم چې بهر پر سرکونو تېرېږي. نو ځکه پوښتنه کوېټ ته د ننوتو پرېکړې په اړه وه: ايا دا پرېکړه په بېرته شوې وه او ايا دا عراق ته اېښودل شوی تلک و؟

په بشپړه ارامي يې خواب را کړ:

"اې ښاغليه، له فارسيانو سره چې د اتو اوږدو کلونو په جريان کې کومې عراقې وينې وپهېدلې، هغه له کوېټ او نورو څخه د دفاع لپاره وې. عراق د خپل امت او عربي چاپيريال په لاره کې ډېر څه وگالل، دا ځينې هغه لومړيتوبونه دي چې مونږ گاللي دي او له امله يې راغلي يو. خو کوېټ بيا بازار په نفتو ډکاوه، په غير قانوني ډول يې د عراق نفت غلا کول. عراق له جنگ څخه په داسې حال را ووت چې د عربي دولتونو له مرستو پرته ۴۰ ميليارده ډالر پور پرې باندې و. له جنگه له راوتو وروسته د دې پر ځای چې کوېټ له عراق سره مرسته کړې وي، عراق ته يې ضرر رسول پيل کړل.

"مونږ د ۱۹۹۰/۵/۳۰ م په بغداد کې د ځينو دولتونو د مشرانو په مهم کنفرانس کې او په ځانگړي ډول له هغه وروسته د عراق د اقتصاد د خرابوالي په اړه د کوېټ او متحده عربي اماراتو رول ته څو ځله پاملرنه وکړه.

"د ۱۹۹۰ م کال د جولای په مياشت کې زموږ او د کوېټ تر منځ د کرکېچ له سختېدو وروسته او وروسته له دې چې حل کېدل يې د خبرو له لارې سخت شول، ما د جنرال طارق عزيز په حضور په عراق کې د امريکې سفيره گلاسي چې ځان يې د خپل هېواد نماينده گانته، را وغوښته، څو د عراق او متحده ايالاتو د اړيکو په اړه يو پراخ سياسي بحث وکړو، همداراز روان پرمختگونه وڅېړو او بله دا چې زما پيغام به ولسمشر پلار بوش ته ورسوي.

د کوېټ د کرکېچ په اړه د ځينو عربي هېوادونو دريځ

"د سيمې او خليج هېوادونو چې له ايران سره د مقابلې لپاره له عراق سره مرستې وکړې، هغه بې لامله نه وې، بلکې دوی وپېرېدل چې هغه خميني انقلاب به يې له منځه يوسي، چې ايران يې عراق او د سيمې دولتونو ته د دننه کولو اراده درلوده، او ورپسې به طوفان پيل کړي.

ورسره وکړه او په عربي چوکاټ کې مو د ټولو را ولاړو ستونزو د حل کولو
په اړه رښتینی رغبت وښود.

له ولسمشر مبارک څخه مې هیله وکړه چې هڅه د وکړي چې امریکایان
زموږ په قضیو کې مداخله ونه کړي. خو له بده مرغه، کله چې ولسمشر مبارک
له عراقه کوټ ته ولاړ او کوټیان یې وپېژندل، او نور د ته چمتو وو
چې مخالفت د خبرو اترو له لارې حل کړي، نو ده ډاډ ورکړ چې عراق پر
دوی د برید هوډ نه لري، د دې له امله کوټیان بېرته په پخواني دریځ کلک
شول. او لکه څرنګه چې ویل کېږي چې ما ولسمشر مبارک ته له ځواکه د نه
اخیستلو وعده ورکړې وه، نو دا سمه نه ده، ما د ځواک نه کارول د خبرو اترو
په بریالیتوب پورې تړلی و. خو خبرې اترې ناکامې شوې. بیا ولسمشر مبارک
سم لاسي له ولسمشر بوش سره اړیکه نیولې وه او د کومو معلوماتو اراده چې
یې درلوده هغه ټول یې پرې ور زیات کړي وو.

"خو سعودي عربستان بیا د مخالفت په سوله ییز حل کې جدي وو، ټول لوري
یې سعودي ته د خبرو اترو لپاره ور وغوښتل، د ملک فهد له لاسه چې څه
کېدل، هغه ټول یې وکړل، همدا راز په هغه وخت کې ولیعهد ملک عبد الله
هم دریځ ونه کړ. خو له کوټه، کوټي هیئت ته امر وشو چې خبرې اترې لغوه
کړي. سعودي عربستان ډېر د دې پلوی وو، چې له سیمې د جنگ خیالونه
لرې شي او بهرنیو مداخلو ته زمینه برابره نه شي. خو کله چې مونږ د کوټ
نیولو ته مخه کړه، امریکا وکولی شول چې سعودي عربستان او عام نړیوال
نظر داسې تېر باسي، چې ګواکې عراق پر سعودي هم د برید هوډ لري.

"امریکا وکولی شول چې پر مونږ د ډېری خلکو او ان د ځینو اسلامي او عربي
هېوادونو نظر د ځان پیرو کړي، دا هېوادونه وغولېدل، د دښمن له لښکر سره
په دې خاطر یو ځای شول چې ګواکې د مملکت له مقدساتو څخه ملاتړ
کوي.

"خو یوازې زور پېژندونکو ناوړه او شرېرو څپو په وړاندې د عراق درېدل،
دغه انقلاب له صادرېدو مخکې ختم کړ. استاذ خلیله کوټ ته زموږ د دننه
کېدلو په اړه پر یادو شویو لاملونو برسېره، د شرف او عزت موضوع مونږ ته
سور خط دی، هغه څه چې مونږ یې ځورولو او کوټ ته د ننوتو په اړه زموږ
د بېړنۍ پرېکړې لامل شو، هغه د عراقۍ مېرمنې شرف ته سپکې کلمې وې.
د عراق د ازادو او عزتمنو مېرمنو په اړه د کوټي چارواکو زخمي کوونکې
خبرې مور اورېدې، چې زموږ له اصلي عربي ارزښتونو سره په ټکر کې وې.
تاسې او نورې نړۍ د دوی له لور پورې رسمي چارواکو څخه د دوی ښکښل
مارې خبرې اورېدې، دا خبرې داسې حد ته ورسېدې چې نور چوپ پاتې
کېدل ناشونې وو. نو مونږ وروسته له هغه کوټ ته د ننوتلو او زموږ د غضب
شویو حقوقو د را ګرځولو پرېکړه وکړه، چې د کرکېچ د حل لپاره ټولې
سوله ییزې هلې ځلې وشوې.

"له کوټ سره د پخوانیو را ولاړو شویو اختلافاتو د حل کولو لپاره مو ټولې
وسیلې وکارولې، د ۱۹۹۰ م کال د جولای د میاشتې له ختمېدو وړاندې چې
ولسمشر حسني مبارک را سره ولیدل، نو د لیدنې په جریان کې یې پوښتنه را
څخه وکړه: ایا د کوټ پر ضد د نظامي غبرګون هوډ لري؟ ما ورته وویل: څو
چې د خبرو اترو د بریا هیله وي، مونږ د نظامي ځواک د کارولو هوډ نه لرو.
او له ولسمشر حسني مبارک څخه مې وغوښتل چې کوټیانو ته د دا خبره نه
کوي، ځکه ګوندې هغوی په خبرو اترو کې نرمښت غوره کړي، کبر او غرور
او له پردو څخه مرسته غوښتل پرېږدي، ځکه مونږ کوټیان ډېر ښه پېژندل. بیا
یې په سوېل کې زموږ د ځواکونو په اړه وپوښتل، چې ایا هغه د کوټ پر ضد
د نظامي برید لپاره تیاری دی او که د هغوی د وېرولو لپاره دي، نو ما تاکید
وکړ چې زموږ یوه موخه د هغوی وېرول دي. بیا مې د ده په ټولو طرحو موافقه

"مونږ د سعودي او عربي خليج وروڼه ډېر ملامتوو، دوی بايد هغه حالت وړ ياد کړی وی، چې که عراق نه وی، نو خميني او د هغه ځواکونو به رياض، کوېټ، دوحه، منامه او مسقط لاندې کړي وی او ان کېدی شي طوفان يې مصر او عربي مغرب ته رسېدلی وی.

"نو ځکه وایم، ټول منځگړيتوبونه او هلې ځلې ناکامې شوې. مونږ نږدې وړ چې دا موضوع مو حل کړې وی او مخالفتونه مو په سوله ييز ډول پای ته رسولې وی. خو ولسمشر مبارک چارې هغه لوري ته بوتلې، کېدی شي دا کار يې يا د خپل نفسي هوس له امله کړی وي يا يې د سادات په وخت کې د شويو پېښو د غچ اخیستو له امله کړی وي. خو له اسرئیلو سره د سادات له ليدنې وروسته د عربي دولتونو له کمېټې څخه د سادات د نظام د ایستلو د غوښتنې په وخت کې د عراق دريځ روښانه وو. يا هم کېدی شي ولسمشر مبارک د مادي گټو له امله داسې کړي وي. چې دا هم ښه څرگنده ده، چې د ده نظام ته يې ميليارډونه ډالره ورکړل. خو عراق کله هم له مصر او په ځانگړي ډول له ولسمشر حسني مبارک سره ناځواني نه وه کړې. نور نه غواړم دغو تفصيلاتو ته ننوځم، هغه پر ټولو خبر دی. کوېټ ته د عراق له ننوتلو وروسته په ځانگړي ډول په قاهره کې د ځينو دولتونو د مشرانو په غونډه کې مبارک ډېرې هلې ځلې وکړې چې پر عراق د بريد وشي. ټولې نړۍ وليدل چې د مشرانو غونډه او له معمر القذافي سره د ده لفظي شخړه څنگه وشوه، هغه غوښتل چې دا کړکېچ د بهرنيانو له مداخلې پرته حل شي. ولسمشر مبارک بايد ډېر کار کړی وی.

خو څوک چې ملک حسين تورنوي چې گواکې هغه دا زمينه برابره کړه چې موږ کوېټ ته ننوځو، نو دا خبره نا سمه ده، ملک حسين د کړکېچ د حل لپاره ډېرې هلې ځلې وکړې، د امريکا له ځواک او قدرت څخه به تل پر وړاندي رسولو وېرېده.

"دا چې ځينې وايي چې سعودي هم کوېټ ته د عراق د ننوتو مخنيوی نه کاوه، دا خبره هم بې بنسټه ده، په دې قضيه کې د ملک فهد دريځ ښکاره و. "استاذ خليله، کوېټ ته له ننوتلو څخه دوه اونۍ وروسته، مونږ بيرته شاته تگ ته چمتو وو. مونږ څو مطلبونه لرل، يو دا چې په سيمه کې ټولې قضیې حل شي، خو د وېش او تجزيې په اساس نه، خو کله چې امريکايي او ائتلافي ځواکونه په سعودي کې خپاره شول، مونږ پرېکړه وکړه چې د حساب پرې کېدونکي دريځ خپل کړو... د اته ويشت دولتونو لښکرې يې را ټولې کړې وې او متحده ايالاتو د شر په لوري چلولې، ټول مادي او نظامي امکانات يې ورکړي وو، همداراز د جنگ د ډول وهلو لپاره يې وړانوونکې رسنۍ په لاس کې وې. نړۍ ته يې هم قناعت ورکړی و چې عراق تېری کوونکی دولت دی او دوی به يوازې له کوېټ څخه د عراقيانو د ایستلو لپاره يوه جراحي عمليه کوي. خو له دې وړاندې يې بيا ويل چې دوی له عراقي بريد څخه د سعودي د ملاتړ لپاره راغلي دي. له بده مرغه چې ځينو ولسونو رښتيني وگتيل. خو بيا هم له جنگ سره ډېری مخالفين وو.

"څوک چې له نړيوال قانون، د انسان له حقوقو، نړيوالو اړيکو او د دولتونو تر منځ له درناوي څخه گډېږي، زه ورته وایم چې امريکا او برېتانيا د ولسونو حقونه پايمال کړل، کله چې مونږ کوېټ ته له ننوتلو وروسته هوډ وکړ چې د کوېټ قضیې ته يو با عزته حل لاره ومومو، امريکا به مونږ ته د بريد مستقيم او غير مستقيم پيغامونه را لېږل، زمونږ په چارو کې به يې بې دريغه مداخله کوله، له مونږ څخه يې غوښتل چې د ولس د رهبري ځای پرېږدو، بلکې برزان چې په جنيف کې وو، ترې غوښتي يې وو چې ما ته دا پيغام را ورسوي، چې ويل يې: ورور ته د ووايه چې بايد پر دې پوه شي چې مونږ سپين شيطانان يو، بايد له کوېټه ووځي او له عراقه لاس پورته کړي. ان زوی بوش هم ما ته له وروستي بريد وړاندې پيغام را لېږلی و، په بشپړه بې شرمۍ يې په کې ويلي

وو: که واک او عراق نه پرپردي، نو زه به د ورک کړم او کورنی به د هم ورک کړم...

"په دې جريان کې يې د شوروي اتحاد له کمزورۍ څخه گټه پورته کړه. له ملک حسين سره مې د دې موضوع په اړه خبرې وکړې، سره له دې چې امريکا له اردن سره بڼې اړيکې درلودې، هغه هم د شوروي اتحاد له گډوډۍ او په نړۍ کې د امريکا د يوازیني قطب په توگه پاتې کېدلو څخه وېره وښوده. ځينو عربو وروڼو به راته ويل چې له امريکې سره نرمې کوئ، مونږ ورته ويل چې امريکا نرمې په چانې وهلو تفسيروي او مونږ پر خپلو لومړيتوبونو او ثوابو چانې نه وهو. مونږ وايو چې امريکا د يوازیني منحرف ځواک او قطب په توگه يوازې شوه. مونږ امريکايانو ته هم وويل چې که زمونږ پر نيتونو باور کوئ، مونږ کولی شو د منځني ختيځ د ستونزې په پای ته رسولو سره داستونزه حل کړو، چې په هغې کې د فلسطيني قضیې حل پروت دی، فلسطيني قضیه يعنې د عربو مرکزي قضیه، او دا چې سيمه به د تل پاتې سولې سيمه شي، فلسطيني ولس ته به بشپړ حقوق ورکړل شي. همدا راز ورته و مو ويل چې په څه شي چې فلسطينيان راضي کېږي، هغه مونږ او نور عربي ولسونه هم راضي کولی شي. خو دوی د عراق او د عراق د بنسټ د وړاندولو پرېکړه کړې وه. مونږ ته يې يو انتخاب هم پرې نه ښود، يا به مو د دوی شرطونو ته په ذلت او سرپټۍ سره غاړه اېښودله، يا به مو پر الله له توکل وروسته په عزت سره مقابلې کوله.

"مونږ هېڅ چا ته هم توهين نه غوښت، ان کله چې کوپټ ته زمونږ ځواکونه دننه شول، هلته د کوپټي لښکر ځينو ډلگيو مقابله وکړه، مونږ ډېر خوشاله شوو او هلته مو وويل چې زمونږ کوپټي نظامي وروڼه زېور وو او داسې رښتیني مقاومت يې وکړ چې د قدر وړ دی، له عربي لښکر څخه زمونږ هيله همدا ده. خو ټولو چارو دغه صدام غوښت، مونږ بايد له کوپټ سره په بله لاره تللي

وای، خو له بده مرغه هغه څه وشول چې وشول، الله د عاملينو ته بښنه وکړي (خو ځله يې دا تکرار کړه)، الله د زمونږ د دواړو خواوو پر شهيدانو ورحمېږي."

کله چې ما د هغې لارې په اړه ترې وپوښتل چې ده اشاره ورته وکړه، په دې وينا يې بښنه وکړه چې مونږ بايد په بل ډول چلند ورسره کړی وای.

وينا يې بښنه وکړه چې مونږ بايد په بل ډول چلند ورسره کړی وای. "کله چې له کوپټه زمونږ ځواکونه په شا شول، جنرال چوارسکو له بوش څخه وغوښتل چې د بغداد په لوري به مخکې تگ ته ادامه ورکړي، خو هغه ورسره ونه منله او وې ويل: که مونږ په بغداد کې رژيم را نسکور کړو، نو د هغه له امله چې په عراق او سيمه کې کومه گډوډي را منځته کېږي، د هغې مسئوليت به د چا پر غاړه وي... نو بيا به دا گډوډي د راتلونکو لپاره يو غم وي، او کله چې د غدر او خیانت ورته را واوښته، بوش د بل څه لپاره پلان نيول، نو ځکه يې زمونږ پر هغو الوتکو برید ونه کړ چې په همدې مورد کې مو وکارولې."

د جدي د خبرواترو په اړه مې ترې وپوښتل چې د مرستيال استاذ عزت ابراهيم الدورې په مشرۍ د عراقي هيئت او د لومړي وزير او وليعهد په مشرۍ د کوپټي هيئت تر منځ وشوې. او ورته مې وويل: داسې ويل کېږي چې استاذ عزت ابراهيم الدورې په خبرواترو کې ډېره توندي کوله. نو ځواب يې را کړ: "ابا احمد ابراهيم ورور ځکه توند دريځ غوره کړ چې ما لارښوونه ورته کړې وه. او د جدیت موخه يې دا وه چې کوپټيان دې ته اړ شي چې لانجه په سوله ييز ډول حل کړي. ده "ابو احمد" په خپله جدیت نه خوښاوه، پر الله قسم چې هغه پر دې موضوع کې توندلاری نه وو... هېڅکله يې د نظامي حل لپاره هڅه نه کوله.

د کویت د قضیې په کړکېچ کې د ایران رول:

"کله به چې زموږ هیټونو زموږ د خپل منځي ستونزو د حلولو لپاره پر ایران د نېک گمان له امله په ایران کې سره کتل، نو لوړ پوړو ایراني چارواکو به هڅولو چې په کویت کې پاتې شو او شاته نه شو. د هرې بهرنۍ مداخلې پر ردولو به یې تاکید کاوه، خو دا به یې هم ویل چې له عراق سره څنګ په څنګ د امریکا پر ضد په جنگ کې بوختیا د ایران په گټه نه ده، خو د امریکا، ایران وپراوه، نو شونې ده چې له عراق سره یو ځای ودرېږي. او ویل به یې چې عراق باید د امریکا پر وړاندې ټینګ شي، ایران چمتو دی چې د عراق جنگي الوتکې ورته وساتي، خو د امریکا په بمونو سره خرابې نه شي. د ایراني چارواکو له ژمنو سره سم به دوی موږ ته اجازه راکوي، چې ورکړې الوتکې د دویمې مقابلې په پړاو کې وکاروو، زموږ له نېکه گمانه دوی نورې هم پېرې ژمنې وکړې.

"دا وشول. خو په فارسیانو هېڅکله باور شونی نه دی. د (۱۹۹۱) د جنگ په جریان کې یې زموږ پر ضد په درېدو بسنه ونه کړه، بلکې د عراقي لښکر د شاته تگ په وخت کې یې هغه ځوراوه هم، د "انقلابي ساتونکو" په واسطه یې واهه، دلگيو او یاغیانو ته یې عراق ته د ننوتلو او د عراق د سویلي او منځنیو ولایتونو د سوځولو اجازه ورکړه. لنډه دا چې د عراق په وړاندو کې یې فعاله ونډه درلوده. له امریکې سره د مقابلې لپاره مو چې د جنگ په جریان کې خپلې الوتکې ترې وغوښتې، رایې نه کړې. تر اوسه یې لا ورسره ساتلې دي. نو ځکه مو هغه مخ د غدر او خیانت مخ ونوماوه، یعنې د ایران غدر او پر دوی د ځینو غولېدلو خیانت."

له ولسمشر څخه مې پوښتنه وکړه، د ۱۹۹۱/۱/۱۷ م نېټې پر عراق د برید د پیل په ورځ مو له "غدارانو غدر وکړ" عبارت څخه مقصد څه و. نو وې ویل:

"سره له دې چې زموږ پر ضد یې په هماغه وخت کې رسنی کارولې، خو کویت ته زموږ له ننوتلو وړاندې امریکا زموږ او د دوی تر منځ د کړکېچ حلونکو منځگرو په واسطه په مستقیمه او غیر مستقیمه طریقه ویز پیغامونه رالېږل، تاییدوله به یې چې زموږ په عربي قضیو کې به مداخله نه کوي. خو خپلې ژمنې یې ماتې کړې، له موږ سره یې غدر وکړ. له ولسونو سره په چلند کې یې همدا عادت دی. نو ځکه مو په لومړۍ وینا کې وویل چې غدارانو غدر وکړ."

ولسمشر پسې بشپړه کړه:

"له ایران سره زموږ په دفاعي جگړه کې، ایران د امریکایي امپریالیستي په نمایندګي د لومړۍ مقابلې کرښه وه. موږ د خمینې پر هغو دروغجنو دیني شعارونو نه غولېدو، چې غوښتل یې د خلکو فکر پرې غلط کړي. په حقیقت کې امریکا غوښتل چې عراق کمزوری او وران کړي، بلکې د جنگ د اوږدېدو لپاره به یې دواړو لورو ته معلومات هم ورکول. بر سېره پر دې چې امریکا او ځینو عربي استخباراتو خمیني په ایران کې د واک گدی ته ورساوه، دیسو او وسلو په واسطه یې ملاتړ ترې کاوه، ان تر دې چې صهیونیستي اداره هم له ټولو وسلو او کدرونو سره د ایران تر څنګ ولاړه وه."

هغه مې په یاد دي چې د عراق-ایران جگړې په اړه هنري کسبنجر په خپلو یادښتونو کې وویل، دا په تاریخ کې لومړنی جنگ و چې موږ یې د اوږدېدو غوښتنه کوله او دا چې یو لوری هم بریالی ترې ونه وځي.

فلسطیني خوځښت...

له رسنیو، امریکا، او په ۱۹۹۱ کال کې عراق ته د دولتونو د یو لاس کېدلو په اړه لگیاوو او خبرې مو کولې، چې ناڅاپه ولسمشر د فلسطیني خوځښت په اړه وپوښتم او وې ویل:

"فلسطیني وروڼه څنګه دي؟"

شپږم خپرکی

صدام حسين او د ورته کس کیسه

آيا صدام حسين کوم بل هم رنگ (ورته کس) درلود؟

د تېرې پېړۍ په اتمو او نهمو لسيزو کې په عراق کې يوه "توکه" ډېره رواج شوه. په خانگړي ډول چې د عراقي رهبرۍ په غړو پسې يې تړاو درلود. دا توکې به د رهبري او ولسمشر صدام حسين غوږو ته هم رسېدلې. او داسې واقعې په ډېرې عربي ټولنو او د نړۍ په ټولو هېوادونو کې موندل کېږي... کېدې شي دا "مسخره" پر سياسي يا اقتصادي او يا بله ټولنه کې د يوې پېښې د نقد يوه وسيله وي، چې په بيلابيلو افرادو، ډلو او دولت منفي اغېزه کوي. نو کله چې منفي کړنې زياتې شي، خلک يې د نقد لپاره مسخرو ته مخه کوي. ډېرې وخت دغه مسخره له ولسي حس څخه را ولاړه شوې وي او په فکرونو کې چې څه گرځي د هغو تعبيروونکې وي.

د يادو لسيزو په جريان کې، يوه داسې اواز خپره شوه چې د ولسمشر صدام حسين په څېر نور ورته کسان هم شته، يعنې له يوه کسه څخه زيات داسې کسان شته چې ولسمشر ته ورته دي او د ده رول لوبوي. مسخرې هم په همدې موضوع را څرخېدې.

د عراق له يرغل وروسته سياسي خلا په داسې مسخرو واوښته چې ويل يې هغه يادگاري مجسمه چې د فردوس په سيمه کې را کښته کړی شوه، د صدام حسين د ورته کس وه. د ورته کس نظريه خپره شوه، بې له دې چې څوک يې رواجوونکې وپېژني. ايا عراقي استخباراتو د ولسمشر د ملاتړ لپاره رواج کړه او که امريکايانو د خپلې موخې لپاره رواج کړه. خلکو هم د ورته کسانو نومونه پورته کښته کول او ويل يې چې د ورته کسانو شمېر له يوه څخه ډېر دی. چې له هغو نومونو څخه ميخائيل رمضان او جاسم العلي هم وو. ان ځينو خلکو به اړيکه را سره نيوله او پوښتنه به يې را څخه کوله: چې استاذ خليله د

د فلسطين د وضعيت په اړه مې ورته وويل، چې تر اوسه لا هڅې او مقاومت کوي، خو د ولسمشر ياسر عرفات پر وفات مې خبر نه کړ. ده وويل:

"فلسطيني ولس ښه پېژنم، تر هغه به مې زړه ارام نه شي، چې فلسطيني ولس ټول قانوني حقوق نه وي اخيستي. په حقيقت کې د فلسطين قضيه د ټولو عربو قضيه ده، څوک چې پاملرنه نه ورته کوي لکه خپل ناموس ته چې پاملرنه نه کوي. د دې موضوع په اړه يې له ما سره د چاڼې وهلو ډېرې هلې ځلې وکړې، د عربي او نړيوالو مشرانو او شخصيتونو له لارې يې پيغامونه رالېږل او ويل يې: اوس مونږ يوازې خبره در څخه غواړو، ترون نه در څخه غواړو.

"غوښتل يې چې زه د دوی په بې اعتمادو دولت او مسخه شوې ادارې "اسرائيلو" اعتراف ته چمتوالی وښم. سره له دې چې راته ويل يې چې په صهيوني دولت اعتراف به پر عراق لگول شوی بنديز پای ته ورسوي او له متحده ايالاتو سره به اړيکې بېرته طبيعي حالت ته وگرځوي، خو ما ورسره ونه منله.

"زه دا درک کولی شم، څوک چې د خپل هېواد او امت له خاورې تېرېږي، نو له خپل عزت او کرامت څخه به هم تېر شي او هېڅ سره کرښه به ورته پاتې نه شي. دا په حقيقت کې کرکجنه ډرامه ده، چې يوازې د پيل ټکي ته اړتيا لري، او بيا نور نه ختمېږي. هو، خوځښت به روان وي، زه په عربي پروژې هم باور لرم، چې د برياليتوب کيلي ده. امريکا له هر خوځښت څخه په تنگېږي، ځکه دا پوهېږي چې د عربي پروژې انقلاب که پيل شو، نو هېڅوک يې اور بيا نه شي وژلی."

کس شته. لکه خرنه گه چې حکمت وايي "عاقل ته داسې خبره وکړه چې عقل
بې نه مني، که بې رښتینې وگڼله نو دی عقل نه لري."

غوښتل مې چې شک په يقين واړوم، نو ورته مې وويل چې د مدافع وکیل
بناغلی استاد [زیاد خصاونه] سلام در باندې وایه. نو د خصاونه د اصلي عربي
قیلې په اړه بې خبرې راته وکړې. ما ورته وويل چې زما مطلب زیاد و، د
مدافع وکیل دکتور هاني خصاونه نه و. نو د مدافع وکیل دکتور هاني په اړه بې
خبرې راته وکړې. چې هغه یې په قاهره کې د حقوقو په پوهنځی کې
ټولگيوال وو، د درس په وخت کې یې تر منځ څه ستونزه هم راغلې وه. بیا
بې لکه د شريف او اصلي ملتپاله مقابله کوونکي په څېر د هغه ستاينه وکړه.
تراوسه لاشک نه پرېښودم...

په دویمه لیدنه کې مې له بندي ولسمشر څخه د معینې واقعي په اړه وپوښتل،
نو ولسمشر، ده ته د یو نږدې کس لپاره د لیکنیز پیغام یادونه راته وکړه، په
لیک کې یې داسې عبارت په لومړۍ لیکه کې ولیکل چې د دوی (ولسمشر
او هغه ده ته د نژدې کس) تر منځ متفق علیه وو، چې د راز خبره وه. پیغام
مې منځگړي نفر ته وسپاره او هغه هم نږدې کس ته وسپاره. بیرته چې پیغام
راغی نو د هغه عبارت د راز د خبرې دویمه لیکه یې هم په کې لیکل شوې
وه. چې دا بل دلیل و چې زما شکونه یې له منځه یووړل. د ورته کس کیسه
دروغ وه او د امت دښمنانو رواجوله په ځانگړي ډول د محکمې په جریان
کې د ولسمشر په عزت او لوړ سر درېدلو، د ده دښمنان په غصه کول او د
امت دزامنو سڼې پرې یخېدې. یوه نږدې ملگري یې راته وويل چې کله به
ولسمشر صدام حسين چېرته لیدنه درلوده، نو د دې لپاره چې لیدنه پټه وشي،
د ملاتړو ډلې به د امنیتي گواښونو له کبله له څو کاروانونو کار اخیست. چې
مېخ ورته کس به نه وو. د دې پټېدو موخه دا وه چې د ده کاروان د مصنوعي
کمرو له لوري او دننه د عراق د دښمنانو له لوري ونه څارل شي.

جاسم العلي وضعیت څنگه دی، قسمونه به یې کول چې په زندان کې موجود
شخص جاسم العلي دی. ځینو به پر دې دلیل هم تکیه کوله چې ولسمشر
صدام حسين د عراق له نیواک وروسته د پټېدو په موده کې په نږدې وختونو
کې څو څو ځایه لیدل شوی دی. کېدی شي لامل به یې دا وي چې له
ولسمشر سره یې مینه درلوده او ځانونو ته یې هیله ور کوله چې ولسمشر به نه
وي نیول شوی.

د ورته کس د کیسې او د عراقي پروژې د نظر په اړه له ولسمشر سره وغږېدم.
په ځواب کې یې راته وويل:

"د امنیتي لاملونو او د دې له کبله به په بېلو سیمو کې خوځېدم، چې د خپل
ولس او د مقاومت د لښکریانو احوال واخلم. او دښمن ته فرصت ورنه کړم.
له هغه ځایه پرته چې په کې ونیول شوم، بل په یوه ځای کې به هم له دريو
ساعتونو زیات نه پاتې کېدم. د بېلگې په توگه په لس بجې به په فلوجه کې را
ښکاره شوم، ساعت وروسته به رمادي ته ولاړم، دوه ساعته وروسته به په
صلاح الدین کې وم. خلکو به د وخت په اړه په دقت خبرې نه کولې، نو
وختونه به سره نږدې وو. بر سره پر دې زما د ورته کس د شتون ثابت شالید
د دې لامل شو چې د ورته کس کیسه ومني". بیا ولسمشر په ټوکو کې وويل:
"کله چې د دجلې له سینده تېرېدم، له ځان سره مې وويل، خلک به وایي چې
دغه صدام حسين ته ورته کس دی، په ځانگړي ډول دا اواز هم خپره شوې
وه چې صدام حسين د سرطان په ناروغی اخته شوی دی."

بیا ولسمشر راته وکتل او په خدا کې یې وويل:

"استاد خلیله ته څه وایې، چې زه به صدام یم که ورته کس؟"

په حقیقت کې دې پوښتنې زه هم حیران کړم، شک بیا له سره فکر کولو ته اړ
کړم، په ځانگړي ډول یو ځلې مې د ورته کس په اړه د ولسمشر له ملگرو
و پوښتل، له یوه پرته نورو ټولو په کلکه رد کړه، هغه یوه وويل: هو یو ورته

څوک چې صدام حسين پېژني، هغه پوهېږي چې د دار د رسي مخې ته له صدام حسين پرته بل ورته کس دومره په زړورتيا، لوړ سر او اېمان سره درېدلی نه شي. د ولسمشر کومو دښمنانو چې د اعدام تمثيل تر سره کړ، هغوی هم پوهېږي چې له صدام حسين پرته بل څوک داسې نادر درېدلی نه شي. ټلويزیوني چپلونو څو ځله راڅخه وغوښتل چې د ورته کس په اړه وغږېږم، خو ما ورسره ونه منله. سره له دې چې په زړه کې شکونه وو، خو زړه مې په دې ټينگ و چې د کوم کس ليدنه چې ماته الله را په نصيب کړه او د هغه خبرې يې را واورولې، هغه صدام دی. د دغه سړي د ژوند په سختو شېبو کې په ده پسې زما تاريخ داسې وتړل شو، چې زه شاهد شم او کيسه يې په پوره امانت داری او عزت سره نسلونو او تاريخ ته په بشپړه بې طرفۍ بيان کړم.

اووم خپرکی

بغداد څنگه ونيول شو؟

سخته پوښتنه ده خو ډېر يې حيران کړي دي، لکه ټکه چې پرې را لوبدلې وي. ټول د دې په ليدلو درېږي، چې پلارنی ټاټوبی بغداد د داسې وحشي دښمن په ډارونکو غاښونو کې لوبدلی دی، چې نه قوانين پېژني او نه اخلاق او موخه يې هم وړانې، غلا او غچ دی. د داسې تمدن تاريخ له منځه وړل يې موخه ده چې په هغه وخت کې يې نړۍ روښانه کړې وه چې لوېديځ د ناپوهۍ او شاته پاتې کېدا په تورتمونو کې څپې وهلې. دوی گورې چې د عراق د معاصر تاريخ په ترڅ کې له دې سره چې له ټولو لوړو دښمنانو پرې را تاو وو، خو بيا هم د عراق ودانۍ لوړېدلې او امت يې په لاسته راوړنو وياړ کاوه... خلکو په حيرانۍ سره پوښتنه کوله: أم قصر څنگه (۱۹) نولس ورځې ثابت پاتې شو په داسې حال کې چې بغداد په څو ورځو کې سقوط شو..؟

درشيد او معتصم بغداد... د عربو بغداد... د شاعرانو، پوهانو، هنرمندانو او د ټولو نوښتگرو بغداد... د ژوند بغداد... د تاريخ او بنو يادښتونو بغداد... ښاغلی ولسمشره آيا رښتيا هم بغداد سقوط شو؟

ولسمشر په داسې حال کې چې ورباندې د درد اغېزه ښکاري او دی يې د بټولو هڅه کوي، وويل:

"اې ښاغلیه، بغداد نه دی سقوط شوی، بغداد ونيول شو او د اتلانو په مټو به ازادېږي. نيواک يو شی دی او سقوط بل څه. د بغداد دا لومړی ځل نه دی چې نيول کېږي، له امريکايانو مخکې د تاريخ په اوږدو کې ډېر يرغلونه پرې شوي، له هر لوري دښمن شخړې ورسره کړې دي، فارسيانو او نورو ډېر حرص پرې کړی، مغولي هلاکو خان هم نيولی و. ويې سوځاوه، ويران يې کړ، وژنې يې په کې وکړې او فساد يې په کې خپور کړ... خو بيا د عراق اتلانو

ازاد کر او هلاکو خان بی و شاره. د هېوادونو نیول کېدل عیب نه دی، خو کی مقاومت ونه کړي او ازاد نه شي نو دا بیا عیب دی."

لکه ولسمشر چې د دې پوښتنې په انتظار و، ژر ژر یې خبرې کولې، ما هم په چټکتیا سره پسې لیکلې، کوبښښ مې کاوه چې یوه کلمه هم را څخه پاتې نه شي...

"تن بیا هماغه حالت تکرارېږي، بوش د تم ځایونو په ترڅ کې خپلې لښکرې جگړې ته چمتو کولې، مونږ پر هېڅ چا هم تېری نه و کړی، خو دوی راته سر لټول او زمونږ طبیعي پانگې یې په زور اخیستې او د هېواد وړانې یې غوښت. ټولې هڅې مو وکړې چې د دوی له شر څخه خوندي شو..." یوه شپه ولسمشر چوپ شو او بیا یې خبرې پیل کړې:

"په عسکري اصولو کې، د نتیجې جلاوالی له سبب څخه نا ممکن دی، نو دا دواړه یو حالت دی، یوه جگړه ده، موخې ته د رسېدو لپاره د ځنځیر کړی دي.

نو دا به څنگه وي چې له ۱۹۹۰م کاله را پدېخوا دیارلس کاله جگړې روانې وي او ظالمانه کلابندیانې هم ورسره وې، چې له امله یې مونږ له یو نیم ملیون زیات عراقي ماشومان، سپین ږیري، ښځې او ان ځوانان له لاسه ورکړل. او بیا شونې نه وي چې زه له یوې داسې جگړې وغږېږم چې هغه په خپله د اوږد سریال موخه او پایله وه... ایا پر عراق د امریکا بمبارونه له هماغه تاریخه نه وو روان، هغه امریکا نه وه چې د طول او عرض کړښې یې رسم کړې وې او هغه یې د الوتکو د منځني سیمې نومولې وې؟

"کله چې یو نظامي ځواک هغه که یو ټولگی وي یا فرقه وي او یا زیات وي، چې د یوه معین هدف د نیولو لپاره را ولاړېږي، نو طبیعي ده چې معین ځای به لومړی د توپونو، توغندیو او میزایلو په واسطه په نښه کېږي، چې موخه اسانه شي، بیا به ځمکنی ځواک خپله دنده پر مخ وړي او موخې ته به ځان

رسوي... نو ایا مونږ د توپونو او هوایي بریدونو د رول له یادولو پرته کولی شو، ووايو چې موخه ځمکنی ځواک ترلاسه کړه؟ نو دلته هم جگړه یوه ده، بوه لړۍ عملیات دي، چې بغداد کې هم همداسې وشول.

کله چې متحده ایالاتو د بوش د غوښتنو او حماقتونو د پلي کولو لپاره برید پیل کړ، پر بغداد توپونه را روان وو. بریدگرې نظامي هڅې په عام ډول پر بغداد د تمرکز او عملیاتو کولو او د ام قصر پر دویمه برخه باندي د امریکایي او بریتانوي ځواکونو د دویم هجوم تر منځ وپشل کېدې، ځکه لومړۍ برخه پرغلګروېږي کړې وه او کوپت ته یې سپارلې وه، خو د هغه مساحت ډېر شي او د عراق پر ضد دولت ترې جوړ شي او د عراق په دننه کې په زهرو ککړ ځنجر شي."

ولسمشر یوه شپه چوپ شو، بیا یې زیاته کړه:

"کله چې د کوم لامل له کبله د دوو هېوادونو تر منځ لانجه را ولاړېږي، نو دواړه لوري چمتو والی نیسي، لښکرې چمتو کوي او اقتصاد او سوداګري برابروي. دواړه لوري په هوایي یا بحري یا توغندیز ځواکونو کې او همداراز په پیاده، ټانکیزو او نورو ځواکونو کې ځان له مخالف دښمن سره پرتله کوي. بیا هر لوری ځان آماده او چمتو ښيي، څو مخالف لوري ته د برید فرصت ور نه کړي.

"کله چې د ایران د اشارو او حریصانو په وړاندي عراق د خپل هېواد له پولو دفاع کوله، نو زمونږ ځواکونه تر ایرانی سیال پرمختللي او لوړ وو. د عراق لاس اوږد وو. کله به چې زمونږ پیلوټانو ته الوتکو توغندي او نور وسایل ور خلاص کړل، نو الوتکه به یې د دښمن له الوتکې سره جنگوله. چې دا د زهرورنیا او اتلولي لوړه څوکه ده. په دې برخه کې ښه بېلګه د سویلي عراق بجی اتل شهید پیلوټ عبد الله لعیبي دی. او په مقابل لوري کې د ایران شمېر له مونږ څخه زیات وو. او اوس هم همداسې ده.

پربنې، ځکه له هوايي ملاتړه پرته هلته د ډلگيو شتون د ځان وژلو په مانا و. د رهبري او نورو نظامي مشرانو ورونيو ته زمونږ لارښوونې ښکاره وې، چې د فرات د سيند لوبديځ ته به ځواکونه نه خپروي، هغه که د سماوه يا ناصريه او يا د انبار صحراگانې دي، ځکه که ځواکونه خپاره کړي، نو په بشپړ ډول به هلاک شي.

"کله چې دښمن د عراق ځينې ښارونه لاندې کړل، غوښتل يې چې د هر څه پای ته رسولو پيغام ورکړي او د عراقي لښکر او ولس دواړو معنويات له منځه يوسي. پر دې برسېره دښمن د بغداد په ناحيو کې نړيواله محرمه وسله وکاروله، چې دا وسله په أم قصر کې نه وه کارېدلې، د نوموړې وسلې له امله په بغداد کې ځواکونه په تنهائي وځنډل، بل ملاتړ ته منتظر نه شول.

"نو ځکه مونږ وايو چې له نظامي اړخه لږ تر لږه هغه څه نه شي سره پرته کېدای، چې په أم قصر او بغداد کې سرته ورسېدل. همدا راز دښمن د بغداد په نښه کولو کې هم ډېره هڅه وکړه او په ظالمانه ډول يې په سلگونو ساعته بمبار پرې وکړ، چې په پايله کې ټولې ډلگۍ له منځه ولاړې، ځينې نورې خورې ورې شوې، هوايي ملاتړ يې هم نه درلود، چې د دښمن الوتکو او توغنديو ته په اسانو موخو واوښتې. همدا راز کله چې دا ډلگۍ را وگرځېدې نو ډېری برخه يې له منځه ولاړې. او بله دا چې د بغداد د عملياتو له دېوال سره د ځينو ولايتونو د سيمو تړل ناسم کار و، حد اقل بده هيله وه. ورسره په څنگ کې نورې همداسې هيلې وې چې د جگړې په ميدان کې يې دښمن د تکتیکونو او هلو ځلو له بدلون سره سر نه لگاوه... پورته لاملونو له دښمن سره مرسته وکړه چې د بغداد د عملياتو په دېوال کې د جمهوري ساتونکو او مرستندويو ډلگيو هلې ځلې تيت او پرک کړي."

ولسمشر ادامه ورکړه:

"بريد ډېر شديد او پراخ و، دښمن په ځانگړي ډول په وروستيو ورځو کې ډېرې هڅې وکړې، چې پر بغداد او اطرافو يې هوايي او توغنديز برید توند کړي، دښمن اصلي موخه هم لومړی د بغداد نيول وو.

نو شونې نه ده چې دښمن له لوري د بغداد په لاندې کولو کې يوازې له بنده وغږېږو او بسنه پرې وکړو، نه، بلکې جگړه يوه ده او يو له بل سره د نښلېدلو کړيو څنډير دی.

"کله چې برید وشو، له نظامي مشرانو سره يو ځای شوم او ورته مې وويل: فکرونه مو ښه سمبال کړئ، د الله په مرسته او ځواک دا ځل مو له دښمن سره لار تعينونکې جگړه ده. که الله بريا راته ليکلې وه، نو دا به د عراق، امت او انسانيت بريا وي. که الله سبحانه و تعالی بل څه غوښتي وو او دښمن بغداد ته ورسېد، نو ولس به چوپ پاتې نه شي، جگړه به د توپکو او توغنديو په وسيله روانه وي، له ديالی، صلاح الدين، انبار، نينوی، بصري او نورو څخه به د مشري داسې نسل را ښکاره شي، چې عراق به ازاد کړي، امريکايانو ته به ماتې ورکړي او وبه يې شري. د امريکا هيبت به مات کړي او امريکا به بد اوازه کړي. د الله په ستاينې سره به هر څه پای ته ورسېږي. او ان شاء الله عراقيان به د خپلو عربو ورونيو هيلې له خاورو سره نه خاورې کوي."

عربي استازی

ولسمشر پر عراق د تېرو شويو پېښو يادونه کوله او وې ويل:

"له برید څخه څو مياشتې وړاندې د عربي رهبر استازي را سره وکتل، مونږ پوره درناوی ورته لرو. يوه محدوده مفکوره يې درلوده، که څه هم چې دغه نظريه زمونږ پر کرامت او عزت لگېده او د منلو وړ نه وه، خو بيا مو هم تر پايه واورېده. او ورته ومو ويل: که وگڼو چې مونږ دا نظريه ومنله، نو بيا تاسې يا عرب وروڼه د برید مخنيوی کولی شئ؟ په ځواب کې يې راته وويل: هېڅوک

هم د برید ضمانت نه شي کولی، خو مونږ غواړو چې امریکا ته دلیل ولرو او د برید د مخنیوي لپاره به هم کار وکړو... ما ورته وویل: چې امریکا ته دلیل ولرو؟! زما له لوري فلاڼي (ستا رهبر) ته سلام وایه او ورته ووايه چې فلاڼي ویل چې له امریکا سره اړیکه ونیسئ او ورته وواياست چې څه غواړي، که یې مال یعنی نفت غوښتل، نو مونږ یې بدل غواړو، که یې په سیمه کې د ټولو قضیو حلول غوښتل، نو څوک چې له ولسونو سره انصاف او عدل کوي مونږ یې په مخ کې نه درېږو. خو که یې داسې شرطونه را باندې اېښودل چې زموږ او د عراق د ولس پر کرامت لگېدل، نو که مونږ پوه شو چې د امریکا غرض سپکوالی او اهانت دی، نو مونږ د دوی بې گټې او خوشې خبرو اورېدونه وخت نه لرو.

د پریماکوف دویمه لیدنه

"وروسته له دې چې امریکا او برېتانيا خپلې لښکرې او جنګي بهرې برابرې کړې او مونږ ته یې بل انتخاب پرې نه ښود. یا به تسلیمېدل، ذلت او د تاریخ سپکوالی و، چې دا ډېره لرې وه، او یا به پر الله له اېمان او توکل څخه په روښانه زړونو مقابله وه... پریماکوف هم د بغداد په دویمه لیدنه کې وویل چې پیغام مې درته راوړی دی. دا چې د پیغام په مضمون پوه وم، نو ور څخه مې وغوښتل چې لومړی له استاذ طارق عزیز سره وګوري. بیا ورپسې ما ولیده. هغه د داسې څه غوښتنه را څخه وکړه چې د عراق له عزت او مېړانې سره په ټکر کې و، نو ورته ومو ویل: څه فکر کوې، که مونږ دا وګڼو چې داسې ګوښتنه "له خپلې کورنۍ سره له عراقه وتل" مو ومنله، نو ایا زموږ ملت به د دوی له شر څخه خوندي شي؟ ده وویل: نه، که ته یې او که نه یې امریکایان عراق ته ننوځي. نو ما ورته وویل: هېڅکله به هم ونه وځم، الله د دوی وشرموي. مونږ همدلته پاتې یو، را د شي کور په کور به ورسره وجنګېږو. خو لومړی ورته وایو چې یو ځل د له ښوځد نصر (بخت نصر) تر صدامه پورې د

عراق تاریخ ولولي، تر څو د عراقي انسان خټه ور معلومه شي، که یې ونه لولي نو بیا به یې وروسته وپېژني، عراقي مقاومت او ولس به هرو مرو ځان ور وښيي چې مونږ څوک یو او دوی څوک دي، او د الله په مرسته، راتلونکی به ډېر لوی وي. همداسې مونږ ته یې هېڅ داسې انتخاب پرې نه ښود چې زموږ هېواد او ملت له وړانې وژغورل شي. د عراق په اردو کې کمی ونه کړ، دښمن هېواد او ملت له ورکړل چې کله به یې هم هېر نه کړي، ان تر اوسه لا د نه یې داسې درسونه ورکړل چې کله به یې هم هېر نه کړي، ان تر اوسه لا د اردو او بعث کسان او ټول نور لښکریان ورسره جنګېږي، مونږ به هېڅکله تسلیم نه شو. جنګ خو وي همداسې. هر مرو به یو لوری په کې بریالی کړي، خو که امریکا چټکه بریالی هم شوه، وروسته به زښته بده ماتې وخورې. دلته به له ویتنامه څو چنده زیات زیان ور رسېږي، ځکه د امریکا دولت یو شریر دولت دی، له عراق څخه به شاتې تګ او تېښتې ته مجبورېږي

او نیم وسایل به پرېږدي...

زمونږ وسله والو ځواکونو او نورو ټولو اتلاتو هېڅکله کمی نه دی کړی، خو بس د الله اراده وه. کېدای شي تاسې یو څه بد گڼئ، خو هغه ستاسې لپاره خیر وي او یو څه ښه گڼئ، خو هغه ستاسې لپاره شر وي. هو دا د الله اراده ده.

د امریکایانو له لوري د گران بغداد، د رشید د پلازمینې د نیولو مهم لاملونه که یې له تفصیلاتو بیان کړو، ځکه وخت محدود دی، نو په لاندې ډول دي:
لومړی: له دیارلسو کلونو زیاته دوامداره کلابندي، ورپسې د هر ډول جنګونو دوام.

دویم: د امریکا د ادعاوو په اړه د امریکا غولوونکی او گمراه سیاست، چې له امله یې زموږ ځینې عربو ملگرو او وروڼو د امریکا ناولونه رښتیني وگڼل، ځینو خويې لارمنې هم رښتیني وگڼلې.

درېم: د دواړو ځواکونو تر منځ لوی توپیر، په ځانگړي ډول هغه هوايي ځواک چې باید هره جگړه پای ته ورسوي، لرې تلونکی توغندیز ځواک، همدا راز د عراقي لښکر لپاره د هېڅ هوايي ملاتړ نه شتون، چې پر جگړې یې په لویه کچه د دښمن په گټه اغېزه وکړه.

څلورم: د دښمن پوره پېژندل له ټولو عسکري او مدني اهدافو سره، د څېړونکو ډلو او د هوايي کشفې وسائلو په ذریعه، هغه که مصنوعي سپورمکی وي او که د جاسوسی طیارې، ځکه کله چې موخه درته وټاکي، په اسانۍ سره یې وهلی شي.

پنځم: په داسې اندازه ظالم هوايي برید کارول چې د جنگونو په تاریخ کې یې بېلگه نه لېدل کېږي. د ساعتونو په اوږدو کې به روان وو، له امله یې زمونږ د اتلو ځواکونو (ټانگیز، توغندیز او پیاده) قدرت شل شو.

شپږم: د دښمن له لوري د نړیوالو منع شویو وسلو کارول، چې ځینې د لومړي ځل لپاره په ځانگړي ډول د بغداد په هوايي ډگر کې له هغې مشهورې جگړې وروسته وکارول شوې، چې د دښمن سلگونه کسان په کې ووژل شول. لسگونه ټانگونه یې ویجاړ شول او دښمن لاره ورکه کړې وه. ساتونکي او ورسره راټول ځواکونه یې په تکتیکي ذروي بمونو او په نورو داسې حرارتي بمونو وويشتل، چې اوسپنه او جسد یې ویلي کاوه، دا کار یې د دې لپاره وکړ چې د جنگیالیو په مورال اغېزه وکړي. دغه لامل یو له هغو مهمو لاملونو څخه دی چې بغداد یې ژر د نیواک په خوله کې ور کړ.

اووم: د زیاتې وېرې د حالت را منځته کولو لپاره په وحشي بڼه پر بغداد د مبارونو دوام او د پرامنه اوسېدونکو ویشتل، همدا راز د رهبري مرکزونه او ځواکونه ویشتل او د هر ډول اړیکې پرېکون.

اتم: د دښمن له لوري د هغو صحرايي لارو کارېدل چې له ښارونو سره موازي وې، په پرمختللو وسلو د دښمن سمبالښت او له دښمن څخه ټینگ هوايي

ملاتړ، چې د دې ټولو له امله زمونږ ځواکونو د ورځې له خوا حرکت نه شوای کولای، ځکه هوايي ملاتړ او دافع هوا یې نه درلودل، د دښمن له لوري بغداد ته په رسېدو تمرکز کول، که څه هم زمونږ اتله اردو د دښمن د را وړاندې کولو په تاخیر کې تر ډېره بریده بریالی هم شوه، ډېر تلفات یې دښمن ته واړول،

خولکه د تل په څېر دښمن دغه زیانونه په رښتیني بڼه اعلان نه کړل. ښه: دلته او هلته زمونږ د ډلگيو شاته او په لویو لارو کې ډېرې او تکراري کښت کېدنې، د اوسېدونکو وېرول او د لارو پرې کول. او دا معلومه خبره ده چې د ډلگيو شاته د دښمن هره کښت کېدنه یا د شا له لوري برید، ډلگي گډوډوي.

لسم: فکري جنگ او د دعوتې وسایلو کارول، او هغه اوازه چې دښمن وکولی شول چې د پنځمې ستنې او د دوی د لاسپوڅو په واسطه یې زمونږ د وسله والو ځواکونو لیکوته دننه کړي. همدا راز ځینې لاسپوڅي را ولاړ شول او د دښمن الوتکو ته یې مهم ځایونه او نظامي موخې ور وښودې.

ډوولسم: د نظامي مشرانو او د ډلگيو د امیرانو تر منځ د اړیکه نیوونکو وسایلو پرېکون او د ځینو امرونو نه رسېدل، چې د ځینو نظامي ډلگيو د گډوډۍ لامل شو او فکر یې کاوه چې نور امر نه شته.

دوولسم: د عراق-ایران جنگ کې به مشرانو او امیرانو د حالاتو د بدلون او درېځ په اساس امرونه چلول، ځکه عراقي نظامي ښوونځي د نړۍ د ډېرو ښوونځیو له جملې څخه و، چې زمونږ ښه افسران، مشران او لښکرې ورنه را فارغه شول. هېڅکله مو فرقې، کنټاکونه او مشران د سیاسي اوامرو پیروۍ ته مجبور کړي نه دي، له عامې رهبرۍ پرته نور ټول اختیارات د مشر او امیر په لاس کې وو. خو سیاسي پرېکړو هم کله نا کله، درېځ ته په کتو رول لوباوه، خو په ډېره کمه کچه ان چې کله به مو سیاسي مشران هم د اوسېدو لپاره د

جنگ جبهو ته ورلېږل، نو د نظامي (عسکر) تر واک به لاندې وو، په دې کې عُدِي او قُصِي وو."

د سياسيونو رهبري ته د اردو تابع کول:

دلته مې له ولسمشره د هغه څه په اړه پوښتنه وکړه چې ډېريو عراقي نظاميانو او سياسيونو دا يوه لويه تېروتنه گڼله چې د سيمو په رهبري کولو کې نظامي مشران او اميران، سياسي چارواکو ته پيرو کړی شول. ولسمشر هم د دغو اجراءاتو د ترسره کولو لاملونه تشرېح کړل، او بېرني يې وگڼل، خو په څرگنده او زېږورتيا يې وويل چې د دښمن د ځواکونو له زورور هجوم سره په مقابله کې سياسي چارواکو ته په کنډکونو او فرقو کې د نظامي مشرانو پيرو کول، زمونږ د ډلگيو د کمزورۍ لامل شو. او وې ويل:

"د دغې جگړې د اهميت له کبله او دا چې دا ځل په بشپړه مانا مسير ټاکنوکي وه، نو نظامي پرېکړه مو سياسي مشرانو ته ورکړه، هغه که د فرقو مشران ووار که د کنډکونو مشران، خو دغه کار مو د نظامي مشرانو په مشوره وکړ، او دې کار ته سخته اړتيا ليدل کېده. کله نا کله به دريځ چټک پلان او بريد ته اړتيا لرله. خو کله چې نظامي پرېکړه د سياسي پرېکړې پيروه شي، نو دريځ يو څه وخت نيسي، ان کېدی شي ساعتونه ونيسي په ځانگړي ډول چې د چټکې اړيکې وسایل هم نه وي. د چټک او بريد ته اړ حالت په اساس د غوښتل شوي دريځ د کارولو لپاره د مشر هڅې ځنډېږي، پر دې برسېره په نظامي برخه کې د کافي معلوماتو نه درلودو په اساس ځينې نظامي مشران د سياسي پرېکړو او هغو امرونو په لټه کې وو چې دوی ته کېدل. دې کار د بغداد په لوري د دښمن د چټک مخکې تگ پر بريا په لويه بڼه اغېزه وښودله. خو سره له دې، زمونږ د اتلې اردو او جمهوري ساتونکو ټولگو او نورو ټولو ټولگو داسې جگړه وکړه، چې په مخکنيو جگړو کې يې بېلگه نه شته .

ديارلسم: له ټولو جبهو څخه د دښمن هجوم. له بده مرغه ځينو را نږدې هېوادونو د خپلو ځمکو له لارې د دښمن د ډلگيو او ټانگونو را ننوتل اسان کړل. او د دښمن له لوري د عراق د په نښه کولو لپاره د ځينو نورو ځمکه او هوايي ډگرونه کارول.

هوايي ډگرونه کارول: د دښمن له لوري په هجوم کې د دښمن د لاسپوڅو او د ايران د ځوارلسم: د دښمن له لوري په هجوم کې د دښمن د لاسپوڅو کارېدل، همدا راز ايران ته د ځينو مخلصو مليشو کارول، چې په دروغو د اسلام ادعا کوي.

د يرغل په گړنديتوب کې د ايران رول

پنځم: د ايران غداري، عراق ته د امريکايي او برېتانوي ځواکونو په ننوتلو کې مهم مرستندوی لامل و.

"د امريکايانو له اندازې زيات تکبر او په بغداد کې په زياته ليوالتيا سره د دوی داردو تمرکز، او کله چې امريکايان ناکام شول نو په بغداد کې د هيروشيما په شان د ذروي اسلحو کارولو برسېره دغو ټولو لاملونو پوځ ته د له ستونزو ډکې ځانگړې فضا په رامنځته کېدو کې مرسته وکړه. دا طبيعي کار دی. کله چې چارې داسې مرحلې ته ورسېږي، واکمنان پر خپلو ډلگيو واک له لاسه ورکوي. دغو لاملونو زمونږ ډېری وسله والو ځواکونو ته د گډوډۍ حالت را منځته کړ، له کنټروله ووتل، پوځ له امره پرته يو په بل پسې د جگړې له ډگره به شا شو.

"نو زمونږ وايو چې امريکا د ظلم او وړاني توان درلود، خو د عقل او زور تر منځ توپير دی. دې کولی شوی چې ظلم وکړي او وړانی ورسوي، خو په عمل کې يې زيان بيخي لوړ و، او دا انساني او تاريخي زيان به تر هغه ونه رغېږي چې په هغه گوند يې اغېزه نه وي ښيندلې يا يې له واکه نه وي گوښه کړی چې له بوش سره يې د عراق پر ضد مرسته وکړه. خو پوښتنه دا ده چې چا زيان وکړ؟ په اصل کې دنړۍ په منځ کې امريکايي ولس او د ځواک ټولو غړو زيان

وکر. یعنی کله چې له هغه څه سره چې پېښ شو امریکایي ولس خپل مخالفت ښکاره نه کړ، نو څه چې د نوموړي ولس حکومت کړي، د هغه رغونه ولس ته ور له غاړې ده. دلته په زندان کې مې هم امریکایانو ته وویل: له عراق وروسته هېڅکله هم پر بل هېواد تېری ونه کړئ. دا یوازې د عراق د گټو په خاطر نه، بلکې د ټول انسانیت د گټو لپاره، عراق خو به د الله په اجازې سره ازاد شي او امریکا او لاسپوڅي به یې مات شي."

ایا د لښکر په مشرۍ کې خیانت و؟

له ولسمشر څخه مې د نیواک له لومړیو د مشهورو شویو اوازو په اړه پوښتنه وکړه، ویل کېدل چې د نظامي رهبرۍ په لیکو کې خیانتونه وو، خو ولسمشر په قاطع ډول رد کړه او وې ویل:

"اورېدلي مې دي چې ځینې د جگړو په ترڅ کې له شوو خیانتونو څخه غږېږي. خو ښاغلیه زه تا ته وایم چې زموږ د پوځ اتلولي څرگنده ده، د تاریخ په اوږدو کې یې سارې اتلولې جگړې کړې دي. کله چې جگړې سختېږي، نو د نړۍ په پوځونو کې خیانتونه کېږي، خو زموږ په لښکر کې که شوي هم وي، نو په ډېره کمه کچه به وي، چې د جگړې په پایله یې هېڅ اغېزه نه درلوده. خو د لویو مشرانو د خیانت په اړه چې اوازه ده، نو [دا حقیقت

نه لري، بلکې] د فکري جگړې یوه برخه ده، چې د نړۍ ټول لښکرونه یې په جگړو کې د سیالانو په ضد کاروي، په ځانگړي ډول کله چې یو لوری له سختو جگړو سره مخ شي. زموږ لښکر پیادوو او مشرانو ټولو بې ساري هڅې وکړې، له دښمنانو سره یې داسې مقابله وکړه چې دښمن یې هک پک کړ او زموږ د ټولو عربو او د انسانیت د خیر غوښتونکو سینې یې یخې کړې. موږ د بغداد جگړې ته پلان نیولی و، ویل مو چې د امریکایانو له ننوتو وروسته به کور په کور او سړک په سړک جنګېږو، چې په دې سره به دوی د خپلې لوږنې عوامل یعنی ټکنالوژي له لاسه ورکړي، او موږ به دا اوږد ښامار لڼه کړو. دې

ته مو چمتووالی هم نیولی و، خو د بغداد ژر نیواک، د تکتیکي ذروي وسلو کارول، د جگړې د سخت والي له کبله د پوځ او ساتونکو د گروپونو گډوډي، د هوايي ملاتړ نه شتون او د واک له منځه تلل، هغه څه وو چې له امله یې دغه انتخاب ته ونه رسېدو، که ورته رسېدلي وای، نو د دښمن د درنو وسلو اغېزه

په ځانگړي ډول د الوتکو اغېزه به مو له منځه وړې وای. په ټولواو چې د بغداد د ژر نیولو مهم لاملونه د دواړو ځواکونو نه برابري او د هوايي ډگر په جگړه کې د امریکا له لوري د تکتیکي ذروي وسلو کارونه وه، چې له امله یې عراقي پوځ حیران کړی و، هغه پوځ چې د بوش په جرمونو کې له استفاده کړیو وسلو سره مخامخ شوی نه و.

"کله چې دښمن عراقي موخې ډېر په دقت سره په نښه کولې، نو موږ مجبور شو چې په رهبري کې پلټنه وکړو. له بده مرغه، له پلټنې او څېړنې وروسته راته روښانه شوه چې ځینې هغو خاینانو او لاسپوڅو ثریا ټلیفونونه کارول، چې دښمن د بغداد ځانگړیو سیمو ته لېږلي وو، د مصنوعي سپورمکیو له لارې د امریکا او ایران د رهبرۍ له مرکزونو سره په اړیکه کې وو. چې دې کار د ډېرې ملکي او نظامي موخو او مهمو ځایونو وړانول دښمن ته اسانه کړل.

"د بغداد په نیواک کې د خاینانو او لاسپوڅو له لوري د موخو پېژندونکو تڼیو او وسایلو کارېدلو هم مرسته وکړه. دا وروسته ښکاره شو، چې ځینې د کمزورو نفسونو خاوندانو او خاینانو په ځینو عراقي امنیتي وسایلو کې مداخله کړې وه.

هغه معلومات چې ولسمشر ته نه وو رسېدلي:

موږ په مستقیم ډول هر نظر یا څرگندونې ته دروازه پرانیستې وه، او چا چې به په مستقیمه توګه د حقیقت د را رسولو یا ویلو زړورتیا نه لرله، نو په غیر مستقیمه توګه به مو اورېده. ما به په رهبري کې له وروڼو غوښتنه کوله، څه

چې غواړی په زغرده یې وویاست، خپلو کسانو او سکرتر ته مې هم امر کړی و چې هر معلومات او نظریه د په مستقیمه توگه را رسوي. خو زه پر دې قانع شوم چې ټول هغه حقیقتونه چې ما ته باید را رسېدلي وای یا ما باید اورېدلي وای، ډېری یې نه دي را رسېدلي. دې ته مې د جگړې په جریان کې از وروسته پام شو...". (قاضي عبد الله العامري هم د محکمه کولو په یوه ناست کې همدا خبره وکړه او ولسمشر ته یې وویل: ته دیکتاتور نه وې، خو پرنارا تاو خلکو درڅخه دیکتاتور جوړ کړی و).

په ۲۰۰۶م کال کې مې چې د عربو له یوه لوړ پوړي چارواکي سره د هغه په هېواد وکتل، راته یې وویل: والله مونږ ته به چې څه معلومات را رسېدل، نو مونږ به ولسمشر صدام حسین ته ورلېږل، خو له هغه څه لرې شوی وای، چې وشول او سیمه هم له هغه څه لرې وساتي چې پېښ شول او لا پېښېږي، خو مونږ پوه شوو چې دوو لویو کسانو له قصده دا معلومات ولسمشر ته نه ور رسول، یو یې ولسمشر ته نږدې هم و، په لامل یې نه پوهېږو.

دا خو ښکاره خبره ده چې پر عراق د ۲۰۰۳ کال يرغل، د نړیوالو استعمارگرو او صهیوني دولتونو له لوري له ۱۹۶۸ کاله او د بعث گوند په مشري د دولت له جوړېدو را پدېخوا پلان شوی و. دغو هېوادونو ته په ۱۹۷۲م کال کې د نفتو ملي کېدل او ورپسې د عراق ډېرې لویې لاسته راوړنې لویه بلا وه، د عراق په ضد په منظمه بڼه سره په راغونډېدلو او د هیلو د پوره کولو لپاره یې په پلان نیولو پیل وکړ، په ۱۹۸۰م کال کې چې ایران پر عراق برید وکړ، نو دا دغو هېوادونو لپاره باران و، د جنگ د اوږدېدو له کبله یې ایران په وسلو سمبالاوه. خو کله چې عراق په تېري کوونکي ایران بریالی شو، د عراق پر ضد د نورو جنگونو لپاره سره راغونډېدلو ادامه پیدا کړه، خو د عراق نوبتگر طاقتونه هلاک شي او د داسې لوی دولت د جوړېدو هیلې ووژل شي، چې د نړی له غټو دولتونو سره سالم رقابت وکړي. کله چې عراق له جنگه بریالی را

بهر شو، نو دغو او د سیمې ځینو هېوادونو په خپل منځ کې د عراق د ځورولو لپاره ائتلاف وکړ. را غونډه شوي دولتونه د کوېټ په قضیه کې د دوی د هیلو په پوره کېدو وتوانېدل. بیا د متحده ایالاتو او نړیوال صهیونیت له لوري په ډېر پام سره پلانونه جوړېدل، د عراق د وهلو لپاره یې زوروره وسیله پلټله. د سپټمبر د ۱۱ په پېښو کې امریکا پوره هلې ځلې وکړې، ټولې مخابراتي او استخباراتي آلې یې وکارولې، خو په عراق تور پورې کړي، بیا یې په نوي جنگ کې داخه کېدو چمتووالی ونيو، خو د عراق راتلونکی له منځه یوسي، وران یې کړي، ټولې زېرمې یې ولوتوي، پر نفتو یې ولکه وکړي او د اسرائیلو بشپړ امنیت تأمین کړي، ور پسې په نړی ولکه وکړي، دغو تېري کوونکو دولتونو عراق د ځانونو لپاره کیلي گټله.

کله چې عراق خپل نفت ملي کړل، نو امریکې پر عراق د جنگ پرېکړه وکړه، د عراق د بشپړ نیولو لپاره د سپټمبر د ۱۱ پېښې راغلې.

د ۲۰۰۲م کال په پای کې، امریکا څلورو عربي پلازمېنو ته خبر ورکړی و چې نهایی چاره د بغداد نیواک دی، په دغو پلازمېنو کې یوې د عراق وهلو ته په هڅولو کې فعاله ونډه واخیسته، ان د عراق نیولو او ورانولو ته یې د امریکا د هڅولو لپاره په میلیاردونو ډالره د دې لپاره ولگول، خو له دغې درندې خپسکې څخه خلاص شي. د دغو دولتونو یو رهبر په سیاسي ډگر کې را څرگندو شویو هغو سخت په غوسه کړی و، ځکه پوهېده چې عراق د عربو دېوال، د څرښت ځای ساتونکی او د امت د ختیځې دروازې پېره دار دی. هغه درک کړې وه چې د عراق سقوط، یو په بل پسې د عربي دولتونو سقوط دی، په ځانگړي ډول کله چې بوش عراق ته د نهایی پرېکړې (برید) اعلان کاوه نو دوی یې گواښل، چې مسیر به یې صدام حسین ته د منتظر مسیر په څېر وي.

د یاد کال د دسمبر په پای کې، له دغو عربي پلازمینو څخه د یوې پلازمینې یوه مهم چارواکي له عراق څخه لیدنه وکړه، پر عراق د ظالمانه بندیزونو له امله یې د سفر سختې وگاللې. د وچې له لارې له داسې هیلو سره بغداد ته ورسېد چې ولسمشر صدام حسین به گوري او په روانو حقیقتونو به یې خبروي. د بغداد په یوه هوټل کې یې د دې په انتظار استوگنه غوره کړه چې ولسمشر ته به په شخصي توگه راوړي معلومات ورکوي، دغه دولت وړاندې هم ولسمشر صدام حسین ته معلومات را لېرلي وو، خو ورته رسېدلي نه وو. په عراق کې ځینې مهم اشخاص وو چې قصداً به یې له ولسمشر څخه معلومات پتول.

ولسمشر صدام حسین د استازي له شتونه نا خبره و، لیدونکي ډېره هڅه وکړه چې ولسمشر ته ورسېږي. خو بریالی نه شو. نو ولسمشر ته نږدې یې له یوه عراقي چارواکي څخه مرسته وغوښته، خو هغه په خپل نوبت له قضي سره په اړیکه کې شو، قضي له خپل لوري استاذی ور ولېږه چې له مېلمه څخه واورې. خو مېلمه یوازې ولسمشر ته ویل غوښتل. قضي په هغو دوو شخصیتونو کې له یوه سره په اړیکه کې شو چې ولسمشر ته یې د معلوماتو له رسېدلو څخه مخنیوی کاوه، نو هغه کس دوی دواړو (مېلمه او د ولسمشر نږدې کس) ته د ځانگړو مراسمو موټر ور ولېږه، دوی دواړو گټلې وه چې له ولسمشر صدام حسین سره به گوري. خو هماغه شخص ورسره مخامخ شو او ورته مې وویل: څه چې در سره دي، رايې کړئ... خو مېلمه نه ورسره منله او د ولسمشر په لیدو یې ټینگار وکړ. د ۲۴/۱۲/۲۰۰۲ نېټه د همدې لیدنې په جریان کې مېلمه او عراقي کس له هغه شخص سره بیا اړیکه ونيوله، هغه ترې غوښتي وو چې مېلمه د د ولسمشر لیدو ته ځان برابر کړي. هماغه موټر ورته راغی او یو لوی اپارتمان ته یې یووړ. هلته یې دوه لوړ پوړي چارواکي ولیدل، دواړو له مېلمه سره د شته معلوماتو غوښتنه کوله. د ثبت آلي ته یې اشاره وکړه

د دغه ثبت له لارې به ولسمشر ته ستاسې معلومات ورسېږي، او وې ویل چې د دغه ثبت له لارې به ولسمشر ته ستاسې معلومات ورسېږي، بیا مېلمه ډېر په تنگ شو، څه معلومات چې ورسره ول، ټول یې هلته وویل، بیا دواړو کسانو خدای په امانې ورسره وکړه او تاکید یې وکړ چې هرو مرو به معلومات ولسمشر ته رسېږي، وړاندې له دې چې مېلمه له خپل استوگنځي څخه د خپل هېواد په لوري وخوځېږي، یو پاکټ ورته راغی چې شخصي د ده لپاره پنځوس زره ډالر په کې وو. خو ده رد کړل او مننه یې وکړه چې دی او هېواد یې ښه دي. بیا مصیبت پېښ شو، کله چې ولسمشر بندي شو، له ده څخه مې د هماغه دولت مشر ته پیغام ور وورپ، چې عراق ته یې استازی را لېرلی و، او ډېر حرص یې درلود چې د کوټ موضوع حل شي او عراق له اخیرني مصیبت څخه وژغورل شي. ډېرو لوړو هلې ځلې وکړې چې د دغه هېواد انځور بدرننگ کړي او د ده او عراق تر منځ اړیکې وشلوي، ځینې دغه لوري معلوم هم دي، د هماغه هېواد دننه، په عراق کې او له عراق څخه بهر دي. دغو لوړو څکه دا هلې ځلې کولې چې د دغو دواړو هېوادونو تر منځ د ورورگلوۍ خوږه او پاکه اړیکه ناولې او تته کړي، د شخصي حساب او کینو له امله او یا د عربي اړیکو د وړانولو له امله یې د حسد او کینې تیرې ټکولې. وروسته له دې چې د دغه دولت له مشر سره مې ولیدل، هغه له عراق او صدام سره شویو او روانو حالاتو ډېر درداوه. په دغه راته نژدې دولت کې له ځینو نورو مهمو شخصیتونو سره د لیدنو او کتنو په ترڅ کې مې ډېر داسې څه واورېدل چې دغه دولت ډېرې هڅې کړې وې څو له دوی سره شته معلومات ولسمشر صدام حسین ته ورسوي، گوندې هغه ته په درد وخورې، خو هېڅ هم ورته رسېدلي نه وو.

د هوایي ډگر جگړه

لومړۍ برخه

د ستر جنرال سيف الدين راوي په قلم

د جمهوري ساتونکو ځواکونو مشر

۱- د صدام حسين د نړيوال هوایي ډگر د ځای اهميت: د صدام نړيوال هوایي ډگر چې شهيد صدام جوړ کړی و، ستراتيژيک اهميت يې درلود، چې په لاندې ډول دی:

- د صدام هوایي ډگر د خپل مساحت له امله د بغداد په ټولو لارو کې يو له مهمو لارو څخه بلل کېږي، د ځمکنیو ځواکونو په خپرېدلو کې مرسته کوي او د بغداد د شمال لوېديځ لوري ته په ۲۰ کيلومتري کې پروت دی.

- شونې ده چې د دښمن ډېر شمېر هوایي ځواکونه او په ځانگړي ډول ثابت وزر لرونکې غټې الوتکې را کښته شي. چې په دې سره د بغداد د مرکز په لوري د تللو يا پرې را چاپېرېدلو لپاره ښه ثابته اړه تشکيلوي.

- د هوایي ډگر په گاونډ کې لوی مرکزي ځایونه دي، لکه ډېر اپارتمانونه او باغونه، او دغه ځای امریکایي ځواکونو ته د استوگنځي په څېر د عملياتو د اداره کولو لپاره هم گټور دی.

- د صدام په نړيوال هوایي ډگر ولکه کول، پر ولس ډېره نفسي اغېزه لري، ځکه د صدام په نړيوال هوایي ډگر ولکه په الرضوانیه کې په مرکزي ځایونو د ولکې په څېر ده.

- نوموړی هوایي ډگر له ستراتيژیکو لارو چټکو لارو سره تړلی دی، یوه مستقیمه چټکه لاره د ولسمشرۍ ماڼۍ ته تللې ده، بله ستراتيژیکه لاره له هوایي ډگر سره پرته ده چې د عراق له لوېديځه تر سوېله پورې غځېدلې ده او له استوگنځایونو څخه بېله ده، د ځمکنیو ځواکونو د مخکې تگ لپاره ښه اغېزه لري. د دې لارې پر هره برخه سلگونه هېلېکوپتر الوتکې هم کښته کېدی

شي، چې دښمن ته دا شونې کوي او دا يې ورته شونې کړه چې د لارې په ځوناکل شویو ځایونو ناستې وکړي.

- د صدام په نړيوال هوایي ډگر کې د شته څه په اړه دښمن له وړاندې ډېر معلومات درلودل، دغه کار يې د ملل متحد د وسله څېړونکو له لارې کړی و، هغوی مرکزي او دفاعي ځایونه ټول کتلي وو، نو دوی يې په اړه ښه فکر کړی و.

- نوموړی هوایي ډگر دښمن ته دا چانس ورکوي چې د بغداد شا او خوا عراقي دفع هوا ځایونه وښوروي او د نورو دروازو نیولو ته ترې وڅوڅېږي (یوسفیه-تاجي دوه لاري (دو راهي)) همدا راز د بغداد پیر بنا را تاو شي او له نورو ولایتونو څخه يې بېل کړي.

۲- د صدام له نړيوال هوایي ډگر څخه د دفاع عامه مفکوره: له جنگه څو کاله وړاندې هغه وخت له هوایي ډگر څخه د دفاع مفکوره د شهيد (قُصي صدام حسين) له لوري وکښله شوه، چې دا معلومه شوه چې امکان لري صهيوني دښمن د هوایي پټ ووهي او نوڅي يا دې د ولسمشر صدام حسين د هدف گرځولو لپاره ځانگړي ځواکونه کښته شي. د هوایي او ځمکنیو گواښونو څه هيله چې وه، د هغې ټول حساب مو برابر کړ، ان دا چې دښمن به له موانعو څخه د تېرېدو لپاره له پيلوټانو څخه کار اخلي. د هوایي ډگر په چاپېر او د رضوانیه په مرکزي ځای کې رادارونه، څارونکي او څارگر ټکي ووبشل شول. له ډگر څخه د دفاع لپاره داسې تصميم نيول شو چې د جگړې ځمکه به ترې جوړوو. په دقيق ډول په مستقیمو او غیر مستقیمو بریدونو وپوښل شو، د هوایي دفاع وسایل د ډگر په چاپېر کې ووبشل شول، چې هېڅ ځواک له هوا څخه تر هغه نه شوی ورته را کښته کېدی، څو چې د دافع هوا وسایل يې له منځه نه وای وړي، دغه وسایل د تکړه او لوړ موراله پوځ په لاس کې وو په ښو وسلو سمبال وو، ځانگړي جمهوري ساتونکي له بشپړ مسلح او سمبال

بياده پوخ، له ټاڪليو ډلگيو او افرادو او ځانگړو ځواكونو څخه جوړ وو. همدا راز د مركزي رضوانيې لپاره هم پورته تدابير نيول شوي وو. ونډه اخيستونكو عراقی ځواكونو د دفاع لپاره گڼ شمېر تمرينونه كړي وو. د جنگ په جريان كې د شهيد قضي صدام حسين له لوري د جنگ پلان بيا جوړ شو، كله چې په ډگر كې د دښمن د كښته كېدو خبر تايد شو، نو پلان مو وړاوه او هوايي ډگر د توپونو او راکټونو تر بريد لاندې ونيول شو.

۳- د صدام پر نړيوال هوايي ډگر د ولکې په اړه د امريکايي دښمن پلان:

تمه يدي بمباري: ۳۰۰ ساعته شپه او ورځ يې له پرېکونه د هوايي ډگر پر چاپېر دفاعي وسلو او په رضوانيه كې په مركزي ټولنځي هوايي بريدونه كېدل، چې د دفاعي وسلو په ختمولو سره يې ځمکنيو ځواكونو ته لاره هواره كړه. په بمبار كې (بې ۵۲) الوتكو گډون وكړ، چې له نه ټنه بمونو او د هوايي جگړو له نورو زرگونو مهماتو، كروز توغنديو او نيتروني بمونو څخه يې كار واخيست، له امله يې ډېری كسان په سوځلو له منځه يووړل. د نړۍ په ټولو نظامي پلانونو كې چې په كوم هوايي بريد پسې ځمکنی هجوم يا كښته كېدنه وي، هوايي بريد د يو ساعت لپاره دوام كوي، لكه په ۱۹۷۳م كال كې چې مصريان د سويس له كاناله تېرېدل، په ۱۹۸۸م كال كې يې د عراقی ځواكونو له لوري د الفاو د ازادولو په جگړه كې له يو ساعته كم دوام وكړ. خو دلته تمه يدي بمباري ليكلې نه وه، نه د وخت له اړخه او نه هم د هغو سوځونكو وسلو د كارولو له اړخه چې نړيوالو بنديز پرې لگولی (نيتروني بمونه). وروسته له دې چې دفاعي وسلې وړانې شوې، دښمن هوايي ډگر ته نږدې له هوا كښته كېدنې پيل كړې د چټكې ستراتيژۍ له لارې، چې د اپرېل په دويمه ورځ يې له (جرف الصخر) پله څخه د هوايي ډگر په لوري د را پورې وتليو ځواكونو راتگ ته لاره هواره كړه او په عملياتو كې (۱۰۱) او (۸۲) گرځنده هوايي فرقو ونډه واخيسته، چې د امريکايي دښمن د گرځنده ځواكونو اساس

نښكلوي، زغره وال كنډك هم ونډه په كې درلوده او زرگونه جنگي او هليكوپتر الوتكو يې ملاتړ كاوه.

د دښمن د پلان مطابق د جگړې لنډيز داسې كېدی شي:

- پيليزه بمباري، چې د ۳۰۰ ساعتونو لپاره د هوايي ځواک، توغنديو او نړيوالو له لوري بندې شوې وسلې يې په كې وکارولې، خو د هوايي ډگر چاپېر دفاعي وسلې له منځه يوسي.

- له هوارا كښته كېدنې، چې (۱۰۱) او (۸۲) گرځنده هوايي فرقو ونډه په كې درلوده.

- له ښارونو بغل ته په صحرا كې د زغره وال كنډك راتلل (د نجف-كربلاء-هوايي ډگر له لارې).

۴- ځمکنی جگړه، د صدام د هوايي ډگر شا او خوا او دننه او د مركزي رضوانيه په ټولنځي كې د دښمن له ځواكونو سره ځمکنی جگړې د ۲۰۰۳ م د اپرېل له ۳ مې ان د همدې كال د اپرېل د ۸ مې تر پايه دوام وكړ، چې په لاندې ډول وه:

- د جمهوري ځانگړو ساتونكو، پوځونو، توغنديو، راکټونو او د صدام فدائيانو او د يرغلگرو ځواكونو تر منځ زښته تخريبيونكې نښته وشوه، چې د دښمن څو ځمکنی او گرځنده هوايي څپې په بشپړ ډول ويرانې شوې. دښمن له ډلگيو سره له لاس په لاس جگړې وروسته شاته تگ وكړ، خو الوتكو ته زمينه برابره كړي، چې په وړانې كې خپل رول ولوبوي. مونږ هم خپلو پناه ځايونو ته د را گرځېدو تگلاره غوره كړه، خو د دښمن د الوتكو اغېزه كمه شي.

- جگړې د دواړو خواوو له لوري د غلچكي بريدونو طبيعت خپل كړی و. خو د دښمن جگړه ييز ځواک غښتلی و او په پراخه كچه يې نوي ځواکونه كارولې شواى.

- دښمن په اور سره (د موخې د پراخې سوخونې) تگلاره غوره کړې وه. او د (ورانولو بيا پلټلو) ستراتيژي يې غوره کړې وه چې ۹ ټنه او پناه کونکي بمونه يې کارول.

- جگړه مستقيماً ولسمشر صدام حسين او ښاغلي قُصي صدام حسين چلوله، ولسمشر په مستقيم ډول د جگړې په تگلاره او د عملياتو په اداره کولو کې د جمهوري ساتونکو ځانگړي ځواکونه اداره کول.

- اساسي جگړه په پراخ مرکزي رضوانيه ټولنځای کې رامنځته شوه. چې يوه لوري ته جمهوري ساتونکي، پياده او فدايان ول او بل لوري ته دښمن و، دښمن ته زښته زيان واوښت، چې له امله يې (نيټروني) بمونه وکارول.

- له هوايي ډگر څخه ډېری دفاع کونکي ځواکونه شهيدان شول. دښمن په ځمکنۍ جگړه کې هغه وخت بريالی شو، چې دفاعي ځواک په داسې نا جايزو وسايلو په پراخ ډول له منځه ولاړ، چې تر اوسه په يوه جگړه کې هم نه وې کارول شوي.

- دښمن د خپل مورال له امله په هوايي ډگر ولکه ونه کړه، بلکې په جگړه کې يې وحشي او وپروونکي وسلې وکارولې ځکه بريالی شو.

- فرانسه چې په مليونونو ځواکونه يې درلودل، د دويمې نړيوالې جگړې په جريان کې د جرمني له لوري په لسو ورځو کې ونيول شوه. په لسگونو نور هېوادونه يې په مياشت کې ونيول او د مسکو تر پولو ورسېده. خو په دغه جنگ کې مونډر يوازې وو او له روسيې پرته هغه هېوادونه چې له جرمني سره ولاړ وو يا د جرمني پر ضد ولاړ وو محور او متحدين ټول زمونږ پر ضد په جگړه کې سره يو ځای ول چې دا معادله ده، خو جگړه لا روانه ده او ډېر ژر به داسې پای ته ورسېږي لکه ښاغلي ولسمشر شهيد تلپاتي صدام چې تعين کړې وه له بريالې پرته بل څه نه.

د هوايي ډگر جگړه

دويمه برخه

هغه جگړه چې امريکايان به يې هېره نه کړي

هغه جگړه چې ښاغلي محمد سعيد صحاف يې په اړه خبرې وکړې او رسنيو پته کړه. د ۲۰۰۳ م کال د اپرېل د مياشتې له پيلېدو وروسته، د هغو تلویزيونونو په سکرينونو را څرگند شو چې پر عراق د جنگ پېښې يې څارلې، وې ويل: نن به هلته داسې جگړه وي، چې په څېر يې مخکې نه ده تېره شوې. او دې څرگندونې ته يې د جگړې پر ډگر او د امريکايي نظاميانو د رهبرۍ او د جنگ د ټولويو پلانونو د کړنو د ردونو په اړه مهم غبرگونونه درلودل. نو په دې جگړه کې څه پېښ شول، چې رسنيو پټ کړل، امريکايان يې هم په اړه چوپ شول او ولسمشر صدام حسين په زندان کې دننه هم چلېنج ورکړ چې دوی دې په هماغې جگړه کې دوی ته اوښتی زيان اعلان کړي؟

۱- صدام د هوايي ډگر په هجوم کې گله ځواکونه: لومړنۍ د سپارو زغره واله فرقه.

۲- هغه لاملونه چې د هوايي ډگر څخه د دفاع د پلان په اړه وويل شول.

- د دښمن د ځواک او کمزورۍ د ټکو څېړنه، د ځواک ټکي په دې کې رالښېږي: هوايي ولکه، له هوا په کښته کېدو او د موخو تر لاسه کولو لور ځواک، په شپه او ورځ کې د لگېدو په اړه لور دقت، د الکترونیکي مداخلو په اړه ښه ټکنالوژي، د موخو د ښه ډول لپاره له دود څخه گټه اخيسته، لېزري ویشتونکي، د بېلو لیکو تر منځ دقیقه او لويه مرسته، د نړۍ او چاپېريال له لويو دولتونو څخه د پراخ فعاليت ازادي.

خو د دښمن د کمزورۍ ټکي دا وو، چې عراقي ځواکونو به ځانگړي (پياده) ټولگي کارول، چې د شپې او ورځې يې جگړه کوله، جنگ ته به ورغلل بېرته به خپلو ځايونو ته را وگرځېدل.

- د دښمن د عمل او د غبرگون څېړنه، چې څنگه به کښته کېږي او کومه وسله به کاروي، د مقابل لوري پر هجوم به څه غبرگون ښيي او بارود به څنگه استفاده کوي چې د (جگړې تصوير) بلل کېږي.

- ځانگړی لامل، دښمن له دې وېره درلوده چې له هوايي ډگره دفاع کوونکي ځواکونه به اتمي وسله وکاروي، نو ځکه يرغلگرو امريکايانو د کشف پر وسايلو برسېره حيوانات هم وکارول، لکه، سوی چې زهرجن کيمياوي عوامل ډېر احساسولی شي، همدا راز مرغی، کوترې او چرگان يې هم وکارولې. نو يرغلگر د کيمياوي عواملو د کارولو له احتمال څخه ډاډه شو. په امريکايي ځواکونو کې اوازه گڼه شوې وه چې عراقي ځواکونو د هوايي ډگر په جگړه کې سبي هم کارولي دي، د سپو تر ملاوو يې چسپکي چاودېدونکي تړلي او کله چې سپی له موخې سره لگېږي، نو انفجار کوي او يا له لرې الوزول کېږي. له همدې کبله، کله به چې څه وخوځېدل، هغه که انسان و، که حيوان او يا الوتونکی، نو امريکايانو به په نښه کاوه. همدا راز عراقي رهبري د رسنيو د وزير صحاف له لارې د رسنيز لار ورکي تگلاره وکاروله، خو دښمن ته قناعت ورکړي چې عراقيان به کيمياوي وسله وکاروي، خو يرغلگر امريکايان په خپل تحليل کې دې ته ورسېدل چې که يې عراق استفاده کړي، نو د دې کار په ځواب کې به د ډله ييزې وژني وسله وکاروي، چې زرگونه ټنه وزن لري او دوی (١٢) زره ذروي سرونه لري يا به تکنيکي (نيټروجنی) بمونه وکاروي، چې په هوايي ډگر کې استفاده هم شول، سره له دې چې له عراقيانو سره د ډله ييزې وژنې وسله نه وه.

- د هوايي ډگر په ځينو ځايونو کې منفجره کمينونه برابرول، او دا هغه لامل و چې ورته اميد کېده، او د يرغلگرو له لوري په ډېره پاملرنه سره په نظر کې نيول شوي وو، امريکايي دښمن د مهندسانو په واسطه د اساسي نقطو او ځايونو پلټنه وکړه، هغه که د هوايي اليکټرونیکي خبرېدو له لارې وه يا د

ځمکني پلټلو له لارې. عراقيانو د هوايي ډگر بنسټونه يا مرکزي رضوانيه يا نور ځايونه وانه الوزول، خو د ټوپکي جنگ له پلان سره په څنگ کې يې همدا موخه هم درلوده.

- يرغلگرو ځواکونو په هوايي ډگر کې دننه د دهلبزونو د شتون احتمال هم په فکر کې نيولی و، چې کېدی شي پياده عسکر يې پر دښمن له جنگه وروسته د پټنځاي او ملاتړځاي په توگه وکاروي. عراقيانو تر ځمکې لاندي ډېر ساتنځايونه او پناه ځايونه درلودل او د پناه ځايونو تر منځ يې د تگ راتگ لپاره ټينگې لارې درلودې.

- په بريد کې د بشري ټولگيو کارونه: دا هم دښمن مطالعه کړې وه، چې عراقي رهبري کولای شي چې دښمن ته د ډېر او لوی زيان اړولو لپاره په (بشري ټولگيو) سره بريد وکړي، چې دا تگلاره د (کوریا) او (ويتنام) په جنگ کې استفاده شوې وه.

- د يوې غير معمولي وسلې کارول: خو د الکفل، ذراع دجله او جرف الصخر په جگړو کې دښمن ته له جدي اوښتو زيانونو وروسته له امريکايي يرغلگرو څخه د وېرې عامل وباسي. نو ځکه عراقي پلان جوړوونکو د جنگ په جريان کې پرېکړه وکړه چې په هوايي ډگر کې له شته اوبو يا هوا پاشونکو څخه د کيوسين په لگولو کې کار واخلي، چې ډېر لمبه کوونکی سوځوونکی دی، خو هوايي ډگر ته اور ورکړي او پر يرغلگرو اغېزه وکړي، خو دغسې کارونې پر هوايي ډگر د بريد کوونکو په توجه کولو اغېزه لري، دويم دا چې پر دفاعي ځواکونو به هم اغېزه وښندي.

- د ٨٢ ملم هاوانونو کارول به مخې ته سوري را منځته کړي، چې له دغو سوريو څخه به د بريد په وخت کې جريان تېرېږي، دغه جريان به د ځانگړي پلاستيک د اوږو پوډر خپروي، دا به د دودونو لويه ورېځه تشكيل کړي، د سوريين يا زومان گاز ته به ورته وي. دغه گازونه کيمياوي عوامل دي

اتم خپرکی

د نیولو کیسه

له ملگرو مخکې مو خپل دښمنان پېژندلي دي، د خوانی له وخته مو مبارزه شروع کړې ن لا د ۱۹۵۹م کال څخه مخکې او هم را وروسته، واک ته د مبارزې له لارې رسېدلي یو، ولس ټاکلي یو، چې په مخ کې یې و اوسو، امپریالیستي ادارو او مخابراتو نه یو راوستي څوک چې بل څه وایي ذلیل او رسوا شي.

که مونږ امریکا یا د هغې روزونکي صهیونیت راوستي وای، نو حال به مو داسې نه وای، چې مونږ دې ویاړ پرې کړی وای. له الله سره به په پاک زړه او پاک لاس مخامخ کېږو، ان شاء الله. که مونږ امریکا یا د هغې ادارو واک ته رسولی وای، نو امریکا به مونږ د کمین له لومړۍ ورځې رسوا کړي وو، خو الحمد لله مونږ یې په اخطار سره ورته وایو چې، څه چې زمونږ لوی تاریخ ته ضرر رسوي، هغه دې ووايي.

(صدام حسین په زندان کې)

دولسمشر د نیولو تمثیل ډېر جنجالونه، سوالونه، لانجې او بحثونه رامنځته کړل، ځینو به رښتیا ردول او ویل به یې: دا یو خیانت دی یا هغه نیول شوی ولسمشر ته ورته کس دی. او ځینې بیا د هالېووډ دغه کمزوري تمثیل ډېر حیران کړي وو. څه چې به د لیدل، ویل به د چې ایا له عراق سره چې څه شوي، په حقیقت کې یو امریکایي کیوبایي وړاندې شوی فیلم دی؟

ولسمشر ته مې وویل: بناغلیه، ایا غواړې چې ستا د نیولو په هکله (سور سهار) نومی امریکایي ناول واورې؟ ویې خندل او وې ویل: "څه چې در سره دي رلې کړه". ما ورته وویل: امریکایي ناول داسې وایي:

(د اعصابو عوامل)، له همدې کبله یرغلگرو ځواکونوږ د وقایې ماسکونه واغوستل، چې د وسلې کارولو په وړتیا اغېزه ښندي او ځانگړی تاثیر هم لري. دا کار په څو ثانوي کې وشو، د کيروسین گاز د هوایي ډگر ډېری برخې وپوښلې، ورپسې ۸۲ ملم هاوانونه ور وويشتل شول، د هوایي ډگر ډېری برخې یې په حیرانوونکي ډول وسوځولې او د پلاستیک پوډر د حرارت په لوړوونکي عامل بدل شول، د هوایي ډگر په چاپېر کې یې د ځمکني نښلونې پر ټولو وسایلو او کارېدونکو لارو یې اغېزه وکړه، د ملگري او دښمن تر منځ د توپیر پر آلو او پر ځای ښودونکي جی بی ایس یې اغېزه وکړه، فیلټرونه او هوا بدلونکي یې بند کړل، چا چې غوښتل چې ووځي هغوی زندی شول، چا چې زندی کېدل نه غوښتل وتلو ته اړ شول، د اړیکو شبکې خرابې شوې، د هوایي ډگر ځمکه په (اسفلټ یا قیر) ته ورته مادې بدله شوه، تگ نه شوی پرې کېدی. او یو حیرانوونکي انفجار وشو، په پایله کې یې یرغلگرو ته ډېر زیان واوښت، مقاومت او دفاعي ځواکونو ته یې د دندو پوره کول اسانه کړل. خو دښمن نور نوي ځواکونه راوستل.

امريکايي ناول

پول پرېمر د برېکړې د شورا غړو ته امرونه وکړل، چې په بغداد کې د عربي چينل دفترونه وتړي، ځکه چې د ۲۰۰۳ م کال د رمضان د مياشتې په جريان کې يې د ولسمشر (له نيولو وړاندې) اخيرنی پيغام خپور کړی و، دا جزاوي د هغه ثبت په خاطر وې چې صدام حسين يې د رڼاگانو دايرې ته راوگرځاوه. امريکايي ناول وايي چې د عدى، قصى او مصطفى وژنه صدام ته يوه داسې صدمه وه، چې ده منلی هم نه شواى، ده فکر کاوه چې که دوى له خانه لرې کړي، نو ژوند به يې خوندي شي. خو هغه کس چې صدام حسين گمان کاوه چې هغه به يې ملاتړ وکړي، هغه خيانت ورسره وکړ. درې واړو په جگړه کې يې ساري مقاومت وښود او ووژل شول.

جنرال ريکارډو سانچيز په مستقيمه توگه پلان چلاوه او د پياده څلورمې فرقي مشر جنرال راي اوډينو مرسته ورسره کوله. او په لاندې ډول وه:

صدام حسين به هڅه کوي چې خپلې قبيلې او ښار (تکريت) ته مخه کړي، په خانگري ډول کله چې له ده څخه ساتونکي او د ده شخصي گاردان د ده د زامنو له مرگ وروسته لرې کېدل. هغوى پوهېدل، که څه هم چې له امريکايانو سره مقابله گرانه پرېوځي، خو صدام د جگړې د دوام هوډ لري. امريکايانو دې ته ډېره پاملرنه کوله چې هغه پټ ساتنځايونه رالوخ کړي، چې تر ولسمشرۍ مانپو يې لاندې گڼل. د نوموړو پټنځايونو د رازونو د برېښولو ډېرې هلې ځلې يې وکړې، خو ناکام شول. د څلورمې فرقي امريکايي ځواکونو به د ولسمشرۍ دغه مانپې په ورځ کې څو ځله پلټلې چې گوندې صدام ورته راغلی وي. د دغو مانپو شمېر له شلو اوښت، د دجلې سيند ته نږدې مانپې يې ډېره مهمه وه.

کله چې امريکايان په عراق کې له ډېرو سختيو سره مخامخ شول، نو په عراق کې د CIA مهم رهبري کوونکى سايمون ډارايز را ولاړ شو او د صدام د نيولو

لپاره يې نوي پلان جوړ کړ. هغه پر دې باور و چې د دغو مانپو په پټنځايونو کې بايد وگرځو او دى پوهېده چې امريکايانو له بهره تر مانپو امنيتي دېوال را کډ کړى، د صدام ځينې شخصي ساتونکي چې نيول شوي وو، هغوى د ناو کړى، د صدام تفصيلي معلومات ورکړي ول. مگر صدام خو احمق نوموړو پټنځايونو په اړه تفصيلي معلومات ورکړي ول. په خانگري ډول هغه د نه و چې دويم ځل به يې نوموړي ځايونه کارولای، په خانگري ډول هغه د خپلو تحركاتو پر پوښلو او په ذکاوت مشهور هم و، همدا راز د عراقي ځمکې ډېرى طبيعت يې هم پېژانده.

سايمون ډارايز چې د ۲۰۰۳ م کال په اگسټ کې يې بيان جوړ کړى و، په کې ويلي يې وو چې په دوو ځايونو کې صدام حسين موندل کېدای شي: د هغې کورنۍ په کور کې چې له بغداده لرې اوسېږي، چې دى پر هغې باور لري او هغه يې هم ملاتړ کولى شي، يا له اوسېدونکو لرې په يوه پرېښودل شوې سيمه کې. او په دې سيمه کې به يې تکريت او قبيلې ته نږدې ځاى جوړ کړى وي. ډارايز چې د صدام شخصيت يې خپرلى و، نو رايه يې دا وه چې صدام عراق نه شي پرېښودى، ځکه هغه تېښته نه مني. او ويل يې چې به راتلونکي کې د دده هغو شخصي ملگرو او ساتونکو ته پاملرنه زياته شي چې تحركات يې ورته معلوم دي. وروسته له دې چې د ده د نيولو لومړى پلان ناکام شو، چې دده لوى مرستيالان، د قبيلو ځينې مشران او د ولاياتو مشران ونيسي او له هغو څخه د ده د استوگنځي پوښتنه وکړي، نو په هغوى کې ډېرى د ده په استوگنځي نه پوهېدل او ځينو بيا دا گڼله چې چغلي او خيانت به د دوى د عار لامل شي او مخې ته به يې لويې ستونزې راولاړې کړي. نو مخکني پلان ښودله چې په دې خاطر د لويانو څارل او نيول چې هغوى به يې پر ځاى خبر وي او دوى ته به يې ور وښيي، دا يو ناکام پلان دى. خو نوې پلان ويل چې "گرانیه ښکار" به هغو شخصي ساتونکو ته راځي چې د بغداد له نيولو وروسته ورسره و.

هغه لومړنی نښې نښانې چې د ۲۰۰۳ م کال د اگسټ په میاشت کې راټولې شوې، ویل یې چې داسې کسان شته چې وایي، د بغداد په شمال کې یې، کله په تکریت او کله په نورو سیمو کې لیدلی دی.

په عراق کې د سوارز کیوان په مشرۍ د امریکایي استخباراتو د کمېټې نوې ډلې د هغو کسانو په اړه نوي معلومات راټول کړي وو چې د صدام حسین تحرکات او د لیدو کیفیت به یې بیانولو او د ده ساتنه به یې کوله. امریکایي استخباراتو د ده د سلو کسانو ساتونکو، ملگرو او خپلوانو په اړه له سلو ډېر انځورونه راټول کړي وو. دا انځورونه به یې هغو کسانو ته ور وړاندې کول چې دوی به یې پېژندل او یا به یې خپلوان وو. خو دوی ته پوښتنه دا وه چې صدام یې څه وخت لیدلی؟ ډېری پوښتنو په هغو کسانو پورې اړه درلوده چې د ده ساتنه او ملگرتیا به یې کوله د هغوی د صفتونو او تگ راتگ ځایونو پوښتنه یې کوله.

د صدام په پلټلو کې د امریکایي استخباراتو له کمېټې سره د اسرائیلي موساد لس کسيزه ډلې هم مرسته کوله، چې په هغوی کې د موساد د عملیاتو او خبر ترلاسه کولو د برخې رئیس هم و.

همدا راز، له ډېرو څېړنو او بنديانو ته د ساتونکو د انځورونو له ور وړلو وروسته، امریکایي او اسرائیلي استخبارات دې نتیجې ته ورسېدل چې له دوو نفرو پرته نور ساتونکي یې پاتې نه دي. هغه معلومات چې له ساتونکو څخه اخیستل شوي ول، په تکریت، کرکوک او رمله کې د ولسمشر د ځینو کسانو له لیدل کېدو سره یې مطابقت درلود. ځینو بیا ویل چې پر دغو دواړو ساتونکو باندې ولسمشر صدام ډېر باور درلود.

له دې وروسته د دغو دواړو کسانو د تحرکاتو د ټولو معلوماتو په اړه پر څېړنو ډېر تمرکز وشو، د دوی د نیول کېدو لپاره زښته تېزې هلې ځلې وشوې.

د ځینو معلوماتو په پایله کې چې په راټولولو کې یې له امریکایي اسرائیلي ډلې سره په څنګ کې د عراقی استخباراتو کسانو هم ونډه اخیستې وه، د ۲۰۰۳ م کال د اگسټ په پای کې ولسمشر ته یو نږدې کس ونيول شو. د ولسمشر د ځای پېژندلو لپاره یې بېلابېل ډوله عذابونه او ځورونې پرې تمرین کړې، په لومړیو کې ناکام شول، خو د پرله پسې اتلسو ورځو له نفسي او بدني سختو ځورونو او تنګولو وروسته، نوموړي کس د بغداد په سوېل کې د یو مهم ساتنځای په ښودلو اعتراف وکړ. د مطلق پټ امریکایي پلان په تگلوري کې نوموړي پټنځای یو مهم ټکی کېښود. دغه پټنځای په پرېښودل شوې سیمه کې وه، له هغه ځای سره یې ورته والی درلود چې دی په کې ونيول شو. دغه پټنځای په یوه کوټه کې و چې یوې ژورې کوټې ته لاره ترې تللې وه، له ژورې کوټې څخه یوې داسې تنګې کندې ته لاره ورغلې وه، لکه دوی چې صدام په کې وموند.

د نوموړي ځای له معاینه کولو وروسته، چې په بشپړ پټ ډول یې کلابند کړی و، په ډېره پاملرنه به په کې وتل او ننوتل او په ساده شیانو به یې غرض نه درلود، امریکایي او اسرائیلي ډلې درک کړې وه چې صدام حسین ته نږدې شوي دي، دایې وپتېبله چې دی دغو ایله شوو پټنځایونو ته ډېر په هوښیاری ځي اړاځي. او ورته معلومه شوه چې دی ډېرې دقیقې نښې رډي، څو پټنځای نه د بل په ننوتلو پوه شي، او باور لري چې امریکایان به په یوه پټنځای کې کمین ورته نیسي. نوموړي نیول شوي کس وویل چې له درېو زیات پټنځایونه ورته معلوم نه دي، چې هغه په رمله، کرکوک او د بغداد په سوېل کې دي، همدا راز نوموړي کس تکریت ته د نږدې هغه پټنځای په اړه معلومات نه درلودل چې وروسته بیا صدام په کې وموندل شو.

دواړو ډلو هغه درې واړه پټنځایونه یو په بل پسې وکتل چې د ولسمشر نږدې کس ور ښودلي وو.

لیدنو کتنو وښوده چې په پای کې دغو ځایونو ته نه دی ورغلی، امریکایي ځواکونه وپوهېدل چې دوی ته د ایله شوو ځایونو په اړه ور کړل شوي معلومات نږدې خو غیر دقیق دي.

له بل پلوه، یوه بله نظریه هم موجوده وه چې د عراق په بېلو سیمو کې یې د څو پټنځایونو کارېدلو ته اشاره کوله، ځکه چې د ولسمشرۍ مانیو پټنځایونه یا مشهور پټنځایونه په ډېرو بمونو ویشتل شوي وو.

د امریکایي استخباراتو د ډلې مهم کس جنرال اروس بیکومان تر ټولو لومړی د تکریت دننه او شاوخوا ایله شویو سیمو کې په ځانگړي ډول د ولسمشر د خپلوانو د پټنځایونو پلټلو ته اشاره وکړه. دغه پټنځایونه د داسې کسانو له لوري ساتل کېدل چې صدام باور پرې درلود او د هغوی په منځ کې ډاډه گرځېده.

د اروس له لوري تیار شوی بیان مهمه څېړنه وه چې امریکایي استخبارات او د څلورمې نظامي فرقې مشران یې په څېړلو مکلف ول. دې فرقې ته امریکایي کومانډویان هم ورکړل شوي وو، څلورو اسرائیلي کومانډو پیلوټانو یې هم ملاتړ کاوه، چې که د جگړې له میدان نه موټر تښتي، نو دوی به امریکایي الوتکې کاروي او نوموړي موټران به په نښه کوي، دغه علمیات د هغو فلسطیني مشرانو د په نښه کولو د عملیاتو په څېر ول چې دوی به یې گاډي په نښه کول. اروس په خپل بیان کې دا یادونه وکړه چې صدام حسین چې په کوم ځای کې پټېږي، هېڅ شک نه شي پرې کېدی، امنیتي ساتونکي یې خپلوان دي او له ده څخه لرې دي.

د دې څېړنې په اساس، امریکایانو د ولسمشر د خپلوانو، خسرگنی او نږدې ساتونکو نیولو ته مخه کړه. معلومه وه چې نوی امریکایي پلان به یوې مهمې پایلې ته رسېږي، نو ځکه د پول پرمېر، جنرال ریکارډو سانچیز، د څلورمې فرقې د قومندان او د پلي کوونکې ډلې ورته زیاته توجه وه.

امریکایي ځواکونو په بشپړ پټ ډول د خپلوانو او د تکریت ته منسوبو ساتونکو په نیولو سره د پلان پلي کېدل پیل کړل. پر نیول شوي کس به د خورولو او تعذیب هر ډول نفسي او بدني وسایل کارېدل. هغه کسان چې د خورولو له کبله له امریکایانو سره مرستې ته مجبور شول، چې پنځه نفره ول، خورولو له کبله یو یې ساتونکی او یو یې له خسرگنی څخه و.

درې یې خپلوان، یو یې ساتونکی او یو یې له خسرگنی څخه و. د صدام یو ماما سخت ناروغ شو، نو صدام په تیاره ماخوستن په دې موده کې د صدام یو ماما سخت ناروغ شو، نو صدام په تیاره ماخوستن کې دوه ځلې د ماما لیدلو ته ورغی، په ډېر باور سره به یې حرکت کاوه، ان په دویمه لیدنه کې یې خپل د ماما زوی چې د (۳۵ کالو) وو یوه پټنځي ته ورسره بوږ، پنځه زره ډالر یې ور کړل چې د ماما تداوي پرې بشپړه کړي.

په سبا ورځ یې نوموړی هلک ونيول شو. زیات عذابونه یې ورکړل، په ورپسې ورځ کې یې اعتراف وکړ، معین ځای ته یې یووړ، هغه دوه منزله کور ورته په نښه کړ چې له ولسمشر څخه یې د دغه کور بهر پیسې تر لاسه کړې دي.

امریکایي ځواکونو ناڅاپي پر کور برید وکړ، د ۲۰۰۳م کال په اکتوبر کې یې درې ورځې وپلاټه، په پای کې یې یو پټنځای وموند چې یوې کنډې ته یې اشاره کوله او له هغې څخه یوې وړې یو نفره کوټې ته لاره ورغلي وه. دغه کنډه په وښو پوښل شوې وه. د څلورمې فرقې کسانو تازه خواړه لاس ته راوړل، پر دې یې دلالت کاوه چې صدام حسین دغه کور ته تگ راتگ کوي.

امریکایان او اسرائیلیان یقیني شول چې "گران بیه ښکار" نږدې شوی دی. نو ځکه یې څو کمینونه ونيول. یوه اونۍ یې له جنجاله نوموړی ځای څارل کېده. دې انتظار دوی ته شک پیدا کړ چې کېدای شي صدام پوه شوی وي، نو ځکه به د امریکایانو له لوري کشف شوي ځای ته نه ورځي.

د ۲۰۰۳ کال د دسمبر په ۱۲مه د جمعې په ورځ، په بغداد کې د عراضات/کرادې په سیمه کې په نږدې کور کې د امریکایي ځواکونو یو غیر عادي حرکت ته پام شو، پر نوموړي کور یې برید وکړ، چې فاحشه خانه وه. ټول موجود کسان یې ونیول. له یوه لوري هم یوه مرمی نه ده ویشتل شوې. د نیول شویو کسانو یوه امریکایي نظامي ځای ته له بیولو وروسته له ټولو څخه څېړنې پیل شوې. د استخباراتو کسان د یوه کس په وړاندې ودرېدل، چې محمد ابراهیم المسلم یې ځان باله، ویل یې چې په اردو کې ډگروال و. په الیکټرونیکي وسایلو کې له څېړلو وروسته، د کار له ځایه پرته د ده د نوم او له دوی سره د زېرمه معلوماتو تر منځ مطابقت وشو. امریکایانو هم دغه ډگروال غوښت چې "گران بیه ښکار" ته یې ورسوي. بې له دې چې د دغې څېړنې ډول او ځانگړنه بیان شي خو یوه ځانگړې څېړنه یې ور څخه وکړه. دوی ته یې وویل چې صدام په دوو ځایونو کې وي، په قضاء الدور کې چې د بغداد شمال لوېدیځ لوري ته په ۱۸۰ کیلومتره کې پرته ده. سم لاسي، د امریکایي دفاعي فرقې له مشر کولونیل جیمز هیکلې سره اړیکه ټینګه شوه، د مقاومت له هر قسم عملې سره د مقابلې لپاره ټینګ تدابیر ونیول شول. ډگروال نکریټ ته په نظامي الوتکه کې یووړل شو، د امریکایي او اسرائیلي استخباراتو شعبي یوې (ځانگړې) څېړنې ته تابع کړی و، چې په پایله کې یې ټول ورسره معلومات ورکړي وو.

د ۲۰۰۳/۱۲/۱۲ د جمعې د ورځې مازدیگر دقیقاً په دريو بجو، له پنځوسو زیاتو امریکایي موټرونو چې هوایي ملاتړ هم ورسره وو، له ځانگړو امریکایي ځواکونو، عراقی دلالانو او ژباړونکو او د جلال طالباني د پیروانو کردستاني ملت پاله اتحاد گوند د پېشمرگې کسان له پوځیانو سره روان شول، بر سېره پر دې په بغداد کې نیول شوی ډگروال هم ورسره و.

په اتمه ورځ، ناڅاپي د ده له خپلوانو یو ساتونکی کور ته ورنږدې شو. داسې ښکارېده چې ده به ورته ویلي وي چې د کور احوال ورکړي. نوموړی کس کور ته ننوت او له څار وروسته بېرته ووت.

په دې وخت کې له څلورمې فرقې سره دوه نظرونه ول. یا دا چې کس ونیسي او په زور د صدام ځای پرې معلوم کړي او یا دا چې د ځای د پېژندلو لپاره یې وڅاري.

چاره پای ته ورسېده، کس ونیول شو. په زښته دردناکه توگه عذاب ورکړل شو. وروسته یې اعتراف وکړ چې ولسمشر به له لنډې مودې وروسته دغه ځای ته راشي. امریکایانو د سیمې په محدودولو کې د اړیکو له نویو آلاتو څخه کار واخیست. دغه آلې د هغې سیمې شا او خوا په څلورو کېلومترو کې کېښودل شوې چې شونې ده صدام په کې وموندل شي. دغه آلې مخکې په افغانستان کې هم کارېدلې وې، ډېرې بریاوې یې پرې ترلاسه کړې وې، د القاعدې د ډلې د اړیکو په شبکو یې اغېزه ښندلې وه، چې له امله یې مجبوره شوې وه چې ټولې اړیکې پرېږدي، هغه که د گرځنده تلیفون له لارې وي یا د ثابت (ایښي) تلیفون له لارې. دغو آلاتو یوه بهرنۍ اړیکه وڅارله، دوی باور درلود چې صدام حسین له خپلې مېرمنې سره اړیکه نیولې وه. په پای کې چې د صدام حسین په غږ طارق عزیز و. اړیکه لس دقیقې وغځېده. ولسمشر ځای ته نږدې وو، داسې ښکارېده چې د خطر احساس یې هم کاوه. یا یې ځینې امریکایي ځواکونه لیدلي وو. نږدې وو چې امریکایانو نیولی وای خو په ډېره هوښیاری له سیمې وتلی و. د امریکې د دفاع وزیر ډونالد رامسفیلډ پخوا اعلان کړی و چې د صدام حسین پلټنه لکه په یوه غونډۍ کې د ستنې پلټنه داسې ده. نو هر څل چې به دغه گران بیه ښکار ته ورنږدې شول، صدام حسین به په ډېر نادره ډول ځان وژغوره.

سيمه ټينگه کلابنده شوه. ډگروال لومړی کور ور وښود، ښه يې وپلاټه خو موخه يې ترلاسه نه کړه. خو په مقابل کې يې زړه ژپړه او سپينه ټکسي، موټرسايکل او آس وموندل. بيا ډگروال په فصل کې زور کور ورته په ښه کړ او وايي چې ولسمشر هلته دننه و. سملاسي دوه کسان ونيول شول او کور وپلټل شو، د امريکايي لښکر له اعلان سره سم زاړه خواړه او نور په ډبليو (قوټيو) کې بند خواړه يې له ۷۵۰ زره ډالرو سره وموندل.

د ډېری روايتونو مطابق، هغه ډبلي چې موندل شوي ول، يوازې امريکايي لښکر استفاده کول.

وتلو ته د چمتوالي په حال کې وو، چې يوه پوځي تر يو ټوټه فرش لاندې يوه ډبره وليده چې خوځېږي. کله چې له ډبرې څخه واښه او خاوره لرې شول، ډبره د وسايلو په واسطه را پورته کړی شوه!! د "غني کور" ته يوه چوله ورغلې وه، چې يوازې يو کس په کې اوسېدی شوی. هلته يو د اوږدو وېښتانو او ډيرې لرونکي کس وو، پوځيانو ته يې په انگليسي ژبه وويل چې: "زه ولسمشر صدام حسين يم". پوځيانو را وکښ او توپانچه ورسره وه. په تکريت کې يې امريکايي اډې ته يووړ، بيا يې د امريکايي نظامي الوتکې په واسطه د بغداد د نړيوال هوايي ډگر په لوري د بند ځای ته يووړ.

د ځينو مرستندويانو له لوري وپېژندل شو، چې صدام دی. سملاسي، د دفاع وزير رمسفيلډ، امريکايي ولسمشر او د منځنيو امريکايي عملياتو مشر جنرال ابي زيد خبر شول.

ځينې مصدرونه وايي چې ولسمشر بوش وغوښتل چې له پرېمر سره يې سپينې ماڼۍ ته سملاسي يوسي او اعلان د نه کوي.

او د امريکايي ناول مطابق، په پټ ډول د امريکا د پلازمينې يوه ځای ته يووړل شو. د لېږد په جريان کې د اسرائيلي نښه کوونکي موادو پېچکاری ور ولگول شوې.

بوش غوښتل چې صدام حسين په ځولنو کې وگوري. همدا راز غوښتل يې چې نړی ته په داسې حال کې خبرې وکړي چې صدام د اوتوماتيکي خلاصدونکي دروازې شاته په اوسپنيزه بندخونه کې وي. ناڅاپه خلکو ته ووايي چې دغه هغه کس دی چې نړی يې حيرانه کړې وه. بيا دروازه خلاصه کړي او صدام حسين يې په منځ کې په شرمېدونکي وضعيت کې را ښکاره شي. خو کولن پاول او د پنتاگون ډېری کسانو دا نظريه رد کړه، ځکه دوی ويل چې دا به ټولو عربي ولسونو ته متوجه د ښموني او غچ پيغام وي. بيرته صدام حسين د بغداد هوايي ډگر ته راوړل شو. بيا د نيولو خبر خپور شو.

امريکا ته د ولسمشر د لېږد خبر هېڅ چا تايد او رد کړی نه دی.

داد صدام حسين د نيولو د کيفيت په اړه امريکايي ناول و.

کله مې چې ولسمشر ته امريکايي کيسه پای ته ورسوله، ولسمشر وخنډل او رې ويل:

"امريکايان په دوبله کې استاذان دي، زه باوري وم چې دوی به حقيقتونه تعريفوي. دوی غوښتل چې په نا لايقه طريقه مې نړی ته وړاندې کړي، چې عراقيانو ته ووايي، دا مو ولسمشر دی او عربو ته ووايي چې دا مو د ملتپالنې اتل دی. همدا د دوی لاره ده، د سپکو کيوبايي فيلمونو لاره، چې دوی پرې مشهور دي. دوی د دې په اړه ښه پوهه لري. کله چې دوی په بنما کې خپل ځواکونه کښته کړل او جنرال نور يې وتښتاوه او کونښن يې وکړ چې بد اوازه بې کړي، نو څه چې پېښ شول ومو ليدل. د دوی تگلارې ټولې نړی ته معلومې دي. دا دی زه به رښتيني کيسه درته وکړم، په امريکايي ناول کې چې څه ويل شوي ډېری يې په قاطع ډول ردوم، په ځانگړي ډول هغه نوم چې دوی ياد کړی چې هغه خيانت کړی، پر هغه کس زه ډېر باور لرم، امريکايان غواړي چې پانې گډې وډې کړي او هغه رښتيني خاينان پټ کړي چې زه يې پرغلگرو ته په لاس ورکړی يم."

بیا ولسمشر د خپل بندي کېدو معلومات پیل کړل، وې ویل:

"زه د صلاح الدين ولايت په قضاء الدور کې تل د يوه ملگري کور ته ورتلم. دا ځای مې ځکه ټاکلی و، کله چې ما په ۱۹۵۹م کال کې د عبدالکریم قاسم پر کاروان په برید کې ونډه واخیسته او د دجلې له سینده راواوښتم نو هم دغه ځای ته مې مخه کړې وه. چې دا د دجلې له سیند سره پروت دی، په دویم اړخ کې ده ته نږدې د ولسمشرۍ یوه ماڼۍ هم ده.

"د کور څښتن زما یو باوري ملگری و، نوم یې قیس نامق و، ما د ملاتړ لپاره دوه نږدې کسان را سره یووړل، څو د کور پر څښتن درنه پرې نه وځي او کور د امریکایي ځواکونو تر څار لاندې نه شي. د هرې نامتوې پېښې د مخنیوي لپاره مو یو موټر سایکل، آس او د کور مخ ته په نهر کې یوه وړه کښتۍ برابره کړې وه، چې ټول به د اړتیا په وخت کې کاروو. که امریکایان د دښتې له لوري راغلل، نو وړه کښتۍ به وکاروو. که د سیند یا سړک له لوري راغلل نو له آس څخه به کار واخلو او د زراعتي ځمکو په لاره به ولاړ شو. او که د زراعتي ځمکو له لوري راغلل نو کولای شو چې د موټر سایکل په واسطه د صحرا لاره ونیسو. د هر حالت لپاره مو چمتووالی نیولی و. د ډېرې پاملرنې له کبله مو تر ځمکې لاندې سمخه وکښله، چې په بېړنیو حالاتو کې به هغې ته مخه کوو، دا هغو سمخو ته ورته وه چې د عراق-ایران جگړه کې مو د هغو په جوړولو کې له عراقیانو سره مرسته وکړه.

"تر بل هر ځای مې په دغه کور کې ډېر وخت تېراوه. یو ځل څو ورځې په لرې ځایونو کې وم او د مقاومت ځینې لښکرې او د عراقیانو رول مې څېړه. دغه کور ته را وگرځېدم او زښته ستړی وم. مازدیگر وو، قرآنکریم مې را واخیست او ځینې آیات مې تلاوت کړل، تر ماښامه پاتې شوم. د دغه ملگري مېرمنې به خواږه راته تیارول. کله چې د لمانځه وخت راغی، قرآنکریم مې بند کړ او د لمانځه ځای ته مې مخه کړه، د کور څښتن له بهره په منډه منډه

را روان و او نارې یې وهلې: راغلل، دا عبارت یې څو ځله تکرار کړ. ومې پوښتل چې څوک به وي، ځواب یې را کړ: امریکایان.

سلاسي سمخې ته کوز شوم، له څو دقیقو وروسته امریکایانو زما ځای پیدا کړ، بې له دې چې مقاومت ورسره وکړم ویې نیولم. بلکې ما هم مقاومت نه ورسره کاوه، ځکه زه رهبر وم او دوی پوځیان وو. دا معقوله نه وه چې زه دې ورسره جنګېدلی وای، یو، دوه مې ترې وژلي وای او بیا یې زه وژلی وای. دا له رهبرۍ څخه د تخلیې په مانا ده. ولس پر مونږ د رهبر باور کاوه نه د یوه پوځي. خو که بوش ورسره وای، نو بیا به هرو مرو تر بریا یا مرګه ورسره جنګېدم... زما له نیول کېدو وړاندې زما د ملگري د کور د څښتن په اړه ځینې کتې راته پیدا شوې. له نیولو یوه اونۍ وړاندې چورتې راته ښکاره شو، د مخ رنګ یې اوښت او چلند یې غیر طبعي و. خو دا چې ما ډېر باور پرې درلود، هېڅ شک مې نه پرې کاوه چې غدر دې را سره وکړي. کله نا کله به ډارېدلی او هک پک راته ښکاره شو. له بده مرغه چې د نفس یې ومنله او د شیطان پروي یې وکړه، کېدای شي د امریکایانو د ژمنې د غنیمت له امله یې کړی وي. خو ما هومره مال نه درلود چې څوک د یې په اړه خیانت را سره وکړي. له ما سره ټول یو میلیون او دوه سوه او اتیا زره دینار وو، چې د مقاومت ځینې عملیات مې پرې اداره کول... نو ځکه، تاسې باید عراقیان خبر کړئ، چې قیس نامق او د هغه وروڼو غداری او خیانت را سره وکړ.

"همداراز ما ته د نشې راګول یې یو مخ ردوم. دا د امریکایي کیوبایي سریال یوه برخه ده. حقیقت دا دی چې زه نشته نه وم، خوراک او څښاک مې هم نه کول، نه د نیولو په لومړیو ورځو کې او نه هم وروسته. دا چې ځینې پوښتنه کوي چې زه یې متحده ایالاتو ته بیولی یم، نو ما داسې څه نه دي خوړلي چې حافظه دي له لاسه ورکړم، نه مې کومه خوب راوړونکې ماده خوړلې. دویم ځای ته له راتلو پرته زما ځای نه دی بدل شوی، په لومړیو کې د بغداد ساعت

ته نردي په لومړي زندان کې وم. دا هم ردوم چې زه يې د سانتيکو جزيرې ته لېږدولی يم. يوازيني ځای ته چې زه سر کال لېږدول شوی يم، هغه د ابن سيناروغتون دی. زما د دردولو لپاره يې له بهوشنې پرته زما جراحي عمليات وکړل، خو ما په لوی صبر سره تحمل وکړ. دوی غوښتل چې ما کمزوری کړي، خو زه له عملياتو را ولاړ شوم او په طبيعي شکل روان شوم. پر ما د دوی شوی ظلم مې ننگاوه او ورت ته مې وويل ايا دا مو انسانيت او ډيموکراسي ده... نور کله نا کله به چې زما د روغتيايي حالت غوښتنه کوله، نو روغتون ته به يې وړم. زه بيا وایم چې زه په عراق کې زېږېدلی يم، په عراق کې به پاتې کېږم او د ولس په منځ کې به مرم. له زندانه به يوازې هغه لوري ته وځم چې الله راته ټاکلی دی.

"زما د نيولو نېټه، په هغې ورځ وه چې زه د نوموړي ملگري کور ته راغلم د ۱۲/۱۲/۲۰۰۳ نېټه، د ماينام له لمانځه مخکې ونيول شوم. د کجورو د ونې او د کجورو انځور چې امريکايانو څرگند کړی و، او ډېريو ځکه رد کړ چې زه د ژمي په موسم کې وم، نو هغه رښتینی و. دا څه نادره خبره نه ده. په عراق کې د کجورو بېلې ونې دي چې د ځينو مېوې وروسته پخېږي او ځينو ته يې څښتنان اړتيا نه لري نو د زينت لپاره يې په کې پرېږدي. د محکمه کولو په يوه ناسته کې د ولسمشر صدام حسين غږيز باوري ثبت را سره دی چې دی د هغو کسانو نومونه اخلي چې غدر يې ورسره کړی. مونږ په خپل ځای پوښتنه کوو چې ايا داسې کسان هم وو چې ولسمشر نه پېژندل او د نوموړي غدار او امريکايانو تر منځ يې رابطه کوله؟

نيول، خورول او لومړني ليدونکي

کله چې يې زه په مستقيم ډول ونيولم، وامي ورېدل چې يوه ويل: ولسمشر بوش سلام کاوه. بيا امريکايي ژباړن په عراقي لهجه خبرې وکړې، ښه يې ووهلم او سپکې او سپورې يې راته وکړې. ځينو نورو امريکايي پوځيانو په کنډاغونو وهلم. بيا يې بغداد ته په الوتکه کې يووړم، په نامعقوله طريقه يې عذاب راکاوه. ډېره او د سر وېښتان مې اوږده وو. زما د معاینه کولو لپاره يې ډاکټر راووست، ما خپلې ژامې ته اشاره وکړه، فکر مې کاوه چې ژامه به مې د سختو وهلو له امله ماته شوې وي. د سخت عذاب په پايله کې د سر پر پوستکي باندې رامنځته شوې پرسوبونه يې هم وپلټل. دوی ډېر سپک کړی وم، هغه ځای هېڅکله اسانه نه و. بيا يې زما وېښتان او ډېره را وخرپيل. درې کسان يې راوستل، عدنان الباجه جي مې په کې وپېژاند، ځکه هغه د عراق د بهرنیو چارو پخوانی وزير او سياسي سړی و. عدنان وپوښتل: صدامه پر عراق څه وکړل؟ ما هم ترې وپوښتل: ولې له دوی سره راغلی يې، ته خو سياسي سړی يې او تاريخ لري؟

"بيا يې بل کس راووست، خبرې يې ونه کړې. دوی ويل چې احمد الجلي دی.

خو درېيم کس، موفق الربيعي و، چې له پنځرو بهر پاتې شو، زما او دده تر منځ تړلي سيخونه وو. گرځېد را گرځېد او ويل يې: پر تا د لعنت وي صدامه، نورې سپکې سپورې يې هم وکړې. بيا يې پوښتنه را څخه وکړه: اوس سرک نه وتلی شې؟ له ځايه را پورته شوم چې ښه درس ورکړم، خو امريکايانو ونيولم. ما ورته وويل: دا زما ولس دی، هر وخت ور وتلی شم او ورسره مخامخ کېدی شم، خو زه تا ننگوم، ته سرک ته ور ووځه. وروسته بيا لکه ناسو چې وکتل، قاضي جوحی وليدم. له دغو او امريکايي ساتونکو او افسرانو پرته بل چا نه يم ليدلی. سره صليب هم درې ځله وليدم، زه ترې خواشینی وم،

څکه دوی د جنيف د تړونونو مطابق کار نه کاوه. د دوی لیدنو ما ته گټه نه کوله. که یې همداسې دوام کړی وای، نو ما به یې لیدنې ته رغبت نه وای بنودلای. دوه پیغامونه یې را کړل چې په یوه یې نېټه هم وه د ۲۰۰۴م اگسټ. چې دا د تېر پیغام په څېر و، او یا سلنه منځ پانگه (محتوا) یې حذف شوې وه... "ستاد هغې پوښتنې په ځواب کې باید ووایم چې که مې له کوم ملگري سره کتلي وي، له یوه سره مې هم نه دي لیدلي، نه یې زندان او نه یې احوال را معلوم دی. څه موده وړاندې امریکایي افسرانو راته وویل، چې زما د تره زوی علي حسن المجید ویل چې زه زړور نه وم. څو ځله یې دا خبره وکړه، ما ځان پرې واچاوه. دا خبرې مې د فتنې لپاره وگڼلې، چې په څېړنه کې یو ډول استدراج دی، باید ترې ووېرېږو.

"امریکایانو به په څېړنو کې تل د اتمې وسلو د ځای په اړه پوښتم. ما به ورته ویل چې له ځانونو مو پوښتنه وکړئ، تاسې ښه پوهېږئ چې که له ما سره اتمې وسله وای، نو پر عراق يرغل او نیواک ته به را وړاندې شوي نه وای. بیا یې زما د ډېرو مالونو د پټنځي په اړه پوښتنه وکړه، زه یې تورن کړم چې زما حساب ۳۶ ملیارده ډالرو ته رسېدلی، نو ما ورته وویل: د نړۍ بانکونه یو یو ولټوئ، تر ځانونو لاندې ځمکه واړوئ، هېڅ به هم ونه مومئ، ځکه تاسو پوهېږئ چې صدام حسین رښتیني او وهمي اکونټونه نه لري. تاسې زما د کورنۍ په وضعیت پوهېږئ، هغوی ته د الله نېکه بدله ورکړي چې زما کورنۍ یې ساتلې او پاللې ده.

ډېرې سپکې پوښتنې یې را څخه وکړې، د څېړنې په ترڅ کې مې د دوی تېروتنه احساسوله او دا چې دوی د سرېښو په رښتیني ډنډه کې دي. نو ځکه به مې داسې موندل، چې د خپل مخ د اوبو ساتلو لپاره د هرې حلالارې په لټه کې دي."

دولسمشر بندخونه

کله چې ولسمشر د خپلو بندي کېدو کیسه وکړه، چې سمڅې ته ور کوز شوی وو، له ما سره شک پیدا شو چې له کوره بهر همداسې نامعلومه کړۍ شته چې ولسمشر پرې خبر نه دی، ځکه د امریکایانو پر راتگ د ده خبر بدل او سمڅې نه ورکښته کېدل له لسو دقیقو کم وخت نه نیسي، او له سمڅې څخه د بل له مرستې پرته نه شي را ایستل کېدی، لکه څرنګه چې امریکایانو هغه کنده ښکاره کړې وه چې ولسمشر په کې پټ و (که یې بدله کړې نه وي)، یو ووړ د دننه کېدو ځای و او یوه پټنځاي ته ورغلی و. له ولسمشر سره د بد چلند لپاره یې ولسمشر پټنځاي ته د ننوتو په ځای کې اېښی و، خپله په پټنځي کې نه و، بیا یې زښته په وحشي ډول وهلی و، چې له کبله یې توازن له لاسه ورکړی و، ولسمشر او یاوو کلونو ته نږدې و، بېهوښه لوېدلې و. بیا یې په تکړیت کې هوايي اډې ته وړی و، بیا یې ژر بغداد ته لېږدولی و. د تمثیل فصلونه یې د ده په داسې طریقه را څرګندولو پوره کړل، چې نړۍ ولیده، ډاکټر یې ژامه معاینه کوله، وروسته له دې چې پر مخ یې سختې ضربې خوړلې وې، ډاکټر ته یې د ژامې له روغوالي څخه د تاکید لپاره اشاره کړې وه. همدا راز ډاکټر یې د سر په پوستکي کې پارسوبونه کتل. کله چې مې ترې پوښتنه وکړه، چې که په همدې وخت کې یا وروسته بېهوښه کړی شوی وي، منفي ځواب یې راکړ او په قاطع ډول یې رد کړه: "له داسې وحشي خور سره مخ شوم، چې لاره مې ورکه کړې وه". نو ځکه د غدر او خیانت موضوع ډېر درداوه.

ولسمشر د خپل زندان پر ځای او تفصیلاتو پوهېده. لکه څرنګه چې ده ویل هغه داسې وو:

"د کوټې مساحت ۵ په ۳ متره کې و، لوړې له چت سره نښتې کړکۍ یې درلودې. په یوه کونج کې یې حمام او کمود وو. هره ورځ به یې یو ساعت بوه تالار ته وړم چې ۵ په ۱۰ متره کې مساحت یې درلود، چت یې کړکین و،

چې اسمان به مې ترې ليد، خو د اوسپنې ځادر يې پرې اېښی وو او دوه متره ځای يې ماته خالي پرېښی و، د چاودنو غبرونه او د الوتکو غره‌هار به مې اورېده. هر سهار به يې ژورې کندی (کوهي) ته ایستلم، ځکه هغه د يوسف د څاه په څېر و، د نور په کور پسې و. لوړ دېوالونه يې درلودل، له ١٠ په ٢٥ متره کې ځمکې څخه يې زياته نه وه نيولې، د اوسپنيزو چوکاټونو څخه جوړو کړکيو باندې پوښل شوې وه، څېمه پرې پرته وه او يو څه ځای يې لوڅ پرېښی و، چې اسمان ترې ووينم. دغه ځای ته به يې له څلورو اوسپنيزو دروازو وروسته راوړم...

"ما به پوښتنه کوله: ايا بندي د دې پروالري چې بند د کړکۍ ولري يا يې ونه لري، يا د هغه دروازې چې دی ترې تېرېږي پنځه وي يا لس او يا يوه وي... تاسې زما پر صبر خبر ياست. دا د نېکيو ثواب او د بديو کفارو ده. او د الله په ژمنه حمد وايو."

وخت ژر ژر تېرېده، ساعت ته له کتلو وېرېدم. وېرېدم چې افسر به راشي او وبه وايي چې وخت پای ته ورسېد. هيله مې درلوده چې د يو څه مودې لپاره د ساعت عقربې ودرېږي. خو وخت روان و او په تېزۍ روان و. نه زموږ او نه زموږ د دنني شوق په کيسه کې و... دا به نو څنگه وخت و چې له ولسمشر صدام حسين سره تړلی و.

د قرآنکریم او کورنی تر منځ

ولسمشر ته مې له کوره قرآنکریم راوړی و، مننه يې راڅخه وکړه. د ده په لاس کې د قرآنکریم مې يو کوچنی سوځلی وليد. له ولسمشر څخه مې د هغه په اړه وپوښتل، راته وې ويل:

"له نيول کېدو څو ورځې وروسته يې له ما څخه زما طبي عينکې واخيستې، نه پوهېرم څه کړې به يې وي. او له دغه قرآنکریم سره کيسه لرم. کله به مې چې له خلکو سره په بېلو ولايتونو او ځايونو کې کتل، نو د کور په ټولو کوټو کې

مې د قرآن اېښودلو امر وکړ. له بندي کېدو وروسته يې داسې ځای ته راوړم، چې دننه کمود په کې نه وو، نو قضاء حاجت لپاره مې وتل وغوښتل. لکه د تل په څېر يې سترگې په يوه ټوټه را وتړلې، خو ما کولای شواى چې ووينم. په اوسني ځای پسې تړلي يوه وران ځای ته يې بوتلم، چې د بمبار له امله وران شوی و، دغه مصحف مې هلته پر ځمکه پروت وموند او يو کوچنی يې اور سوځلی و. په موندلو يې ډېر خوښ شوم. اجازه يې راکړه چې را وايې خلم. په کوټه کې پوه شوم، چې لومړی او هغه مخ يې نه شته چې د (الفاتحې) سورت په کې دی، د بمبار له امله پرې شوی دی. را سره خوږه حلوا مې را واخيسته او په لارو مې لنډه کړه او د کمو مخونو پر ځای مې بسم الله او د الفاتحې سورت پرې وليکل. او اوس همدغه مصحف لولم، ډېر پرې وياړم، ځکه زما مخکې مصحف دی، د ده په اړه هغه وختونه را يادېږي، چې مونږ څنگه وو او عراق څنگه و... الحمد لله... په هر حال الحمد لله."

ډله امریکايي افسر متوجه کړو چې له پنځلس دقيقو زيات وخت نه دی پاتې. له ولسمشره مې وپوښتل، که غواړي چې کورنی ته يې پيغام يوسم، ځواب يې راکړ:

"که نه زما کورنی څلور يا پنځه کسه گڼې، نو زه درته وایم چې ټول عراق او عربي امت زما کورنی ده. زما سلام د فلسطين، عراق او اردن ولس، ټول امت او انسانيت ټولو خير غوښتونکو ته ورسوه. که يې زما وړې کورنی ته رسوې هم پروانه لري. ستا ټولو ملگرو، کورنی او هغې مور ته چې ته يې زېږولی يې ورسوه. زما له لوري يې پر سر ښکل کړه او پر ځان پام کوه."

* * *

پاتې مې راټولې کړې، د الله په امانې غېږه مې ورکړه او لاسونه مې ښکل کړل. سخت دردېدم چې دی مې پرېښود... دوه زړی وم، دندې مې غوښتل چې پرې يې ږدم او د عراق په خاوره کې روزل شوي انسانيت او د ولسمشر

دوستی مې غوښتل چې ورسره پاتې شم. له ځانه مې پوښتل، څنگه یې د یرغلگرو په منځ کې پرېږدم او ځان پر دې تېر باسم چې هغه په خپله اراده، کلکوالي، عراق ته په ټولو لاسته راوړنو کې ازاد دی، هغه عراق چې ولسمشر پرې مین و، له دغې مینې پرته یې بل څه نه درلودل. عراق یې په وینه کې و... لوی رهبر له میدان نه تښتېد... په بانکونو کې یې د ده پیسې ونه موندلې... رښتیا یې ورته ویلي وو، چې په عراق کې د ډله ییزو وژلو وسله نه شته، ده رښتیا ویلي وو، خو هغوی دروغجن گانه....

کله مې چې الله په امانې ترې اخیسته، په پلرنۍ ژبه او طبیعت یې راته وویل: "د الله ستاینه کوم چې درېیم بچی یې راکړ. بیا وایم چې کورنۍ او ماشومانو ته د زما سلامونه ورسوه، د مور سر د ښکل کړه او ورته ووايه: یو زړور سړی د زېږولی دی. ځکه ستا او ملگرو دنده ډېره سخته او خطرناکه ده... بچیه الله د ستا ملاتړ وکړي او په الله د سپارم..."

ځان مې په واک کې نه و... اوښکې را باندې را روانې وې، د دجلې او فرات خوند او صافوالی مې په کې احساساوه. له ځانه سره مې وویل: دا ستا لپاره وفاده. پر تا ویاړم. له تا څخه به دفاع کوم، که د سر په بیه راته پرې وځي هم. کله چې له ولسمشره را ووتم، امریکایي افسر را څخه وغوښتل چې هماغه موټر ته ورشم، چې د نظامي ملاتړ په موخه د نورو موټرو په منځ کې ولاړ و. د راگرځېدو په لاره کې، موټر ودرېد، لوړ امریکایي افسر راغی، سور مخ یې و، له ولسمشر سره یې زما د لیدنې په اړه پوښتنه وکړه، ځان او رتبه یې را وپېژنده چې د زندان مشر دی. غوښتل مې چې ور کښته شم او د ولسمشر په اړه خبرې ورسره وکړم. خو ده ونه منله، خو د زندان ځای په ډاگه نه کړم او وې ویل: په لیدنه کې به ستا دنده اسانه کړو، خو هېڅ چا ته به یې ځای نه ښیې، د عراق اسمان له مصنوعي سپوږمکیو ډک دی، مونږ وپېرېو چې ځینې دولتونه یې د ځای په اړه ځینو نورو ته معلومات ورته کړي، چې شونې ده د

زندان ځای په نښه کړي، چې بیا به ټول مسئولیت ستا پر غاړه وي. ما ورغبرگه کړه چې د دغه سړي ژوند ما او د عراق ولس ته تر تاسې ډېر مهم دی. بیا مې له امریکایي څېړنځونو څخه شکایت ورته وکړ، چې په مطلوب وخت کې ولسمشر ته په رسېدو کې ستونزې راته پېښوي. د موبایل شخصي شمېره یې

راکړه چې د اړتیا په وخت کې ورسره په اړیکه کې شم. له دې لیدنې وروسته امریکایانو اعلان وکړ چې د ولسمشر بندځای یې الوزولی دی او ځای یې ور بدل کړی دی. بیا یې د اړیکې هغه کرښه هم پرې الوزولی چې امریکایي افسر راکړې وه. ورپسې معلوم شول چې امریکایانو نه د کړه چې امریکایي افسر راکړې وه. ورپسې معلوم شول چې امریکایانو نه د ولسمشر ځای الوزولی او نه یې بدل کړی دی، بلکې یو څه بدلونونه یې په کې رامنځته کړي دي، لکه د ځای د نښو د پټولو لپاره یې ځینې شکلونه او نوکي پرې ایښي دي. زه ولسمشر پر دې خبر کړم او وې ویل: "ځای هماغه ځای دی، د نور بحیره، خو د پټولو لپاره یې برسېره څه پرې ایښي دي."

شراود تلیفون کارول

کله چې ولسمشر بندي وو او زه ورسره نږدې وم، پرې پوه شوم چې د امنیتي لاملونو له کبله یې د تلیفون کارول نه خوښول، په ځانگړي ډول له ۱۹۹۰م کال وروسته، چې د عراق اسمان مصنوعي سپوږمکیو نیولی و او امریکایي او د دښمن د تجسس آلې په کې خپرې شوې وې. راته وې ویل، چې مونږ باید له تلیفون سره ډېر پام وکړو، او وې ویل: "له ۱۹۹۰م کال وروسته مې نه یادېږي چې له ډېر مجبوریته پرته د ما تلیفون کارولی وي، چې یا به وخت تنگ و یا به انساني قضیه وه. خو په نورو قضیو او دندو کې مې په رهبرۍ کې له مشرانو او سکرتر سره ویزه او لیکنیزه وینا کاروله."

ولسمشر د جنگ په حالت کې د تلیفون بالخصوص د ستلایټ پر خطر ټینگار کاوه، "ځکه چې د دښمن چمتووالي په استخباراتي معلوماتو ولاړ دی،

نهم خپرکي

صدام حسين

او د ۲۰۰۱ کال د سپټمبر د ۱۱مې پېښې

خو ځلې وپوښتل شوم، چې دا ۹/۱۱ د مصيبت په اړه مو ولې بوش ته تسليم ورونه لپره؟ زما ځواب دا و، چې دا کار د عراق او عراقیانو په حق کې جرم و. د بوش الوتکو په عراق کې ټول شته په نښه کول او وړانول. ماشومان، ښځې او سپین ږيري عراقیان یې وژل. داسې ظالمانه بندیز یې پر عراق لگولی و، چې له امله یې له یو نیم میلیونه زیات عراقیان قرباني شول. پر ماشومانو شیدې حرامې شوې، د مدرسو پر زده کوونکو کتابچې، پښلونه او نور ودرېدل.

درهمیت ورونیو ته مې وویل: که صدام تسلیم وړ ولېږي، نو دا به د عراق او انسانیت په حق کې کمی نه وي، یا به کمزوري او نفاق نه بلل کېږي؟

په داسې حال کې چې مونږ کمزوري او منافقین نه یو. د دې په بدل کې مو موافقه وکړه چې د لومړي وزیر نایب استاذ طارق زمونږ ملگري کلارک او د فقه په واسطه غمجنو کورنیو ته د عراق د حکومت له لوري تسلیم وړ ولېږي.

(په زندان کې د ولسمشر صدام حسین له یادښتونو څخه)

له ولسمشر سره مو یوه په بله پسې لیدنې وکړې، په هره لیدنه کې به مو له مخکنی څخه شوق ډېرېده، پوښتنو مې په سر کې گڼه گڼه جوړه کړې وه، په ځانگړي ډول د هغو پېښو په اړه چې پر عراق او نړۍ تېرې شوې او د عراق پر ضد راغونډېدل ډېر شول.

له ولسمشره مې وپوښتل: د سپټمبر زلزله، چې د نه ماتېدونکي هېواد متحده ایالاتو په منځ کې وشوه. او مونږ باور درلود چې یو میری یې هم له پولو نه شي تېرېدی... ایا د سپټمبر زلزله د هغه روان حالت لپاره پرده نه وه

چې ورپسې پر افغانستان او بیا پر عراق برید وشو؟

ولسمشر لرې وکتل، لکه د سترگو په وړاندې چې پېښې لولي:

صدام حسين | ۱۶۸

د جگړې په میدان کې یې د اړیکو د وسایلو له لارې ترلاسه کوي. ځکه پوځونه په شفري خبرو اعتماد کوي، خو د دښمن جاسوسي شنیده کړي... ان د رهبري په ټولنو کې مې هم نه یادېږي چې ما د د راټولېدو لپاره یا په رهبري کې د ورونیو د حضور لپاره ټلیفون کارولی وي. سکرتر ته به مې د لیکلو یا ویلو له لارې دا کار بشپړاوه."

غوندې گهږه او بېله شي، کېدی شي کړکېچونه په کې را منځته شي... دا هيله مې له ډېره وخته را پدېخوا درلوده، ما ويل چې د کمزوری او سقوط لامل به اقتصاد وي، متحده ايالاتو په خپل اقتصاد کې پراخې کړې و، او دا پراخې يې نه شوی تحمل کولی، ځکه ځان يې په داسې اقتصادي لار ورکونو کې دننه کړی و، چې ورته اړه نه وه. ما ويل هيله لرم چې د دې سقوط او کمزوری په پايله کې ځينې ايالتونه له مرکزې بېل شي. دا مې هيله وه چې يو وخت پېښ شي. خو دا چې امريکا د له دننه په داسې لاره ووهله شي، دا نو ياگران کار و، چا يې د پېښېدو خيال هم نه و کړی.

"کله چې د حق د څښتن، حق ضايع شي، د قضیې قانونيت، د ملتونو تعاون او ناپيد ترې ورکېږي، بيا نو دغسې ترهگرېز بریدونه کوي. د داسې کارونو پلانونکي خپلو غوښتنو ته نه رسېږي، تل سرچېه ورسره کېږي. په هغه وخت کې مې وويل، چې دا ورځ نو ډېره سخته وي، لومړی به د کوونکي هويت يا دهغه شاته ولاړ لوری په ډاگه کوي. سره له دې چې پرمختللي وسايل به لري، خو شونې نه ده چې متحده ايالات د چټکې پايلې ته ورسېږي. خو دا هيله را سره وه چې د دغه کار کوونکي به ژر پيدا کړي، خو د مصیبت شاته اصلي او رښتینی کس به برېښي نه کړي. يو معلوم لوری به يې مسئوليت پر غاړه اخلي، لکه د هر څل په څېر. نو دغه اعتراف به د څېړنو سترېا پرې اسانه کړي. امريکا او اسرائيلو پر هغه مقاومت کوونکي د "ترهگر" نوم ږدي چې د غضب شوي حق لپاره مبارزه کوي، او دې کار ته يې نړيوال قانون اجازه ورکړې ده، چې د نيواک وال پر ضد عمليات د ملل متحد ټولو قوانينو ته په کتو قانوني عمليات دي. خو نن زه د نيواک وال په ضد قانوني مقاومت او د داسې ټکو راجوونکو تر منځ گډوډي گورم، پر ټولو د "ترهگرو" نوم اطلاقېږي، چې په دې کار کې د شرعي مقاومت د حق په اړه د مفاهيمو گډوډی دی.

"ما د هغې ورځې په بېگا کې په يوه ځانگړي ځای کې لامبو کوله. سيمه گڼو ونو پوښلې وه او ما به داسې ځای ډېر خوښاوه، تر کانکريټي چتونو لاندې او په دفترونو کې د کښېناستو طاقت مې نه درلود. يو خپلوان مې لامبو وهلو ته راوبلل، خو هغه دا غوره وگڼله چې د کښېناستو لپاره په ځانگړي ځای کې کښېښي. زه په اوبو کې تلم راتلم، چې د تلویزيون غږ مې واورېد، يوه ناست وويل چې څه لکه چې پېښ شوي دي. ناڅاپه يو پيغام راوړونکی راغی، لکه غوښتل چې کيسه ترې وپوښتم. زما چې څومره په ياد دی ماښام شپږ نيمې بجې شا او خوا وې. ترې و مې پوښتل چې څه غواړي. ده وويل: ښاغلیه، له خبرونو څخه مو واورېدل چې پر امريکا د الوتکو په واسطه برید شوی، اوس يې د ټلوېزيون په سکرين بڼي... ما لامبو پسې وکړه. له نيم ساعت وروسته را وختم او جامې مې واغوستې، بيا مې چای وڅښه.

"په همدې وخت کې ځينې انډيوالان راغلل، ما غوږ ورته نيولی و ټول له نادره پېښې غږېدل. تر همدې وخته مې لا پېښه نه وه ليدلې. کښېناستم له دوی سره مې څارله، له يوه مې واورېدل چې ويل يې دا پلان شوې لوبه ده، او هغه الوتکې چې بروجونه يې په نښه کړل، په ځانگړو مسافرو روانې وې. بل ويل چې هغه تجارتي الوتکې وې. ځينو به څه او څه ور زيات کړل. ما يوازې غوږ نيولی و. کله مې چې خلک وليدل چې وېرېدلي روان دي، له ځان سره مې وويل، چې د دغو خوارانو څه گناه ده.

صدام حسين: د ۹/۱۱ کار ناسم او بې عذره دی

"د ماسختن ډوډی مې له مېلمنو سره وخوړه، د پېښې ځای د ټلوېزيون په سکرين کې تکرارېده. ما وويل، دا عجيبه پېښه ده، قربانيان يې بې گناه دي، دا تېری که هر لوري کړی وي، ناسم دی او هېڅ عذر نه منل کېږي. ان که يو څوک له امريکايي ادارې سره مخالف هم وي، نو د دغو بې گناه وگړو څه گناه وه. او مې ويل زه هيله لرم چې متحده ايالات هم لکه د شوروي اتحاد

"کله مې چې وکتل چې حاضر کسان د دې ټکې په اړه زما د نظر په تمه دي، نو ما ورته وويل، زه به يوازې د انتحاريانو په اړه درته ووايم، چې دا الوتکې يې پټې کړې او انتحار يې پرې کړی. دا په دې مانا ده چې دغو کسانو د لوی ظلم احساس کاوه، د ډېر لوی ظلم، چې د متحده ايالاتو د دريځ له امله پر دوی يا د دوی پر کورنيو شوی. که مال دې ته اړ کړي وی لکه څرنگه چې ځينې وايي چې مال ورکوي، نو مال د روح په بدل کې څوک نه اخلي، ځکه له مرگه وروسته مال دوی ته گټه نه کوي. نو وایم چې دغه کسان په اجاره نه وو نيول شوي... خو پر دوی د شوي ظلم له امله دوی دې کينې او د غچ اخیستلو مينې ته اړ کړي دي، لکه څرنگه چې وايي د ظلم پایله ډېره ناوړه وي، يوازینی شی دی چې غچ ته يو کس مجبوروي. خو له بده مرغه، د هغو بې گناهانو په اړه پوښتنه کوم چې په دې ټکه کې يې وينې توی شوې... ايا امريکا به دا درک کړې وي چې د دې د ظالم سياست له امله ډېری کسان داسې شوي چې انتحار وکړي.

"زه د امريکايي استخباراتو له وسايلو څخه هيله لرم، مخکې له دې چې د دغو "ترهگرو انتحاريانو" په اړه خبرې وکړي، بايد د دوی شاته ولاړو هغو کسانو ته پاملرنه وکړي، چې دوی يې دغه ځای ته رسولي دي. زه شک من يم چې استخباراتو ته به بشپړ حقيقت معلوم وي، کېدای شي په اصلي لوري سترگې پټې کړي او تور يې په يوې ترهگرې ډلې پورې کړي.

"په هر حال، راتلونکې ورځې بايد حقيقتونه برېښه کړي، ځکه ناشونې ده چې د څو ساعتونو په جريان کې په چټکۍ سره د هغه لوری تورن کړي چې د دې خطرناک کار شاته ولاړ دی، او امريکايي ولس يې په نښه کړ، هغه ولس چې د تېرې کوونکي ادارې په کارونو نه راضي کېږي.

"د دغسې عملياتو شاته پټ لاسونه وي. په معلومو گټو سره را ټول وي، او دا اسانه نه ده چې استخبارات د دې جریمې بشپړ گډوونکي برېښه کړي...

همه داده چې امريکايي اداره پند ترې واخلي او له خپل سياست او پر بشریت له خورونې څخه واورې، د بشر طاقت هم پوله لري. او پر انتحاري کړنو ولکه نه شي کېدای، دا اخرينه کړۍ وي، چې پر يو چا ډېر ظلم وشي، نو د غچ لپاره داسې کار ته مخه کوي. امريکا ته دا گټه نه کوي چې ژر تور پورې کړي او غبرگون وښيي، ځکه که دا د غچ په فکر کې شي، نو بيا به ملتونه له دې څخه ډېر غچ واخلي. په هر حال، بېرته نه کوو. راتلونکې ورځې به حقيقت برېښه کړي.

ډېره اغېزه يې راباندې وکړه، کله چې انسانيت وړانږې، بې گناهان وژل کېږي. نو درډېرم.

"دامو پرون د مصيبت د پېښېدو په ورځ ويلي وو. نن ورځ هم هماغسې وايو چې د امريکايي ادارې ظلم او طغيان به خلک مجبوره کړي چې غچ ترې واخلي، هغه که په همدې لاره وي يا په بله.

مور دهرې ترهگرېزې کړنې مخالف يو، هغه که د دولتونو له لوري وي يا د افرادو له لوري... خو زه په باور سره دا ويلاى شم چې هغه د امريکايي استخباراتو کار و، چې تر شا يې صهيونيت و، دا کار يې ځکه وکړ، څو د پانگو د چور او پر نورو د واک چلولو لپاره امريکا او د هغې ولس پر ويدو بې گناه هېوادونو تېري ته مجبور کړي. او دا ډېر په پاملرنې سره پلان شوی و، ځکه د القاعدې ډله په افغانستان کې امريکا د شورويانو پر ضد جوړه کړې وه. له دې (د سپټمبر د ۱۱ له) ټکې (مصيبت) څخه يې پر افغانستان او عراق درېد او نيواک لپاره کار واخيست."

يا ولسمشر څه موده چوپ شو، ما هم سترگې را پورته کړې... ده ما ته کتل، خوزه پوهېدم چې ذهن يې هلته په عراق کې دی. په سترگو کې يې د غم نښې ښکارېدې او وې ويل:

لسم خپرکي

دولت او اپوزيسيون

دا معلومه خبره ده چې د هر دولت رئيس، د قوانينو او دستورونو مطابق ځينې محدود صلاحيتونه او دندې لري دا صلاحيتونه له ولسمشر څخه د هرې وړې او غټې مسئلې او هر څه مسئول کس نه جوړوي، په ځانگړي ډول د ولسمشر قانوني واکونه معلوم دي، چې دی د "ځايناستي" يا "د ناحيې د مدير" يا د "ټرافيک" دنده نه شي کولای، چې په ډېرو دقيقو معلوماتو هم ځان خبر کړي. د کړوېر په عسکري زندان کې مې له ولسمشر صدام حسين سره د عراقي مخالفينو په اړه اورېدې خبرې وکړې، او د هغو تېروتنو په اړه چې د ډېرو کسانو د ځور لامل وې او ولسمشر ته يې قضيې نه وې رسېدلې. په دې موضوع کې به څرگند غږېده. ولسمشر ويل:

لر سياسي نظام د نظر مخالفين لري، هغه که د قوانينو په اړه وي يا د موسسو په اړه، يا آن د دولت تر داخلي او بهرني سياست پورې لا غځېږي. دغسې مخالفين چې تر څو د دولت په چوکاټ او قوانينو کې وي، درناوی يې کوو. له ډېرو عراقي ملي شخصيتونو سره مو د نظر اختلاف درلود، خو په ډېرو چارو کې مو گډ کار سره کاوه. ځکه د داسې مخالفينو موخه ملي وي، او عراقيانو چې تر څو له بهرني مرسته نه وي غوښتې، نو ډېر د عزت وړ وي.

له ولسمشر سره مې د ځينو داسې کسانو يادونه وکړه چې په هغوی کې ملي مخالفين "د ملي ائتلاف جبهه" چې دکتور عبدالجبار الکيسي يې مشري کوله، چې بيا پر عراق د امريکا له يرغل سره او له پرديو څخه له ځواک غوښتلو سره هم مخالف و. دلته ولسمشر وويل: "زما سلام ټولو ته ورسوه او اتلاو عوني القلمجي، نوري المرادي او هارون محمد ته يې هم ورسوه."

"بې گناه ټولنيزې وژنې او وړانونې څنگه وي، سره له دې چې د عراق اصيل او کريم ولس وڅېړل شو او وڅارل شو... ايا دا د يوه دولت ترهگري نه ده، يوه منظمه ترهگري نه ده چې امريکا يې زمونږ او د هر ازادۍ ته تېري ولس پر ضد چلوي؟"

د ولسمشر له دې عبارت وروسته مې هغه را ياد شول، چې د ۲۰۰۱م کال له سپتمبر را پدېخوا متحده ايالاتو کول، څو يو داسې دليل ومومي چې ولسمشر صدام حسين له القاعدې سره وتړي. دا څرگندونه په سپينه مانۍ کې له ترهگري سره د مبارزې د ادارې پخواني مسئول ريچارډ کلارک هم کړې وه. د ۲۱/۳/۲۰۰۴ کې يې "د ټولو دښمنانو په مقابله کې" د کتاب له راوتلو وروسته او له CBS NEWS سره په ليدنه کې يې دا څرگندونه کړې چې د ۹/۱۱ نېټې وروسته بوش ترې وغوښتل چې د دې پېښو او ولسمشر صدام حسين تر منځ د تړونې څېړنه وکړي، سره له دې چې ده ورته ويلې وو چې هېڅ اړيکه نه سره لري، له پېښې وروسته په مستقيم ډول رامزفيلډ دې ته لاره برابروله چې پر عراق بريد وشي. خو بوش ترې غوښتل چې څېړنه وکړي، څو داسې تړونې پيدا شي چې عراق په دې پېښو کې ښکېل کړي "بوش را څخه غوښتل چې داسې بيان ورته راوړم، چې په هغه کې ويل شوي وي چې عراق دا کار کړی."

ولسمشر پسي بشپړه كړه: "ما له دوى څخه وغوښتل چې هغه بيان لري كړي او دا خبره پټه وساتي، خو د عراق په مخلصو وگړو كې ترديد او شكونه پيدا نه شي..." بيا يې زياته كړه: "دا عيب دى چې د ځان په اړه درته ووايم، خو بدنامول لاشته او تر دې حده خو رسېدلې..."

بدنامول له نيواك مخكې او په زندان كې استاذ طارق او د هغه ځلانده ملي مونږ ټول له نيواك مخكې او په زندان كې استاذ طارق او د هغه ځلانده ملي دريځونه پېژنو. هغه له ما څخه وغوښتل چې له ولسمشر څخه د دفاع شاهد واوسي، كله چې ما او زما شهيد ملگري استاذ خميس العبيدي له بنديانو سره كل، استاذ طارق عزيز د بنديانو او امريكايانو تر مخ په څرگند ډول راته وويل: "استاذ خليله، هيله كوم، ما ته اجازه راكړې چې حق خبره وكړم او د جيل په قضيه كې د ولسمشر لپاره شاهدي وركړم."

داسې ډېرې بېلگې شته چې ځينو د كمزورو نفسونو خاوندانو د عراق مخلصينو زامنو ته دسيسې جوړې كړې او بلې كندې ته يې برابر كړل، د هغو مخالفينو په ځاى كې يې حساب كړل چې د عراق پر ضد راټول شول. كله چې مناسب وخت راشي، نو د مخالفينو په اړه به دقيق ترين معلومات بربنډ كړي، چې څنگه به ډېر هېوادپالان مجبورېدل چې د دولت او نظام ضد شي، هغه كوم لوري وو چې دوى يې مجبورول، دا ټول به د مؤثفو اسنادو او دلايلو په مرسته وړاندې كوو.

يا ولسمشر موسكى شو او پسې يې كړه: "اې بناغليه، په يوه شېبه كې زه زر صدام حسين كېدى شم."

خوشونې ده چې له ځينو سره غداري شوې وي يا د شا او خوا او ځينو نږدې كسانو ظلم پرې شوى وي.

ولسمشر په ځواب كې وايي:

"فردا كېداى شي، خو ما ته چې د كوم مظلوم آه رارسېدلې، مرسته مې ورسره كړې، چا چې غوښتنه را څخه كړې مرسته مې ورسره كړې، د اړتيا لرونكي

"كه امريكايي بريد نه واى شوى، نو نږدې و چې عراق ته د خدمت لپاره د ځينو مخالفينو له مشرانو سره گډه دريځ ته رسېدلى واى. د مخالفت داسې پروژه، يوه ملي پروژه ده، چې له بهرني ځواك او ايجنټانو سره اړيکه نه لري. دوى په ښكاره كار كوي، دوى او نورو ټولو ته مونږ بايد درناوى ولرو. خو څوك چې د ځان لپاره كار كوي او له بهرنيو ايجنټانو سره اړيکه لري، له پولو بهر په پټه كار كوي، چې ځينې يې ځان ديني هم نوموي، د عراق او عربو له دښمنانو سره اړيکې ټينگوي، ايران او نورو ته كار كوي، نو هغوى ته زمونږ په منځ كې ځاى نه شته، خو كه يې ځانونه اصلاح كړل، د هېواد له گټو سره يې پروژه وتړله، په ښكاره يې كار وكړ، له بهرنيانو سره يې ټولې اړيکې وشلولې، نو بيا د عراق غېږ ورته خلاصه ده... له دې پرته به ورسره جنگېږو. دوى هغه كسان دي چې د خپلو بادارانو پر ټانگونو سپاره راغلل... دوى د عراق او ولس دښمنان دي."

د مخالفينو په اړه مو له ولسمشر سره ډېرې خبرې وكړې، د ځينو هېوادپالانو د بدنامولو لپاره له هڅو وغږېدو. ما ته يې وويل، يوه ورځ يو بيان ورته رسېدلى و، هلته په كې ويل شوي وو، استاذ طارق عزيز چې كله د بهرنيو چارو وزير و، نو په نيويارک كې يې د ملل متحد د كارونو پر حاشيې له ځينو اسراييلي اشخاصو سره كتلي دي.

"بيان ليكونكي او راوړونكي ته مې وويل، چې پر استاذ طارق زه ډېر باور لرم. استاذ طارق مې را وغوښت، يوازې مې په اړه پوښتنه ترې وكړه، ځواب يې را كړ: ما يو خبري کنفرانس درلود، داسې ښكارېده چې د نړۍ د هېوادونو او امريكا ځينې يهود ژورناليستان هم په کنفرانس كې وو، خو اسراييليان نه وو. نو ايا ما كولاى شواى چې خبري کنفرانس ته له ور ننوتو مخكې د دوى پېژندپانې وگورم؟"

مې اړتيا ور پوره كړې ده. ما به ټولو عراقيانو ته په يوه نظر كتل او اوس هم ډېرې تېروتنې وشوې، خو مونږ تر خپلې وسې كوښښ كاوه چې په كې واقع نه شو. زما نه يادېرې چې پر چا مو د ظلم كړى وي، سره له دې چې مونږ له تېروتنو پاك نه يو. خو له عراقي څخه د بار پورته كولو لپاره چې څه بايد راته رسېدلې وى، هغه نه دي راته رسېدلې، نو په دې كې خو زما گناه نه ده، ان كله به چې د دېوان يا ملاتړ كوونكو او يا نورو كسانو د غلط چلند په اړه خبر شوو، نو جزاء به مې وركوله او له يوه ځايه به مې بل ته لېږه، يا به مو تقاعد كاوه، يا به يې داسې بله وړ جزاء ليدله. زمونږ په منځ كې داسې كس نه منو چې زمونږ د ولس زامنو ته زيان رسوي او زمونږ د لارې انځور بدناموي، داسې هم نه وايو چې پر مونږ را تاو او نږدې كسانو او خپلوانو كې بد نه وو.

ولسمشر زياتوي:

"څوك چې زمونږ ملي نظام، اوس او مخكې ديكتاتورې نظام گانه، او هلته له مونږ سره مخالفين وو، مونږ به ده ته او د ده نظر ته غوږ وو او په ځينو چارو كې به مو موافقت او مخالفت هم ورسره كاوه، او مونږ به ورسره ولاړ وو، مادي مرستې به مو ورسره كولې، احسان يې نه پرې باروو، ځكه دوى د همدې ولس وو او دا يې حق و. كه ښاغلى جلال طالباني څرگند واى، نو ډېر هغه څه به مو واضح كړي واى چې پرې خبر وو، همدا راز ښاغلى مسعود برزاني له ده سره به يې حافظه د هغه څه په وريادولو كې مرسته وكړي چې مونږ يې نه وايو، ځكه بيا به يې داسې فهموي، دا چې مونږ يې اوس ورته وايو، نو گواكې دريځ ته يې غوږه مالي كوو، دا د الله اراده ده، حمد يې وايو، مونږ يې د امر منلو ته غاړه ږدو."

زه چې په دې لږو كلونو كې له ولسمشر سره وم او د ده له ډېرو نږدې كسانو او پر ده را چاپېرو سره مې اړيکه نيوله، نو په بشپړه امانتولى وايم، چې ځينې له هېواد او ولسمشر سره مخلصين وو او ځينې بيا د هومره باور وړ نه وو، لكه

ولسمشر چې پرې كړى و، بلكې ځينې به د ولسمشر له ورسره كړې ښېگڼې څخه هم منكر وو، كوم امانت چې يې وركړى، امانتولى يې په كې ونه كړه، ولسمشر هم د دوى لاسوهنو په غصه كاوه. په داسې حال كې چې ځينو ډېره پاملرنه ورته كوله او ولسمشر او هېواد ته وفادار وو، ځينې له ځانه ورته تېر وو، سره له دې چې امريكايي ځواكونه ورپسې وو، خو د محكمې په مخ كې يې د ولسمشر په گټه په څرگنده شاهدي وركړه.

ولسمشر ته مې وويل چې ډېر مخلصين ان د ده په خپلوانو كې له ده څخه لرې وو، پر ولسمشر د هغې را تاو تنگې كړى د كارونو قرباني شول، چې ولسمشر او د ولس مخلصو زامنو ته يې زيان رساوه. ولسمشر وويل:

"بلکل له دوى سره كمى وشو." د دغو ښو دريځونو د خاوندانو نومونه د امنيتي لاملونو له كبله نه اخلو.

زه خپله د لوى عراق د يوه بچي په صفت، تاريخ ته وايم چې صدام د عدل او انصاف قايمولو لپاره كوښښ وكړ، هر مظلوم چې يې دروازه ټكولې، انصاف يې وركړى او له ظلمه يې خلاص كړى دى، او دى لاله خپلو زامنو او خپلوانو سره هم قاطع و.

ولسمشر او د ده د ځينو خپلوانو تېروتنې

له ولسمشر سره مې په يوه ليدنه كې ترې وپوښتل چې د زامنو او خپلوانو له تېروتنو سره به يې څه چلند كاوه؟ وې وويل:

"يوه ورځ يوه افسر شكايت راته وكړ چې "عدي" او ورسره يې يو ماما هغه وهلى دى. نو سملاسي مې دواړه راوغوښتل، له افسر څخه مې وغوښتل چې دواړه پر هماغې لکړه ووهي. خو هغه نه منله. ما تهديد كړ چې كه داسې ونه كړي جزاء به وركړم او رتبه به يې ترې واخلم. نو دواړه يې په نرمۍ ووهل. ما لکړه ترې واخيسته او "عدي" مې وواهه.

«کله مو چې د صلاح الدين ولايت والي تاکه، د دې لپاره چې معين والي خپلې دندې سمې سرته ورسوي، نو زما شخصي ملاتړ بايد ورسره وای، ما هم ملاتړ ترې کاوه. يوه ورځ راسره په اړيکه کې شو او ويل يې چې د يوه خپلوان زوی ډېر په غرور او تکبر گاډی چلوي، ما ورته وويل، چې ته خپله ورووخه او گاډی يې ور وسوخه. يا يې د سوخولو امر ورکړه.

«کله به چې د عدي په اړه معلومات راکېدل، ما به څاره، ان په ډېرو کارونو کې مې صلاحيتونه ترې واخيستل. کله چې عراق کلابند و، داسې معلومات راورسېدل چې دی ډېر موټران لري، ځينې يې تجارانو ډالۍ ورکړې او ځينې يې ملگرو ورکړې دي. له ملگري څخه مې وپوښتل چې د موټرانو ځای را وښي، کله چې پوه شوم چې د هېوادنۍ ناستې په تالار مراب کې دي، ولاړم او ټول مې وسوځول، ملگري را څخه وپوښتل چې ولې يې پر ولس نه وېشو، ما ورته وويل، څوک چې موټر واخلي، نو کېدی شي عدي غچ ترې واخلي، نو زما له پوهې پرته به هغه ځورول شوی وي.

«کله به چې زما کوم خپلوان بد کار کاوه، زه به ډېر په غصه کېدم، ځکه د ده کار زمونږ پر اوازو اغېزه ښنډله.

«کله چې د عدي د وژلو هڅه شوې وه او وهل شوی و، والله ما د پېښې پوښتنه نه ده کړې او نه پر دې خبر وم چې څېړنه وشوه که نه، مگر دا چې د استخباراتو مدير په خپله راغی او ځينې تفصيلات يې را کړل، يوازې د کورنۍ له ځينو غړو سره روغتون ته د ده پوښتنې ته ورغلی يم.

«په ياد مې دي يو خپلوان په پوهنتون کې را ولاړ شوی و او خپل استاذ يې وهلی و. کله چې خبر شوم، دواړه لوري مې را ټول کړل، له ملگرو مې وغوښتل، څه چې يې له استاذ سره کړي دي هماغسې جزاء د ورکړي.»

دلته مې له ولسمشره وغوښتل، چې ايا زامنو يې په سياسي پرېکړو کې رول لوباره، ځواب يې راکړ:

«په يوه بله ورځ، قصي تېروتنه کړې وه، نو له خانگري ساتونکي څخه مې وغوښتل چې په خانگري بندخونه کې يې واچوي.

«کله چې عدي زمونږ ملگري مرحوم کامل حنا وژلی و، نو د بندي کولو امر مې وکړ. له قضاء څخه مې وغوښتل چې عادلانه پرېکړه وکړي. خو مې پتېيله چې د عراقي عدالت او قضاء وزير زما په مخ کې تنگېږي. نو د هغه د اعدام پرېکړه مې وکړه. خو د عدي مور زما له خبرولو پرته ملک حسين ته استازی لېږلی و. سملاسي د ملک الوتکه راغله. ما هيله درلوده چې ليدنه به يې د عربو وروڼو په منځ کې د عادي مشورو په چوکاټ کې وي. خو ناڅاپه يې راته وويل چې د عدي په ځای بښنه غواړم، ملک حسين قسم وکړ چې که يې غوښتنه ونه منم، نو عراق به بيا په سترگو هم ونه گوري. نو د عربي رواجونو مطابق مې غوښتنه په يوه شرط ومنله چې که د مقتول کورنۍ بښنه ورته وکړي.

«يوه ورځ مې واورېدل چې وطبان ورور مې چې د کورنيو چارو وزير و، يو ناوړه او غير مسئولانه کار کړی دی، کله چې يې موټر چلوونکي په بغداد کې سرې اشارې ته موټر درولی و، نو دی را کښته شوی و او هلته د ټولو شته خلکو تر منځ يې د ترافيکو پر سره اشاره ډزې کړې وې. عصبي حالت يې سم نه و. کله چې خبر شوم، نو اړيکه مې ورسره ونيوله او د نوموړي کار په اړه مې ترې وپوښتل، په ځواب کې يې راته وويل چې په هغې شېبه کې يې پر اعصابو کنټرول له لاسه ورکړی و او ډېره بښنه يې وغوښته. ما ورته وويل: نو زه بښنه غواړم، زمونږ په رهبري کې ليونيانو او اعصاب خرابو ته ځای نه شته. له همدې شېبې وروسته د ځان له خپل دريځ څخه گوښه وگڼه. همداسې مې د کورنيو چارو له وزارت څخه د وطبان ورور د استعفاء پرېکړه وکړه.

«ډېرې داسې کيسې تېرې شوې چې زه له خپلو بچيانو، خپلوانو او نورو سره قاطع وم. زه د عراقيانو تر منځ توپير نه کوم.

يوولسم خپرکي

د ولسمشر صدام حسين

په بدنامولو کې د امريکا هڅې

د الله په قدرت او ستاسو په برکت به آن زما هډوکي لا ورسره جنگېږي.

(صدام حسين په زندان کې)

"زما ورې کورنۍ او اولادونو په سياست کې هېڅ رول نه درلود نه يې د سياسي پرېکړې په جوړښت کې درلود. بلکې پرېکړه به مونږ کوله او له ملگرو به مو اخیسته. يوه ورځ مې هم په يوه پرېکړه کې رايه يا نظر د غبرونو ټولگه يا جمعه نه وه، د رهبر د پرېکړې او نظر بايد وزن وي، په نيولو کې بايد متردد نه شي، متردد او شکاک خلک مې نه خوښېږي."

خطرناکې وسلې

چيني کارټر وويل، پر عراق يرغل د هغو لاملونو له امله نه و، چې اعلان شول.

بلکې صدام حسين په اسرائيلو ۳۹ توغندي ور توغولي وو.

سويډني کارپوه هانز بليکس د عراق د يرغل په درېيمه اونۍ کې ويلي، چې

له ده سره داسې شواهد شته چې دا جنگ له ډېر وړاندې پلان شوی و، د

پرمختگونو په غبرگون کې نه و او نه د څېړنيزو موخو لپاره و. که ورانوونکې

وسله په دې جنگ کې دخيله هم وای، نو په څلورمه کټگوري کې به وای.

همداراز، د اتمي وسلو د امريکايي کارپوه ډېويډ کې گواهي هم همداسې

وه، له جنگه مخکې يې څرگنده کړې وه. کې د څېړونکو په ډله کې په دې

بداوازه غږی و، چې په عراق کې يې د اتمي وسلې شتون رد او نفي کړی و.

د امريکا د بهرنيو چارو په وزارت کې د اتمي وسلې په مسئوله برخه کې د

ادارې مسئول د هغې ادعاء دروغجنوالی برېښه کړ چې پر عراق يې له افريقايي

درلت څخه د يورانيمو د واردولو تور لگولی و... جريج ټيلمان ويلي وو چې

د عراق په اړه د امريکايي استخباراتو په بيان کې امريکايي ادارې لوبه وکړه

او دا لوبه يې په عراق کې د خپلو موخو لپاره جوړه کړې وه، او د ده ادارې

هماغه فايل (دوسيه) لوستی و او دا يې موندلې وه چې د بهرنيو چارو وزارت

نه راتلونکي اسناد ټول جوړ شوي وو. نو په خارجه کې يې مشرانو پاملرنه

کوله او وپرېدل چې د دروغو او جعل په دام کې ونه نښلي.

(په زندان کې د ولسمشر صدام حسين له يادښتونو څخه)

امريکا د ولسمشر صدام حسين له نيولو وروسته هلې ځلې وکړې چې د ده رسنيز انځور په هر ډول وسايلو بدنام کړي، په دې کې يې له ځينو امريکايي شويو عربي سندريزو وسايلو څخه هم کار واخيست. پر همدې يې بسنه ونه کړه، بلکې د ده له شهادته وروسته يې هم هڅه وکړه چې له هغه انځور څخه يې گټه پورته کړې چې ډېر او ډېر خپور شوی و، چې دی د شهادت او وياړ زينو ته پورته کېده. غوښتل يې چې ټولو عربي مقاومت کوونکو ته يو پيغام ولېږدوي چې مونږ ته ډېر په اسانۍ او بې له کوم مقاومت څخه تسليم شو، دا يې د نيولو په لومړيو کې وکړ، چې په يوه کنده کې يې په دوبله شوي انځور کې را څرگند کړ. چې هغه امريکايانو په ښه پام سره برابره کړې وه.

د ولسمشر د انځور د بدنامولو لپاره هلې ځلې روانې وې، خو د عراقي ولس، مقاومت او د عربي ولسونو معنوي روح ووژني، چې صدام حسين يې يو داسې مجاهد رهبر انگېره چې پر اسرائيلو يې په نه-دېرش توغنديو توغولو کې کمی ونه کړ. خو په ډراماتيکه محاکمه کولو کې د ده ټينگ دريځ او پر جلادي محکمه کولو د ده ځواک، د ده دښمنانو ته دا ثابته کړه چې داسې ډېر قوي او ځواکمن دی، د دوی ټولې هڅې ناکامې شوې او انځور به يې په ټوله نړۍ کې خپرېږي...

امريکايي ژورناليست او سياسي شنونکي جيف ارچر (مالکوم لاگوچ) داسې پوښتنې وکړې، چې نن نه اورېدل کېږي، لکه څرنگه چې وايي، خو کله چې د عراق قضيه را مخکې کېږي نو بيا ضروري دي. دا پوښتنه کېږي چې ولې هېڅ چا هم دغو پوښتنو ته ځواب نه دی ورکړی، ټوله نړۍ يوه ټکي ته گوري، چې هغه د صدام حسين دکتاتوريت او د دجيل قضيه ده، سره له دې، بوش چې کله د تکړاس حاکم و، نو د عراق د محکمې د ۱۹۸۴م کال تر حکمونو يې ډېر د اعدام حکمونه صادر کړي وو. ارچر پوښتي:

ولې له يوه څخه هم نه اوږو خو له هغه عراقه وغږېږي چې په ۱۹۸۲م کال کې ملل متحد له بې سوادۍ څخه خالي هېواد غوره کړ، او په ۱۹۷۳م کال کې د تعليم کچه له ۴۰٪ سلنې کمه وه؟

ولې د ملل متحد د ۱۹۸۴م اعلان نه اوږو، چې د عراقي تعليم نظام د درېيمې نړۍ په نظامونو کې تر ټولو ښه نظام دی؟

ولې د نيويارک ټايمز د ۱۹۸۷م کال وينا نه اوږو چې عراق د منځني ختيځ پاریس دی؟

ولې هغه نه اوږو چې په اويایمو کلونو کې به صدام حسين د عراق په سوېل کې د عراقيانو کورونو ته ورتلل، خو ځان ښه پوه کړي چې هر کور سروونکی او برېښنا لري؟

ولې هغه نه اوږو چې په مليونونو عربان به عراق ته تلل، خو له ځمکو استفاده کولو هغه پروگرام وگوري چې بعثيانو جوړ کړی و؟

ولې د عراقي پوهانو، ډاکټرانو په اړه نه اوږو چې عربي هېوادونو ته ولېږل شول، خو د هغوی پروگرامونو ته پرمختگ ورکړي؟

کله چې له عربو څخه په دفاع کې په عراقي ايراني جگړه کې عراق ډېر پوځيان له لاسه ورکړل، او عربي هېوادونو له عراق سره خپله نړمي وښوده ولې هغه نه اوږو؟

ولې هغه نظريې او فکرونه نه يادوو چې په نوييمو کې د امريکايي مراجعو له لوري صدام ته ور وړاندې شوي وو، خو د اسرائيلو پر هېواد اعتراف وکړي.

ولې هغه نه اوږو چې له ۱۹۹۱-۱۹۹۸م پورې د څېړونکو په ډله کې هر کس جاسوس وو، نه څېړونکی؟

سپکي هڅې

د (صن) مجلې، چې د يوه ميليارډر استراليايي يهودي مېر دوخ وه، د ولسمشر صدام حسين د بدناملولو لپاره يې په لومړۍ پاڼه کې د هغه يو انځور خپور کړ. زېر پيراهني يې اغوستې وه. مجلې باور درلود چې دغه انځور به په عراقي مقاومت منفي اغېزه وښندي، ځکه د نړۍ د يوه هېواد د رهبر همداسې انځور نه و خپور شوی.

ولسمشر ته مې دا موضوع ور ياده کړه او له ده څخه مې وغوښتل چې پر دې موافقه را سره وکړي، خو مجله محاکمه کړو. ده وويل:

"د يوه مسلمان سړي په څېر چې لمونځ کوي، ما ته دا څه زيان رسوي چې خپلې جامې په خپله مينځم، که څه هم دوی د دې کار لپاره يو خدمتگار راکړی و. خو ما ته دا خوند نه را کوي چې زما جامې د بل ومنيځي. نو هيله کوم نوموړې مجله مه محاکمه کوئ، ځکه داسې انځورونه خپرول ماته څه عيب نه دی او زيان هم نه شي را رسولی. مونږ له دې بديو لرې يو. او بله دا چې خپرېدا يې مونږ ته گټه را رسوي، خو نړۍ د لوېديځ ډېموکراسي او د انسان د ځانگړنو تر پښو لاندې کول وپېژني. کله چې مونږ مهمه قضيه لرو، نو مونږ بايد داسې قضيو ته د خلکو پام را وا نه اړوو، داسې کار بايد ونه کړو چې اساس گډوډ کړي. پر دې برسېره زه دا نه منم چې زما په نامه داسې يوه دعوه يا شکايت وکړې چې له مال سره اړيکه لري."

* * *

ټولو هغو کسانو چې ولسمشر صدام حسين ته يې د انځور د بدناملولو له لارې زيان رساوه، د دغه سړي حقيقت يې نه و موندلی. که يې پر ژوند چاڼې ورسره وهلې وای، نو اوس به د نړۍ په پلازمېنو کې په نعمتونو کې و، خو ده د دښمنانو د نيواک شاته د عراق لپاره د هغوی موخې درک کړې وې، دا يې هم درک کړې وه چې دوی عراق غواړي، که دی وي او که نه وي.

پر دې برسېره، دوی هڅه وکړه چې په نړيوالو ټلوېزيونونو کې د ده د زامنو د جسدونو د خپرولو له لارې د ده ملا ور ماته کړي. له ولسمشر څخه مې هغه پوښتنه وکړه چې ډېری کسانو کوله: د عدي، قضي او مصطفى له خښولو وروسته ولې امريکايان خو ورځې په هديره را تاو ول؟ ځواب يې را کړ:

"داسې اوازې خپرې شوې وې، ويل يې هغه کسان چې د ۱۲/۷/۲۰۰۳ په يوصل کې شهيدان شوي، هغه زما زامن نه دي، يعنې له دوی څخه يې جهادي اروا نفيه کوله، چې دا هم د بدناملولو بله هڅه ده. د دې دليل چې امريکايانو د شهيدانو پر مخونو او ځينو برخو شمعي کېښودلې، څو ما او خلک وغولوي، چې هغوی زما زامن دي، دا کار يې ځکه وکړ چې زما پر نس او مقاومت منفي اغېزه وکړي. خو دوی ځکه څو ورځې هديره کلابنده کړې وه چې دوی زما په ور تگ باوري وو، نو دوی فکر کاوه چې ما به هم زبښي.

"له وړاندې يې هم د ډېرو رهبرانو د بدناملولو هڅې وکړې، چې يو ولسمشر جمال عبد الناصر دی، هغه ته يې ډېر د زيان رسولو کوښښ کاوه، خو انځور يې پاک، صفا پاتې شو، ځکه عربي ولس بيدار دی او پوهېږي چې اصلي سړي څوک دي."

کله مې چې ولسمشر خبر کړ چې امريکايانو هڅه وکړه چې د عراق د بهرنيو چارو قانوني وزير دکتور ناجي صبري الحديثي بد اوازه کړي، نو په ټوکو يې ځانوالانو ته وويل:

"ژگړی استاد خليل د خپل ولايت د بچي لپاره تعصب کوي". بيا يې ماته وکړل او وې ويل: "علي ناجي ته مې سلام وايه، ورته ووايه چې د دې شيانو پروا مه لره، د دوی له رذيلو څخه زمونږه باوري خلک زيات نیک نومه او لوړ مقام واله دي. او دا د دغه اصیل هېواد پاله سړي پر ضد مقصود او مغرضانه تبليغ دی."

د امريکا دروغ

د صدام حسين په اړه د امريکا ټول د تبيلغاتو او دروغو ماشينونه چلان وو. د ۲۰۰۴م کال د دسمبر په مياشت کې متحده ايالاتو اعلان وکړ چې په عراق کې به د اتمي وسلو په اړه څېړنه په رسمي بڼه ودروي. چې د دې له امله په عراق کې د اتمي وسلو د څېړونکو د ډلو د پخواني رئيس رېټر سکوت په څرگندونه واوښت، په اوسنۍ زمانه کې دغه اعلان د دې ښکارندوی دی، چې زښته تېر ايستنه شوې ده. رېټر وويل چې پر عراق يرغل تر اوسه تر ټولو ناوړه جريمه گڼل کېږي.

لاگوش تر دې عنوان لاندې "بيا ځلې عراقيانو ته ثابتېږي چې صدام ډېر ښه و" (۲۶-۲۵ فبروري ۲۰۰۵) په خپله مقاله کې د ولسمشر د بدنامولو لپاره د امريکا له لوري رايج شوي دروغ باطل کړل، وايي:

په ۲۰۰۳م کال کې امريکا اعلان وکړ چې د عراق په سوېل کې يې څلورسوه زره کسيزه ټوليزه هديره موندلې ده. خو ورپسې ټوني بلير وويل چې شمېره له پنځه زره لوړه نه ده، او ډېری يې هغه پوځيان دي چې په ۱۹۹۱م کال کې متحده ايالاتو وژلي وو.

همدا راز لاگوش د ځينو هغو عبارتونو يادونه کوي چې ډېر تکرارېږي، د بېلگې په توگه "صدام د خپل ولس پر ضد زهرجن گازونه استعمال کړل...". په حلبجه کې کردان د ايراني زهرجنو گازونو په واسطه ووژل شول. دا هغه حقيقت دی چې په ۱۹۸۸م کال کې امريکايي استخباراتو کشف کړی و، په ۲۰۰۴م کال کې هم دا تاييد شوه چې د کردانو پر ضد ايران زهرجن گازونه کارولي وو.

دی زياتوي چې د بشر د حقوقو کمېټې يادونه کړې وه، چې عراقي ځواکونو د ۱۹۸۸م کال د انفال په بريد کې يو سل او اتيا زره کسان وژلي او ډېری يې

کردان دي، خو ورپسې يې اعتراف وکړ چې دا د امريکا د دروغو قرباني شوې وه. او نوموړې کمېټې يو جسد هم نه دی موندلی. د دروغو دا سريل او ډرامه روانه ده...

د وسلو پلټلو کيسه

ولسمشر د اتمي وسلو د څېړلو او د عراق د دولت را پر ځولو او د ټکنالوژي، نظامي امکاناتو او ځواک د له منځه وړلو په پار د څېړونکو د رول کيسه کوي، وايي:

"پر عراق له دېرشم بريد وروسته، امريکا برېټانيې او ائتلافيانو يې د عراقيانو د هيلو د وژلو لپاره يو ظالمانه پروگرام پيل کړ. عراقيانو هيله درلوده چې هېواد يې د سيمه ييز او نړيوال توازن په ساتلو کې مرسته وکړي. د عراقي کېمياوي بايولوژيکي وسلو يا چې دوی يې پراخ وړانې رسوونکې وسلې بولي، د هغو د څېړلو په بهانه يې د عراق ټول پروگرامونه له منځه يووړل.

"يا هم مونږ ټولو نظامي قطعو ته لارښوونه کړې وه چې د څېړونکو د ډلو د دندې د اسانولو لپاره هر ځای ته په تللو کې د هغوی امن تامين کړي، دا کار مو ځکه وکړ چې مور خپل ښک گومان ثابت کړو او مور پر دې باوري وو چې له هغو وسلو پرته چې اجازه يې لرو نورې نشته، خو څېړونکي د امريکا "جاسوسان" او د استخباراتو کسان وو. کړکېچونه يې پيدا کول، ډېره هڅه يې وکړه چې پر مونږ هجوم راوړي، د عراق سيادت يې تر پښو لاندې کړ. دا ټول يې ځکه وکړل چې امريکا ته يو دليل برابر کړي څو عراق په نښه کړي او نېرې پرې وکړي. يوه يې له عراق سره انصاف کاوه، حقيقت يې وويل، خو د هغه په څرگندونو يې سترگې پټې کړې. چې دا د رېټر سکوت و. امريکا دا نيت کړی و چې عراق په نښه او وران کړي. که امريکا پر دې پوهېدای چې عراق اتمي وسله لري، نو د تېرې جرأت به يې نه وای کړای.

فضه يې په سر کې ده. مونږ د فلسطيني قضیې له امله دلته په زندان کې يو. او کومو اتلانو چې په صهيونيانو کې يې ځانونه چوول، هغوی اتلان دي. شهيدان دي، انتحاريان نه دي. بيا يې د وسله والو ځواکونو او جيش القدس د دومره چمتوالي په اړه وپوښتم، ما ورته وويل، زمونږ حنيف اسلامي دين مونږ ته امر کړی چې دښمن ته هومره چمتوالي ونيسو چې له وسه مو پوره وي...

په څو مياشتو کې يې ډېرې پوښتنې را څخه وکړې. له دې هم معلومېږي، چې پر عراق بريد يې د اسرائيلو له امله او د دوی د اقتصادي گټو له امله تاريخي رېښې لري."

دولسمشر د تېر ايستلو هڅه

امريکايانو هڅه کوله چې د ولسمشر د زيات پاملرلو له امله هغه تېر باسي، د هغه يې ښه روغتيايي پالنه کوله، دننه په زندان کې او کله نا کله په محکمه کې يې له صفويانو ساته. پر دې برسېره دوی اجازه ورکړې وه چې بدني تمرين وکړي، يو ثابت سپورتي بايسکل يې ورته راوړی و، د کوټې د هوا د درجې پاملرنه يې کوله... کله به مو چې يوازې سره ليدل، نو د داسې شيانو په اړه به يې خبرې کولې.

دنيولو په لومړيو کې امريکايانو هڅې کړې وې چې ولسمشر تېر باسي. څو دی داسې فکر وکړي چې ورسره ساتونکي، چې د نظامي عسکرو جامې يې په تن وې، نظامي عسکر دي. خو په حقيقت کې هغوی د امريکايي استخباراتو له ډلې و. له ولسمشر سره به يې کله جدي او کله نرم چلند کاوه، کله به يې تر نوم مخکې د vic مختاړی هم ورته کاراوه. کله چې ولسمشر د نوموړي مختاړي په اړه وضاحت ترې غوښتی و، دوی ورته ويلي وو very important criminal يعنې ډېر مهم مجرم. ولسمشر وايي:

"امريکايانو يعنې استخباراتو يې ستا له لومړي راتگ شپږ يا اوه مياشتې وړاندې له ما سره وڅېړله. ټولې پوښتنې يې د اتمي وسلو په اړه وې، چې څه دې کړې، په سوريه کې دې پټې کړې دي. ما ورته وويل: تاسې ښه پوهېږئ چې عراق داسې وسلې نه لري، ورته مې وويل چې دوی ته مو فرصت ورکړی وو چې ټول عراق وڅېړي، گرځېدل را گرځېدل به، زمونږ موخه دا وه چې دوی ډاډه شي چې له نړيوالې شورا سره مونږ په خپلو خبرو او ژمنو کې رښتيني يو. ما ورته وويل: امريکايانو تاسې بايد وپوهېږئ، چې عراق د ايران په څېر يو ناوړه دښمن لري، چې مادي، بشري او نظامي امکانات ورسره دي. کله چې تاسې ديارلس کاله عراق کلابند کړی و، مونږ وپېرېدو چې ايران به ستاسې تر ظالمانه کلابندۍ لاندې پر عراق ناڅاپي بريد وکړي، پر دې برسېره تاسې د هوا په سور او اورېدو وېشلو کې اختلاف کړی او پر عراق مو په ظلم سره لاس پورې کړي دي. بيا څېړونکو د برېټانوي ټانگ يو انځور را وړاندې کړ چې يوه ډله عراقي ماشومان پرې ناست وو، او راته وې ويل: تا دغه ماشومان د بشري زغرو په توگه کارول، چې دا د ټولو قوانينو مخالف کار دی. کله مې چې انځورته ښه په څېر وکتل، نو ټانگ برېټانوی و، نه عراقي، خو دوی هغه انځور په دروغو خپور کړ، څو د نړۍ په مخ کې زما انځور بد نام کړي.

"همدا راز هر کله به يې پوښتم، چې اسرائيل د ولې نه-دېرش توغندي ويشتي دي، حال دا چې د اسرائيلو دولت تاسې نه گواښلی، ما ورته وويل چې اسرائيل يو مسخ شوی جريان دی، تاسې را منځته کړی دی، سيمې ته ټول مصيبتونه نوموړي جريان راوړي دي. بيا يې پوښتنه وکړه: تا ولې د فلسطينيانو ملاتړ کاوه او مالونه د ورکول، همدا راز تا هر هغه فلسطيني "ترهگر" ته چې ځان ته به يې چاودنه ورکوله، پنځه ويشت زره ډالره ورکول؟ ما ورته وويل، د عراق مادي او بشري امکانات د امت د خدمت لپاره دي، چې د فلسطين

دا ادعاوې وړ نه دي چې غبرگون د پرې وشي. لکه څرنگه چې ټول پوهېري، مونږ د خپل ولس يوه برخه يو. هغه ولس چې زمونږ په ضمير او وجدان کې ژوند کوي، زه د پټې مبارزې او فعاليت په فضل له هغه وخته مبارزوم.

خو کله مې چې د گوند پرېکړه پلې کړه او د عبد الکریم قاسم په ویشلو کې مې ونډه واخيسته، مجبور شوم چې قاهرې ته ولاړ شم او هلته د حقوقو له پوهنځي سره يو ځای شم. که زه له امريکا يا د هغې له سفارت سره په اړيکه کې وای، نو لومړی به هغه دولت رسوا کړی وای چې په کې اوسېدم، او د دې پر ځای چې دښمنان مو له الوتکو او ټانگونو سره راشي او نړۍ زمونږ پر ضد راټوله کړي، دغه گټوره پاڼه به يې کارولي وای. که ما له امريکايي استخباراتو سره اړيکه درلودای، نو د عراق-ايران جگړې موده به يې نه اوږدولای، کله چې يې په ۱۹۹۱، ۱۹۹۸ او ۲۰۰۳ م کلونو کې پر مونږ بريد وکړ، نو مونږ به يې په سيمه کې د ناروا گټو ملاتړ کړی وای.

"دا د امريکايانو عادت دی، کله چې غواړي يو رهبر يا مشر، ان عادي کسان راوپرځوي، نو دوی کوښښ کوي چې د دوی له استخباراتو سره کار ته يې برابر کړي، بيا مرحله وار څه کارونه پرې وکړي، بيا يې له دې چې پوځيان او الوتکې وکاروي، د رسنيو په واسطه د رسوا کولو له لارې يې را پرځوي. نو که مونږ اړيکه ورسره درلودای، نو هغه څه به نه وای شوي چې وشول. مونږ د الله شکر کوو چې له خالق سره به په پاکو لاسونو او رښتيني زړه مخامخ کېږو، او همدا بريا ده."

موساد د ولسمشر له مدافع وکيل څخه ځواب غواړي

زه په مخکې وخت کې د څېړنو د غونډو په جريان کې او را وروسته، يوازينی مدافع وکيل وم چې له ولسمشر صدام حسين څخه مې د دفاع کمېټه درلوده. د ولسمشر د محاکمه کولو لومړنی ناسته د ۱۹/۱۰/۲۰۰۵ ورځ وه. د

"ډېرې پوښتنې به يې را څخه کولې، ځينې به يې ډېرې هوشيارې وې، زمونږ او د دوی تر منځ به ډېرې خبرې کېدې. ما به ډېر په پاملرنې چلند ورسره کاوه. ما درک کوله چې داسې پوښتنې امريکايي استخبارات او د فدرالي څېړنو دفتر کوي، د څېړونکو له جملې ځينې کسان په زندان کې له ماسره د څېړلو لپاره پرله پسې اوه مياشتې پاتې شول. خو له دوی دا هېره وه چې زه پر دې پوهېدم چې دغسې پوښتنو ته مونږ ځواب نه لرو."

کله مې چې پوښتنه ترې وکړه، که يې باور پرې کړی وای چې هغوی يوازې نظامي عسکر او افسران دي، په خندا کې يې ځواب راکړ: "ابوعلاء څه در باندې شوي دي، دا (زمونږ بوختيا ده)، زه د دوی لوبو ته بيدار يم."

خو د دغو امريکايانو څېړونکو چې کوم څه ويلې، چې ولسمشر ترې غوښتي وو، څو د ولسمشر پر روغتيا له گمارلې شوې نرسې سره خبرې وکړي، نو دا دقيقه خبره نه ده. ولسمشر ته نږدې کسان پوهيږي، چې هغه د شخصيت څښتن و، شا او خوا ټولو ته به يې درناوی کاوه، ان پوځيانو، افسرانو او ساتونکو ته. ولسمشر به ويل: "زه د دوی انسانيت او آدميت ته درناوی کوم، دوی خو مکلف دي، د امرونو له پلي کولو پرته بله لاره نه لري."

د زندان په منځ کې د ترور د احتمال په اړه ولسمشر وويل: "اې "ابوعلاء" ښاغلي، که امريکايانو زه وژلی، نو کله چې يې نيولم همالته به يې وژلی وای، خو دوی غوښتل چې ژوندی پاتې شم، څو ايران او په معين حکومت کې د هغه پيروان را باندې و وپروي."

د ولسمشر بدنامول

د ولسمشر د بدنامولو ډرامه روانه وه. په دې ډرامه کې د معلومو لورو او د اجيرو رسنيو وسايلو له لوري ادعاوې هم کېدې، چې گواکې ولسمشر صدام حسين له امريکايي مرکزي استخباراتو سره اړيکه لري!

ولسمشر ډېر وخنډل او وې ويل:

۱۷/۱۰/۲۰۰۵ نېټه، له ما او زما له نورو ملگرو څخه چې د نورو زندانيانو وکيلان ول، زمونږ د شخصي ملاتړ د تامين مسئول کيپټن مايکل ماکوي را سره په اړيکه کې شو، چې د (امريکايي اړيکې) دفتر يې هم اداره کاوه، د بغداد تر هوايي ډگره به يې زمونږ حرکت برابر اوه، له ولسمشر سره به يې ليدنې او بيا محکمې ته تگ به يې راته چمتو کاوه، همدا راز زمونږ ټول پيغامونه به يې برابرول، له غرمې وروسته دوه بجې د يوې عراقي الاصله امريکايي ژباړنې په واسطه را سره په اړيکه کې شو. سبا اتو بجو ته يې ټاکل شوي ځای ته ور وغوښتم. ما له ولسمشر سره ليدنه ترې غوښتې وه، نو گومان مې وکړ چې د همدې له امله به يې ور غوښتی يم.

زه به له خپلو اولادونو سره د کور پر چت ويده کېدم. له نيمې شپې لږ ور هاخوا وه، هوا لا گرمه وه، په ځانگړي ډول په انبار کې او برېښنا هم بيخي نه وه. ناڅاپه د امريکايي ټانگونو او گاډو اوازونه راغلل، په هوا کې (بلک هاک او اباچي) الوتکې را نږدې کېدې. له پنځوسو مترو ها خوا زمونږ او د وروڼو او ترونو پر کور را تاو شول. د کور له چته ور پورته شوم چې وگورم څه کيسه ده، ناڅاپه يې د ټانگونو رڼا را باندې واچوله او لوړ غبرونه يې وکړل، چې ژر لرې شم، کله نو وبه وژل شم او پر کور به بمبار وشي. له ماشومانو مې وغوښتل چې دننه کور ته کښته شو، زه په خپل ځای پاتې شوم او څار مې کاوه... دې ډېر ځورولم چې په سبا کې مې له ولسمشر سره د ليدو ورځ وه، د بغداد لاره هم بنده وه، نو بايد په اوږده لاره تللی وای، چې د ۹۰ کيلومترو پر ځای مې بايد ۳۰۰ کيلو متره لاره وهلې وای، نو زه بايد سهار په څلور نيم بجې روان شوی وای. خو څنگه مې کولای شوی چې له دې ناوړه پېښې او کړۍ بهر شم، چې څښتنان يې د ښه سخت ځواک له منطق پرته پر بل څه نه پوهېدل. پر دې پوه شوم چې په دې چاپه کې موخه زه نه وم، بلکې کوم جاسوس زما د يوه ورور او د تره د زامنو جاسوسي ورته کړې وه. يرغلگرو د هغو څېزونو

له غلا کولو وروسته چې پرې توانېدلي وو، يو بوډا سړی او د هغه زامن ونيول. سهار په څلور بجې يې ځواکونه په شا کړل. تر هماغې شپې پورې مې څارل. يامې د وروڼو او تره زامنو د ملاتړو له لوري پر الله توکل وکړ، ځينې هغه کسان مې له دې وېرې په کور کې پرېښودل چې هسې نه جاسوسې يې شوې وي او په بغداد کې يې ونيسي. گاډی مې ډېر ورو چلاوه، په داسې حال کې چې زه بايد له ډېرو پوستو تېر شوی وای، خو د خلکو د په غصه کولو له امله دوه هاموي گاډي په مخ کې ورو ورو روان وو. ما هم صبر کاوه، ځکه دندې همدا را څخه غوښتل. په دې وخت کې کيپټن ټليفون راته وکړ، ويل يې چې وخت ماسپښين دوولسو بجو ته ځنډېدلې دی. زه حيران شوم، چې ايا له دې وهلې فاصلې وروسته کور ته وگرځم او که بغداد ته ولاړ شم او هلته وېرېدم، چې هسې نه مليشې زما ملاتړي وټنښتوي يا يې ووژني. يو څه موده ودرېدو، بيرته ورو ورو روان شوو، بيا د عامر يې په سيمه کې امريکايي ځنځيرونو ته نږدې انتظار شوو.

په ټاکلي وخت او ځای کې زما گاډی د شپږو هاموي امريکايي گاډو په منځ کې روان و. په هوايي ډگر کې د امريکايانو لويې اډې ته ورسېدو، چې له امريکايانو پرته بل څوک په کې نه وو. گاډی مې پرېښود او د ټينگو ساتونکو په منځ کې په امريکايي گاډي کې سپور شوم. له پنځه څلويښت دقيقو وروسته، موټر ودرېد، پوه شوم چې د ولسمشر د ليدلو وخت راغلی دی.

دا چې سبالومړنی محاکمه پيلېده، نو ولسمشر يې چمتو کاوه چې ځينې نښې يې پټې شي او بدن يې روغ ښکاره شي، د همدې کارونو له امله ولسمشر د ماسپښين تر دوو بجو پورې را نه غلو.

ولسمشر ډېر په عزت کې زما ښه راغلاست وکړ او په اوږه يې وټکولم، د روغتيا پوښتنه يې را څخه وکړه، د مقاومت کوونکو عراقيانو او هغو کسانو پوښتنه يې هم وکړه چې تر هوايي ډگره را سره را ملگري وو. دا نو د روژې

مياشت وه، امريکايانو مابنام اوه بجې روزه ماتي راوړ، خو زه د ملاتړو ډلې ته ډېر خواشيني وم.

اوبه مې وڅښلې او خواړه مې ونه خوړل. مخکې له دې چې ولاړ شم له امريکايانو مې وغوښتل چې ولسمشر ته سر خړيونکي راولي. ځکه سبا ته محاکمه وه او ما غوښتل ولسمشر په داسې حالت کې را څرگند شي، چې ورسره ښايي، د ولسمشر مېرمنې د عدي مور هم اړيکه را سره نيولې وه، را څخه غوښتي يې وو چې د ولسمشر وېښتانو ته تل پاملرنه وکړم. وروسته يو څو کسان راغلل، ملکي جامې يې په تن وې، لنډې ږيرې يې درلودې. د عادت مخالف يې بوتلم، له وړاندې خبر هم نه وم، وې ويل: له مونږ سره راشه چې له ټولو اړخونو د انځور واخلو، دقيقې معاینې يې وکړې او انځورونه يې واخيستل، سترگې يې هم را معاینه کړې او وزن او جگوالی يې هم وکچل. پر دې اجراءاتو برسېره يې وويل، چې له ما به سل پوښتنې وکړي، زه يې بايد ډېر په دقت ځواب کړم. ويل يې چې دا يو عادي کار دی، خو سبا ته محکمې ته د ننوتلو لپاره اړين دی. بيا يې وويل چې شونې ده پوښتنې له سلو واوړي، زه بايد ټولې ور ځواب کړم او ټول معلومات ورکړم، د هر شکمن ځواب له امله به مې دوی د محکمې تالار ته ور پرې نه ږدي.

وخت د مابنام اته نيمو بجو ته نږدې وو، خو زه لا تر اوسه خپلو ملگرو ته فکر وړی وم، سره له دې چې پر دوی باوري وم، وسلې ورسره وې، زما شخصي توپانچه او کلاشنکوف هم ورسره ول، چې اويا مرمی په کې وي (يو RBK او يو عادي جاغور پکې وو)، د بېرني حالت لپاره مې سرچپه سره تړلي وو، سرې سيمې ته لکه امريکايانو چې نوموله (د عباس ابن فرناس مجسمه) له دننه کېدو مې له ملاتړو سره پرېښي ول. بيا مطلوبې معاینې وشوې، دوی چې د امريکايي استخباراتو کسان وو، بل دفتر ته يې يووړم او دوی له دفتره بهر پاتې شول. دننه زما هرکلي ته يو ژباړن او دوه نور کسان ول، يو يې

لنډی و، په کمزوري انگليسي ژبه يې خبرې کولې، تقريباً په عبري ته ورته لهجه يې خبرې کولې. ژباړن به د ده او هغه بل کس تر منځ معلومات بدلول. دوی فکر کاوه چې زه وېرېدلی يم، او پوښتنې يې پيل کړې، خو پر ما دې نضا، يو څه اغېز ښندلی و. نوموړی د شارون کس و. ټولو دلایلو دې ته اشاره کوله چې پر عراق په جنگ کې اسرئيلي کړيو هم گډون درلود. حواس مې ددغه اسرئيلي پوښتنو ته په پام سره د خواب ورکولو لپاره را ټول کړل، چې زه باوري شوم چې د موساد کس دی، دا هم راته معلومه شوه چې په دې برخه او د خواب غوښتلو په برخو کې ډېری کسان د موساد دي. پوښتنې يې عادي نه وې، د ډېرو لرې خپلوانو په اړه يې لا کولې، يوه پوښتنه چې د خواب تر لاسه کولو ډېر کوشښ يې کاوه هغه د ۳۶ مليارده ډالرو په اړه وه، دوی باور درلود چې ولسمشر صدام حسين يې لري او په بانکونو کې يې په وهمي رسيد او نومونو پټ کړي دي.

دشپې لس بجې را ووتم، د امريکايي زندان مشرې ته مې وويل چې په خپل موټر کې مې ورسوي. کسان مې په انتظار وو. نوموړې شپه په بغداد کې لازمي وه، خو چېرته، د دغو وحشيانو په منځ کې. د يوه ملگري د ملگري کور ته ولاړو، يو څه نښې نښانې مو سره پټې کړې. کور يې په داسې ځای کې و چې تل د امريکايي الوتکو غبرونه په کې اورېدل کېدل. يو ساعت ویده شوم، سهار مې کسانو د محاکمې د لومړنۍ ناستې لپاره خضراء سيمې ته يووړم.

دنيواک د وزيرانو ليدنې

د ۲۰۰۵م کال له پيله را پدېخوا، مې له ولسمشر سره ليدنې زياتې شوې، د عراق، عراقي ولس او مقاومت او د نيواک په لاس جوړ حکومت په اړه به مو خبرې کولې... لنډه خواره تفصيلات به يې را کول. په هماغه وخت کې بولازنی مدافع وکیل وم چې لیده کاته مې ورسره کول، يعنې له بهرنی نړۍ (له زندانه بهر) سره يې اړيکه زما له لارې وه، ځينې پېښې به مې ورته بيانولې. ما

دوولسم څپرکي

د لېوانو ډيموکراسي

په عراق کې د کمېټې يوازينی دفتر د رمادي په ښار کې و. له ولسمشر څخه د دفاع د قضیې په خاطر زما کور له ښاره بهر و، قبيلې او تېر زما د امنيت لپاره ملاتړي کسان راکړي وو. زه بايد هره ورځ د رمادي ښار ته تللی وای، هلته رسېدل هم ډېر گران او له سختيو ډک کار و. په ښار له دريو لورو د فرات سيند او د ناظم الورار (چې د سوېل او سوېل ختيځ له لوري د حبانیه په ډنډه کې توپيري) را چاپېره شوي وو. په را چاپېره شويو ساحو کې نظامي موانع او پوسني وې، چې بريدگرو کوماندو ځواکونو اداره کولې، نوموړي ځواکونه ډېر عقدي او حساس وو، په مذهبي جگړو هم مشهور وو، او ورسره د امريکايي نيواک ځواکونه وو.

زه مجبور وم چې هره ورځ ښار ته په ځانگړي ډول د کمېټې ځای ته تللی وای، خو له عثمان څخه له مرکزي کمېټې، اتحاديې، محکمې او نورو څخه راغلي ليکونه تر لاسه کړم او بايد ځواب يې کړم.

امريکايي موانع

د ۲۰۰۵م کال د مارچ مياشت وه، د شنبې د ورځې د سهار نهه بجې وې. د رمادي ښار د شمال له لوري پر الجزيره پله مرکزي قره ول ته مخامخ مې موټر چلاوه، يوه امريکايي عسکر ودرولم، اشاره يې راته وکړه چې کښته شم، څو ماو موټر وپلټي. په دې وخت کې د دنني بريدگرو له ډلې يو کس راغی او ډېر په دقت يې تلاشي کړم، پېژند پاڼه يې را څخه وغوښته. سره له دې چې ترهماغې شېبې پورې مې له رسنيو سره څه فعاليت نه وو کړی، خو ډېر په څير څير يې راته کتل. کله چې يې زما په پاسپورټ کې وليدل چې د سوريې او اردن ځمکو ته ننوتی يم، نو را څخه ويې غوښتل چې د خان په اړه ورته

ترې وپوښتل چې له ما او سره صليب پرته بل چا هم ورسره ليدلي دي، ده وويل:

"ځينو را سره وليدل، ځانونه يې وزيران نومول، خو زه نه پوهېدم چې له زندانه بهر څه روان دي. په لومړي ځل يوه کس را سره وکتل، ويل يې چې د انسان د حقوقو وزير دی. که څه هم داسې ښکارېده چې له ما سره خبرې کول يې خوښول، خو له ما سره يې چلند مناسب نه و. نو ما هم ورته شا کړې وه او ځان مې نه پرې پوهاوه، چې له امله يې ژر منصرف شو." له ولسمشره مې وپوښتل: بختيار امين خو به نه وو؟ ځواب يې را کړ، هو داسې يې ځان را معرفي کړ.

ولسمشر بشپړه کړه: له ياده مې وتلي چې يوه اونۍ او که زيات وخت وروسته، دوه نور کسان راغلل، يو يې ځان زمونږ د کردي ولس ښوود، فکر کوم نوم يې ابراهيم و" يوه شوم او ولسمشر ته مې وويل: برهم صالح خو به نه نومېده؟ ولسمشر وويل: "هو، خو نه پوهېرم د څه وزير و، بل يوه ويل چې د نقيب له کورنۍ وزير دی. په جدي ډول چلند يې کاوه، لکه د همدې موخې لپاره چې راغلی وي. ما هم توجه ورته نه کوله، ځان مې نه پرې پوهاوه، دوی هم ولاړل. "يا جعفر الموسوي راغی، په ښکاره خو يې ځان خواخوږی را ښوود، خو زه پوهېدم چې دننه او د ناروغ نفس دننه څه په کې گرځېدل.

د ټولو راغليو نفسونه ناروغان ول او پر بدو يې امر ورته کاوه، ځينې يې زما د روغتيا پوښتنې ته راغلي ول، دروغ يې ويل هلاک د شي، يا زما د ننگولو لپاره، دوی فکر کاوه چې صدام حسين به پازاب شي. نو ابو علاء دا څه روان دي؟ په بغداد کې مې ملگرو ته دا موضوع ور وړاندې کړه، يوه راته وويل چې يو وزير يې د خپلوانو له جملې څخه دی، هغه خبر شوی و چې نيواکگرو او د نيواک د حکومت ادارې له وزيرانو غوښتي، چې د ولسمشر ليدنې ته په منظم ډول ورشي او ولسمشر ونگوي او سپکاوی ورته وکړي. ځينو دغه چټله دنده ومنله. خو دغه وزير، ياده دنده د ولسمشر د بند له امله ونه منله!

ووایم. ما هم یوازې د امریکایي افسر په مخکې خبرې ومنلې، که داسې نه وای، نو بیا زه په خپل مسیر پوهېدم.

د امریکایي افسر دفتر ته یې دننه کړم، د معاینې پر آله د کښناسلو یې راته وویل، بیا یې پوښتنه را څخه وکړه، چې زه څوک یم. نو ما هم په ځواب کې ورته وویل: چې تر هغه به خبره ونه کړم، چې دغه داخليان (خپل وطني نظامیان) ونه وځي. امریکایي افسر له دوی څخه وغوښتل چې ووځي، له یوه د جگړنې رتبې لرونکي افسر پرته نور ووتل، داسې ښکارېدل چې یاد شوي افسر زه ډېر پېژندلم. ما وغوښتل چې هغه هم ووځي، یوه امریکایي پوځي زورور غبر پرې وکړ او افسر په وېره ووت.

هغه پېژندپاڼه مې ور ښکاره کړه، چې ما نه غوښتل داخليان په ځانگړي ډول د بدر کنډک پرې خبر شي. سملاسي، له هغه امریکایي مشر سره په اړیکه کې شو چې زه یې ورغوښتی وم، هغه هم زه ژر ور وغوښتم او د ښه چلند توصیه یې ورته وکړه. سترگې یې را وتړلې او په هاموي گاډي کې یې د امریکایي مشر په لوري بوتلم.

د نوموړي مشر له کوتې سره په څنگ کوټه کې انتظار وم، سترگې مې تړلې وې، کېدای شي د هغه جاسوس په اړه یې را تړلې وې، چې د مقاومت په اړه یې دوی ته معلومات ورکول، پر دې هغه وخت پوه شوم، کله چې نوموړی جاسوس د امریکایي مشر له دفتره ووت. او سترگې یې را لوڅې کړې، لاسپوڅی مې له دفتره بهر ولید.

امریکایي مشر هرکلی راته ووايه، هغه سند یې را څخه وغوښت چې دا ثابته کړي، چې زه له ولسمشر څخه د دفاع د کمېټې رئیس خلیل دلیمي یم. داسې یو سند هم ما نه را سره گرځاوه، ما ورته وویل چې یا دې د وکیلانو له اتحادیې سره اړیکه ونیسي، یا دې د هغه زندان له مشر سره په اړیکه کې شي چې ولسمشر په کې بندي دی او یا دې له امریکایي سفیر سره اړیکه ټینگه کړي.

دا چې وخت د مازدیگر څلورو بجو ته رسېدلی و، اتحادیه هم رخصت شوې وه، نو ده له امریکایي سفیر سره اړیکه ونيوله، هغه زما د خبرو تایید وکړ، امریکایي مشر عذرونه کول او ویې غوښتل چې ډوډۍ ورسره وخورم، ما بښنه وغوښته، دا چې د څېړنو وخت پای ته رسېدلی و، نو له یوه افسره یې وغوښتل چې هغه ځای ته مې بیرته ورسوي چې ورته راغلی وم، ما ورسره ونه منله، خلکو ته به مې څه ویل چې له امریکایانو سره مې وگوري، که څه هم ډېری زما پر دنده خبر نه وو، خو ما له دوی بښنه غوښته چې تر هغه ځایه د ما نه رسوي.

دولسمشر لاسي ساعت

په یوه لیدنه کې ولسمشر را څخه وغوښتل چې له کورنۍ سره یې په اړیکه کې شم، څو ژمنی جامې ورته راولېږي. کورنۍ یې جامې، لمريزې عینکې، لاسي ساعت او درې قوطیه سگرېټ ورته رالېږلې وو. د کولونیل سټیل له پلنې وروسته ما ولسمشر ته ور کړل. ولسمشر مننه را څخه وکړه، او د زندان درنيس او د الکترونیکې څارنې د ډلې په مخ کې یې مخکینی ساعت راکړ او له ما یې وغوښتل چې اصلاح یې کړم او بیرته یې ده ته ورکړم. خضراء سېمي ته راغلم، سبا ته محکمې ته د حاضرېدو لپاره زه او زما ملگري د ولسمشرۍ په یوه ماڼۍ کې پاتې شوو. ساعت مې وکوت، ولاړ و، وروسته له دې چې په روغېدلو یې ډاډه شوم، نو په سبانی ناسته کې مې ولسمشر ته ورکړ. دلته هغه امریکایي لوري دخالت وکړ، چې لیدنه یې الکترونیکي څار څارله، د مارشال (امریکایي نظامي عسکرو) له برخې یو افسر راغی، ملکي جامې یې په تن وې، اوږد سړی وو، دی او په محکمه کې د مارشال نور څواکونه له عراقیانو او ختیځ والو سره ډېر ورته ول. داسې ښکارېده چې په همدې اساس غوره شوي دي، خو په محکمه کې د کېمرو په مخ کې داسې

ه بندي ولسمشر سره يې څنگه معامله وکړه

د پروکيل ولسي محکمې يو بيان صادر کړ، د هغو څارنوالانو په ترور پورې د پروکيل ولسي محکمې سره يې اړيکه درلوده. په دې نړاو درلود چې د صدام حسين له محاکمې سره يې اړيکه درلوده. په هغوی کې خميس العبيدي، سعدون الجنابي، عادل الزبيدي وو او د نامر لغزاعي د ترور هڅه وه. په بيان کې هغه مخالفتونه هم راغلي وو چې د محکمې په تمثيل کې د ولسمشر صدام حسين پر ضد شوي وو. د بيان يوه برخه داسې وه:

پروموني لازمه ده چې دا ثابته کړو، چې ښاغلی صدام حسين د جنگ بندي دی. ځکه هغه د متحده ايالاتو پر ضد په جگړه کې د ټولو عراقي وسله والو ځواکونو مشري کوله. نو د جنگ د بندي په څېر دی، له هغو حقونو گټه پورته کولای شي چې په ۱۹۴۹م کال کې د جنيف په تړون کې او ورپسې د جنيف له تړون سره په لومړني تړل شوي پروتوکول کې ليکل شوي دي. د جنگ د بنديانو په منع کولو پورې اړوند د انساني قانون له ټولو پېژندل شويو حقونو څخه برخمن کېدای شي. د ښاغلي حسين د منع کولو په قضيه کې مهمه کتنه داده، چې د ده دوامداره منع کول د يوه بندي په څېر د جنيف د تړون له ۲۲ نړي سره په ټکر کې دي، په هغې کې د بنديانو منع کول او گوښه کول يوازې په يوه حالت کې جواز لري، هغه دا چې د جنگ د بنديانو په گټه وي. داسې ښکاري چې د ښاغلي حسين منع کول او گوښه کول د تړون له ۲۲ بند سره په څرگند ډول په ټکر کې دي. بر سېره پر دې، که د تړون د ۲۵-۲۶-۲۷ بندونو حقوق تر پښو لاندې شوي وي، چې په نورو شروطو پورې اړه لري، نو مونږ يې پوښتنه کوو. د دې په رڼا کې، مونږ د زندانونو له مسئولينو څخه غواړو چې د نړيوال سور صليب کمېټې او نورو تمثيلوونکو کمېټو او هيئتونو ته اجازه ورکړي، څو وگوري چې په زندان کې ټول لازمي شروط برابر دي. همدا راز

ښکاره شي چې گواکي عراقيان دي، کېدای شي نړی ته يې دا ويل چې محکمه د عراقيانو له لوري اداره کېده او امريکايانو دخالت نه په کې کاوه. افسر ته مې وويل چې کولی شي د زندان له مشره خان ډاډه کړي، چې ما دغه ساعت له ولسمشر څخه اخيستی دی. بيا مې د ساعت کيسه ورته وکړه، او ورته مې ويل چې زه خضراء سيمې ته ننوتی يم، ښه په دقت تلاشي شوی يم، پر دې برسېره په دريو قره ولونو کې هم تلاشي شوم، په ټولو ځايونو کې ساعت را سره و، په داسې حالت کې چې په داسې ځايونو کې د داسې ساعتونو گرځول ناشوني دي. نو قناعت يې وکړ او ويې غوښتل چې ولسمشر ته به هر شی د دوی په موافقه ورکوم.

افسر ساعت واخيست، داسې ښکارېده چې قاضيانو ته يې ورکړی و، هغوی د امريکايي استخباراتو کوم افسر ته ورکړی و.

د محاکمې په سبا ورځ، يو مشاور راته راغی او له ما سره يې يوازې خبرې کول وغوښتل. د محکمې د اپارتمان دننه يو څو قدمه سره مخکې لاړو، راته وې ويل: استاذ خليله، زه بيخې ډېر درناوی درته لرم، که څه هم ته له ما وېرېږي خو زه ستا زيات غمخور يم، چې څه ضرر درته ونه رسېږي، نو استاذ خليله، تا ته به مصيبت پېښ شي، ما ورته ويل، ولې؟ ده وويل: تا چې کوم ساعت صدام ته ورکړی و، د هغه په منځ کې ثبتوونکي آلې وه، ته خو پوهېږې چې دا کار ستا په دنده کې ستونزې را ولاړوي. ما ورته وويل: ساعت له تا سره دی که تهران ته د ثبتوونکې آلې د اېښودلو لپاره وړل شوی دی، زه به گواښ ته سر ټيټ نه کړم.

دی مې پرېښود او کيپټن (مايکل ماکوي) مې خبر کړ، هغه به ويل، څوک چې څارنوالانو ته زبان رسوي، نو زه به يې سر ترې غوڅ کړم. ساعت يې راوړ... دا زما د څورولو يوه وړه نمونه وه.

په څرگنده ښکاري، چې متحده ايالات پر هغه زندان په بشپړ ډول واکمنان دي چې ښاغلی حسين په کې اوسېږي.

د بروکسېل د محکمې په ادرس خپور شوي بيان د هغو مخالفونو څېړنه کوله چې د ولسمشر صدام حسين په حق کې شوي وو. په دې وينا پای ته رسېدلې وو: "هيله کوو، کوم قواعد چې د صدام حسين په محاکمه کې يې برابرول لازمي وو، پر هغو د تېري کولو پر ضد مو غبرونه اوچت کړئ."

نو ځکه د جنيف له تړونونو سره سم، ولسمشر د جنگ بندي بلل کېده. امريکايانو هم د ده د نيولو په وخت کې دا اعلان کړی و. خو د دې تړونونو مطابق له نيول کېدو وروسته له ولسمشر صدام حسين سره څنگه معامله او چلند شوی؟

دا پوښتنه مې له ولسمشر څخه وکړه، هغه راته وويل:

"ښاغلیه زه ډېر حيران یم، چې دوی څنگه له ډيموکراسۍ او د انسان له حقوقو غېږېږي. ستا تر لومړۍ ليدنې مخکې يې له ما سره زيات بد چلن کاوه. په لومړۍ ورځ مې لا ورته وويل، چې پر عراق د غير قانوني جنگ له امله به په سيمه کې گډوډي جوړه کړی او د "ترهگرو" نوي نسلونه به را منځته شي. ما ته يې زيات شديد عذاب راکړ، ډېر بد يې ووهلم، پر بدن مې تناکې راوختې، د بدن ځينو برخو په ځانگړي ډول لينگي مې زياتې ضربې ليدلې وې، ماتېدو ته نږدې ول. ځينې له شپږ مياشتې استراحت وروسته او ځينې له درې مياشتې استراحت وروسته ښه شول. دوی سخت وحشيان دي، له انسانيت سره هېڅ اړيکه نه لري. په بېلو لارو يې ځورولم او غوښتل يې چې نفسي مې وځوروي، خو دا چې پر الله باندې مې د اېمان او توکل ځواک ډېر و، نو بې حده زيات صبر يې را وېاښه.

"زما وېښته او ږيره لوی شوي وو، کله چې بندي شوی یم، دوی يو ځل په چاره باندې زما وېښتان وخرېل، مخ او غاړې مې حساسيت ورسره پيدا کړ. د

ږيرې د کمولو لپاره مې بياتې ترې وغوښتله، خو دوی نه منله، څه موده وروسته راغلل، راته وې ويل: چې دوی موافق دي، خو که يې مراجع ومني. خبره له يوې مياشتې زياته کښته او پورته شوه. خو په پايله کې "مراجعو" هم زما غوښتنه ونه منله. دوی وېرېدل چې ځان به پرې حلال کړم، خو که ما داسې کار کولای، نو مخکې به مې کړی وای. ما ورته وويل زمونږ لوی دين دغې کار منع کړی دی، او بيا صدام داسې څوک نه دی چې ځان وژنه د ږيرې. يو ځلې مې بياتې ترې وغوښته او ورته وې ويل چې که زما پر ژوند ډاډېږئ، نو يو ساتونکی دې نږدې را سره ودرېږي. خو دوی ځورونکې معامله راسره کوله، کله به مې چې څه ترې غوښتل، نو پلي کولو به يې اورده برده نيوله.

"خو ستا له لومړۍ ليدنې وروسته د دوی چلند بدل شو، استاذ خليله کله چې ناپه رسنیو کې د رسوا کولو گواښ ورته وکړ، نو چلند يې سم شو. دوی نه غواړي چې نړۍ د د ناوړه او کرکجن مخ په حقيقت پوه شي. بيا به يې له ما سره ښه چلند کاوه، کله چې تا ورته ويلي وو، چې زما وېښتان او ږيره دې ستا په شتون کې را وخریږي. نو له هغه وروسته به يې هر وخت خړبونکی را ورسټ. يو ځل مې له يوه افسر سره ټوکه وکړه او ورته وې ويل: ولې بياتې له ما سره نه پرېږدې چې ځان پرې اصلاح کړم. ژمنه کوم چې ځان وژنه نه کړم. که وېرېږی چې زه به ستاسو پوځي پرې ووهم، نو دا ناسم فکر دی، ځکه زه بندي رهبر او ولسمشر یم، يواځې په يوه حالت کې لاس اچوم، هغه دا چې له بوش سره مخامخ شم. هغه بيا نه پرېږدم، نو په هماغه وخت کې ناسې بايد پام وکړی، ځکه زه يې وهم، هغه زما دښمن دی. بيا مې ورته وويل:

ږيرې يې چې راشي، مه پرې وېرېږی.

"د کمود کارول هم ځورونکي وو. له قصده يې حمام ډکاوه، دوی غوښتل چې زما عبادت ناقص او بې اودسه شي، پر دې برسېره حمام دروازه هم نه

درلوده، ساتونکي به راته ولاړ و، پر حمام پرده هم خوړنده نه وه. دا د دوی تمدن دی، دا د دوی ډيموکراسي او انسانيت دی، دوی په همدې سپر مې شخې نيولې چې عراق ته يې راوړی دی. دوی به هڅه کوله چې له بېلو لارو مې وخوروي.

"د خوړو په اړه به ووايم چې زه وړی نه يم. د نيولو په لومړيو کې يې په ناوړه لاره خواړه راوړل، نو ما به نه خوړل. بيا چې به يې راوړل ويل به يې چې دا د امريکايي پوځ خواړه دي، ته ورسره عادت نه يې. د روژې په مياشت کې مې ډېره ستونزه ورسره درلوده، په پېشلمې کې به يې خواړه ناوخته کول، ان د پېشلمې وخت به پای ته رسېدلی و، دوی غوښتل چې روژې خوړلو ته مې مجبور کړي، په روژه ماتې کې به يې هم په همدې غرض ناوخته کول. دا چې مونږ د کجورو هېواد يو، کجورې به يې راته نه راوړې. د مسلمان دا عادت وي چې د کجورې په خوړلو روژه ماتوي.

"تا د مجلو پوښتنه وکړه چې که راته رسېدلې وي يا مې خبرونه اورېدلي وي. زه خبر نه يم چې بهر څه تېرېږي، ځکه زه له ټولې نړۍ گوښه شوی يم. قصداً يې د رسنۍ ټول وسايل را څخه منع کړي وو. تاسې فکر وکړی، څوک به دا ومني چې امريکا له صدام څخه د راډيو، تلوېزيون او مجلو مخنيوی کوي؟ له نيول کېدو څخه کمه موده وروسته مې له ځينو ساتونکو سره اړيکې په ښه کېدو شوې، ورځ په ورځ به راته نږدې کېدل او د ډېرو چارو په اړه به يې پوښتنې را څخه کولې. دا مې وموندله چې دوی کارکوونکي دي، سياسيون نه دي. کله به مې چې د هېواد او ولس په اړه خبرې ورسره کولې، په مخونو کې به يې د حيرانۍ نښې نښانې ښکارېدې، دا ځکه چې دوی د سياسي چارواکو له لوري تېر ايستل شوي وو. يو ځل خو لا يوه راته وويل، چې بوش غولولي دي، هغه دروغجن دی. کله به چې زما او دوی تر منځ اړيکې ځواکمنې او په پخېدو شوې، نو چارواکو به دوی ژر ژر بدل کړل. او زما د

ساتنې لپاره به بله نوې ډله راغله، ما به ورته ويل چې زه د امريکا له ولس سره دښمني نه لرم، زما دښمني د امريکا له حکومت سره ده. او يوه ورځ به د حقيقت ويلو لپاره د نوموړي حکومت يو غړی هم را وځي. "په ياد مې دي، يوه ورځ يې د نور بحيرې ته نږدې وايستم. ناڅاپه د مقاومت د اتلانو له لوري راتوغول شوی راکټ د بحيرې په لوري راغی. ساتونکي ډېر په بېره راغلل او پر ماد وېرې له امله يې دننه يووړم، خو زه په دې راکټ ډېر خوښ وم. ما ورته وويل، زما له ولس څخه پر ما مه وېرېږئ. دوی د خپلو مشرانو د امرانو پيروي کوي. کله نا کله به مو خبرې سره اړولې را اړولې، دوی به د خپل حکومت دروغو او کارونو ته په غصه وو. دوی به څرگندوله چې د عراق له يرغل او د ملگرو له وژلو څخه خوښ نه دي. خپلو هېوادونو او کورنيو ته به يې ډېر زړه کېده...

"په بله ورځ، زه ستا ليدو ته در روان وم، دوی راته وويل چې که ترهگر يز بريد در باندې وشي، نو مونږ به په خپلو سرونو او ځانونو له تا څخه ساتنه وکړو. ما بيا هم ورته وويل، زما له ولس څخه پر ما مه وېرېږئ. ما ورته وويل، کله چې عراق ازاد شي او تاسې خپل هېواد امريکا ته گرځئ او عراق ته بيا ژوند را وگرځئ، نو زه به مو ليدنې ته را وغواړم. دوی ډېر خوشاله شول او ژمنه يې وکړه چې بلنه به مني...

کله چې به د کوم لامل له کبله ما خواړه نه خوړل، نو دوی به هڅه کوله چې خواړه را باندې وخورې. کله به چې نا توانه شول، نو ويل به يې چې وکيل به دې را وغواړو، ته يې ښوولې، يواځې هغه تا قانع کولای شي. او کله به چې نه راتللې، نو له تا څخه به يې غوښتل چې ما قانع کړې.

"ځينو به امضاء را څخه غوښته او ورسره ساتله به يې، ځينې مې وليدل چې په گرځنده تليفونونو کې يې زما انځورونه ساتلي وو. يوه ورځ يو امريکايي افسر راغی، هغه کس چې له تا يې غوښتي وو، چې د امريکايي ځواکونو مشر

کوي. ما ورته وويل، داسې پيغام راته راوړی چې ستاسو خبره تاييد کړي، نو د طارق عزيز پيغام يې راته راوړ.

ما هم پرېکړه وکړه چې له ملگرو سره يو ځای اعتصاب وکړم. د اعتصاب له لومړۍ ورځې تر دېرشمې پورې مې له يوې قصيدې ډېر څه وليکل... امريکايانو به سهار او ماښام زما روغتيايي حالت څاره. په روغتون کې يې ځينې معاینې هم راته وکړې. د رگونو او پوزې له لارې يې تغذيه راکړه. په لومړني اعتصاب کې په يوويشتمه ورځ افسر راته وويل چې زما روغتيا ته په ننويش کې دی. دی زما تر څنگ ولاړ و، زما په کوټه کې يو د اوسپنې صندوق و، چې زما شخصي اړتياوې په کې وې او ډېر دروند هم و. صندوق مې له خپله ځايه را پورته کړ او پورته مې جگ کړ، افسر ډېر راته حيران شو. امريکايان ډېر حيران وو، ځکه له هومره مودې اعتصاب سره سره صدام حسين بيا هم خاندي، شعر ليکي او په طبيعي ډول ژوند کوي.

"له لومړنۍ ليدنې وروسته يې له ماسره چلند ښه شو. بايسکل يې هم راته راوړ. هره ورځ به مې لس يا پنځلس كيلومتره کاراوه. الحمد لله، زما روغتيا بيخي ښه وه. ن زما د کوټې د تودوخې او رطوبت درجه يې دوه ځله په ورځ کې برابروله او احياناً هره ورځ به يې دوه ځله معاینه کولم، چې بيا وروسته ما ورسره نه منله. که په انصاف سره ووايو، نو زما روغتيايي حالت ته يې زياته توجه وه. زه به چې په زندان کې يوازې شوم، نو طبي تعليمات را باندې لازم وو. ډاکټر راته وويل چې د پروټسټاتو معاینه به دې وکړو، خو ما قناعت درلود چې ښه (روغ او جوړ) يم، د دوی خبره مې هم نه ورسره منله، په ټوکه مې ورته وويل، که زما ولس غواړي، نو بل واده به هم وکړم.

"د خميس العبيدي له شهادت وروسته ما ورته وويل چې تر هغه به اعتصاب کوم، څو چې يې له جنايت کارانو څخه کسات نه وي اخيستی، امريکايان به

ته ووايي چې دی د له دې ځايه نه بدلوي. ډېره مينه يې را سره کوله، په رښتيا يې زما خدمت کاوه. افسر راغی او سترگې يې له اوبښکو ډکې وې، ويل يې چې دوی يې بل ځای ته ليردوي. او ويل يې: زه نه غواړم چې له تا څخه لرې و اوسم. کله چې يې د ليرد پرېکړه وشوه، ما ته راغی او ټينگه غاړه يې راکړه، په زوره زوره يې ژړل، سلگۍ يې وهلې، ان پر ما يې لا اغېزه وکړه.

همداسې چې کله به له کومو ساتونکو سره زما اړيکه پخه شوه، دوی به بدل کړل. د ساتونکو اخيرنی ډله چې راغله هغوی بد خلک وو، مزاحمت به يې کاوه، لکه په زوره موسيقي چالانول، اتن او بازي د خسته گنو غبرونو چالانول او د پښو په واسطه به يې پر ځمکه درب او دروب جوړ کړی و. خو دغو ټولو زما پام نه وراړاوه او نه يې زما عزم را کمزوری کاوه. نن چې دغې ليدنې ته په لاره کې نظامي گاډي ته پورته کېدم، زما او د گاډي چلوونکي او افسر تر منځ يې موانع کېښودل، په ځولنو هم تړلی وم، دا کار يې ځکه وکړ چې په لاره کې بريد را باندې ونه شي، چې بيا به وتښتم... وگورئ دوی څومره د وېرې او نفسي کمزوری په حالت کې دي... د دغو لنډو ليردونو په ترڅ کې به مې هغه نورې او د کجورو ونې ليدلې، چې ما يې د کرلو مسئوليت درلود او بيا به مې خپله اوبولې، خو اوس مې وچې او ځسکې وليدلې. ډېره اغېزه يې را باندې وکړه، په اړه يې ما ځينې دردوونکي بيتونه هم وويل.

"پر دې مصروفيت (د شعر په ويلو) د بوختېدلو دليل يوازېتوب و، ځکه هېڅوک هم نه وو چې خبرې مو ورسره کړې وای او راز او نیاز مو کړای وای. ومې موندله چې يوازې شعر زمونږ له وجدانه تعبیر کوي.

له خوړو څخه ډډه کول

"د خميس العبيدي له شهادت وروسته (۲۰۰۶/۶/۲۱) چې کله ما خواږه نه خوړل، نو دوه امريکايان راته راغلل، يو يې جنرال و، له ما يې وغوښتل چې خواږه وخورم. بيا يې راته وويل چې د رهبرۍ غړي د جولای په اتمه اعتصاب

د جنگ لمبو دا ټوله سيمه گوانبله، له هر لوري د باروتو او مرگونو بوی پورته کېده. د واشنگتن، ډيک چيني، رامسفيلډ، پول او ولفوويټز عينکو هم د سوريې لوري ته مخه کړې وه، د بغداد له سقوط وروسته يې هغه د بحري ځواکونو په لاسونو کې بندي گڼله.

سوريې ډېره هڅه کوله چې په هر ډول وي، خو له دې شر څخه ځان، خپل ولس او سيمه وساتي. کله چې سوري چارواکي د ولسمشر د زامنو او عبد حمود په ورتللو خبر شول، نو قُصي او عبد حمود ته يې بڼه راغلاست ووايه، خو له عُدې څخه يې وغوښتل چې د سوريې ځمکې پرېږدي، هر لوري ته چې خوښه وي، مخه د کړي، لامل يې دا وه چې قُصي او ملگري يې پټولای شوی، ځکه د هغه شخصيت يې پېژندلی و. خو د عُدې ډېر عراقي دښمنان سوريې ته ننوتې وو، نو دا له هغو او د عُدې له خپلوانو څخه پر دوی وپرېده، ځکه د دوی تر منځ دښمنۍ وې. بر سېره پر دې امريکا به هم په عُدې خبر وې چې په سوريه کې دی، نو سوريه به د دې کار له امله گرانه بيه ورکړي. خو قُصي د ورور بېلتون نه مانه، درې واړه عراق ته راستانه شول، دا چې قُصي د موصل له خلکو سره بڼې اړيکې درلودې، نو په موصل کې د پاتې کېدا پرېکړه يې وکړه. خو کله چې درې واړه پولې ته ورسېدل، نو عبد حمود د بېرته گرځېدا پرېکړه وکړه، عُدې او قُصي يې خپلې پرېکړې ته پرېښودل. اُخوان او مصطفى بن قصي د تل لپاره د يو شخص کور غوره کړ، نو بيا لعتي غداري او خيانت وشو.

د غدارۍ او خيانت کيسه

عبي شاهد چې د ولسمشر صدام حسين نږدې کس و او د ولسمشر ډېر درناوی به يې کاوه، همدا راز له قُصي سره يې ټينگه اړيکه درلوده، هغه د عُدې، قُصي او مصطفى د شهادت کيسه په تفصيل سره داسې بيانوي:

له وکيلانو څخه ملاتړ کوي او د امريکايانو له لوري زما د غوښتنې د منل کېدلو خبر به استاد خليل يا د هغه وکيل رارسوي."

ولسمشر د خپلو دوو زامنو او لمسي د شهادت خبر واورېد

ولسمشر د اخريين ځل لپاره له خپل زوی قُصي سره د ۱۱/۴/۲۰۰۳ په نېټه وليدل او د ولسمشر لاتر هماغه وخته نظامي جامې په تن وې، دواړو له بغداده د وتلو او په خپل منځ کې د ملاتړو کسانو د وېشلو پرېکړه وکړه. وروسته يې بيا تصادفي د رمادي ښار په سوېل غرب کې د يوې مهمې عراقي کورنۍ په مېلمستون کې سره وليدل. خو د دغه کور له بمبارولو وروسته، هر څوک په خپله مخه ولاړل. د ولسمشر صدام حسين د خاپوړو په ځای تکريت کې ولسمشر ته ځينو خپلوانو مشوره ورکړه چې له زامنو سره دې په يوه ځای کې نه يو ځای کېږي، خو د نېواک د ځواکونو ښکار نه شي. په هغو کې ستر جنرال ماهر عبد الرشيد ډېر نږدې خپلوان و، چې د ولسمشر په هره تېروتنه به يې انتقاد کاوه. په بشپړه زېږورتيا يې خپل نظر څرگند کاوه، په ځانگړي ډول قُصي د هغه مشر او بڼی و، د جگړو ډگرونه يې هم ليدلي ول، عراقيانو مينه ورسره درلوده او بيا دغه مينه او اخلاص يې د هغه له زوی عبدالله سره هم کاوه.

د ولسمشر زامنو عوجې ناحيې ته مخه کړه. کله چې د عُدې شپه د يوه خپلوان په کور کې وه، نو د کور په بله کوټه کې يې د چاودنو غبرونه اورېدلي وو، نو ورته څرگنده شوې وه چې څه خيانت شوی دی، ده او سکه ورور قُصي يې پرېکړه وکړه چې د صلاح الدين له ولايت څخه ووځي، د ولسمشر شخصي سکرتري هم ورسره و، د ولسمشر له لوري يې له دوی سره د پاتې کېدو پرېکړه شوې وه. ټولو د سوريې د پولو په لوري مخه کړه او د عراق د مخلصو قبيلو د مشرانو په واسطه پولو ته نږدې کليو ته په تېرېدو بريالي شول.

"د ۵/۴/۲۰۰۳ ورځ د ولسمشر صدام حسين د وړې لور حلا، مېړه بناغلی جمال مصطفی را سره ملگری شو، زه او زوی مې د أم البطول له جامع مسجد سره نږدې د کرفان په لوري وو، چې له "قُصي" سره مو وليدل، کمال مصطفی، سکرتر او دوه افسران هم ورسره وو. پرېکړه مو په دې وکړه چې زه به زوی ورسره پرېږدم، چې که بې وغوښتل له کورنيو سره ټاکل شوي ځای ته راشي، پر دې ولسمشر صدام حسين هم پوه و. له دوو مياشتو وروسته، ناڅاپه خبر شوم چې قصي او عدي، چې فلاڼی او فلاڼی د فلاڼي زامن او د دوی د خور هغه فلاڼی زوی نواف الزيدان ته ورغلي وو، چې بيا د دوی د خور هغه فلاڼي زوی له نواف سره د قصي او عدي مالونه وتښتول. ډېر زيات مال و، د سرو زرو بکسونه هم ورسره وو. خو هلته يو کس و، دغه مالونه او تښتېدونکي يې څارل، دوه کسان يعنې نواف الزيدان او د عدي او قصي يو ملگری يې ليدلي وو چې د هغه کور له دېواله اوښتل، چې جریمه په کې وشوه، دېوال به يونيم متر لوړ و، دواړو د کور د دېوال شاته درې بکسونه لاهو کړل چې له پيسو او سرو زرو ډک وو، او دوی پسې ور واوښتل، دا د يوې ورځې په سهار وختي کې وو. بيا دواړه په هغه يوه موټر کې سپاره شول چې دوی ته په انتظار و. له څه وخت وروسته اصلي تورن نواف کور ته يوازې راغی... دا هر څه د امريکايانو له راتلو مخکې وو.

د راتلونکې شپې له نيمايي وروسته، اصلي تورن نواف او ورور يې په هماغه وخت کې په موصل کې د امريکايي ځواکونو مشر ډيويد پټريوس ته ورغلل، هغه يې خبر کړی و، چې "عدي او قصي" د ده په کور کې دي. د پټريوس په دفتر کې د موصل يو مشر و، چې پټريوس ته ډېر نږدې و او د شپې به هم ورسره و. هماغه شخص (د نوم له ښودلو يې بښنه غواړو) همدا کيسه يوه بل مشر ته کړې وه.

د ځای د معلومولو په موخه ټول په ملکي موټرو کې ووتل. پټريوس يونيم ساعت وروسته بېرته يوازې راغی او له مېلمه يې بښنه وغوښته، هغه مېلمه هم ياوروسته د مقاومت د اتلانو په لاس ووژل شو.

وروسته، پټريوس د هاموي گاډو او ټانگونو له کاروان سره بهر شو. اصلي تورن نواف يې په مخ کې و. کله چې يې کور ته ورسېدل، نواف کور ته ولاړ، "عدي او قصي" ویده وو. او امريکايانو ته د (هو کې) د حالت د اشاره کولو لپاره راووت، بيا له خپل زوی (ش) سره ولاړ او په يوه هاموي موټر کې سپاره شول، کور يې امريکايانو ته پرېښود، هغوی ته يې اجازه ورکړې وه چې څه يې زړه وي هغه د پکې وکړي.

عبي شاهد (ص) وايي: زما تليفون زنگ وواهه، زنگ وهونکی د پېښې د کور يو بل گاوندی و، له ما يې وغوښتل چې (عدي، قصي او مصطفی) ورغورم. زه او يوه ډله سړي ورغلو، خو جگړه پيل شوې وه، وا مې ورېدل امريکايانو، عدي، قصي او مصطفی ته نارې ور وهلې چې د خپلې سلامتيا لپاره بايد هرو مرو تسليم شي. خو قصي به له کړکۍ څخه د (آر، بي، جي ۷) او بلې وسلې په خوله ځواب ورکاوه. عدي له بلې کړکۍ په سنډر جنگ ورسره کاوه. او مصطفی بيا د کور له بامه مرمۍ پرې پيرولې. کور د ۲۰ زغره والو، ۲۰ ځنځيري او ۲۰ هاموي ټانگونو له خوا کلانند شوی و. بيا د امريکايانو د ملاتړ لپاره د پېشمرگې ځواکونه هم راغلل، د ژغورلو هېڅ چانس يې نه و. او وامو ورېدل چې ۱۳ امريکايان يې وژلي دي. کله چې دريځ کلک شو، امريکايي ځواکونو گاډي راکټونه پرې پير کړل او کور يې والوزاوه...

مانه غوښتل چې نوي زخمونه را وسپرم، خو د ولسمشر صدام حسين او عراق زخمونه رغېدلي نه وو او نه به تر هغه ورغېږي څو چې عراق د نيواک او غلامانو له تېري ازاد شوی نه وي... زه باوري وم چې ولسمشر له هر ټپ څخه

لمسی له الله سره د عراق په لاره کې فدايان گڼم. تر وروستی شپې و جنگېدل او تېښته يې ونه کړه.

يوه شپه مو هم په فکر کې نه راگرځېدل چې عراق د پرېږدو او د ارزانه ژوند لپاره د د بې غيرتانو په څېر وتښتو، ځکه مونږ د ځان لپاره د گران عراق له خاورې پرته بل ځای نه پېژانده ...

تاسې مې زامن او وروڼه ياست، ټول عراقيان مې زامن دي. مشر بايد د خلکو له زامنو وړاندې خپل زامن جگړې ته ور مخکې کړي. د عراق-ايران په جگړه کې هم عدي او قصي په جبهه کې وو، هلته يې عمر و نه هم کم وو.... ان شاء الله عرب به غنيمت وروڼکي وي، خو ډېرو کمو به خپلې بشپړې يا زياتره کورنۍ د هېواد لپاره وړاندې کړې وي. کله مې چې وموندله چې زامن مې د عراق د خدمت لپاره ښه ول، نو زه وایم چې بايد واده وکړم، سره له دې چې ټول عراقيان مې اولادونه دي.

"د ۲۰۰۳م کال له يرغل وروسته او د نيواک تر اعلان وړاندې جنگ ډېر سخت و، يوې لور مې را څخه وغوښتل چې کورنۍ له عراقه بهر ولېږم، ځکه دوی ښځې دي او زه به يې له وروڼو سره يو ځای جگړې ته ښه خلاص شم. خو مانه منله. بيا چې کله بمباريانې او جگړې ډېرې سختې شوې او دښمنان هم کور په کور ورپسې ول، نو څو ځله يې غوښتنه را څخه وکړه. ما ورته وويل: نه، تاسې له دېرشو کلونو زيات له سلطې او واک څخه خوندي او امتيازات ترلاسه کړل، اوس يې له ولس سره بايد په اور وسوځي. په قاطع ډول مې رد کړه.

"له ځينو لورو به غوښتنې راته کېدې چې له عراقه بهر شم. خو ما به وويل: څنگه وتلی شم او عراقی ولس په داسې حالت کې پرېښودلی شم، چې له خپل حتمي مسير سره مخامخ دی. خو دوی صدام نه پېژاند او نه يې دا درک کړې وه چې هېڅ عزتمند عراقی له شريف ژوندانه يا شهادت پرته بل څه نه

ځواکمن دی او يوازینی ټپ يې په زړه کې د عراق ټپ دی. همدې باور وهڅولم چې له ولسمشر څخه وپوښتم چې د خپلو زامنو او لمسي خبر د څنگه واورېده، ده راته وويل:

"کله مو چې پټ فعاليت ته مخه کړه، لکه په ۱۹۵۹ کال کې چې مو داسې کړي وو، نو ما به د عراقيانو دروازې ور ټکولې او په کورونو کې به مې ورسره کتل... يعنې کلونه له ولس سره بوخت وم، که زما له شخصي ملاتړ پرته ولس زما ملاتړ نه وای کړی، نو مانا به يې دا وه چې په ما کې به تشه وه او څه به مې نه وي ورته کړي."

"د ۲۰۰۳م کال د جولای د مياشتې په يوه ورځ کې زه د يوه عراقی په کور کې وم، ښه پالنه يې را څخه کوله، خو په مخ کې يې حيراني او گډوډي راته ښکاره شوه. ما ته يې وويل: ښاغليه، زه په دوه کې لوېدلې يم چې خبر د کړم او که نه... ما ورته وويل: په دوه کې مه لوېږه. ده وويل: عدي خپل عمر تا ته در وبانښه. ما موسکا وکړه او ورته وې ويل: الحمد لله. بيا يې پسې کړه: همدا راز قصي هم در وبانښه. ما ورته وويل: الحمد لله. بيا يې راته وويل: ښاغليه، مصطفى هم شهيد شوی دی. ما ورته وويل: الحمد لله، حمد او ثنا ټوله د هغه ذات لپاره ده چې زه يې په داسې اتلاتو عزتمن کړم چې د هېواد په لاره کې شهيدان شول او خيانت يې ونه کړ، نه يې چانې ووهلې. په تقدير او قضاء د الله حمد وایم. دوی د عراق بچيان وو، حالت يې داسې دی لکه د عراق په لاره کې چې شهيدان شوي وي.

"له دې وړاندې، ځينو نظامي مشرانو، خپلوانو او ځينو عراقيانو راته ويلې وو، چې عدي او قصي د يو ځای نه اوسي، چې په يوه ځای يې له لاسه ورنه کړم. ما همالته هم ورته ويلي وو، الله سبحانه وتعالی چې زمونږ لپاره څه غواړي، هغه مونږ ټولو ته ښه ده، د عراق لپاره فدايان او ساتونکي دي. زه مې زامن او

ورنه غور شم، کله به مې چې دی د خلورو دېوالونو تر منځ بند لیده، ډېری به خپگان غلبه را باندې وکړه... خو دی لا په زندان کې هم لوی و، زولنو او د دینن طاغوتي قدرت مات کړی نه و، لکه له زندانه بهر چې د اتلانو فعالیت وښی او احساسوي یې، همدې به ځواک، کلکوالی او باور ورکاوه چې د بریا ورځ راتلونکې ده او عراق به د اتلوال مقاومت په واسطه له مخکې ډېر ښایسته او ښکلی شي. د تاریخ په اوږدو کې عراق د ډېرو وحشي قومونو د یرغلونو شاهد و. د وړانې، تخریب، وژنې او هلاکت ډېر عملیات پرې شوي وو... خو له دې ټولو سره، لکه د عنقاء مرغې په څېر یې ځان څښلولو، څو نیواکگر وښي، او له ځانه د وړانې او تخریب دورې او گردونه ایسته کړي او بېرته له سره د تمدن بچیانو ته ورشي.

مني. خو لاسپوڅي بیا تبتي او له پردو ملاتړ غواړي. ته فکر وکړه امریکایي بې شرمي کوم ځای ته رسېدلې وه، دوی په دې سپکه غوښتنه بسنه ونه کړه، چې زه او کورنۍ مې عراق پرېږدو، بلکې په غیر مستقیم ډول یې وړاندې دا هم راته را رسولې وه چې که مې کوم دولت ته مخه کړه، نو هغه هېواد به دوی ته زما د تسلیمولو لپاره په تنگ کړي او که په عراق کې پاتې شوم او د دوی غوښتنې مې ونه منلې، نو په هره لاره چې وي، دوی به مې نیسي. له همدې هم معلومېږي چې دوی پر عراق د یرغل هوډ درلود، نو درې گوني لاملونه یې کېښودل، دوی ته یې د عراق یرغل توجیه کړ، یو یې اتمې وسله، بل له القاعدې سره اړیکې او درېم له صدام حسین څخه ځان خلاصول، ځکه چې هغه دیکتاتور دی!"

خو په حقیقت کې دوی صدام حسین نه پېژاند، چې عراق نه پرېږدي او ځان ته یې د هېواد پر خاوره شهادت ټاکلی دی.

دا ښه ځای و چې د کورنۍ لیدلو ته یې راوبولم، ما هیله درلوده چې له گوښه والي یې را بهر کړم، د کورنۍ غوښتنه یې ومنم چې د ده لیدلو ته لیواله وه او دی مې هم درک کاوه چې لیدو ته یې لېواله دی، خو ده وویل:

"استاذ خلیله، یوه غوښتنه د هم نه ردوم، ته زړور سپری یې، خو زما پر تاریخ او د عراق پر عزت د حرص له امله کورنۍ ته اجازه نه ورکوم چې ما وگوري، ځکه امریکایان د رښتیا خبرو خلک نه دي، باور نه شي پرې کېدی. او د نفسي او ټولنیزو لاملونو له کبله نه غواړم له کورنۍ سره ټلیفوني اړیکه ونیسم، ځکه یوه لور به مې ژاړي، د بلې به سلگۍ وي. خو الحمد لله ته یې دا دی خبرې راوړې، ته مې زوی او ورور یې."

هره ورځ چې به ترې تلم، بېرته ژر لیدلو ته به یې په هیله وم. داسې لوی مشر او انسان چې په دنیا کې د ده د پېژندلو غوندې کوم بل شی نه وو. ایا حالاتو داسې غوښتي وو چې زه د دی یوازې په بند کې وپېژنم، ساعتونه او ساعتونه

ديارلسم خپرکی

صدام حسين راتلونکی څنگه ليد؟

دا د بخت نصر له دورې د صدام حسين تر دورې پورې د يهودو غچونه دي، دا له ذي قار، منشي او لومړۍ قادسيې څخه تر دويمې قادسيې پورې د كسري غچونه دي، د صدام تر وياړلې قادسيې پورې، هغه قادسيه چې عراق يې د دوی له شرونو او كينو څخه وژغوره.

(په زندان كې د ولسمشر صدام حسين له يادښتونو څخه)

ننۍ عربي سيمه د ماينونو د لويې كتلې په څېر ښكاري، چې د عراق، فلسطين، لبنان، سوډان او صومال په منځ كې وېشلي دي. سوريې ته هم گواښ ښكاري. داسې برېښي چې ټولې سيمې ته د اور وركولو هڅه روانه ده، چې د امريكا د گواښ او ائتلافيانو له خوښې سره سم پيل يې له "نوي منځني ختيځ" يا نوي سايكس پيكو نومي پولو څخه دی. د روانو پېښو په جريان كې چې لويې چاودنې په كې را منځته شوې، ايران ته هم د ذروي پروگرام د درولو لپاره امريكايي گواښ پيل شو، د معلومو اړخونو په منځ كې د ټكر كولو هلې ځلې پيل شوې. ډېرو به پوښتنه كوله چې ايا امريكا او اسرائيل به رښتيا هم ايران په نښه كړي، حال دا چې ايران خو له دوی سره د عراق پر ضد د وړانگونو پېښو ائتلافي و...

امريكا او ايران

له ولسمشر صدام څخه مې وپوښتل، څكه ايران يې تر ټولو ښه پېژاند. او عراق د تاريخ په اوږدو كې د ايران او صفويانو له شرونو څخه درېدللی و، ولسمشر وويل:

"امريكا او اسرائيل به هېڅكله په ايران بريد ونه كړي. امريكا خپله ايران ته اجازه وركړې وه چې د عراق په وړانولو كې رول ولوبوي، يعنې د امريكا

اصلي دښمن عراقي مقاومت دی، ايران نه دی. ما د عراق-ايران جگړې په مهال سيمه په سيمه ځايونه وليدل، زمونږ په پټو ځواكونو مې خان وپوهاوه او زمونږ د وسلې ډول (نوعيت) مې وساته. له همدې ځايه د ايران پر ټولو دسيسو پوهېږم. د عراق شيعه گان د هېواد اوبدونكي دي. او زمونږ د مېرني اردو اكثريت زمونږ د ډلې شيعه گان دي.

"دا مې ډېر دردوي چې د لبنان د يرغل (۲۰۰۶ جولای) په اړه عرب په بېلو پړندو درېځونو كې ولاړ و، چې په دې سره يې ايران ته فرصت وركړ څو په احساساتو لوبه وكړي. عربو اوس زمونږ هغه لومړنی دريځ څه كړی دی؟

ايران ته د اسرائيلو د گواښونو په اړه مونږ تجربه لرو. ايرانيانو غوښتل چې د عراق له لوري دننه شي او له اسرائيلو سره وجنگېږي، مونږ دوی ته وويل چې زمونږ په منځ كې بايد سوله وي، نو بيا به مونږ اجازه وركړو چې زمونږ د ځمكو له لارې قدس ته تېر شي! خو دوی ويل: چې لومړی بغداد او بيا قدس. د لبناني قضیې په اړه، زه په دې باور يم چې لبناني مقاومت او هغه سړی چې مشري يې كوي اسانه نه دی، كه د مقاومت پر ضد لكه د سختې پانې په څېر راتول نه شول، نو د اسرائيلو پوزه به ور په خاورو كړي، او تر بېخه به ولوېږي، ان كه مزارع شبعا سيمه را گرځېدلې هم نه وي چې ښه هم همدا ده چې اوس راونه گرځي، څو په لبناني سويل كې مقاومت همداسې بل (لگېدلی) پاتې شي، چې په لبنان كې به يې اوازه لويه شي، او زه داسې وايم چې د مزارع شبعا حل د فلسطين او جولان له قضيو سره يو ځای وشي.

"د عراق-ايران په جگړه كې به زه له عربي څخه د كردي افسر په دې خبره ډېر خوښېدم. په حقيقت كې مونږ له ايران سره له مذهبي تعصب څخه لرې وجنگېدو، په داسې حال كې چې ايران غوښتل زمونږ پر ولس باندې داسې مذهبي جنگ بار كړي، چې د هېوادنيو اړيكو شلوانكي وي. د عراق او عربو له وړانولو څخه دواړه اصلي استفاده كوونكي ايران او اسرائيل دي.

عراق په پخواني حالت وای، نو مونږ به ورته ویلي وای چې د لبنان د بیا رغولو لپاره پر ټولو لازمه ده چې کار وکړي.

خو د ترکیې په اړه زه باوري یم چې د امریکایانو له اجازې پرته به هېڅ کار ونه کړي. او د ترکانو او کردانو تر منځ چې امریکا د کوم جنگ اجازه ورته کړې، هغه یې په گټه نه دی.

امریکا هومره ځواک لري چې هغه څه په ایران کې ویران کړي، چې دا یې غواړي، خو دا په غبرگون کې د هُرْمُز د تنگي له بندېدو وپریږي. ځکه ډېر په پام سره گام پورته کوي او نړۍ هم نوی جنگ زغملای نه شي. کله چې پر ایران لوېدیځوال برید وشي، نو د وچې له لارې به نه وي او نه به گټور وي، ځکه دوی باید د هُرْمُز په تنگي کې د ایران غبرگون په حساب کې ونیسي، ځکه د تنگي په ختیځ کې ایرانی ځمکنی ځواک شته، کله چې په عراق کې د امریکا موجود ځواکونه کافي نه وي، نو خو ایران ته به هم ډېر ځواکونه ولېږي، نو بیا به د عراق د سرېښو له ډنډه څخه ایران دوی ته لوی د سرېښو ډنډه وي، د هُرْمُز د تنگي بندول به د نړۍ لپاره مصیبت وي، وروسته له دې چې پر عراق د جنگ له امله د نفتو بیه لوړه شوه، نړیوال اقتصاد نور د نفتو په اړه زیادت زغملای نه شي.

ټولېدېځ، ایران نه شي په نښه کولای، ځکه همدا برید به د دوی وژنې ځای وي، متحده ایالات به د خپلو گټو مطابق له ایران سره تفاهم کوي، د همدې تفاهم بیه به عراقی ولس له خپلو پانگو، خپلواکي او ملي یووالي څخه لرکوي. پر ایران دا ټول تشویش یې ځکه را منځته کړی چې عرب په دې قضیه کې بوخت شي، صهیونیت نه غواړي چې ایران په نښه کړي. امریکا عراق ته د دې لپاره نه ده راغلې چې یوازې صدام حسین له واکه لرې کړي، سره له دې چې دا موخه اعلان شوې نه وه، بلکې د یوې اوږدې مودې د ستراتیژي لپاره راغلې ده، په ترڅ کې یې صهیوني موخې هم ترسره شوې، که

"هر څوک چې وایي چې امریکا به ایران په نښه کړي، زه یې سرچپه خبره کوم. امریکا که داسې پرېکړه کولای، نو باید د هُرْمُز په تنگي او د عربي خلیج په ختیځ کې پر ځمکه ځواکونه سمبال کړي، چې په دې وخت کې به ایران، تنگی له راکټونو او توپونو ډک کړي. او د امریکا له لوري پر ایران هر وار به د یو بېلر ټپلو قیمت له ۱۵۰-۲۰۰ ډالرو پورې لوړ کړي، او دلته نو بیا دا هیله کیږي چې که پر ایران هر برید وشي، نو ایران به د تنگي بندولو ته مخکې شي.

"سوریه باید پام وکړي. ایران به د لبناني مقاومت د غځولو لپاره تر ټولو ډېر ځواک ولري، ځکه په مستقیم ډول مرسته ورسره کوي. دا سمه ده چې سوریه له مقاومت څخه په وپره کې ده، ځکه داخلي حالت یې ځانته ځانگړنې لري. د جولان د جبهې پرانیستل د سوريې په گټه نه دي، ان د حافظ اسد په وخت کې لا د هغوی اخیرنۍ موخه جولان نه وه، خو په دې کې یې گټه ده چې له لبنان سره پوله خلاصه کړي، د لبناني مقاومت ملاتړ وکړي او د رضاکاره مبارزینو لپاره دروازې پرانیزي. او بیا د لبنان او سوريې تر منځ اړیکې تل ښې وي، که بهرنی مداخله وشي، نو دغه اړیکې به خرابې شي. په لبنان کې زمونږ خلک باید له سوري وروڼو سره په گډه د امریکایانو له قبضې پرته دغه قضیه حل کړي. ځکه دا یې د ځینو د تصور خلاف ډېره ژر له منځه وړي، او دا یې د عراقی مقاومت له کبله وکړل.

"زه وایم اسرائیل د دې ته په انتظار دي چې د ایرانی زروي وسلو د جوړولو ځایونو د په نښه کولو لپاره شنه رڼا ترلاسه کړي. خو تر څو چې ایران اسرائیلو ته رسېدونکي توغندي لري، نو اسرائیل یې د امریکا پر ځای نه شي په نښه کولای. او اسرائیل عربو ته هم کراري او امن نه غواړي، غواړي چې نیم له ایران او نیم له اسرائیلو سره بوخت وي. مونږ وکتل چې له ۱۹۸۸م څخه تر ۱۹۹۱م کال پورې اسرائیلو د لبنان لوري ته یوه مرمۍ هم ور ونه ویشته، که

امريکا ايراني ذروي وسلې جوړوونکي وسايل صهيوني جريان ته خطر گڼلای، نو ايران به يې د يورانيمو ډبرښت ته له رسېدو وړاندې په نښه کړی وای، لکه صهيوني دښمن چې د عراقي جولای له جوړون ځايونو سره وکړل. له دې امله امريکا عراقي مقاومت خطر گڼي او له ايران سره اړوندې ډلې يا په عراق کې د ايران مداخله خطر نه گڼي.

"ډېر لږ د دې فکر کېدای شي چې امريکايي الوتکې د معلومې موخې د لنډمهال لپاره په نښه کړي، وروسته به د اوربند اعلان وکړي. خو امريکايان بايد د ايران غبرگون وگڼي. او شونې ده، خو ډېر لږ احتمال لري چې د ډيموکرتانو له لوري د په نښه شي، خو د امنيت د شورا په پرېکړې سره، نه د امريکايي پرېکړې په واسطه، لکه په عراق کې چې وشول.

"ما دوی ته په واقعيت کې ايراني خطر څرگند کړ. او اوس امريکايان او عربي واکمنان له مخکې څخه ډېر د ايران په خطر پوه شوي دي. زه وایم امريکايانو که په عراق کې خپله ستونزه حل کړه، نو بيا شونې ده چې ايران په نښه کړي، هلته به بيا يوازې امريکايان نه جنگېري، بلکې د اروپايي دولتونو ائتلاف به هم ورسره وي. مونږ عربو ته ايران تر اسرائيلو ډېر خطرناک دی، عرب بايد پر دې ځان پوه کړي. او لکه څنگه چې ته پوهېږي، د ايران او اسرائيلو په منځ کې له هغه تاريخه ائتلاف شوی دی چې بخت نصر بادشاه هغه يهودانې نيولې وې، چې بابلي وينزې بلل کېږي. بيا له هغه کوروش سره ائتلاف لري، چې يهود يې فلسطين ته راوستل.... خو که ايران ذروي بم (اتوم بم) ترلاسه کړ، نو بيا به ټکر ورسره گران وي."

بياولسمشر زياته کړه..

زمونږ په چاپېر کې چې څه دي، ترې خوش نه يو، مونږ را منځته کړي هم نه دي، منع کولای يې هم نه شو، خو په مخه کې يې درېدلای شو. په لبناني سوبل کې اسرائيلو جنگ پيل کړ، د امريکا په اشاره يې پراخه جبهه پرانيسته، څر په عراق کې له پېښو څخه توجه واوړي، خو د سرېښو په حقيقي ډنډ کې يې ونښلول، او پايله به د انساني او عربي مبارزې په گټه وي. اسرائيل اوږد جنگ نه شي زغملای، له سوبل څخه د خلکو هجرت ته به هلې ځلې وکړي، چې د دوی په باور د دوی او جنگياليو تر منځ به له امنه ډکه سيمه برابره کړي او د مقاومت وسلو ته به پاملرنه وکړي. سره له دې چې دواړه ځواکونه سره برابر نه دي، خو حزب الله به پر صهيوني دښمن بریدونه کوي، او اسرائيل له سياسي، نفسي او اقتصادي اړخه اوږد د تيارسې حالت زغملای نه شي. د دغو او نورو لاملونو مطابق به اسرائيل د اوربند غوښتنه وکړي، خو په مستقيم ډول نه، د ځينو عربي حاکمانو له لارې به يې وکړي.

"مونږ به تل ويل چې له اسرائيلو سره د جنگېدو لپاره د لښکرو د ور لېږلو لامل نشته، له ننوتلو پرته د اردن له لوري پر پولو د توپونو اېښودل به اسرائيلو ته گواښ وي، چې په لومړۍ مرحله کې د ۱۹۶۷م کال پولو ته وگرځي. که يوازې حزب الله د اسرائيلو اوازه اچولې ده، نو هلته به وضعيت څنگه وي چې عرب يې ټول يوځای په مخ کې ودرېږي. او ما وويل عراقی لښکر چمتو دی چې پر پولو ودرېږي او ووايو چې راکټونه او توپونه ور وار کړئ او د جنگ پای له شپږو مياشتو مخکې مه گڼئ، نو اسرائيل د دومره مودې د توپونو جنگ نه شي زغملای، مهمه دا ده چې د عربو توپونه په دوامداره توگه له وچې او بحر څخه ښه په همت سره ور وويشتل شي، اگر که لا دوه متره هم ور مخکې نه شو. او هلته به مجبورېږي او په ټيټ سر به سوله امضاء کوي.

به عامه بنه به ووايم چې سياسي وضعيت د امريکا کړنو او د دې له لوري پر فلسطيني ولس د پرله پسې بريدونو لپاره د صهيونيانو هڅولو خراب کړی دی. مېړيتوب دې ته په انتظار دی او هيله کوي چې دلته او هلته غولونکې پېښې وشي په ځانگړي ډول په منځني عربو کې، خو دوی گړندي شي او غاښونه به ټينگ کړي. زه باوري يم چې دا حالت به د عربي امت غبرگون را وپاروي، امت متفق نه دی، ټوټه ټوټه دی، کله چې متحد شي نو شپيته سلنه مجرم او تنگول بسنه کوي چې ځواکمن غبرگون ولري، خو ټوټه ټوټه بيا له نوي سلنې ډېر تنگولو ته اړتيا لري چې غبرگون يې پوخ شي. زه باوري يم چې غبرگون به راځي سره له دې چې عربي تعاون او يو له بله دفاع اسانه نه ده.

اې ښاغليه، زموږ ولس ډېر لوی ولس دی، لوی ميراث، تاريخ او امکانات لري، په خپله ژورتيا او له عربي امت سره په اړيکه کې به ډېر ځواکمن وي او په نړيوال چاپيريال کې ډېره اغېزه لري. څېړونکو راته وويل: ولې دا ټول لښکر، جوړښتونه، اپارتمانونه او... او... طبيعي ده چې د ولسمشرۍ مانۍ يې نه بادولې. ځکه هغوی پوه وو چې دا مانۍ د صدام حسين ملکيت نه دی، نه د هغه کس ملکيت دی چې له ده وروسته راځي، بلکې دا د عراقي مانۍ جوړولو په فن کې لوړې څوکې دي او د عراقي ولس ملکيت دی."

ولسمشر دلته د هغه چا په اړه غږېږي چې د عراق د لوی مسير په اړه طعني کوي، ولسمشر وايي:

"خو هغه څوک چې د ۳۵ کلنې لارې په جريان کې له شوو تېروتنو غږېږي، نورته وايو: څوک چې کار نه کوي، نه تېروځي، ايا داسې کېدای شي چې يو انقلاب د دومره ډېرې لاسته راوړنې ولري او لوی ارزښتونه د وزغمي او دلته او هلته د تېر نه وځي. او ايا د نړۍ انقلابونه هم بې تېروتنې وو، ايا داسې انقلاب شته چې له دغو ټولو پرمختگونو، اقتصادي، بشري او علمي

"لبناني او عراقي مقاومت به امريکا ته د عربي شخصيت په پېژندلو کې درس ورکړي او د عربي مبارزې د تاريخ په پېژندلو کې به عربي حافظه فعاله شي. په عربي سيمه کې غصه ډېرېږي، زه ډارېرم چې ورپسې به غټه چاودنه را منځته شي، هغه ځواکونه چې د چاودنې په پايلو به لوبې کوي اوس را ټول شوي دي. زما په باور چې مصر او سعودي او بيا المغرب به دې چاودنې ته نوماندان وي. که په سعودي کې هم يو څه وشي، نو مذهبي فتنه به گټه ترې پورته کړي، همدا راز په مصر او لبنان کې هم."

د سکوت شېبې اوږدې شوې. په دې جريان کې ولسمشر لرې وړاندې، داسې ښکارېده لکه له خپلې بډايه حافظې څخه چې څه لولي، ډېر وخت لانه و وتلی چې وې ويل:

"ما عربو ته وويل، که چېرې عراق د ټوټه کېدو په لوري لاړ، نو مصر او نور هېوادونه به هم ټوټه شي، عراقيان په شهادت کې پېژندل شوي دي، کله چې د حق په مقابل کې هره توره له تېکه وتلې، نو عراقی توره امت ته نږدې وي. ما وړاندې عربو ته ويلې وو، دوی بايد دا په ياد ولري چې بغداد دوی له لیبيا نيولې د مشرق او مغرب تر اخيرنيو ټکو پورې ساتلي دي. خو په هغه وخت کې ځينې عربي دولتونه د خميني په انقلاب و غولېدل، دوی باوري وو چې نوموړی انقلاب د عربو او مسلمانانو په گټه دی. زما لا تر اوسه هغه په ياد دي، چې د عراق-ايران جگړې په جريان کې لیبيا ايران ته راکټونه ورکړل او بغداد په هماغو راکټونو وويشتل شو. وروسته د لیبيا استازی تونس ته ولاړ، نو هلته مرحوم حبيب بورقيه ورته وويل: ايا بغداد ستاسې په راکټونو ويشتل کېږي؟

خو د يمن رول بايد ډېر لوی وي، په ځانگړي ډول د ولسمشر علي عبدالله نوي ټاکل کېدو وروسته، ځکه هغه پوه سړی دی او اصلي ملتپاله دی.

دوی ته وویل، یوه ورځ یوه چارواکي د قاضیانو په دنده کې مداخله کړې وه، زه چې خبر شوم، په هماغه شپه تر هغه ویده نه شوم چې حق مې حقدار ته نه و ورکړی. د قاضیانو مناسب ځای و، عزتمن ژوند یې درلود، په بېله بڼه به مو پالل، څو عدل وکړي او له مظلوم سره انصاف وکړي، الحمد لله په قضاء کې هېڅ ډول خرابی او بې قانوني نه ده شوې. ولس د قانوني دولت په سیوري کې به بشپړ امن او امان کې اوسېد. خو کله چې دوی له ډیموکراسۍ غږېږي، نو دوی او د دوی په مخ کې امریکایانو د هغې ډیموکراسي مخه ډب کړه، چې مونږ یې ولس ته غوښتنه کوله، هغه ډیموکراسي چې د ولس اصلیت او سرچینه یعنې واضح اسلامي دین ساتي او د نورو یعنې زموږ د پلرني ولس د ډلو د حقونو درناوی کوي.

په ۱۹۹۰م کال کې عراق د گوندي تعدد لپاره پروگرام برابر کړی و، مونږ دې ته نږدې وو چې فعال یې کړو او عمل پرې وکړو، خو هغه حالات چې امریکا، نړیوال صهیونیت او په سیمه کې د دوی غلامانو او لاسپوڅو را باندي راوست، نو دا کار نیمگړی پاتې شو.

"هو، مونږ وړاندې هم له ځانه ولس ته ډېره پاملرنه کوله او اوس یې هم کوو، د ټاکنې په اړه یې هم په حق کې پاملرنه کوو، کله مو چې د دوی په وړاندې ستره لوبه وکړه، نو خپله ژمنه مو وساتله، له هر عراقي، د هغه له ملي عزت او اصلي گټو مو دفاع وکړه. که څه هم په درنه راته پرېوته، خو د ده په اراده کې مو خیانت ونه کړ، د خپل ولس لپاره د هغې ملي ارادې له رول څخه تېر نه شوو، چې له امله یې عراقیانو څو لسيزې سیندونه وینې قرباني کړې. په همدې اساس مو د برغلگرو غوښتنه مخکې هم رد کړې وه او اوس به یې هم ردوو.

او کوچنی تېروتنې مو له لویو لاسته راوړنو سره نه دي پرتله کړې، ځکه هغه داسې شیان دي چې نه پرې حساب کېږي او نه زموږ د لارې په څېر لویه لاره پرې کمېږي، او څه چې وشول د هغو ټولو لامل دي نه گڼل کېږي، ځکه په اصل

پروگرامونو سره سره یې تېروتنه نه وي کړې... مونږ خبر یو چې د دې لوی انقلاب له پیله یې دوی پر ضد وو، پر دې خبر یو چې دوی هغه وخت زموږ پر ضد را ټول شول چې په ۱۹۷۲م کال د نفتو انقلاب ملي شو. ان زموږ د گړدي ولس په اړه که ووايو چې خپلواک پرېښودل شوی و، مونږ پوښتنه کوو: ایا گردانو ته په گاوندیو هېوادونو کې داسې حقونه ورکړل شوي وو لکه څرنګه چې زموږ عراقي گردانو ته ورکړل شول او حال دا چې د عراق له گردانو یې شمېر هم زیات دی. که شاته ور وگرځو او د انقلاب له لارې سره و اوسو، نو و به پوښتو چې ایا لکه د دریمې نړۍ کوم بل هېواد دومره ژر او په لنډه موده کې یې سوادې له منځه وړې ده، لکه عراق چې ختمه کړه؟ حتی په عراق کې د روغتیايي نظام کچه له ډېرو پرمختللو هېوادونو څخه لوړه وه، همدا راز بشري پرمختګ، چې په پروگرامونو کې یې لسګونه زره علمي کدرونه بهر ته په درسي بورسونو کې ولېږل. د انقلاب په دوره کې مو له پوهانو، مفکرینو، استاذانو، قاضیانو، څارنوالانو او متخصصینو څخه اردو جوړه کړه، دوی د ولس او امت پانګه دي...

"خو کوم کسان چې له ډیموکراسۍ څخه غږېږي، دوی لومړني کسان وو چې مخې ته یې مواع ورتنه کېښودل. له کله نه چې مسئولیت را په غاړه شو، په هره برخه کې مو یوه پرېکړه هم د رهبري د وروڼو له گډون پرته نه ده کړې. خو د لوېدیځ ډیموکراسي چېرته ده چې په میلیونونو ولسونه یې د عراق د جنگ پر ضد مظاهري کوي، خو غږونه او نارې یې نه اورېدل کېږي. صدام حسین ته په دې قهر نه ورځي چې هغه لاسپوڅي او غلامان د خبرې وکړي، چې نیواکگرو راوستي او دلته یې د دې لپاره کېښولي چې ځانونو ته قاضیان ووايي، خو دامې دردوي چې دا غلامان را ولاړېږي او ملي اختر او ملي نښې په ناوړه شیانو بدلوي. د دې پرځای چې پر هغه انقلاب او ملي اخترونو وویاري چې له امله یې مونږ گراني ویني توی کړې، دوی د هغو جرمونو په اړه غږېږي چې دوی یې جرمونه نوموي. او لکه زموږ دولت چې قانوني، عادل او د امن او امان دولت نه و. ما

کې اشارو او بریدگرو پر عراق د يرغل او په عراقیانو کې د بدی او فساد را وستلو هوډ کړی و.

"تن چې زمونږ صابر ولس په داسې څه اخته شوی دی، چې له زړونو وینې ورته څاڅي، یوازینی لامل یې دا دی چې دا ولس د امت د لومړیتوبونو په خدمت کې دی، که نه نو عراق څه کړي، ایا له تم ځایونو ور تېر شوي یو او پر امریکا مو تېری کړی، ایا مونږ امریکا ته اړولي وو... په الله قسم چې دا د دوی او فارسینو د پخوا زمانې غچونه دي...."

"زمونږ د ولس وینې وپهېدې او لا تر اوسه به بهېري، خو د الله په اجازه په پای کې به بریالی کېږي، راتلونکې لاره به یې ډېره کلکه وي او رهبري به یې هغه اتلان کوي چې لوړ مورالونه لري، د هغو ټولو لاره چې د عراق په ازادولو کې یې ونډه اخیستې ده، زه پر خپل ولس او د امت په سړیو باور لرم، د دښمنانو په مقابله کې د دوی پر ځواک باوري یم.

"په حقیقت کې د هغو وینو چې بهېدلې دي او لا هم بهېږي لومړنی مسئول اشغال دی، هغه که د جنگ په ډگرونو کې وې چې په دې برخه کې ډراماتیکې محکمې هم دي یا په عراق کې د جهاد د ځمکې په کوم بل ځای کې وې. امریکایان هم اوس په عراق کې د سربښو په لوی ډنډ کې پر نښتلو اعتراف کوي، مقاومت هم زمونږ له غوښتنو سره سم روان دی، کله یې چې اتلولیانې اورم نو ډېر خوښېږم لکه زه چې د دوی په منځ کې ژوند کوم. کله چې د الله په اجازه عراق ازاد شي، نو پر خپلو لومړیتوبونو د کلکو ولاړو مؤمنو غوره کسانو به د عراق په مشرې کې اصلي او ښکاره رول وي. عربي ولس هم نه هېروو، د هغو کسانو رول هم نه هېروو چې د صدام حسین د دفاع په جریان کې له عراق، د عراق له ارزښتونو او لومړیتوبونو څخه د دفاع لپاره راغلل. دښمن به د الله په اجازه او د اتلانو په همت په کډه کېږي، او امریکا به زینه په زینه یوې ملعونې او ژورې کندې ته ور لوېږي..."

څوارلسم څپرکی

صدام، عربي نړۍ او نړیوال دريځ

په عراق کې د روانو حالاتو په لیدو سره د انسان زړه غمجن کېږي. پوښتنه دا ده چې د هغو دولتونو مشران چې له دغه هېواد سره یې گلې گټې درلودې؟ د عربي دولتونو مشران او عربي تعاون چهره دی؟ ولې ډېری چوپ دي او عراق یې پرېښی چې د میلیونونو شاهدانو په مخ کې ټوټه-ټوټه او وژل کېږي؟ ځینو سترگې پټې کړې دي او ځینو بیا د عراق په وړاندو کې ونډه اخیستې ده او حال دا چې ولسمشر صدام له یوه سره هم کمی نه دی کړی. له ولسمشر څخه مې وپوښتل چې ایا له جگړې څخه وړاندې یې له نړیوال او عربي دريځ سره تړون کړی و، ایا دا هیله یې درلوده چې کوم دولت د غیر پورته کړي او د وایي چې د امریکا کړنه په بشپړ ډول لېونتوب دی؟

"بلکل ښاغلیه، مونږ له نړۍ څخه په یوه گوښه جزیره کې نه اوسو او عراق خو بیا یوه ژوندی نمونه گڼل کېږي. د یوه دولت نه بلکې د نړۍ د گټو سیمه بلل کېږي. عراق له ځینو دولتونو سره ټینګې اړیکې درلودې، د قانوني گټو اړیکې یې درلودې، همداراز له عربي دولتونو سره یې د گډې دفاع ژمنه درلوده. د عربي قضیو په اړه د شوروي اتحاد دريځ په داسې حالت کې نه و چې د څه غوښتنه د ترې وشي. خو روسې هم له عراق او عربو سره ډېره ناڅوانې وکړه، لږ تر لږه په عراق کې خو یې باید د خپلو گټو ملاتړ کړی وای. "داسمه ده چې د شوروي د کمزورۍ او را پرځېدو له امله امریکا د یوازیني قطب په توګه غرور کاوه، روسیه تر پخوا کمزورې شوې وه، خو تر اوسه لا په نړۍ کې دوهم ځواک گڼل کېده، ډېر څه یې کولای شوی او د خپلو گټو، ژمنو او تړونونو په مټ په دې پورې د اړوندو گټو ملاتړ یې هم کولای شوی. "خو د فرانسې دريځ د متحده ایالاتو په کاروان کې د ځینو روانو غربي لوړو په دريځ تأثیر وکړ. فرانسه له خپلو هغو دريځونو څخه لرې شوه چې د دیغول

په ورځو کې يې درلودل. زما په باور په نړۍ کې د يوازیني قطب په توگه د امريکا د پاتې کېدو له امله به فرانسه هغه وخت د امريکايي سياست پر وړاندې راشي چې د چين او د هغه د ائتلافيانو په څېر بل قطب را څرگند شي. "نو مونږ وايو، له بده مرغه نړيوال دريځ د دې وړ نه و چې په لږه کچه هم پر عراق د دواړو بريدونو يعنې د ۱۹۹۱ او ۲۰۰۳ ز کلونو د بريدونو په مخنيوي کې څه ترې وغوښتل شي، خو زه باوري يم چې د امريکا له راپرځېدو وروسته، چې د الله په امر سره به را پرېوځي، يو موټی اروپا به په نړيوال سياست کې د مرکزي قطب په توگه را ښکاره شي، په نړيواله کچه به په دريځونو کې خپلواکه وي، ورپسې به ځينې اروپايي دولتونه ازاد شي او د امريکايي سياست له پيروۍ څخه به خلاصون ومومي.

"له ۱۹۹۰ ز کال وړاندې، د شوروي او د شرقي کتلې راپرځېدل پېښ شول، چې له دې سره د ځواک د تلې په پلو کې گډوډي رامنځته شوه او هيله وه چې امريکا به په نړۍ باندې د يوازیني واکدار په توگه پاتې شي او عرب به له همدې امله لوړه بيه ورکوي.

"کله چې نړيوال څارونکي په خلاص لاس په عراق کې گرځېدل، مونږ باوري وو چې د کوم څه لپاره چې دوی راغلي دي هغه نه لرو (اتمي وسلې). سره له دې چې زه او په رهبرۍ کې نور وروڼه پر دې پوه وو چې هغوی څېړونکي نه بلکې د امريکايي پلان د چوپړ لپاره جاسوسان دي، خو مونږ له عربو وروڼو او د فرانسې، روسې او په اسيا او اروپا کې د مهمو دولتونو په څېر له ملگرو هيله درلوده، چې له حق سره مرسته وکړي او د جنگ د نه پېښېدو لپاره سپر شي يا په ډېره لږه کچه امريکايانو ته نصيحت وکړي چې له عقل څخه کار واخلي او په خپلو کم عقليو پسې ولاړ نه شي. پر دې سربېره نړيوالو افکارو هم جگړه ردوله، په ځانگړي ډول د جگړې اور بلوونکي هېوادونه امريکا، برېتانيه او ځينې نور دولتونه وو. نو مونږ د امريکا له حکومت څخه هيله

درلوده چې له پوره پامه کار واخلي. همدا راز له ځينو دولتونو لکه له روسې، فرانسې، چين او ان جاپان څخه مو هيله درلوده چې جگړه ودروي، ځکه په عراق کې يې مهمې گټې وې. عراق مهم دولت دی او په نړۍ کې تر ټولو دوهمه غټه پطرولي زېرمه لري. په همدې اساس د ځينو هېوادونو ترمنځ د گډوډي سيالۍ له اړخه هم مونږ هيله درلوده چې متحده ايالات به پرېږدي چې د خپلې مشرۍ په لېونتوب پسې لاړه شي او د عراق پر ضد په خطرناک تصميم لاس پورې کړي. دا هيله مو د ځينو مهمو عراقي ښارونو له نيول کېدو وروسته هم درلوده. له دغو نړيوالو گټو او د عراق له اهميت سره سم د جگړې په نه پېښېدو يا لږ تر لږه وروسته کېدو باور و، او مونږ ويل که جگړه و هم شي خطرناک پرمختگ به ونه کړي او هغه څه ته به ورسېږي چې اوس رسېدلې ده او له خپلو چمتو امکاناتو او اختياراتو سره مو سم د جگړې د پېښېدو لپاره چمتووالی ونيو."

لکه څرنگه چې ښکاري ولسمشر صدام حسين داسې هيله نه درلوده چې متحده ايالات دې د عراق نيواک ته را وړاندې شي، سره له دې چې عراق اعلان کړی و چې د بريد د مخنيوي لپاره چمتو دی. داسې يو دليل هم نه و چې د امريکا بريد ته د بړاوت ورکړي، په ځانگړي ډول عراق جاسوسو څېړونکو او نورو ته هم خپلې دروازې پرانيستې وې. خو بيا هم ټول احتمالي حالات پېښ شول. سره له دې چې عراق ځواک درلود، خو د درېيمې نړۍ يو هېواد د نړۍ د غښتلي ځواک او پوځ مخه نه شي نيولی او عراق خو بيا تر ديارلس کاله دوامدارې کلابندۍ لاندې کمزوری شوی و. له دې وړاندې هم په ۱۹۹۱ ز کال کې څلورېنښت ورځې پراخ بريد پرې شوی و، چې متحده ايالاتو يې مشري کوله او له پنځه ويشتو څخه د ډېرو هېوادونو پوځونو ونډه پکې اخيستې وه، همدا راز د ۱۹۹۱ او ۲۰۰۳ ز کلونو ترمنځ د امريکايي او برېتانيوي ځواکونو له لوري د ورځنيو هوايي بريدونو او څلورو تېريو شاهد

و. نو څنگه يې کولای شوی چې د نړۍ له مغرور ځواک سره په نا برابر ځواک مقابله وکړي.

ولسمشر به هر وخت دا پوښتنه کوله: "تريواله ټولنه او زمونږ ملگري څنگه متحده ايالاتو ته اجازه ورکوي چې عراق په نښه کړي، په ځانگړي ډول د دغو هېوادونو ډېری گټې زمونږ په هېواد کې وي، پر دې سربېره متحده ايالات د عراق په نښه کولو سره د ملگرو ملتونو امنيت شورا پرېکړې ته هم اړ ول، ايا روسيه، چين او فرانسه به په لرې او بېلو دريځونو کې ودرېږي؟".

ولسمشر زياتوي:

"امريکا يو مفسد او منحرف دولت دی، خو مونږ هم په داسې نړۍ کې ژوند نه کوو چې د ځنگل قانون پکې حاکم وي. تريوال قانون، ژمني او عرفونه يې چيرته دي، نړۍ او زمونږ عرب وروڼه چيرته دي؟ زه لرې نه گنم چې ځينو عربي هېوادونو به له دې امله چوپتيا غوره کړې وي چې په عراق له بريد سره موافق دي.

"مونږ هيله درلوده چې متحده ايالات به عراق په الوتکو او لرې نښه ويشتونکو راکټونو بمبار کړي او لکه د ۱۹۹۱ز کال په څېر به ټاکلي اهداف او ځايونه په نښه کړي. سره له دې چې دا ځل له امريکا سره داسې هېڅ دليل نه و چې لوی دولتونه، زمونږ ملگري او وروڼه د له امريکا سره موافق شي او د غوسه ناک امريکايي شيطان پر وړاندې د تر شا تړلي لاسونه ودرېږي. خو ما هيله نه درلوده چې امريکا د د ځمکنيو، سمندري، هوايي او نورو ځواکونو په توگه وسله وال يرغل وکړي، که ويې هم کړي، محدود به وي او په داسې توگه به نه وي لکه چې ويې کړ. مونږ د ټولو احتمالاتو غم خوړلی و، خو د الله په اجازه او خوښه به يې زمونږ د ولس بچي مخه نيسي" او دا خو پر مونږ څه نوی يرغل نه دی، "عراق له تروريستي حملې مخکې او وروسته د يرغل ټولې څېبې

زغملې دي، زه باوري يم چې زمونږ د پتمن ولس بچي به ورته په کمين کې وي".

له ايراني وزير سره د ولسمشر ليدنه

ولسمشر د عربو او گاونډيو هېوادونو له مشرانو او سياسيونو سره د ليدنو او کتنو ډېرې کيسې راته وکړې، چې يوه يې دا ده:

"يوه ورځ په ۱۹۷۹ ز کال کې د ايران د بهرنيو چارو وزير چې نوم مې يې سم نه دی په ياد، له ما سره کتل وغوښتل. په کتنه کې يې هڅه کوله چې د خميني انقلاب او اهدافو ته تبليغات وکړي. له اسرائيلو سره د شاه د اړيکو په اړه يې راته وويل. له مونږ عربو څخه يې غوښتل چې اسلامي انقلاب ته هرکلی ووايو او د ډېرو عجيبو مزاحمو غوښتنو له ډلې څخه يې يوه دا وه چې عراق دې د ايران په چارو کې مداخله نه کوي.

ما ورته وويل چې خپل انقلاب مو در خپل کړی، د گاونډيو هېوادونو ولسونه پرېږدی چې خپله لاره په خپله انتخاب کړي او تاسې بايد له درې گونو عربي جزيرو څخه کله بار کړئ. داسې ډېرې خبرې مې ورته وکړې. نو په ډېرې بې شرمۍ سره يې ځواب راكړ: تاسې د درې گونو جزيرو په اړه د مداخلې حق نه لری، چا نه دي درته ويلي او نه يې مکلف کړي ياست چې د اماراتو د دولت په استازيتوب خبرې وکړی، په دې برخه کې مونږ له تاسې سره خبرو ته نه يو چمتو. ما پوه کړ چې بايد زمونږ تگلاره ښه ولولي خو په خپلو کارونو کې تېر نه وځي، بايد مونږ وپېژني، هره عربي قضيه زمونږ خپله ده، دې ته اړ نه يو چې څوک د مونږ پرې مکلف کړي.

"عربو وروڼو او په ځانگړي ډول مشرانو ته لازمه ده چې هغه ور ياده کړي چې عراق څنگه د فارسيانو او د هغوی د ناوړه نيتونو په وړاندې ولاړ و. ايران د عراق له ځورتيا وروسته عربي خليج ته په زوره د ننوتلو خوب ويني، حتی

پلان يې دى، او كه عراق له ظالم بريده په مخكني حالت كې پاتې واى نو ايران به زمونږ پر عربو وروڼو تېرى نه واى كړې.

"كله چې خميني له امريكا څخه د هغې د دفاع په واسطه واک ته راغى، دلې يې په ايران كې لويه گډوډي جوړه كړه. مونږ هماغه وخت وويل چې دا انقلاب نه دى، بلكې گډوډي ده."

"زمونږ عرب وروڼه بايد د شاه هغه وصيت په ياد ولري، چې خپل زوى ته يې كړى و او ورته ويلي يې وو: اې ښاغليه، عرب كڅ او "د فارس" خليج ختيځ كڅ مې درته وسپاره. ته بايد لوېديځ كڅ ملاتړى او ترلاسه كړې خو كوټې به لومړنى زيان موندونكى وي. الله د زمونږ پر بادار د اسلام پر دوهم خليفه حضرت عمر رضي الله عنه باندې ورحمېري، چې ويلي يې وو: كاش چې زمونږ او فارس ترمنځ د اور غر واى."

دلته ولسمشر د عراق زيارتونو ته د ايران د هرې ډالۍ د ردولو د لامل په اړه كيسه كوي او وايي:

"كله چې زه د ولسمشر نائب وم، يوه ورځ مې د بغداد په ځينو سيمو كې چكر واهه، په يوې راغونډې شوې مظاهري ور پېښ شوم، ځينو مظاهره كوونكو اوسپنيزې كړكۍ اخيستې وې، له موټر نه ور كښته شوم او پلى ورغلم. له يوه څخه مې د كيسې په اړه وپوښتل، راته وې ويل: دا له مونږ سره چې څوك دي، ايرانيان دي، له ايران څخه يې زمونږ د نيکه حسين لپاره ډالۍ راغونښتې دي. ما ورته وويل: مونږ خو له يوې كړكۍ پرته بله نه وينو. په ځواب كې يې وويل: بله كړكۍ په فلاڼۍ سيمه كې ده. سملاسي هماغې سيمې ته لاړو، هماغلته مو هم راغونډه شوې مظاهره وليده، مظاهره چيانو داسې كړكۍ بار كړې وه چې هر عراقي پښ په ډېرو لږو مهارتونو سره تر هغې زر څله ښه جوړولى شواى. دلته مو مطلوب وزارتونه پوه كړل چې د ايران يوه ډالۍ هم ونه مني، حسين زمونږ نيکه دى او تر ټولو لومړى مونږ بايد د مرقدونو لپاره د

عراق له ډېرو پانگو څخه، څه وركړو. له بده مرغه ايرانيان همداسې دي، د ځينو ساده خلكو له ښو نيتونو گټه پورته كوي څو خپل ناوړه پلان پرې پلى كړي. خو اوس هيله لرم چې عراقيان به دغې مسئلې ته پاملرنه وكړي."

له ځينو وروڼو سره يادښتونه

له ولسمشر سره په خبرو كې له عربو وروڼو سره د ده ځينو يادښتونو ته ورسېدو، ده وويل:

"په ۱۹۸۰ز كال كې مو له سعودي سره د دولتونو د وپړولو پرېكړه وكړه چې قدس ته سفارتونه ونه لېږدوي. څنگه چې مو دا خبره وكړه چې مونږ به د هر هغه هېواد پر وړاندې د نفتو وسله وکاروو چې قدس ته خپل سفارت لېږدوي. مخكې له دې چې زه بغداد ته را وگرځم، دولتونو تل اييب ته د خپلو سفارتونو لېږد پيل كړ.

له سعودي سره مو ښې اړيکې درلودې. ملک فهد ورور راته وويل: اې فلاڼيه، د عراق او سعودي ترمنځ د سرحدي سيمې د موضوع د پای ته رسولو په اړه څه نظر لرې. په هماغه وخت كې مې د رهبرانو له مداخلې پرته د بهرنيو چارو وزير وگوماره."

په ۱۹۹۰ز كال كې له سعودي څخه د ولسمشر ليدنه

عراق په ۱۹۸۸ ز كال كې د ايراني نظام له لوري له شوي بريد او سختې جگړې څخه لويه بريا ترلاسه كړه، چې د عربو په نوي تاريخ كې داسې برياليتوب نه و ترلاسه شوى. د دې پر ځاى چې كمزورى او ناکام شي، د نړۍ د څلورم ځواکمن پوځ په توگه ترې ووت. نوې وسلې، تکره پوځ او داسې رهبري يې درلوده چې په هر ډول جگړه كې يې هر اړخيز معلومات درلودل. كله چې ملک فهد بن عبد العزيز مملکت ته د ولسمشر صدام حسين په ورتگ خبر شو، الوتکه يې لا په هوا كې وه چې د لوى مېلمه هر كلي ته ورغى. په ۱۹۸۰ ز كال كې چې دى وليعهد و، لا ټينگه اړيکه يې ورسره

دلبنې له پای ته رسېدو وروسته ولسمشر له ملک څخه وغوښتل چې عراق ته ور مېلمه شي، ملک هم بلنه ومنله او په هماغه کال عراق ته ورغی.

له سکه اردن سره د عراق اړیکه

ولسمشر ور غیرگه کړه: "مونږ د اردن په ځمکو کې د ننه د اردن د ملاتړ لپاره هوايي ډگر درلود، ملک حسین ورور را څخه و پوښتل: په دې موضوع کې ستا حکمت ته بلنه ورکوو، ما ورته وویل: هوايي ډگر د هم د ستا وي، ځمکه د هم د ستا وي، له هوايي ډگر وروسته او مخکې د هم د ستا وي او دا ټول د سیاست په اړخ کې، نه د مشرۍ په اړخ کې.

په یاد مې دي چې سکه اردن یو کال له ملي تنگلاسی سره مخ و. زه خبر شوم چې ملک حسین کوپټ ته په لاره دی. کوپټیانو هم ورته ویلي وو، چې د کوپټ د بهرنیو چارو وزیر به په هوايي ډگر کې د هرکلي لپاره ولاړ وي، حال دا چې د کوپټ امیر جابر هم په کوپټ کې و او داسې بوختیا یې هم نه وه چې ووايو، عذر یې درلود او داسې کړنه له رسمي پروتوکولونو او زموږ له عربي اخلاقو سره نه ښایېدله.

ملک په تنگ شو. ما اړیکه ورسره ونيوله او ترې و مې غوښتل چې د سفر لوری یې بدل کړي او بغداد ته مخه کړي. سملاسي، هوايي ډگر ته د ده د هرکلي لپاره لارم، ان ځینې ملگري وارخطا هم شول، ځکه له مخکې یې د دلبنې په اړه معلومات نه درلودل. عراق په هغه وخت کې سخت کلابند و، د چنکو اجراآتو لپاره مې له سکرټر څخه وغوښتل چې د مرکزي بانک ساتونکي او د مالیې وزیر راوړي، له دواړو مې وغوښتل چې په عراقي زېرمه کې د شته پیسو په اړه معلومات راوړي. بیا مې ترې وغوښتل چې پیسې د نیمايي کړي، نیمايي د زېرمه کړي او نیمايي نورې د زموږ اردني وروڼو ته ورکړي. د ملک حسین غوښتنې منل کېدلې، ځکه عراق او اردن په یوه حالت کې گڼل کېدل.

درلوده. ولسمشر په هوايي ډگر کې له الوتکې نه را کوز شو، ملک توده غږ ورکړه. په تصادفي ډول اسمان هم باراني شو. نو ملک، ولسمشر ته وویل: والله ان اسمان هم ښه هرکلی درته وایي.

دواړه مشران د ولسمشر لپاره په ځانگړي شوي ځای کې سره کېناستل. د امت د دردونو، د عراق او د سعودي ترمنځ د ټینگو اړیکو، د سیمې د راتلونکي او په ځانگړي ډول د فلسطین د قضیې په اړه یې اوږدې خبرې وکړې، چې په منځني ختیځ کې د لانجې محور جوړوي.

ولسمشر صدام حسین ملک ته د کوپټ د کړنو په اړه خپل سخت خپگان ښکاره کړ او پوه یې کړ، چې کوپټ په خپله خوښه داسې پازابول نه کوي، بلکې د پردیو له لوري دغه کار ته مجبورېږي او وې ویل، چې عراق د هرې بهرنۍ مداخلې پر خلاف له سعودي او نورو خلیجی هېوادونو څخه د ملاتړ ژمنه کوي.

ملک له ولسمشر څخه وغوښتل چې وضعیت ته په کتو گام پورته کړي او سعودي به په سیمه کې د ټولو پیدا شویو ستونزو او په ځانگړي ډول د عراق او کوپټ ترمنځ د را ولاړو شویو ستونزو د حلولو لپاره خپلې ټولې هڅې وکړي، مملکت (سعودي) به د عراق د اقتصاد په ښه والي کې هم مرسته وکړي څو بېرته روغ شي او د خلیج له هېوادونو څخه به وغواړي چې له عراق سره مرسته وکړي او وې ویل: اې د عدي پلاره، هیله لرم چې نه مونږ او نه تاسې داسې کړنې ترسره کړو چې په سیمه کې کړکېچ زیات کړي او د جنگي بهیرو او پوځونو د راتگ ذریعه شي، که نه په ټوله سیمه کې به داسې مصیبت را منځته شي چې د امت حاضر او راتلونکي به گوانبي او له ولسمشر څخه یې وغوښتل چې د کوپټ په موضوع کې د نه کېږي او وې ویل، چې کوپټ خو یو کوچنی دولت دی، د لوېدیځ او امریکا لویې گټې پکې نغښتې دي او هره نښته به ورسره سیمې ته هلاکت راوړي.

پنځلسم څپرکي

له واکه گوبنه توب ته د ولسمشر بلنه او د شيخ زايد وړانديز

لکه څرنگه چې مونږ يو، الحمدلله ولس هم همداسې

په پاک لاس او رښتينولي پېژندلي يو.

لومړداز په مونږ کې يې ځواک، قاطعيت

عدالت او مهرباني ليدلې ده.

(صدام حسين به زندان کې)

مخکې له دې چې له ولسمشر څخه د عربي اماراتو د دولت د مشر مرحوم
الشيخ زايد آل نهيان د بلنې په اړه وپوښتم، چې ولسمشر صدام حسين يې له
واکه د گوبنه کېدو لپاره بللی و او بيا دغه بلنه وړانديز نومول شوی و، له
ولسمشر سره مې د واک پرېښودلو موضوع وټاکله، ده راته وويل:

"مو خلیله، مخکې مې پرېکړه کړې وه چې ان شاءالله نور به د هغې مودې له
بای نه رسېدو وروسته ارام وکړم چې ولس د خپل چوپړ لپاره ټاکلي يو
(وروستی ولايت په ۲۰۰۹ ز کال کې)، او د عراق مشري به رهبرو وروڼو او
ملگرو ته پرېږدم. ډېر سترې شوم، غواړم چې ارام وکړم او په لويه بڼه د الله
عبادت ته فارغ شم. خو دا چې له هغه ځايه په زوره و ایستل شوو چې لوی
ولس مونږ ورته ټاکلي يو، نو دا کار ناشونی دی، ځکه مونږ ظلم ته غاړه نه شو
اېښودی".

د شيخ زايد وړانديز

کله چې بوش د جگړې ډولونه وهل او پر عراق د يرغل نه کولو هېڅ ناره يې
نه اړېدلې، د متحده عربي اماراتو د دولت رئيس شيخ زايد پر عراق د جگړې
د مخنيوي لپاره وړانديز وکړ، چې په غبرگون کې يې له واکه د ولسمشر گوبنه
کېدل او د عراق پرېښودل وغوښتل شول. دغه وړانديز په يوه پيغام کې وشو
لشيخ زايد د بحرین ملک شيخ حمد بن عيسى بن سلمان آل خلیفه ته

"داسې حالت له ولسمشر حسني مبارک سره هم وشو، چې د مصر مالي وضعيت
دېوالي و. مونږ داسې دريځ غوره کړ چې نه غواړو تفصيلاتو ته يې ورننوځو، خو
دا چې دی زمونږ پر ضد ودرېږي، نو دا ډېره د حيرانتيا وړ ده، داسې هېڅ هم نه
وو چې داسې کار دوشي.

"مونږ چې دغه دريځونه يادوو، د دې له امله يې نه يادوو چې پر چا احسان بار
کړو يا پر دې خبره غره شو، بلکې د دې لپاره يې يادوو چې عربي مال يو دی،
د امت پانگې او ثروتونه بايد د هغه د ولس په خدمت کې وي، يوه ورځ هم ځان
غوښتونکي نه وو او نه، تنگ نظره (ديگماتيست) وو، بلکې عراقي او موريتانيايي
ته مو په يوه سترگه کتل، فلسطيني، مصري، اردني، خليجي او نورو ته هم
همداسې. دغه نظر مو دښمنانو ته خوند نه ورکاوه، ځکه دغه نظر د سايکس
پيکو او نورو له لوري د تجزيې او وېش رسم شوی حالت له منځه وړو.

"د عربي مشرانو په کنفرانسونو کې به امريکا په پراخه کچه مداخله کوله يا د
ليکلو پيغامونو له لارې يا د استازو له لارې او پر دوی به يې خپلې ويناوې او
کارونه منل. مونږ به عربي مشرانو وروڼو ته ويل چې امريکا ته مه ټيټېږئ او
دومره سپکوالی بس دی... داسې ښکارېده چې پر امت تکليف دی، کله ناکله
به د چوکۍ له امله هم تنگي پرې راتله. خو صدام حسين به تنگي نه منله، بلکې
امت او مبارزه به يې منله. مونږ به تل ويل چې ځواکمن عراق کولای شي چې
هر څنډه له لارې پورته کړي او د امت ملاتړ وکړي، خو ځينو عربي چارواکو يا
دلتي له امله يا د کمزورۍ په خاطر او يا په بل خاطر په عراق سترگې پټې کړې
او دا يې هېره کړه چې عراق د دوی لپاره سندان دی چې په څټک يې پر دوی
د دښمنانو د بريد خوبونه ماتولی شي. لکه په عربي هېوادونو کې چې مشهوره
ده، د مشريو په منځ کې غيرت دی، کله چې يو د مشر په توگه را څرگند شي، نو
د غيرت غشی پرې وړ و اړېږي.

ځکه مونږ له عربي وروڼو په ځانگړي ډول له چارواکو وغوښتل چې د امت په
وړاندې مسئوليتونه وزغمي او ډاډه مې ورکاوه چې ما ټينگه کړې نيولې ده".

واستاوه چې هغه د عربي مشرانو د غونډې رئيس گڼل کېده، دغه غونډه د ٢٠٠٣ ز کال د فبروري د مياشتې په پای کې په خليج کې وشوه او په پيغام کې څلور ټکي نغښتي وو:

١- د عراقي رهبري له واکه گوښه کول او له عراقه وتل، څو عراق ټولې وړ ښېگڼې ترلاسه کړي، چې دغه کار به د عربي وړاندیز د منلو له نېټې وروسته په دوو اونیو کې کېږي.

٢- عراقي رهبري ته به په سيمه یيزه او نړيواله کچه لازم قانوني ضمانتونه ورکول کېږي چې په هېڅ ډول به تعرض نه پرې کېږي او نه به څارل کېږي.

٣- ټولو عراقیانو ته د عراق دننه او بهر د پراخې او عامې عفوي اعلان.

٤- په عراق کې به د انتقالي مودې لپاره وضعیت د ملل متحد د سرمشري په مرسته د عربي دولتونو د ټولني په لاس کې وي چې په ترڅ کې به يې لازمي اجراءات ونيول شي، څو چارې د عراقي ولس له باور سره سم طبيعي حالت ته ور وگرځي.

يعنې وړاندیز په دې مانا چې په عراق د جگړې د مخنيوي لپاره يوازينی حل د صدام گوښه کول دي! خو د عربي مشرانو کنفرانس دغه وړاندیز رد کړ او خطرناک يې وگاڼه. زمونږ لار اوسه د پرېماکوف دوهمه ليدنه په یاد ده، چې د جگړې له پيلېدو وړاندې عراق ته راغلی و او ولسمشر ترې پوښتلي وو: که مونږ داسې وگڼو چې دغه سپکه غوښتنه مو ومنله، يعنې له واکه گوښه کېدل او له خپلې کورنۍ سره له عراقه وتل، نو ایا زمونږ ولس به د دوی له شر څخه خوندي شي. پرېماکوف منفي ځواب ورکړ او وې ويل: امریکایان به عراق ته ننوځي، که ته وې او که نه وې.

زما او د ولسمشر ترمنځ د شيخ زايد د وړاندیز په اړه خبرې روانې وې او دا چې ده په هماغه وخت کې وړاندیز رد کړ، نو وې ويل: "چا چې د پېښو په ليدلو کې څير له لاسه ورکړی وي، نو هغه بيا وايي چې عراق او صدام حسين

ولې دغه وړاندیز ونه مانه، عراق به يې بچ کړی وای؟ دوی ته وایم، شيخ زايد د عربو د حکيمو حاکمانو يو حکيم، حاکم و او پوهېده چې څه وکړي خو د وړاندیز په نوم چې د کوم نسبت ده ته کېږي، هغه د ده وړاندیز نه و، بلکې په فشار ور پورې نښلول شوی و او د ده په نوم را مخکې شو. مونږ په دې خبره دی ډېر گرماوه چې دغه ناوړه نومی وړاندیز يې څنگه زغملی دی.

ما هماغه وخت ابي احمد (عزت الدوري) ته ويلي وو: "دښمنان يو ځل بيا چټي گومان کوي، دوی د بعث تگلاره نه پېژني او نه د صدام حسين او د هغه د ملگرو حقيقت پېژني. دوی په ځانگړي ډول بوش ته هيله لري چې په گواښ او اخطار سره کولای شي چې عراق او ملي نظام ته يې ماته ورکړي. کله چې د اشرارو نيتونه د هغو ناروغو نفسونو له خاوندانو سره گډ شي، چې په امريکا او د هغه په «روزونکي» اسرائيل کې د طاغوتیانو له امرونو څخه په ذلت او سر ټيټی سره پيروي کوي، نو هر چوپ انسان ته چې دوی زیان رسوي، هغه مجبوروي چې له حق څخه د دفاع لپاره په لوړ غږ سره غبرگون وښيي او د تاديب او حق غوښتنې لپاره باطل د حق په ډبره وولي".

"ما ډېر باور درلود چې نائيب عزت الدوري به په غوښتونکي دريځ درېږي، خو چټک سفر يې د خطرناک امر په اړه بحث منع کړ.

"د دغه نظر خاوندانو فکر کاوه چې ملي قيادت او صدام حسين به دغه ناوړه نظر ته هو ووايي، دا يې د هغې وېرې له امله کاوه چې په ناروغ خيال کې يې درلوده، دوی فکر کاوه چې دغه وېره به د اېمان څښتنان مات کړي او ملي قيادت به د عراق ولس او د مبارزې ملگري يوازې پرېږدي چې په يوازې ځان د امريکا او صهيونيت له بريد سره وجنگېږي... تقدير د دغه مسؤليت لپاره د ١٩٥٩ ز کال له پيله انقلابيان او مجاهدين ټاکلي يو څو د دغه لوی ملت يوه برخه و اوسو، دغه ملت ډېرې قربانۍ ورکړې دي، مونږ منگولې پرې څښې کړې دي او پرې به يې نه ږدو، لکه څرنگه چې مو دی په سختو شرايطو کې

نه پرېردي... مونږ څو ځله ويلي دي، څوك چې له امريكا او صهيونيت څخه د كمزورۍ په دليل وپرېزي، نو مونږ كولاى شو او چمتو يو چې پر ايمان او حق يې ځواكمن كړو. مونږ امريكا او اسرائيلو واک ته نه يو رسولي، نو څرنگه به ترې وپرېرو... ځكه خو زمونږ پر ضد راټول شوي هم دي. ان كومو دولتونو چې له هغه وړانديز نومي سره موافقت ونبود يا موافقت ته مجبوره شول، چې په شيخ زايد پورې يې نښلوي، په حقيقت كې دغو دولتونو د عراق لپاره بدې نه زغمله، خو په اصل كې يې د صهيونيت خباثت او دسيسې سمې نه دي لوستلې، خو د كوپټ له شيخانو پرته عراق ته هره بدې غواړي.

"مخكې له دې چې مونږ هغه وړانديز نومي رد كړو، ډېرى عربي مشرانو وروڼو رد كړى و، چې سعودي هم پكې و. هغوى د خوار شي چې باور يې درلود چې صدام او ملگري به يې عراق له هر څه سره ورته وسپاري. مونږ ورسره جنگېدلي يو او ورسره جنگېرو به، څو يې له پښو وينې وبهېري، خپل هېواد به ترې ازادوو او داسې به يې ماتوو چې ټوله نړۍ يې له شر څخه خلاصه شي.

"دوى فكر كاوه چې مونږ به وړانديز ومنو او عراق پرته له جگړې ورته وسپارو او كه د دوى غوښتنې ونه منو، دوى به د گډې دفاع له ژمنې سره سم د عربو وروڼو له دريځ څخه عراق محروم كړي، چې مسئوليت به يې د صدام او عراق پر غاړه وي. په دواړو حالاتو كې به د امريكا او صهيونيت ناوړه او چټل اهداف ترلاسه شي او په يوه ډېره به يې دوه مرغۍ ويشتې وي. خو دوى به تل مونږ په خپلو سينو كې ومومي، د جگړو په خنډونو كې به مو ومومي... مرگ غواړو خو ذلت نه زغمو".

بوش او د گوبنه كېدو بيه!

په هغه وخت كې چې په ولسمشر ټول فشارونه راوړل شوي وو چې له واک څخه گوبنه شي، ټولو باور درلود چې له واکه گوبنه كېدل به د عراق په گټه وي،

پر دې سربېره چې پرېماكوف د عراق په دوهمه ليدنه كې څه وويل، همداراز د ولسمشر صدام حسين او لويو مرستيالانو د گوبنه كېدو لپاره چې متحده عربي اماراتو د عربي مشرانو په كنفرانس كې هلې ځلې وكړې، دغه وړانديز په هماغه وخت كې لومړى ځل گڼل كېده چې يوه عربي هېواد داسې رسمي نارې وهلې. د ٢٠٠٧، ٩، ٢٦ نېټه د هسپانوي ال پاييس ورځپاڼې خپرې شوې خبرپاڼې ته په كڼو بوش په هماغه وخت يعنې د ٢٠٠٣، ٢، ٢٢ نېټه كې د هسپانې له لومړي وزير خوزيه اثناء سره د تكثراس په كراوفورډ كې په خپل كښت كې يو ځاى و. بوش د دې ليدنې په ترڅ كې وويل چې صدام حسين د منفي ځواب لپاره چمتو دى، خو په دې شرط چې يو ميليارډ ډالر ترلاسه كړي. اثناء پوښتنه ترې كړې وه چې صدام حسين رښتيا هم كډه كوي، بوش په هو ورغبرگه كړې وه او بل احتمال يې هم ياد كړى و چې دى به ترور كېږي. خبرپاڼه وايي چې په هماغه وخت كې بوش د ملل متحد پيرو د امنيت شورا په غړو هېوادونو فشار راوړ چې د ځواك كارولو د پرېكړې پخلى وكړي، او ويل يې: هر څه چې كېږي "خو د مارچ په پاى كې بايد مونږ په بغداد كې وو".

د خبرپاڼې له مخې، بوش د عراق بيارغونې ته پر دې باور اشاره وكړه چې عراق "كېداى شي د يووالي په چوكاټ كې منظم شي". او وې ويل: "صدام نه بدلېږي او لويه به كوي. خو اوس يې وخت راغلى چې ځان ترې خلاص كړو".

څوك چې صدام حسين پېژني، پر دې پوهېداى شي چې د نړۍ ټوله شتمني يې نه شي غولولى چې خپل عراق او ولس دغو احمقانو او رذيلاتو ته پرېردي... لكه د ده او عراق دښمنان چې باوري وو، كه شتمنيو غولولى شواى، نو بيا يې ولې هغه وړانديز ونه مانه. په حقيقت كې ولسمشر د دښمنانو او په ځانگړي ډول د بوش پر نفسي ژورتيا پوهېده او باوري و چې كه په هره بيه وي دوى د عراق نېواك غواړي او صدام د دوى په مړيو كې نښتې مړى ده.

شپاړسم څپرکی

د ولسمشر د ژغورلو لپاره ډیپلوماتیکې هڅې

زه نه پوهیږم چې عربي ټولنه د نیواک له سمبولونو سره څنگه چلند کوي، سره له دې پوهیږي هم چې عراق له امت څخه د دفاع د لومړنۍ کړنې ممثل دی، نو د عراق را پرځېدل او د دغې کړنې را پرځېدل پر ټولو د توپان راتلو په مانا دی.

(صدام حسین په زندان کې)

ولسمشر صدام حسین بشپړ باور را ویاښه چې چارو ته په کتو د هغو دولتونو د لیدلو لپاره وڅوڅیږم، چې پر عراقي ننداره یې اغېزه ښیندل شوې. ولسمشر به زما د رول او د ده د مخالفینو او د عراق د دښمنانو د غبرگونونو د خطرونو له امله زما درناوی کاوه، په ځانگړي ډول کله چې پوه شو چې زما د ترور هڅې کېږي (یوولس ځله هڅې)، د ملگرو په مخ کې به یې زما د رول ستاینه کوله. د قانوني چارو له چوکاټه بهر یې هم په ډېرو چارو کې پر ما اعتماد کاوه. له همدې ځایه او کله چې د ۲۰۰۶ ز کال په مې میاشت کې د محاکمې ډرامه گړندی شوه، نو ولسمشر زه وگومارلم چې د عراق د وضعیت د انځور ښکارولو لپاره د ده کتبي او شفاهي پیغامونه ځینو مشرانو ته ورسوم، بې له دې چې مشخصې خبرې راباندې لازمي کېږي، زه یې د وړ وینا کولو لپاره ازاد پرېښودم. زما لومړی هدف د ولسمشر ژغورل او د ولسمشر له لارې د عراق ژغورل و. د ډېری عربي او پردیو دولتونو له سفیرانو او استازو سره مې وکتل. له سفیرانو سره به مې د هغوی په دفترونو کې کتل او ټولې اسانتیاوې به یې راته برابرولې. ځینې به مې ماښام له دفترونو بهر کتل. ولسمشر هم زما هلې ځلې ښې گڼلې، له ما او ملگرو سره یې د ۲۰۰۶ ز کال د اکتوبر د میاشتې په ۳۰مه نېټه په لیدنه کې وویل: "د دفاع کمېټه، یو اخلاقي او جهادي فعالیت

دی، انقلابي مبارزه ده، د ټولو هدف یو دی. الله دې ستاسې په هڅو کې برکت واچوي، ستاسې فعالیت هم د استاد خلیل له فعالیت سره برابر دی او له کمېټې سره په یوه لوري دی"، ملگري مې د هلو ځلو پر بل ماهیت خبر نه وو او هغه له مشرانو او سفیرانو سره اړیکه وه. خو د ظالمې پرېکړې له صادرولو وروسته چې په ورستیو ورځو کې امریکایي اړخ له دې منع کړم، چې بغداد ته دې د ولسمشر د لیدو لپاره مخه کړم، نو ما او ولسمشر به د یو بل کس په مټ پیغامونه لېږل را لېږل.

ولسمشر چې کومه دنده را سپارلې وه، په هغې کې مې ټولې مطلب درلود، یعنې د عراق ژغورل. ما چې له کومو مشرانو سره لیدل، نو ورته ویل به مې چې د عراق جوړېدل له صدامه پرته ناشوني دي. ما به قناعت ورکاوه چې له صدامه پرته به گټوډي رامنځته کېږي، عراق به ضایع کېږي او پر عراقیانو له هغې لارې پرته چې پرې را لوی شوي دي په بله لاره پرې حکومت نه شي کېدای. په دې اړه مې له مشرانو او سفیرانو څخه ژمنې هم واخیستې، چې هروروه به صدام بېرته واک ته را گرځي او له ځینو هغو تېروتنو به لاس اخلي چې تېر وخت یې کړې وې. دوی ټول په یوه خوله وو چې د عراق د وړانولو او عربو او مسلمانانو ته د فارسېزم خطر راښکاره کېدلو له امله سیمې خپل نوازن له لاسه ورکړی. خو د دوی هلې ځلې ځکه بریالی نه شوې چې فردي هلې ځلې وې.

دلته باید هغه گمانونه رد کړم چې ویل کېږي، چې ما او د ولسمشر ځینو خپلوانو له ځینو مشرانو سره د اړیکې لپاره شخصي هلې ځلې کړې دي. دا خبره ناسمه ده، ولسمشر صدام حسین له ما څخه غوښتي وو، ځکه د زندان په موده کې یې زه ځان ته تر ټولو نږدې گڼلم او له ما سره د ده په لاس لیکل شوي پیغامونه شته چې د عراق په اړه یې د عربو ځینو مشرانو ته لیکلي وو. زه یې تاریخ ته ساتم.

يوه ورځ مې د يوه عربي هېواد په پلازمېنه کې له يوه مهم سفير سره د ليدو ژمنه کړې وه، خو کله چې ځای ته ورسېدم، هلته د مذهبي ملېشو ځينې کسان وو، داسې ښکارېده چې زه يې څارلم، نو مونږ بل ځای وټاکه او هلته مو هم هماغه کسان وموندل، نو ما هم سترگې پرې پټې کړې، ما ويل هسې نه چې سفير ته د زيان لامل شم. د ناستې په وخت کې د يوه عربي دولت قونسل راسره مخ شو، ټينگه اړيکه مې هم ورسره درلوده، روغېر مو سره وکړ، بيا يې متوجه کړم چې د عراقي ملېشو د کسانو له لوري تر څار لاندې يم. په هماغې موده کې زه په عمومي سرکونو تلم او دا چې شخصي گاډۍ مې نه درلود، نو دريس به مې نيوه. ما به له وخته مخکې تگ کاوه، ځکه وخت په چټکي روان و او د نوموړي کس مسئوليت زه مجبورولم چې د ژغورلو لپاره يې چټک گامونه پورته کړم. دنده سخته وه، ما بايد يوازې دغه کار کړی وی، ځکه ما او ولسمشر پرېکړه کړې وه چې په پټه به يې کوو. په هماغو سختو شېبو کې ما داسې احساس کاوه چې د ولسمشر د ژغورلو هڅه کوم، هغه بيا د عراق د ژغورلو هڅه کوله... دنده ډېره درنه وه. له بده مرغه، ځينو زمونږ د کار درناوی نه کاوه، په داسې حال کې چې زه به له يوه سفارت څخه وتلم او بل ته به ننوتلم او د عربي پلازمېنې په سرکونو به گرځېدم. هغو دردوونکو مخنيونو ته نه ورځم چې په دې برخه کې ورسره مخامخ شوم.

زما هدف د الله او د خپل ملي انساني ضمير راضي کول وو. هغه ښه راغلاست چې به ما د سفيرانو له لوري لیده، زما دنده به يې اسانوله. دلته بايد د تاريخ د پوهاوي لپاره يوه اشاره وکړم، ټولو هغو عربي او بهرنيو سفارتونو ته چې زه ورغلی يم، سفيرانو يې ما ته تود او له درناوي ډک هرکلی کړی، د فلسطين له سفارت پرته چې نه يې په ورتللو کې هېڅ چا ښه راغلاست راته ويلي او نه يې په راوتلو کې...

د عربو له مشرانو سره اړيکې

ولسمشر هيله درلوده چې عربي مشران به د ختيځ امت د دروازي ساتونکي (عراق) دفاع ته را و دانگي. ما خبر کړ چې له ځينو عربي مشرانو سره مې وکتل او د عراق حالت مې ورته انځور کړ او پر سيمې د را روان حالت انځور مې ورته وکېښ. ټولو له عراق او ولسمشر صدام حسين سره زړه غوښت. له عربي مشر سره مې وليدل چې د ده ډېر درناوی يې کاوه، په عراق کې د روان حالت او په زندان کې له ولسمشر سره د په زندان کې د شويو کارونو په خاطر ډېر په غوسه و، او وې ويل: ما هيله درلوده چې د جگړې په ډگر کې شهيد شي! څه چې له ولسمشر صدام سره کېږي، هغه زمونږ د ټولو سپکاوی دی. د وکيلانو هڅې يې وستايلې، خو ده هڅه کوله چې ولسمشر د محاکمې ناستو ته رانه وستل شي. ما ورته وويل، چې که دی رانه شي، دوی به يې په زور راولي. نو پوه شو او ژمنه يې وکړه چې د عراق او ولسمشر صدام حسين لپاره به ټولې هلې ځلې کوي.

له يوه بل مشر سره مې چې ليدل، هغه راته وويل: خليله وروره، ولسمشر صدام حسين د عربو کلا وه او څه چې مو په لاس کې دي، له هغو څخه به کار اخيستنې سره به پوره هڅه وکړو چې حق حقدار ته ورکړل شي. د عدې له پلاره (صدامه) غواړم چې صبر وکړي، يوازې صبر وکړي. که څه هم چې په عراق کې زمونږ گټه نشته، خو د عدې پلار د دې امت لپاره د امن او امان ناظم و. دغه مشر چې څه کولای شواي، هغه يې ټول وکړل، خو امريکايانو د اصلاح لپاره ټولې هلې ځلې وشړلې.

(د ولسمشر له وژلو وروسته مې له يوه رئيس سره وکتل، ډېر متاثر شوی و، ان ډېر ځله يې په هغه څه وژړل چې له ولسمشر سره وشول او له عراق سره کېږي).

وروسته مې د ځينو عربي مشرانو له استازو سره وکتل، ټولو له عراق او ولسمشر صدام حسين سره مينه لرله. تاريخ ته وایم، د دوو دولتونو مشرانو او استازو را سره ونه کتل. يوه کېدای شي عذر لرلای، چې په بل کڅ کې و، خو دوهم هېڅ عذر هم نه درلود. بې له عاده پرې فشار و، مشري يې کولای شوی چې په پټه را سره وگوري، لکه له ټولو مشرانو سره چې مې له رسنيو لرې او پټ وکتل.

ولسمشر وايي: "عربي واکداران نه ملامتوم، نه يې تنگوم، خو عذر هم نه ورته کوم، زما غاړه له دوی لرې پرېږدئ. غاړه مې الله ته اېښې ده، ژوند ته هومره ارزښت نه ورکوم لکه څومره چې له ما سره د تاريخ انصاف ته ارزښت ورکوم."

خوزه وایم چې د ځينو عربي مشرانو په دريځ ولسمشر صدام حسين وشرمېده. د ولسمشر صدام کلک ملتپاله دريځ او ورسره په امت کې د عراق فضيلت يې په يوه تنگ ځای کې پرېښودل. ځينو په پوهې سره او ځينو په ناپوهۍ د عراق په وړاندو کې هم ونډه واخيسته. امريکايي ځواکونه د ځينو عربي هېوادونو د ځمکو له لارې عراق ته ننوتل او ور پسې ځواکونه د گاونډي هېواد، اسلامي دولت [ایراني دولت] له لوري راغلل.

ولسمشر ډېر ځله عربي ټولنه او ښاغلی عمرو موسی ملامت کړل، "د عراق له نيواک څخه تر اوسه مو ښکاره دريځ ونه ليد، بلکې زه نه پوهېږم چې عربي ټولنه د نيواک له سمبولونو سره څنگه چلند کوي، سره له دې چې پوهېږي چې عراق له امت څخه د دفاع د لومړنۍ کرښې ممثل دی، نو د عراق را پرځېدل او د دغې کرښې راپرځېدل پر ټولو د توپان راتلو په مانا دی."

په دې جريان کې اواز خپره شوه چې عمرو موسی عراق ته ځي. ځينو چارواکو ويل چې له ولسمشر صدام حسين سره به په زندان کې گوري.

ولسمشر راته وويل ايا دا خبره رښتيا ده، ما ورته وويل: ځينو خبرپاڼو ياده کړې ده، ده وويل:

"که بې را سره وليدل، نو بشپړ ښه راغلاست به ورته ووايم. دا ښه کار دی، ځکه دا ليدنه د نهايي بدلون ټکی دی، ډېرې چارې به بدلې کړي، هر ورو به خبر شي او په داسې مثبت ډول به ورسره تفاهم ته ورسېږم، چې صابر مجاهد ولس ته مې خدمت وکړي."

خو عمرو موسی رانغی...

دولسمشر د را خوشي کولو لپاره ځينې وړانديزونه

کله چې د ولسمشر له لوري له ځينو عربي مشرانو سره په اړيکه نيولو وگمارل شوم او ما هم اړيکه ورسره ونيوله او د عراق حقيقت مې ورته وښود چې څومره وړانې، خرابوالی او تيت او پرک والی پکې روان دی، نو ځينې يې را ولاړ شول او امريکايي ادارې ته يې د ولسمشر صدام حسين د خوشي کولو دفاعت ورکولو هلې ځلې وکړې. خو هغه ټولې هلې ځلې د دوو لاملونو له کبله ناکامې شوې:

لومړی: هلې ځلې فردي وې، ځينو عربي مشرانو ته مې وويل چې د مشرانو يو کوچنی کنفرانس د جوړ کړي او وړانديز د پکې وکړي، چې د زندان د پنجرو شاته د ولسمشر صدام حسين پاتې کېدل شرم او عار دی.

دوهم: د امريکايي ادارې کبر او حماقت، ايران او په عراق کې يې د ننه لاسپوڅو ځينې سياستوال او پوځي مشران امريکايان د ته اړ کړل چې په عراق کې د روانو حقيقتونو مخ پټ کړي او سپينې مانۍ ته څه و نه وايي. زه پوره خبر وم چې ځينو عربي دولتونو تر يوه حده امريکايي اداره قانع کړې وه چې دغه سياسي او ډگريز پوځي مشران بدل کړي. بيا امريکايي ادارې ته يو څه حقيقتونه ور رسېدل او دريځ هم لږ لږ بدلېده. کله چې ايران او د ايران پيروان پر دې بدلونونو خبر شول، د وخت له لاسه ورکولو مخکې يې بېرته وکړه او

بریتانوي مشاور چې عربي يې هم ښه زده وه، ور غبرگه کړه: د صدام حسين په اړه خبرې نه شي کېدای، ځکه هغه له يوه شديد سړي سره دی (په خدا يې وويل)، په نورو چارو کې شونې ده. دغه څرگندونې به زه خپل دولت ته

پوښ

نو دغو خبرو اترو هېڅ گټه ونه کړه، ځکه امريکايي او بریتانوي پلاوي خپلو هېوادونو ته ستانه شول او هېڅ ځواب يې را نه کړ. دا ټولې خبرې اترې د ولسمشر له پوهې يا موافقې پرته د عربي منځگړيتوب منل و.

ولسمشر صدام حسين مې په دې وړانديزونو او په بېروت کې د عربي ملتپاله کفرانس د بنسټگر او د پخواني مشر دکتور خيرالدين حسيب په وړانديز خبر کړ، نو ده له امريکايانو او بریتانويانو سره هره داسې اړيکه رد کړه چې په زندان کې د قانوني قيادت له پولو بهر د عراق راتلونکي محدودوي او وې ويل: "که امريکايان جدي وي، نو دلته او هلته چلونو ته اړتيا نشته او نه پر دغه يا هغه اړخ را ټولېدل شته. مونږ ورسره يو. له مونږ سره اړيکه سخته نه ده، مونږ دا نه منو چې زمونږ رول ته د پاملرنه ونه شي. امريکايان د مقاومت د په ښه کولو لپاره هڅه کوي چې د گوند او پوځ مشران معلوم کړي."

فشار يې زيات کړ څو له ولسمشر صدام حسين څخه ځان خلاص کړي. دا چې دغو عربي دولتونو ته د عراق او ولسمشر صدام په حق کې د دريځ له امله ستونزې راولاړې نه کړو، نو نومونه يې د دې شدت تر ختمېدو پټوو. خو د شخصي وړانديزونو په اړوند، زه به د امريکا متحده ايالاتو يا بریتانوي حکومت له استازو سره د هرې ليدنې په تفصيلاتو خبرېدم. څو وړانديزونه وو چې د بېلگې په توگه په لاندې ډول يې لنډوو:

په ۲۰۰۵ ز کال کې يوه ورځ د امريکايي ادارې استازي او د ټوني بلېر استازي و غوښتل چې د بعث گوند له استازو سره په يوه عربي پلازمېنه کې تر عربي پالنې لاندې وگوري. په هماغې عربي پلازمېنې کې لومړنۍ ليدنه د بریتانيا د يوه سفير په شتون کې د ټوني بلېر له مشاور سره وشوه. د عربي دولت وړانديز په لاندې ډول و:

- د بعث له بېخه ايستلو د قانون لغوه کېدل.
- د فدرالي نظام د لغوه کولو او د پانگو د وېشلو د قانون تعديلول.
- د عراق يووالي ساتل.
- په عراق کې د سياسي فعاليت ازادي.
- د پخواني عراقي پوځ بيا را گرځول.
- د ټولو زندانيانو او بنديانو خوشي کول.
- د عراقي لوري غوښتنې داسې وې:
- لومړی شاته تگ.
- د عراقي پوځ او ټولو قانوني موسسو بېرته را گرځول.
- د بنديانو خوشي کول چې ولسمشر صدام حسين به هم پکې وي.
- په ۲۰۰۳ ز کال کې چې نيواک څه اجراءات برابر کړي او قوانين يې صادر کړي د ټولو ملغی.
- د خبرو اترو په هر ټکي کې ولسمشر صدام حسين ته ور تگ.

اوولسم خپرکی

ولسمشر او د محکمې تگلوری

په ۲۰۰۶ کال کې د ولسمشر صدام حسين او مدافع وکیلانو د لیدنې په ترڅ کې بناغلي رمزي کلارک نظر ورکړ، چې محاکمه له عراقه بهر ولېږدول شي او وې ویل: امریکایي ستره محکمه اوس د خپل حکومت پر ضد دعوي قبلوي، ان که هغه د امریکاله خاورې بهر هم شوې وي. اوس هم د امریکایي حکومت پر ضد څو دعوي شوي دي، نو وکیلان کولای شي چې د ولسمشر په گټه د امریکایي حکومت پر ضد خپله دعوا اقامه کړي، بناغلی طارق عزیز هم کولای شي چې داسې دعوه وکړي.

د طارق عزیز، عواد البندر او نورو ملگرو په اړه ولسمشر ویل، چې دوی داسې دعوي کولای شي، هر یوه ته چې دا دعوه گټوره ښکاري، زه یې مخنیوی نه کوم. خو شخصاً ځان ته یې نه غوښته او زیاته یې کړه: "ما له ځوانۍ نه تر اوسه پورې له چا څخه مهرباني نه ده غوښتې او نه یې غواړم، څو ځله د اعدام حکم را باندې وشو، ما ژوند نه دی غوښتی، اوس به یې څنگه غواړم چې عمر مې نږدې اویا کلونو ته رسېدلی دی. پوښتنه دلته را ولاړې چې د محاکمه کېدو نېټه د ۲۰۰۶، ۱۰، ۱۶ نېټه وه اوس ولې یوه میاشت یا لږ او زیاته وځنډېده". ولسمشر به پوښتل: عجیبه ده، د امریکایي محکمې د غبرگون لپاره کار څومره وخت نیسي. خو بناغلي رمزي کلارک ټینگار کاوه چې له هماغې نېټې وروسته دعوه وشي. د نورو وکیلانو نظر هم همدا و. ولسمشر وویل: "که مونږ نړیوالې محکمې ته لاړ شو، نو لکه د ولسمشر یو گلاسوي میلو سوویچ په څېر به مونږ هم څو کاله په څېړنو او محاکمه کې پاتې شو او له عراقه د بهر محکمې منل د تسلیمېدو او په تور د اقرار په مانا ده او پر دې اعتراف دی چې مونږ گناهکاران یو. زه باور لرم چې امریکایانو او داسې محکمې ته امان نشته او په ۲۰۰۶، ۱۰، ۱۶ به پرېکړه وکړي".

ولسمشر زیاته کړه:

صدام حسين | ۲۵۳

زه د استاد رمزي کلارک او د هغه د عزتمنو ملگرو وکیلانو په انسانیت او زما د ژوند د ژغورنې لپاره په ټولو هڅو خبر یم، خو زه یې په دې لاره ژغورل نه غواړم. الحمدلله خپله دنده مې پوره کړې ده. د دې پر ځای چې صدام د دښمن په لاس زر کاله ژوند وکړي دا به ښه وي چې د دښمن په لاس ووژل شي. همدا زما هیله ده. الله جل جلاله حسین رضي الله عنه په کربلا کې شهید کړ، دا چې دی مظلوم وفات شو، نو لا تر اوسه د میلیونونو وگړو په زړونو کې اوسېږي، د خلکو په زړونو کې مظلومان اوسي، ظالمان نه او حسین زمونږ نیکه دی. وکیل خافیر په یوه ناسته کې راته وویل، چې د حلبجه ښار د ناوړه پېښې په اړه به د ایران پر ضد دعوه وکړي، ما ورسره ونه منله او ورته و مې ویل؛ مونږ ته نیکونو را ښودلي چې له هېچا شکایت ونه کړو، ځکه زمونږ د نیکونو له عاداتو سره سم شکایت کول عیب گڼل کېږي. په همدې اساس مو دامیراث وړی دی. صدام حسین د هېچا د محاکمه کولو صفت نه لري، مخکې مې د صن خبرپاڼې محاکمه کول هم ونه منل، چې د جگړې د بندي په څېر یې زما حقوقو ته زیان رسولی و. زه باوري یم چې تاسې به د حلبجې اسناد لری، خو وروڼو زه په عراق کې زېږېدلی یم، په عراق کې ژوند کوم او په عراق کې به مې کېرم. زه له دې سره عادت شوی یم چې په خپل هېواد کې ژوند وکړم، ساه پکې واخلم او د ولس په منځ کې واوسم... او د محاکمې قضیه د عراق له نورو ټولو قضیو سره یوازې د مقاومت زړور اتلان پای ته رسولی شي او کومه عراقی نومي محکمه چې ده هغه د سیاسي حالاتو او بدلونونو تابع ده، امریکایي ولس هم فشار اچولی چې له عراقه په شاشي. نو زه له هېچا څخه مهرباني نه غواړم. نو ځکه عراقی محکمه او په عراق کې یې ښه گڼم څو ولس په حقیقت خبر شي، پر دې سربېره په محکمه باندې د مقاومت شدت هم اغېزه ښیندي.

"زه نه غواړم چې دغه محکمه د نړيوالې هغې ته ولېږدول شي، ځکه نړيواله محکمه د سياسي دريځ په بدلون سره نه بدلېږي او زه يې ځکه نه منم چې که نړيواله محکمه پرېکړه هم وکړي، نو عفو نه شي کولای. که په امريکا کې پرېکړه وشي، نو دا به جريمه را منځته کړي، د امريکايي ولس او نورو ولسونو په گټه به وي او امريکايي حاکم ته به ننگونه وي، چې په نړۍ به هم اغېز وښيني او امريکايي حاکم به پوه شي چې که يې حکم او سلوک غير قانوني وي، نو ولس به دی ونه مني او زه له دې څخه په تنگ کېرم چې د تاسې تگ او راتگ به تاسې ته پراخ خطرونه پېښ کړي.

"زه نه په دې محکمه کې اعتراف کوم او نه يې په تأسيس اعتراف کوم، کله چې قاضي جوحی راته وويل: ته صدام حسين يې، په ۱۹۳۷ ز کې پيدا شوی وي، د عراق د جمهوريت پخوانی رئيس وې او د منحل شوي وسله والو ځواکونو اعلیٰ سر قومندان وې او د انقلاب د منحل شوي قيادت د شورا رئيس وې... ما ورته وويل: زه صدام حسين د عراق د جمهور رئيس، د وسله والو ځواکونو اعلیٰ سر قومندان او د انقلاب د قيادت د شورا رئيس يم او لا تر اوسه په عراق کې اوسېرم. کله يې چې پوښتنه وکړه چې زما په فکر له حقوقو فارغ شوی يې؟ ما ځواب ورکړ: زه فکر کوم ته قاضي يې... او ورته مې وويل: اې د جوحی زويه، که د صدام په وخت کې قاضي شوی نه وې، نو پر الله قسم چې اوس به قاضي نه وې، ځکه که صدام حسين ستاسې لپاره حالات برابر کړي نه وای، نو د بزگرانو او نورو زامنو ته به د درس فرصت برابر نه و."

په یاد مې دي چې له جوحی سره د محکمې د لومړنی استماعيې وروسته ولسمشر پوښتنه را څخه وکړه چې ناسته تلویزیون او نورو رسنیو خپره کړې ده، ما ورته وويل، ځينې برخې يې خپرې شوې، د عربي ولس په روحیه يې ډېره اغېزه ښیندلې ده، ټولو ويل چا چې د ولسمشر صدام حسين محاکمه کول

غوښتل، هغوی د ولسمشر له لوري محاکمه کېدل او عربي ملت کلک ولاړ دی او سره له دې چې ډېر فشارونه پرې وشول، خو له خپل دريځ څخه نه اړې... ولسمشر وايي:

"دا محکمه غير قانوني او دستوري ده، د نيواک له لوري جوړه شوې ده، د دروغجن يرغل له لوري را وړاندې شوې، له نړيوال قانون، ارزښتونو او له عدالت څخه د بهر بريد د جريمې يوه ثمره ده". او وې ويل: "دا عدالت او قانون ته سپکاوی کوي، په اصل کې د نړيوال نظر د غولولو لپاره يوه ډرامه ده، دوی خو د قانون او عدالت خبره کوي، خو دوی ترې تر ټولو لرې دي. د جنيف تړون مې ولوست، په ځانگړي ډول د بنديانو په اړه. ځکه زه دا وایم چې د عراق د قانون او دستور او د جنيف د تړونونو د مخالفې محکمې د تشکیل په ضد څه تشکیل جوړ شي، ځکه د هر شي بنسټ چې باطل وي، نو هغه باطل دی..." بيا يې زياته کړه: "په باطلو پرېکړو، د نيواک تر چتر لاندې او د امريکايي واکمن په لاس يې محکمه تشکیل کړې ده. دا يعنې د قانوني ځواک غصبول دي او پر عراقي او نړيوال قانون يو ډول پراخ تېری دی. ځکه زه هيله درنه کوم چې دفاع مو قانوني، سياسي او رسنيزه وي."

کله چې قاضي د څېړنې په يوه ناسته کې له ولسمشر څخه پوښتنه وکړه، چې ملگري يې وايي چې امرونه ده صادرول، ولسمشر ځواب ورکړ: په ۱۹۶۶ ز کال کې زه د قيادت غړی وم او انقلاب مو پلان کړ. بيا درې مياشتې وروسته لکه د قيس د خيانت په څېر په خيانت سره بندي شوم. د څېړنې په وخت کې يو بندي کمزوری شوی و او پلان يې افشا کړی و. کله چې له ما څخه قاضي پوښتل، ما ورته وويل چې پلان زما و. قاضي وپوښتل: او ابو هيثم (احمد حسن البکر)؟ ما ځواب ورکړ چې زه له عبدالسلام عارف سره د ابو هيثم په اړيکه شکمن يم. له هغه مې بار پورته کړ. سړي په همداسې ځايونو کې معلومېږي."

او ولسمشر خبرې بشپړولې:

"مونږ د قرباني لپاره پيدا شوي يو، مشر بايد قرباني و زغمي، که بوش پر ما د اعدام حکم وکړي، زه يې له بوتونو سره هم نه برابروم. کله چې قاضي د اعدام پرېکړه لولي، نو دی بايد دا په ياد ولري چې زه يو پوځي سړی يم او بايد په مرمی وويشتل شم."

ولسمشر وپوښتل:

"ايا مدافع وکيلان کولای شي چې د مؤکل پيغام د هغه کورنی ته ورسوي؟ که د سره صليب له لارې وي، دا نو په دې مانا چې مونږ بنديان يو او بندي محاکمې ته نه ځي، خو که د دې خلاف وي، نو دا بيا دوه ژبي گڼل کېږي. زه دا پوښتنه کوم چې څارنوالان ولې په بغداد او د عراق په نورو سيمو کې د مذهبي فتني په پايله کې د لسگونو بلکې سلگونو کسانو د وژل کېدو په اړه نه خوځېږي؟

"له مونږ سره د محکمې له لوري په کارول شوي اسلوب او لاره، لکه د زندانيانو وېش يا د ټولو حاضرول يا د وکيلانو له لوري دننه کول مونږ نه يو وارخطا کړي. ما قاضي ته وويل چې لکه د قانوني اړخ په توگه د شرعې او خلاف په منځ کې گډوډي روا نه ده. ما ترې وغوښتل چې زما وضاحت ثابت کړي چې عراق د امريکايانو له لوري محکوم دی، کله چې پر ما په غوسه شو، ما ورته وويل چې پر ما غوسه مه کوه زه تر تا پورته يم. څوک چې شرف او غيرت لري، داسې ډرامه بيزه محکمه نه شي منلی.

"په نننۍ ناسته کې مې د ځينو وکيلانو ورونو په خبرو کې بدلون وليد، چې محکمه يې عادلانه وبلله. دا چې محکمه غير قانوني ده او زموږ له لوري هېڅ ډيپلوماټيکه وينا نه اورېدل کېږي، نو ځکه يې مونږ داسې گورو چې د استاد خليل موخه کول يې غوښتل، ځکه هغه ښه چلند نه ورسره کاوه. محکمې ته خبرې کول زموږ ښېگڼه گڼم، دوی غير قانوني دي. د لومړيتوبونو په بيه ښه چلند څورونکی وي او منفي پایلې لري. پر مونږ لازمه ده چې له ښه چلند څخه لومړيتوبونه لرې کړو. تاسې بايد له خپلو دريځونو را تپت نه شئ او د

محکمې د تېروتنو او اشتباهاتو له ځوابولو څخه کښته نه شئ، په ځانگړي ډول په اجرائيوي مسایلو کې او د قاضيانو د تعينولو او د سياسي او مذهبي بنسټونو په اړه بايد کمې ونه کړئ. دا په ياد ولرئ چې دا محکمه د فارسيزم په طريقه روانه ده."

دلته ولسمشر را څخه وغوښتل چې قاضي رزکار محمد ته يې سلامونه او منې ورسوم او خبر يې کړم چې ولسمشر يو شعر ورته ليکلی دی. لکه څرنگه چې ولسمشر ويل، رزکار چې کله له حقيقته خبر شو، نو بېرته وگرځېد. ولسمشر وکيلانو ته وويل:

"اې اتلانو تاسې زه غټ ښکاره کړم او ما تاسو. په تېره ناسته کې مو د دفاع شاهدان وليدل، له عراق او لارې څخه يې دفاع کوله، مونږ د صدام حسين دفاع نه غواړو. په وکيل د محکمې هجوم د حق په دفاع پورې تړلې هڅه ده، د باطل هجوم دی، چې په زرگونو کمزوري ټکي لري. د دوی هدف د اتلو وکيلانو په عدالت کې شک اچول و.

"هغوی چې په عراق حکومت کوي او د اعدام حکم نه کوي، دا يې د ځانونو لپاره دی، ځکه دوی غواړي چې دا ثابته کړي چې دوی د اعدام پر ضد دي، څو ځان ته هم لاره برابره کړي. پوښتنه دا ده: دغه محاکمه د څه لپاره؟ زما کمه هيله دا وه چې دوی به سپکه پرېکړه وکړي، ځکه دوی وليدل چې په دې قضيه کې د لوبې او چل ول ځای نشته، هر څه په چټکۍ پکې بربنډ شوي دي، دوی غواړي عوام وغولوي چې محکمه عادلانه ده او ځينې کسان ازادوي. له بلې خوا، هغو امريکايي چارواکو په بېرته د پرېکړې کول غوښتل، چې شونې ده په حکومت کې هم موجود وي.

"يوه لړۍ مخالفتونه يې هم وکړل، تاسې پوهېږئ چې پر مونږ قاضي يا محکمه پرېکړه نه کوي، بلکې امريکايان پرېکړه را باندې کوي. زه په همدې حقيقت قانع شوی يم. امريکا او صهيونيت پر مونږ پرېکړې کوي او زما پر ضد څو

لسگونه کاله وړاندې پرېکړه شوې وه. خو ما ته یوازې د ډېری کسانو نظر مهم دی او پر دې هم قانع یم چې زما په حق کې شوې پرېکړې مخکینی دي. "د دوی مخالفتونه چې د دفاع کمېټې ته نه درناوی یې څرگندوي، هغه په بې شرمۍ سره د استاد ډوبلیر په نېکتایي د دوی تبصره ده. دوی هڅه وکړه چې د هغه شخصیت کم کړي او سپکاوی ورته وکړي. قضا به په داسې حال کې څنگه پاکه وي چې د عدلیې وزیر د نیواک د حکومت یوه برخه وي".

ولسمشر زیاتوي: "پوښتونکی پوښتي، چې ولې یې د دجیل قضیه لومړی کړه، په ځانگړي ډول د دعوت گوند دومره قوي هم نه دی چې پر محکمه د خپله پرېکړه ومني. زه باوري یم چې دغه پرېکړه امریکایانو کړې ده. زما په نظر، محکمه دوی لارې لري؛ یا دا چې اقرار وکړي چې هېڅ پردې ته اړتیا نه لري او دوی به خپل ناوولي نیتونه تطبیق کړي، یا دا چې که یې د بلې پردې، پردې ته اړتیا درلوده، نو مرافعه محکمه دې د ۲۰۰۶، ۷، ۲۴ نېټې ته وځنډوي. مونږ باید پوه شو چې د محکمې له لوري د نرمۍ له ښکاره کولو پرته زمونږ تگ محکمه نوره هم دې ته هڅوي چې مونږ او وکیلانو ته ضرر ورسوي او هم یې وشړي، چې په ټولو کې گواښ او شړنه لومړی استاد خلیل ته متوجه ده، ځکه هر هغه وکیل چې د محکمې له لوري جوړ شوی سیوری خرابوي، نو د شړلو جزاء به ور کول کېږي".

په څو ناستو کې مدافع وکیلانو ته د ولسمشر لارښوونې

د محکمې په اړه ولسمشر ځینې ملاحظات څرگند کړل:

"زمونږ په مخ کې دوه حالتونه دي، یا به دفاع کوو او یا به نیوکه، خو زه وروستی حلاره ښه گڼم.

- دکتور نجیبه! تاسې وینا او څرگندولو ته اړ نه یاست، ځکه یو ماشوم لوی سړی نه شي بد او اواز کولای، بلکې سرچپه ده، زه هیله لرم چې تاسې د لوی عراق پر ولس د دغو ناپېژندل شویو کړنې ونه گڼئ. دوی ناپېژانده دي.

-زه ستاسې د تگ او بېرته راتگ له پیل څخه هغه څه اندازه کولای شم چې تاسې ترې دردېږئ او ښاغلی کلارک او ښاغلی ډوبلیر چې له څه شي څخه دردېږي، هغه هم اندازه کولای شم. تاسې په بشپړ ډول مجاهدین یاست.

-که مونږ داسې فرض کړو چې د محکمې بنسټ قانوني دی، خو د محکمې په ډرامتون کې چې دوی څه کوي، هغه باطل دي او د دوی غیر قانوني بنسټ ولس ته رسوا کوي.

-زه د محکمې د غیر قانوني والي په اړه د ښاغلي احمد بن بېلا پیغام تأییدوم، ځکه لازمه ده چې په دوامداره ډول همدا د حق چیغه تکرار شي او استاد خلیل په دې برخه کې کمی نه دی کړی.

-دکتور نجیب النعیمی اصلي عرب مبارز دی، څه چې وشول، هغه د ده عزت او شرف دی.

-علي حسن المجید ته فرصت ورکړی چې خپلې گواهي ته دلیلونه راوړي، ځکه دی اړتیا ورته لري.

-د نیولو امر باید عراقی قاضي وکړي او عراقی قوه یې پلی کړی او د نیولو امر له شپږ میاشتني زندان وروسته شوی دی.

-په محکمه کې امریکایي اړخ په پوره قوت شته او جمهوري او ډیموکراسي جریانونه ورسره په سیالی کې دي.

-استاد خلیله، الحمدلله زما زنداني وروڼه ستا شجاعت او دریځ ته حیران دي او ستا له دندې اداء کولو څخه ډاډه دي.

-د څارنوال کړنه ځوروونکې او نالایقه وه، داسې نه و لکه ادعا چې کوي، داسې وه لکه د شخصي دښمنۍ دنده چې یې اخیستې وي. که محکمه په دې لاره لاړه شي، دا نو په دې مانا چې محکمه د حکومت تر فشارونو لاندې روانه ده. کله چې ظلم له خپله حده زیات شي، نو انسان غچ اخیستو ته مجبوروي.

- مونږ داسې توقع نه لرو چې قاضي دې د دفاع د حق لپاره پر بنسټيزو حقوقو سترگې پټې کړي، خو کېدای شي پټې بې کړي يا يې هم پرې ورتې کړي چې دا به يې د پرېکړې په پايله اغېزه ولري.

- د محکمې د دې دريځ په اړه چې عربي او بهرني وکیلان نه مني او ځنډونې کوي، هيله لرم چې ستاسې دريځ بايد ډېر جدي او ټينگ وي.

- استاد رمزي، تاسو امريکا ته داسې اعلان وکړ چې شل سفارتونه او په ميليونونو ډالره يې نه شي کولای، د امريکايي ولس په مخ کې دې داسې انصاف وکړ، چې ټول چينلونه او رسنۍ يې نه شي کولای.

- انسان کار کوي، خو د رحمن رب له ارادې پرته څه نه شي کولای. ما هم په پوره ژورتيا او د مبارزې په طريقه کار وکړ او څه چې غواړم درته و يې وایم، هغه دا چې که هره پرېکړه را ووځي، نو يو دې هم نه گډوډېږي، تاسې لکه څرنگه چې مو خپلو هېوادونو ته کار کړی، همداسې مو عراق او صدام ته هم کار کړی دی. ځکه د عراق ولس او هغه وگړي چې د پرېکړې د صادرېدو په وخت کې ذهناً نشته، تاسې به يې را ټولوی، خو دې ته يې پام شي چې پرېکړه واکدارانو کړې او ولسونه له داسې ناوړو کارونو سره اړيکه نه لري... تاسې د اوس او راتلونکي لپاره کار کړی دی.

- په محکمه کې له څو کسه کارکوونکو پرته ټول زما اعدام غواړي. خو هغه کسان چې اعدام نه غواړي، هغوی پر ما مهرباني نه کوي، بلکې له عاقبتونو څخه يې وېرېږي.

- ستاسې پام را اړوم، چې د محکمې د ټاکلې دفاع د دفتر په لايحه کې لاتيني کلمې او عبارتونه دي.

- زه په دروغجن کردي شاهد سره وارخطا نه شوم. د ده وينا ته د دقت په ترڅ کې معلومه شوه چې هغه د اسرائيلو جاسوس دی.

کله چې تاسې له يوه بل زنداني څخه دفاع کوي، لکه له ما څخه مو چې دوه ځله کړې وه.

که مونږ له خپلې پرېکړې وگرځو، نو دوی به تورن او وکیلان به سپک کړي. د دجیل د خلکو لوی شمېر د دفاع شاهدان به د دجیل له ښاره دغه بار پورته کړي، ځکه ځينو يې اوازه ور بده کړې ده. دا د دجیل ښار په گټه ده چې وگړي يې د عراق د لارې په حق کې شاهدي ورکړي، نه د صدام حسين په حق کې.

- د شاته تگ غوښتنه وځنډوی، ځکه پر قاضي عبدالله العامري له ټولو لوړو ستر فشار دی.

- قاضي عبدالله العامري ته پرته له دې چې مونږ ووايو، درنه خبره يې وکړه، بوش ته د ده خبره د داسې پرېکړه کوونکي قاضي خبره وه چې دوی په داسې محکمه کې گمارلی چې هغه محکمه هم د دوی صنعت دی. دا خبره به بوش ته په ټاکنو کې ډېر زیان و رسوي، ځکه يې هم ورته وکړه. خو قاضي رزکار استعفا ورکړه او ځان يې خپلواک کړ، ځکه دی له پخوا پوهېده چې پرېکړه به د بل چا په لاس وي.

- مونږ ته پر استاد خليل د فشار کچه معلومه ده، ځکه مونږ وايو چې خپلې هغه خبرې چې دی يې غواړي، ملگرو ته د وکړي او مبارزه د ور پسې وکړي. - پرون مو و غوښتل چې محکمه په څرگند ډول هغه څه ته متوجه کړو چې پېښېدونکي دي، خو له لومړۍ شېبې هدف د ډېرو کسانو متوجه کول و څو د حق پټولو ته وینس وي.

- وکیلانو نوښت وکړ او يوه ښه ډله يې تشکيلوله.

- له تاسې سره زما د تړون پر اساس، زه به زما له لوري د وکیلې د دفاع کمېټې د شتون لپاره د دجیل د محکمې د قضیې له دوسې څخه د دفاع د دفتر لايحه ایستل وغواړم.

- که د دفاع کمېټه حاضر نه وي، نو له حاضرېدو څخه به يې ډېرې شکمنې پوښتنې را ولاړې کړي، ان له وخته به گټه پورته کړو، دلته پوښتنه داده چې: که د دفاع د کمېټې د وکیل په نه شتون کې محکمه پرېکړه وکړي؟ زما په باور حللازه يې داده چې د دفاع کمېټه په يوه قانوني مرکز اوږي او د دفاع بله کمېټه وټاکي، خو د دغې قضیې لپاره نه، بلکې د نورو قضیو لپاره.

- بله پوښتنه: که مونږ محکمې ته حاضر شو يا په زور سره حاضر کړای شو، نو ايا دفاع به کوو او که نه؟ کومه يوه څواکمنه ده چې دفاع مو لیکلې ولولو او که زموږ د احتجاج د يوې برخې په څېر هېڅ ويل ونه منو او داسې ثابت پاتې شو او ووايو چې مونږ ليکل شوې دفاع لرو. خو زموږ احتجاج د دې لپاره دی چې د قانوني دفاع غوښتنې نه منل کېږي، نو مونږ هم دفاع نه کوو او له محکمې بهر يې کوو.

- خوند نه را کوي چې د دغه مسخ شوي (العربي) له لوري چلېدونکې ناستې ته حاضر شم. د دغه قاضي په اړه چې مې څه معلومات درلودل، کله چې مې د هغو يادونه وکړه، زما هدف عراقي ته زيان رسول نه و، بلکې د ده په اړه مې ده ته هغه څه ور يادول چې دی پرې خبر نه و، چې يوه ورځ يې په څېړنه کې وويل: زه په بغداد کې د لسو مشهورو کورنيو له يوې کورنۍ څخه يم.

- د استاد طارق شاهدي مهمه ده، ځکه دی د خبرو اترو د هيئت غړی و او همدا راز له ده سره د کېمياوي وسلو په اړه معلومات هم شته او هغه کسان هم پېژني چې دغه وسلې يې وکارولې.

په دجيل کې څه وشول؟

د ٢٠٠٥، ١٢، ٥ نېټې د محکمې د ناستې په مداخله کې ولسمشر صدام حسين پوښتي:

• کله چې پر جمهور رئيس، ان پر هغه رئيس چې امريکايانو گمارلی وي ډزې وشي، ايا څېړنې نه کېږي؟ ايا امنيتي ارگانونه حق نه لري چې داسې پېښه وڅاري؟

• مسئول صدام حسين دی، کولای يې شوی چې د اعدام د پرېکړې پر نه څېړلو او نه تصديق يې امر کړی وای.

• هغه باغونه چې ډزې ترې وشوې او استملاک شول، څښتنانو ته يې بدله ورکړل شوه، وروسته يې له بدلې سره بېرته څښتنانو ته ورکړل شول.

• که تاسې او که امريکايان غواړی چې محاسبه وکړي، نو ما د دولت د رئيس په توگه خپل قانوني او دستوري صلاحيتونه کړي او مسئول يې يم.

• دغه لويه نوره بس کړی، که د صدام حسين غاړه غواړی، نو هغه د ستاسې وي.

له ولسمشر سره مې په يوه ځانگړې ليدنه کې هغه ته وويل چې ځينې امريکايان وايي چې د دجيل د قضیې تور يو بې ارزښته تور دی، د دومره غوغا مستحق نه و او کوم امريکايان چې دلته په زندان کې يا د محکمې د دېوالونو په منځ کې گورو هغوی د حقوقپوهان هم نه دي، بلکې افسران او د نورو رتبو کسان دي...

ولسمشر نظر پرې ورکړ او وې ويل:

"کله چې د ډبليو بوش حکومت، صفوي لاسپوڅي او د عراق د ننه او بهر مرستندويان ناکام شول، د عراقي اتمي وسلو د حقيقت په جعلي کولو کې له ترهگرۍ سره د عراق په تړلو کې ناکام شول، نو دغه محکمه يې جوړه کړه او د زنگ وهليو تورو په اړه څېړنې کوي. بيا يې داسې حقوقپوهان را وستل چې بلکل له دغې عزتمنې دندې سره نا اشنا وو. دغه کار يې د نفساني غوښتنو يا د رټل شوي شيطان د غوښتنو لپاره وکړ يا يې د دندې لوړه ماته کړه. خو په

دوی کې عزت من سړي هم وو، د قضا په دنده کې یې انصاف کاوه او د حق مرسته یې کوله چې په سر کې یې زړور او امانت ساتونکی استاد رزکار محمد امین او قاضي عبد الله العامري وو. د دوی په څېر د حق په اړخ کې د قانون سړي وو، زړور وکیلان، د حق د بریالي کولو لپاره له خپلو سرونو او ارواوو تېر شول، سره له دې چې په لارو کې یې ډېر خطرونه وو، مونږ هم له وړاندې ورسره اړیکه نه درلوده، خو د دوی تکړه والي دوی دغه زړور دریځ ته مجبوره کړل. په هر حال د یرغلگرو او لاسپوڅو له هڅې وروسته د دجیل قضیې په نومولو حقیقتونه خراب شول، مونږ دا پوښتنه کوو چې دغه قضیه څه شی ده چې صدام حسین او ملگري یې پرې محاکمه کېږي او هغه کسان پرې محاکمه کېږي چې دوی راوړي دي او د صدام حسین لوی مرستیالان یې نومولي دي، خو په حقیقت کې هغوی کارکوونکي، د پیلیزو مدارسو معلمان او د بزرگانو د ټولنو خلک دي...

"په هماغه وخت کې عراق د خمیني د هیلو په وړاندې له ختیځې دروازې څخه دفاع کوله. پر مونږ لازمه وه چې د ولس له لوري مو له پوځي جبهې سره مرسته کېږي وای، دېوال مو جگ کړی وای او ژوند ته مو ادامه ورکړې وای. هغه باید زمونږ د ولس حال لیدلی وای، زمونږ ښارونه، کلي او بانډې یې لیدلې وای. دا ځل مو د فارس (دجیل) قضاء لیدله. کله چې کاروان ورسېد، په قضاء کې عراقیانو په تود او عزت من ډول هرکلی وکړ، دوی عزت پېژانده، حالت یې د عراق د نورو ښارونو او بانډو د حالت په څېر و. "د قضاء وگړو زمونږ د عزت لپاره هڅې کولې. ځینې مېرمنې مونږ ته زمونږ د حال احوال پوښتنې لپاره راغلې. څومره چې زما په یاد دي، زه په درېیم یا څلورم موټر کې ور پسې وم.

"له لیدنې وروسته د کاروان د تگ په وخت کې مونږ له مرکزي سړک څخه تېرېدو، یوه ډلگۍ د ایران لاسپوڅي مجرمان را ولاړ شول او پر کاروان یې

ډزې وکړې. ډزې د سړک د کین لوري باغونو څخه وشوې، د کاروان ځینې موټر ولگېدل او زیاتره ډزې یې پر هغه موټر وشوې چې د پنجې نښه پرې شوې وه. د ځانگړي ملاتړ څو کسان شهیدان شول، چې ځینې یې د دولت رئیس ته تر ټولو نږدې او ځینې یې بیا په دوهم قدم کې وو. د هلیکوپټر الوتکو په هماغو باغونو کې د مجرمانو ځایونه په نښه کړل، بېلې وسلې وکارول شوې چې ماشین دارې هم پکې وې. په هغې پېښه کې مو ځینې پیلوټان هم له لاسه ورکړل. دا خو طبیعي ده چې د ملاتړ کسانو به د جنایتکارانو پر ضد ژر غبرگون کاوه، هغوی د گڼو باغونو لوري ته وتښتېدل او د سیمې وگړو ته هم خطر شول. دلته د دجیل د وگړو غیورو کسانو مټې رابډ وهلې او د ملاتړ له لښکر سره یې مرسته وکړه او څو تنه مجرمین یې ووژل چې د سید کر بلايي په نوم یو مجرم هم پکې و، چې د ترور د عملیاتو مشر او پلانونکی و. نوموړی کس ایرانی و، عراقی نه و.

د دجیل عامو وگړو او مشرانو له مونږ څخه بښنه و غوښته او خپل تأسف یې وښود. زما لیدنه هم بشپړه شوه او بغداد ته راغلم. بیا د پېښې په څېړلو او د مجرمینو په څارلو پسې دولتي ارگانونه راولاړ شول. دغه جنایتي کار د داخلي جبهې د برابرېدو لپاره خطرناک گواښ تشکیلولی شوی. زمونږ له مداخلې پرته قضایي ارگانونو په څېړنو او محاکمه کې خپل رول ولوباوه او دا خو طبیعي وه چې د جنایتکارانو په حق کې پرېکړه وشي، خو بیا مو هم ډېر وېښل. له همدې امله د پرېکړې خاوند ځانگړي لوري له قانون او دستور سره سم د باغونو د استملاک پرېکړه وکړه، ځکه د ښار او مرکزي سړک امنیت ته گواښ و. څښتنانو ته یې بدله ورکړه، چې له څه مودې وروسته یې زراعتي او استوگنیزې ځمکې ورکړې. بیا ور پسې د ځمکو څښتنانو ته استملاک شوې ځمکې هم ورکړل شوې.

"او د مجرمينو کورنۍ همداسې کورونو ته يووړل شوې چې امنيت يې خوندي و. دغه کار مو د دوی د گټې لپاره وکړ، چې څوک غیچ ترې وانخلي. دوی بشپړه ازادې درلوده او سامان الات يې ساتل شوي وو، خو هغه کسان چې د دغې قضیې په اړه وايي چې په دې کې د ځينو عراقي مېرمنو بې عزتي وشوه، مونږ وايو چې دا خبرې زموږ د لارې د بدنامولو لپاره کېږي، ټول خلک پوهېږي چې که کومه عراقي مېرمنه ځورول شوې وي تر هغه صدام حسين وېده کېدای نه شي څو چې مرسته يې ورسره کړې نه وي.

"هغه پېښه داسې وه. که دغه ادعا رښتینې وای، نو د قضیې اصلي دوسیه به يې راوړې وای، چې د مجرمينو اعترافات او لاسليکونه پکې وو، چې پلان د دوی و او تر شا يې ايران ولاړ و. داسې چې په عراقي قانون او دستور کې دغه سپک او بې غیرته منع شوی کار د دعوت گوند کړی دی. دغه گوند ته د نیواک د حکومت د رئیس نسبت هم کېږي، ان دغه خبر مخکې له دې چې د عراق راډیوگانې يې اعلان کړي، ايران اعلان کړ.

"خو د دوی په خوله تورنو (یعنې زندانیانو) او د دفاع د کمېټې وکیلانو چې د قضیې د اصلي دوسې غوښتنه کوله، نو له پوره کولو څخه دوی عاجزه دي. دوی ته معلومه ده چې زندانیانو او وکیلانو ته د مرگ گواښ وشو. د مدعیانو او د هغوی تر شا یرغلگر او لاسپوڅي يې پوهېږي چې د قضیې دوسیه چېرته ده. دا هغه قضیه ده چې صدام حسين او ملگري يې پرې محاکمه کېږي."

اتلسم څپرکی

په خبرو اترو کې د ولسمشر چانې وهل

ځپل ولس او مجاهدو وسله والو ځواکونو ته بلنه ورکوم چې د تېري کوونکو دولتونو د حکومتونو او ولسونو ترمنځ توپیر وکړي.

او پر دې اساس له سترگو ږندوونکو کینو او حسد څخه لرې په حکمت او څیرکې سره کار وکړي.

(صدام حسين په زندان کې)

د ۲۰۰۶ ز کال د اکتوبر د میاشتې په لومړیو کې مې له ولسمشر صدام حسين څخه وپوښتل چې که امریکایانو هڅه کړې وي چې چانې ورسره ووهي، ده ځواب راكړ:

"زما له نیولو لس ورځې وروسته یو امریکایي جنرال راغی، زما په گومان د زندان له جنرالانو څخه و، یو مصری ژباړن هم ورسره و او په لاس کې يې یوه پاڼه وه. جنرال راته وویل: صدامه یو اخرنی فرصت هم لرې، یا د ناپلیون غوندې شه او یا د موسولیني غوندې... راپورته شوم او ژباړن مې په لاس ووايه او ورته ومې ویل: څه له بادار سره د لار شه، زه به یوازې صدام حسين یم، ولس به د عراق د ازادۍ خپلولو ته راوبولم. د جنرال هدف دا و چې زه له ولس څخه وغواړم چې مقاومت و دروي... خو ما نه منله دوی دې ذلیله شي...

"تورې خبرې اترې لکه د بوش بې ځایه لیدنه، یا هغه چې مصري خبرپاڼې را اخیستې وې، چې استاد خلیل راته راوړه، چې گواکې زما او د رامزفېلک ترمنځ خبرې اترې وشوې، نو والله هېڅ چا هم خبرې نه دي راسره کړې... دوی هڅه کوي چې زما رول ځنډې ته کړي یا يې بېخي ختم کړي، له ولس څخه مې گوښه کړي. دوی فکر کوي چې په دې طریقې سره به وتوانېږي چې زما په دریځ کې بدلون راولي. دوی خیال کوونکي دي. زموږ دریځ په ښکاره

مؤنبر تاريخ لرو. که برياليتوب او توفيق و، نو د الله له لوري دی او که تېروتنه وه، نو هغه زما ده او له الله پرته بل هر څوک تېروخي. ولس ته چې زه کوم څه ورکولی شم، هغه همدا ثبات او ټينگ پاتې کېدل دي.

خو د دوی او طه ياسين رمضان او عبد حمود ترمنځ چې د خبرو اترو په اړه وېل کېږي، زه وایم چې دا امریکایان څېړونکي دي، په هره لاره چې وي غواړي اعتراف ترلاسه کړي او له سياسي پرېکړې سره هېڅ اړیکه نه لري، دوی له ما سره او یا له ما پرته له بل چا سره د خبرو اترو په مانا خبرې اترې نه دي کړې، دوی غواړي چې مؤنبر لټ کړي، خو زه وایم چې مؤنبر عزم به ونه ټنګوي او دوی باید زموږ دروازه وټکوي چې له عراقه وتېسي".

دلته د ولسمشر، رمزي کلارک ته پام شو او په ټوکه يې وويل:

"باغلی رمزي، لکه چې بوش د نړۍ او د عراق په نیولو سره د سرېنبو په ډنډه کې له نښتو څخه وساتلئ، په حقیقت کې يې له نورو څخه خپل هېواد ته ډېر زیان ورساوه. کېدای شي مؤنبر ته به لیکل شوي وي چې د بوش د وړتیا د معلومولو لپاره بوش یو ځل بیا تجربه کړو... ایا د جمهوري پالو اصلي کسانو او رئیس، بېړۍ په خپل حال پرېښې ده، خو له یوه څنګ سره وموښل شي او ماته شي؟ عراق خو امریکا تجربه کړې ده او خطر يې هم تجربه کړی دی، تاسې په نړۍ کې یوازې له امریکایي ادارې څخه وېرېږئ، خو مؤنبر بیا له امریکا څخه نه وېرېږو.

"استاد رمزي هغه څوک دی چې واقعاً زما هېواد ته په ښه سترګه گوري، زه هم په نرمۍ چلند ورسره کوم، کله چې زما هېواد ته په ناوړه نظر گوري، نو زه په شدت ورسره چلېږم، خو که دښمن راسره شدید شي، نو بیا زه ډېر سختي کوونکی یم. خو له متقابل انسانیت څخه ورهاخوا کولای شي چې زما یو لږ حقوق هم واخلي. دوی د صدام حالت پېژندلی او پوه شوي چې د عراق امنیت د سړیو له لوري راتلی شي او زه مې هم ژوند نه گرانوم".

بنسټونو ثابت او ولاړ دی. دا چې ویل کېږي چې له ځینو سره خبرې روانې دي، نو مؤنبر نه چاته واک ورکړی و چې زموږ په استازیتوب له چا سره وغږېږي او نه به یې ورکړو، مؤنبر ورته معلوم یو، له دوی سره یو، زه له دښمن څخه یوازې یو شی غواړم، هغه دا چې د ولسونو د لارې ټاکلو د حق درناوی وکړي. مؤنبر ولس ټاکلي یو او د الله په مرسته هېڅکله به ولس ونه شرموو. نو مؤنبر وایو چې قیادت له دوی سره شته او قاید هم ورسره دی، که له مؤنبر سره خبرې نه غواړي، نو بیا د غږېږي. مؤنبر کوم شخصي هدف نه لرو... مؤنبر اوس په چوکۍ او له چوکۍ بهر یو، مرگ او ژوند راته یو شی دي. ټولو ته به مرگ راځي... نو پرېږده چې ټولې دروازې وټکوي، کله چې عاجز شي، سمې دروازې به و پېژني، هغه دروازې چې دوی یې باید وټکوي "کله چې د موریو لوگی او لوخړې پورته شي، نو سهار نږدې وي".

"زه له زندانه بهر د گوند رهبري او پوځي رهبرۍ ته وایم، پام کوی چې له دښمن سره خبرې اترې ونه کړی. ستاسې گوزارونو د دښمن اعصاب گډوډ کړي دي. دښمن د دغو رهبريو د تشخیصولو په هدف کونښنبونه کوي خو په اسانۍ سره يې په نښه کړي. که له چا سره د خبرو اترو لپاره امریکایانو اړیکه نیولې وي، دوی باید ورته ووايي چې هم رهبري او هم يې مشر له تاسې سره دی، له هغوی سره خبرې وکړی. مؤنبر وایو چې که په پټه يې غواړي، ممانعت نشته، که يې په ښکاره غواړي، نو خبره دوی ته ورگرځي. خو دا چې مؤنبر به د خبرواترو لپاره د دوی دروازې ور ټکوو، دا کار زموږ دريځ کمزوری کوي. دا ناشونې ده او هېڅکله به ونه شي.

"څوک که سوله ییزه حللاره غواړي، نو سمه دروازه د وټکوي او و د وایي چې خبرې اترې غواړو. په عراق کې سوله ییزه حللاره د امریکایانو لپاره تر ټولو اسانه لاره ده، سره له دې چې عراقیان "انعطاف نا پذیره" دي خو بیا هم "انعطاف پذیري" لري.

دلته ولسمشر د ډېرو شيانو په اړه وغږېد او زمونږ ترمنځ د بڼې فضاء جوړولو لپاره يې يو څه ټوکې هم وکړې، وې ويل:

"د (٢٠٠٦، ١، ١) اتلانو يو راکټ را وويشت او په بحيره (بحيرة النور) کې ولگېد، يوه امريکايي را منډه کړه او غوښتل يې چې زما د خوندي کولو لپاره ما د ننه بوځي! ما ورسره نه منله او ورته ويل چې ما پرېږدئ چې د اتلانو ډزې واورم... ملگرو ته مې وويل چې مونږ به هغه وخت وځو چې پسرلی باراني شي. فکر کوم مونږ په راتلو (زېږېدو) کې وروسته شوي يو، مونږ بايد سل کاله وړاندې راغلي وای.

ما عراقيان داسې نه دي عادت کړي چې نن يوه خبره ورته وکړم، سبا بله. مونږ وايو، څوک چې په خپل حق ټينگار کوي، قانوني لاره ور وښيي او له هغه وروسته قاطع و اوسی."

د امريکايانو او روسانو په اړه خبرې

دلته ولسمشر، استاد رمزي کلارک ته پام وکړ او د امريکايي ټاکنو په اړه يې ورته وويل:

"زما په فکر ډيموکراتان که له عربو مرسته ونه غواړي د ژغورنې لارې ته رسېدلی شي، ځکه عرب پر دې قانع دي چې که بد هم وي خو د صدام حسين عراق تر ازاد عراق ښه دی. خو عرب دغه رایه تر هغه وخته پورې نه شي ښکاره کولای چې له امريکايانو څخه يې نه وي اورېدلي، که په ټاکنو کې ډيموکراتان ډېری شول، نو دوی به ژر د بوش د گوښه کېدو نظر ورکړي او بوش نور نه ژغورل کېږي، ځکه په امريکا او بهر کې يې اوازه ختمه شوې ده. زه تاسې ته وایم چې امريکا مخکې دا نه خوښول چې له هغو اسرائيلو ملاتړ وکړي، چې د امريکا پر ځای جگړې کوي، خو اوس ډېره ناخوښه ده، ځکه اوس خپله جنګېږي، په هر ځای کې عراقيان او مسلمانان وژني. ولس ته يې اعلان کړی و چې په عراق يرغل د کېمياوي وسلو له امله دی. خو تر

اوسه يې لا خپل ولس او نړيوالې ټولنې ته دروغ ويلې دي، پر دوی لازمه ده چې يا حکومت نسکور کړي او يا د په نيمه ورځ کې ويده شي. دوی اوس په عراق کې نښتي دي او حالت يې وايي چې "چا چې په دام کې اچولي يو، هغه د مونږ خلاص کړي"... دوی فشار راوړي چې ما په ډېرو تگلارو گوښه کړي، خو بدلون وکړم، خو "په دې کې د صدام حسين عيب نه دی چې حالاتو بدل کړي؟"... د زندان يوه مسئول جنرال ته مې وويل: پاتې شی او د دروازو مخې ته گرځی را گرځی، خو په پای کې به حقيقي دروازه وپېژنی. والله داسې ښکاري چې ډلې (امريکايانو) بې غيږتي وکړه. له امريکايانو څخه خو عراقي جنگيالي او عراقي ماشوم هم ډېر کلک دي. استاد رمزي کلارک، که له امريکايي ولس سره د خبرو مجال درته پيدا شو، نو ورته ووايه چې صدام حسين که د خپل ولس او امت پر ځای خپل سر هم وبايلي، نو د مهرباني غوښتلو دريځ به خپل نه کړي."

ولسمشر په خبرو کې بلې موضوع ته ولاړ او وې ويل:

"په عمومي ډول لوی غربي دولتونه او په نړۍ کې ټول لوی دولتونه لکه چين او روسيه په يوه هېواد کې هم د يووالي او پرمختګ شعار نه غواړي او نه غواړي چې نفت ولري او ارام وي، دغه هېواد که ايران وي او که کوم بل وي. خو دوی د فلسطين له قضیې سره د حساسيت له امله له عربو سره ډېر تشدد کوي، خو له ايران سره بيا دغسې حساسيت نه لري. زه وایم که لوی دولتونه غواړي چې د نورو جنگونو مخه ونيسي نو بايد ځواک ونه کاروي او يوازې اشاره ورته وکړي. خو که يې ورښکاره کړي او د غوښتنې وړ پایلې ونه لري، نو دا به لوی مصيبت وي.

"د خبرپاڼو په اړه، هغو خبرپاڼو ته وایم چې لږ لږ به ما ته را رسېدلې، دوی ډېرې واقع کېدونکې پېښې را لوڅوي، په ځانگړي ډول اوس د عراقي قبيلو خوځښت، ان زه لا خبر نه يم چې څه روان دي.

د استاد رمزي کلارک د هغې خبرې په غبرگون کې به ووايم چې وايي امريکايي حکومت چې په عراق کې هر څه غوښتل، ترلاسه يې کړل. هو داسې خو ده، د لاسپوڅي حکومت په برکت به په راتلونکي کال کې ۲۰۰ ميليارده ډالره گټه تر لاسه کړي، چې د دغې شمېرې اعلان ډېر اړين دی او د عراق له نفتو به په لويه کچه گټه واخلي، خو ډېره گټه د امريکايي حکومت ائتلافي شرکتونه اخلي او زيان يې امريکايي ولس گوري. د نړۍ په مخکې يې زيان وکړ او د ځواک کسان يې زيانمن کړل. مونږ حقيقتونه د وېرې له امله نه وايو او نه يې د دې رغبت له امله وايو چې امريکايي ولس د مونږ سره مرسته وکړي چې له زندانه ووځو، بلکې د حقيقت لپاره يې وايو. د عراق حکومت او ولس يوه ورځ هم د امريکا پر ضد نه و، تاسې زمونږ لاره او سياسي عقیده پېژنئ. په جگړه کې د امريکايي ولس لپاره گټه نشته، بلکې تاوان يې دی. يوه ورځ به دا برېښي چې د دوی حکومت د ځمکې د ولسونو په حق کې څومره جرمونه کړي دي، چې په هغو ولسونو کې به عراق هم وي. دا زما اخلاقي مسئوليت و چې امريکايي ولس ته مې وويل او په يوه پيغام کې مې وپوښتل، چې ايا امريکايي ولس خبر نه دی چې په عراق کې خطرناکې وسلې نشته، که خبرېدلې نشي او که نه غواړي خبر شي. همداراز مې د عراق او ترهگرۍ ترمنځ د اړيکې نه شتون ته هم اشاره وکړه. ما ورته وويل: حکومت مو په داسې دريځ کې نښلولي ياست چې ستاسې گټه پکې نشته، او ورته و مې ويل چې که تاسې غواړئ او په خپلو غوښتنو کې قاطع و اوسئ، دغه دريځ سمولای شی، هلته به مو ټول انسانيت ژغورلی وي، چې عراق هم پکې دی".

ولسمشر امريکايي ولسونو ته وايي:

"يو مهم ټکی را سره و، غوښتل مې په پيغام پورې يې وتړم، خو نه غواړم چې اوږد شي او هغه په ټوله سيمه کې «سوله» ده. د ۱۹۹۰ ز کال د پسرلي د

وروستی مياشتې په پای او د چنگاښ په پيلېدو کې د امريکايي مشرانو د ناستې يوه پلاوي را سره وليدل، چې د پلاوي مشري «سناتور باب ډول» کوله. زه په موصل کې وم، دوی مې په ځانگړې الوتکه کې هلته را وغوښتل. له دوی سره مې وليدل او ورته و مې ويل چې د منځني ختيځ سيمه به نړۍ ته د پيليزې په توگه له اتمې وسلو څخه پاکوو، متحده ايالات به په دې کې فعال رول لوبوي. هلته عراق له دوی سره مرور و، پر ايران بريالی شوی و او له متحده ايالاتو سره مو هېڅ ډول ستونزه نه درلوده. کله چې ولسمشر حسني مبارک را سره وليدل، ما ورته وويل چې د عراق او مصر په استازيتوب د وغږېږي، کله چې مې ورته وويل چې غواړو د منځني ختيځ سيمه چې اسرائيل هم پکې دي، له اتمې وسلو څخه په بشپړ ډول پاکه وي، حيران شو او وې ويل: دا ته وايي؟ ما ورته وويل: چې ته زمونږ په استازيتوب خبرې کولای شي. په همدې مفرداتو مې د امريکا سفارت ته هم پيغام واستاوه. سناتور ته مې څرگنده کړه چې دا بايد وڅېړل شي او ترې و مې پوښتل: که يو ترهگر را ولاړ شي او اتمې وسله په موټر کې ځای پر ځای کړي او په واشنگټن کې يې والوزوي، تاسې به څه وکړئ؟ او نصيحت مې ورته وکړ چې امريکا د پر فلسطيني ډلو فشار ودروي، په داسې حال کې چې د عربو پر ضد له اسرائيلو سره مرسته کوي او ورته و مې ويل چې که اسرائيلو مونږ وويستو، نو مونږ به يې هم وولو. خبرې مې ښکاره وې، ورته و مې ويل: سره له دې چې مونږ سيمه له اتمې وسلو څخه پاکه غواړو، خو عربان د دښمن د وسلو په څېر د وسلو لرلو حق لري. ځينو زمونږ خبرې اسرائيلو ته گواښ وگڼلې. دا خبرې له جگړې يعنې کوپټ ته له ننوتلو څخه مخکې وې. د اتمې وسلو د موضوع له راښکارېدو مخکې وې. صدام حسين د ځان او نورو لپاره تلپاتې سوله غوښته، صدام حسين د وسلو راټولونکو له غوښتونکو څخه نه و. خو مونږ هلته هم قانع وو او اوس هم قانع يو چې عراق بايد تل ځواکمن وي. له

ایران سره پولې یې لازمي چې وینس وي. مونږ تر عربو له ایران سره اوږده پوله لرو، نو که عراق کمزوری شي، و به خوړل شي...

"والله، له ۱۹۵۹ ز کال څخه موضوعات پر صدام حسين واکمن وو. هلته واک د شعوبیت (د عربو لوړ نه گڼلو) په لاس کې و او د ایران د دغه ناوړه انگار له امله همدا حقیقت واقع و، خو شعوبیت له لرې یې غیرتې ده چې وژل کېږي. "کله چې وضعیت پر مونږ مسلط و، زه نه ترې په تنگېدم، ځکه زه یوه ورځ هم په لقبونو کې بوخت شوی نه یم او ما ته هېڅ ارزښت نه لري. کله چې مې د "رئیس" لقب خپل کړ، دامې د خان لپاره نه و، بلکې د ولس د هغې ارادې په خاطر و چې زه یې نیولی وم. الحمد لله مونږ د شهرت پروا نه لرو، زموږ ولس مونږ ته زموږ په ژوند کې تر ټولو ډېره ژوندی او فعاله برخه راکړې ده او د قربانۍ او زړورتیا په اړه که وغږېږو، عیب دی، خو کله نا کله واکمن باید ثابتې کړي چې زړور دی. دلته په بشپړه زړورتیا سره وایم چې د بندیز په وخت کې چې مونږ کومې لاسته راوړنې لرلې، زموږ د پنځه دېرش کلونو له کارونو سره برابرې دي.

"اوس پوښتنه کوم چې دغه امریکایي سناتور ولې نه راځي او له طارق عزیز سره نه مخامخ کېږي چې په ټولو کارونو خبر شي".

ولسمشر مې د روسي ډیپلوماتانو له تښتولو څخه خبر کړ، ده وویل:

"زه فکر کوم امریکایانو به تښتولي وي او د دې لپاره به یې تښتولي وي چې له عراقه کډه وکړي، خو ونه وایي چې عراق له وسلو پاک دی او په عراق کې د امریکایانو په رښتینې وضع او د دروغو په ادعاگانو خبر نه شي.

"مونږ نه غواړو چې امریکا د د پانې پرانگ وي او که پر ځمکه زمری هم وي، نه ترې وېرېږو او نه غواړو چې ظلم وکړي، بلکې د حق لپاره یې غواړو. دوی ته په ځمکه کې یو فرصت و. که افغانستان ته په ننوتو یې بسنه کړې وای او ویلي یې وای چې دلته درېږو، ځکه څه چې مو غوښتل هغه مو ترلاسه

کړل، نو دا به تر دې ډېر ورته ښه وای چې ځواکونه یې هلاک شي او خان د سربښو په دغه ډنډه کې ونښلوي. که امریکا د صدام ژوندي پاتې کېدو ته اړتیا نه لرلې، نو مخکې به یې پرېکړه کړې وای. خو د ایران د گواښلو لپاره، په صدام سره د داخلي توازن ساتلو لپاره، او د عراقی مقاومت د غبرگونونو لپاره یې ژوندی ساتي. کله چې یې جنرالان د مقاومت له لوري ونیول شي، نو صدام به ډېره گران بیه پانې وي.

"خو بوش غواړي چې وخت ترلاسه کړي، چې په ترڅ کې به یې امریکایي ولس ته گواښ وکړي، خو په حقیقت کې هغه په یوه لوی مصیبت کې اخته دی. څه موده وړاندې ملگري د بوش له بې باوره کېدو راته وغږېدل، ما ورته وویل: مونږ ټول غواړو چې امریکایي ولس حقیقتونه وپېژني او هلته به وایو چې پای ته ورسېدل. اوس موضوع په وخت پورې اړه لري. خو رئیس چې دواک په دوهمه مرحله کې لوېږي، بیا یې ژغورل ناشوني دي... په پای کې به حق بریالی کېږي او بریا به یوازې د عراقی ولس نه وي، بلکې هغه امریکایي ولس او نور چې جنگ ته نه! ویونکي دي، هم به بریالي وي. دلته غواړم قاضي (صادق علي) ته ووايم، اې قاضي، زه دا خوښوم چې په مخ کې یې ودرېږئ او وواياست چې دغه کار غلط دی. امریکا یو متجاوز دولت دی، له عراق څخه به یې باسو او دوی به خوړتیا مومي..."

واشنگټن ته پیغام

د ولسمشر صدام حسین او د دفاع د کمېټې تر منځ چې کومې لیدنې کېدلې په دوو لیدنو وېشل کېدای شي؛ یو له وکیلانو سره عامې لیدنې وې او بل ځانگړې لیدنې وې، چې ولسمشر به له امریکایي اړخه غوښتل او د دفاع د کمېټې له رئیس سره به ځانگړې وې.

په ۲۰۰۷.۸.۷ ز د دفاع ډلې په عمان کې د ملکې علیا له نړیوال هوايي ډگر څخه د بغداد د نړیوال هوايي ډگر په لوري مخه کړه او د دفاع د کمېټې ډله

له ولسمشر سره د لیدو لپاره د تل په څېر ځانگړې ځای ته لاره، چې د هوايي ډگر سوېل ته د ځانگړې جمهوري ساتونکو په یوه پوځي ځای (رضوانیه سیمه) کې و، چې اوس د سمندري ځواکونو ځانگړې فرقه پکې ده او د قیادت غړي هم پکې بندیان دي. ولسمشر صدام حسین په امریکایي موټرو کې راوړسېد، په دروغو یې پر یوه د سره صلیب (امبولانس) تپاڼه لگولې وه، بیا امریکایي مشر د دفاع له ډلې وغوښتل چې د لیدنې ځای ته دې نه د ننه کيږي او وې ویل چې ولسمشر یوازې د کمېټې له رئیس او د کمېټې له غړي بناغلي رمزي کلارک سره لیدل غواړي. زمونږ له ننوتلو وروسته یې زمونږ تود هرکلی وکړ، مونږ ورڅخه وغوښتل چې د ډلې غړو ته د ننوتو او پر ده د سلام اجازه ورکړي. بیا وروسته هغوی ووتل، زه او بناغلی کلارک پاتې شوو. ولسمشر فکر کاوه چې زه په انګلیسي بڼه پوهیږم او بناغلي کلارک هم بڼه ژباړن ته اړتیا لرله.

ولسمشر غوښتل چې موضوع د رسنیزو شننو او د مغرضینو له چوکاټ څخه بهر پاتې شي او د بناغلي کلارک له لارې امریکایي حکومت ته ځانگړې څرگندوونکې غږیز پیغام ور ولېږي، له ما او بناغلي کلارک پرته د بل چا خبرول یې نه غوښتل، خو دا چې د ژباړې له امله یوه ژباړن ته اړ شوو، نو مجبوره شوو چې یو عرب ملگری هم راولو چې د ولسمشر او کلارک ترمنځ خبرې وژباړي، ولسمشر هم امریکایي ولس ته په پیغام بسنه وکړه، کلارک ته یې اجازه ورکړه چې هر څنګه کولای شي هماغسې یې د امریکایي ولس ته ورسوي. هغه که په متحده ایالاتو کې په چیلونو کې د خپرېدو له لارې وي او که له امریکا بهر د عربي چینل له لارې وي. بناغلي کلارک ته یې وویل:

"زه امریکایي ولس ته یو کتبي پیغام لرم، هغه یو اوږد پیغام دی، ستاسې هلو ځلو ته مې هم اشاره پکې کړې ده، دې ته مې هم اشاره پکې کړې ده چې د دغه پیغام په رسولو مې ځکه بناغلی کلارک گمارلی چې هم زه او هم امریکایي ولس باور پرې لرو، نو که د خوښه وي یوازې تا پرې گمارم خو یې امریکایي

ولس ته ورسوي، او ته له رسنیو سره ازاد یې او کولای شې چې د امریکا یا د کوم عربي چینل له لارې یې خپور کړې".

خو غږیز پیغام چې د عراق او سیمې په پراخې حلالارې پورې تړلی دی، چې ولسمشر غوښتل د بناغلي کلارک له لارې یې ولېږي، نو حالاتو او ژبې و غوښتل چې هغه پرېښودل شي. ولسمشر مجبور شو چې امریکایي ولس ته یوازې معلوم کتبي پیغام ولېږي.

لکه مخکې چې مې وویل: له ولسمشر صدام حسین سره هېڅ کره خبرې اترې ونه شوې. کله چې مې له یوه وکیل ملگری سره په کروېر کې ولید، له ولسمشر څخه مې وغوښتل چې اجازه راکړي دا ځل په بشپړ ښکاره ډول خبرې ورسره وکړم. ترې و مې غوښتل چې د متباقي عراق د ساتنې، د ملي وحدت او د گواښلي جریان د ساتنې لپاره له امریکایي اړخ سره تفاهم وکړي، دا غوښتنه د هغو خلکو د ټینګار او پیغامونو پر اساس وه چې د ولسمشر ژوند یې غوښت. وکیل ملگری مې هم زما په هدف او له لیدو څخه د یوې ورځې وړاندې له پېښې څخه خبر و، دا مې د دې لپاره وویل چې څوک مو په دې تورن نه کړي چې ولسمشر ته مو زنگ-وهلی-امېد ورکړی، د هماغه له امله یې په چارو پسې سم نه کتل. زما له ډېر ټینګار وروسته ولسمشر وویل:

"انشاءالله هېڅ کمی به نه کوم، خو دوی تر اوسه هغه حد ته نه دي راغلي. دوی پوهېږي چې له چا سره په اړیکه کې دي. په زندان کې چې زما له هر ملگری سره په اړیکه کې شوي څو له دوی سره مرسته وکړي، نو هغوی له امریکایي لوړو سره مرسته کول نه دي منلي. که امریکایانو خبرې اترې و غوښتې، نو دوی باید د مساواتو د منطق خبرې اترې وکړي، مونږ له هېڅ چا څخه د لوړوالي منطق نه منو. که یې په عقلانیت سره چلند وکړ، نو دوی به مومې چې له عراقي سره چلند اسانه دی، خو که یې په فوقیت سره چلند وکړ، نو له عراقي څخه به کلک او سخت څوک ونه مومي او دوی پر دې خبر دي چې صدام حسین کیلي ده".

نولسم خپرکی

هیلې، احساسات او پیغامونه

زمونږ گوند په میراث، سیرت، لاسته راوړنو، پاملرنه، ملتپالنه او انسانیت کې لوی او مخکښ گوند دی.

(صدام حسین په زندان کې)

ولسمشر صدام حسین په ډېرو خبرو کې هیلې ښکاره کړې او د عراقي وروڼو او زامنو ارزښتمن احساسات یې بیان کړل. بیا یې د معلومو پیغامونو په اړه وویل:

"زه چې څه تمه لرم، هغه دا ده چې د مالکي له حکومت وروسته به بل حکومت راځي، بیا به بوش یا امریکایي حکومت د سمې دروازې ټکولو ته راځي او د بعث گوند څخه بهر خلک یا تشکیل به را غواړي او وایي به: دغه حکومت د ولس تمثیل کوي. فکر کوم چې دا به د راتلونکو شپږو میاشتو په ترڅ کې پېښ شي.

"څلور ورځې وړاندې (۲۰۰۶، ۹، ۲۸) مې په محکمه کې له زنداني ملگرو سره خبرې کولې، ورته و مې ویل: چې که دغه کړکېچ پای ته ورسېد او عراق ازاد شو، نو کیسه به داسې وي:

د بریا بیان:

۱- لومړی بیان: څوک چې عراق ته را گرځي نو ټولې پخوانۍ تېروتنې د یې الله وینې، په دې کې هغه کسان هم دي چې د صدام حسین له زامنو سره یې غداری کړې ده یعنې هرڅه چې پېښ شوي.

۲- دوهم بیان: څوک چې وسله پورته کوي تر مرگه ورسره و جنگېږي یا تر هغه چې تسلیم شي، بیا به د جریمې له قانون سره سم چلند ورسره کېږي.

"یوه ورځ مې په زندان کې داسې احساس وکړ چې په بغداد کې وضعیت عادي نه دی، کله چې مې په اړه وپوښتل، دوی وویل: حکومت امنیتي پلان

وضع کړ. ما وخنډل. تاسې فکر وکړی، له درې کاله نیواک وروسته امریکایان وضع کړ. لاسپوڅی حکومت غواړي چې امنیتي پلان وضع کړي. انبار ته یې امریکایي ملاتړ زیات کړی، دوی ته ۱۵۰،۰۰۰ پوځ څه کړي چې دا فرقه یا کلاک به یې ورته وکړي، بغداد به دوی هم تېر کړي او د دوی په څېر زرگونه نور یې تېر کړي. هغه کسان چې د دستور وضع کېدل غواړي، ورته وایم: د نیواک په شتون کې هره کړنه پر نیواک اقرار دی او ورته وایم: له چا سره چې ولس نه وي، هېڅ هم نه شي سمولی. په عراق کې د ۱۹۶۸ د جولای له ۱۷-۳۰ د انقلاب په یوه ورځ کې هم د چکر وهلو مخه نه ده نیول شوې. زه د ولس په بهېدونکو وینو دردېږم، مونږ ته گراني دي. زه تر هر چا خپل ولس ښه پېژنم، ځکه ما یې پر سر له ایران سره جگړه وکړه، ما ته دا مهمه ده چې زما ولس او د عراق مقاومت او ټول امت بریالی شي. د ذلت ژوند نو څه په درد خوري، مونږ د ذلت ژوند نه غواړو، د عزت جهنم هم ښه کور دی. مخکښو او لومړنیو همداسې ویلي دي.

"واک ته له رسېدو وړاندې، خلکو په غریبۍ کې ژوند کاوه، ما ښه عزتمن ژوند ورته برابر کړ او صدام لا تر اوسه د انقلاب د رهبري د شورا د رئیس د نائب په معاش ژوند کوي، له ځان او ملگرو څخه به شرمېدم چې د معاش پورته کول ترې وغواړم. کله چې د آلوگانو بیه لوړېده، صدام به د شپې خوب نه کاوه. خو اوس..."

مدافع وکیلانو ته یې په خطاب کې وویل:

"عراقیانو ته وواياست چې تاسې د یوه ولس په څېر ژوند کړی، باید همداسې ژوند وکړئ او بهرنيان باید وشړئ. که ما ته بېرته را گرځېدل په تقدیر کې لېکل شوي وو، نو زه عراق د پردیو له مرستې پرته د اوو کلونو په ترڅ کې له سویسري ساعت څخه ښه جوړولی شم چې ځلېږي به. خو که د چا مرسته وه، نو د پنځو کلونو په ترڅ کې به ځلېږي. زه فکر کوم چې امریکایان به د

راتلونکو پنخوسو کلونو په موده کې د بل هېڅ دولت وړانولو ته لاس وړ اوږد نه کړي او امریکایي قبضه به د پخوانیو قبضو پر خلاف ډېره ژر له منځه ولاړه شي.

"کله چې زما لیدو ته راځی، تل د ولس د احوال او خبرونو په اړه پوښتنه در څخه کوم او په عراقی لهجه درته وایم چې د الله په مرسته او ستاسې په ژوند، ان زما په هدوکو به ورسره جنگېرو او عراق به ازادوو، وایې چې یوه صحرايي له څلوېښتو کلونو وروسته غچ واخیست او وې ویل چې بیرته وشوه... پرېږده په مونږ کې حالت جگړې ته بلل کېږي... د نېزې ښار څنگه دی، ما یې له سرو سره ژوند کړی، لوړې قربانۍ ورکوي. زه له دې په تنگېرم چې د ولس زامن مو مذهبي جگړې سره کوي. ما ته دا مهمه نه وه چې انسان گوندي دی او که بې گونده، شيعه دی که سني، مسیحي دی او که بل څوک، تنگ شاليدونه مې نه شي په تنگولی. یوه ورځ مې د دېوان رئیس احمد حسین ته وویل: ته باید له خلکو سره د عراقی انسان پر اساس چلند وکړې، د شالید پېژندل اړین دي، خو مونږ یوازې د استحقاق پر اساس چلند کوو. کله چې له صفویانو غږېږم، وایم چې دوی غولېدلي نه دي، ځکه له ایران سره د دوی اړیکې دوی د ولس دښمنان کړي دي. پټ فعالیت یې د حقیقت استازیتوب نه کوي، ځکه هر پټ فعالیت ملي نه وي، په داسې حال کې چې ولس بل هغه لوري ته مایل دی چې دغه پټه ډله ورسره جنگېري. کېدای شي دا به اړینه وي چې یو څه وخت حکومت وکړي څو حقیقت برېښي، چې داد الله له لوري مقدره ده، ان ځینې چې دوی لکه د زرقاوي یا بل چا غوندې "ترهگر" بولي، نو د هغوی د فعالیتونو زیان د دغو کینه کښو د فعالیتونو له زیان څخه لږ گڼو.

"راتلونکي ته په کتو چې زما کوم نظر دی، وایم که بوش خپله تېروتنه ومنله، نو څه چې یې خراب کړي هغه باید و رغوي... امریکا به ډېر زیان وکړي او

د خپلو جرمونو بیه به وپېژني. زما په نظر ولسونو ته پانگه وال نظام او کمونېزم گټه نه کوي، عدالت د ولسونو د استقرار ضمانت دی. د برېتانیې په اړه مې له ملگرو سره خبرې کولې چې د کارگر گوند له دننه به داسې څوک را ښکاره شي چې د گوند د ژغورلو هڅه به کوي، خو خپله د بلېر د ژغورلو هڅه به نه کوي، چې دغه لاره د مسئولیت له گټوډۍ څخه د خلاصېدو او د گوند ور څخه خلاصولو ښه لاره ده. دا په برېتانیه کې شوې او کېږي به. په امریکا کې به جمهوري پال په دغسې پلان کار کوي".

طالباني ته د ولسمشر پیغام

دولسمشر په نیول کېدو پسې جلال طالباني اعلان وکړ، چې دی چمتو دی چې د ولسمشر کورنۍ راوبولي (مېلمه) کړي. د استاد خمیس العیدي له لارې یې را ورسوله چې جلال طالباني غواړي چې د دفاع د کمېټې له رئیس او د هغه له نائب خمیس العیدي سره وگوري. په موضوع کې د رایې په اړه مونږ بیا ولسمشر صدام حسین ته ور ورسوله، هغه وویل:

"زما په نظر د عراق په شمال کې زما د کورنۍ د مېلمه کولو لپاره د چمتووالي اعلان که په پرېکړې پسې تړلی و، نو رښتینی رغبت به هم ورسره وي. دې ته باید په قدر وکتل شي. خو د کمېټې د رئیس او نائب د لیدنې په اړه یې تاسې دواړو ته پرېږدم. زه وایم چې کېدای شي ښاغلی جلال به فکر کوي یا به یې اټکل کړی وي چې امریکایان قانع شوي چې عراق له صدام حسین پرته لا بد وضعیت خپلوي، که دوی انگرېلي وي چې د عراق ټوټه کېدل یا په عراق کې د ایران واک د دوی گټې گواښي، نو د دوی له لوري د دې موضوع د جدي حل احتمال شته. که جلال دغه دریځ لمس کړی وي او که هیله یې لري، نو نږدېوالی یې د تگلارې یوه برخه ده. که یې تاسې لیدنې ته ور

وغوښتلې، نو ورته ووايئ:

"صدام در باندې سلام وایي او درته وایي؛ کېدای شي عراقیان په خپلو منځونو کې اختلاف وکړي، خو بهرنیان د دوی په منځ کې جگړې ته د اور ورکولو لپاره له دغه اختلاف څخه ګټه پورته کوي او ته خو پوهېږې چې صدام له دې څخه ډېر ځورېږي چې عراقیان په خپل منځ کې سره وجنگېږي، که هغه په هر نوم وي. ځکه خو یې په کردستان کې حالت داسې پاتې شو چې له تاسې سره مخکې چا داسې تړون نه و کړی. یوازې د اربیل په قضیه کې پوځي ځواک وکارول شو، چې په لاملونو یې هم تاسې خبر یاست. د عراقیانو ترمنځ د فتې په ختمولو کې زه ستاسې د دریځ قدر کوم، که تاسو لکه د تل په څېر د ځانګړو سیاسي حسابونو تر څنګ اوس تر څه حده خپل دریځ نهانې کړی نه و".

خو پورته ذکر شوې لیدنه ونه شوه، نو ځکه د ولسمشر پیغام هم جلال طالباني ته ونه رسېد.

د جلال طالباني په اړه له ولسمشر څخه د پوښتنې په غبرګون کې ولسمشر بشپړه کړه:

"جلال یو هوښیار سړی دی، خو په ځینو قضیو کې کله نا کله بېرته کوي... زه ډېر څه د ویلو لپاره نه لرم، ځکه په زندان کې یم، که په زندان کې نه وای، نو ډېر شیان را سره دي، هغه به مې ښاغلي مسعود برزاني ته هم ویلي وای، که مې اوس وویل نو دوی به دا اخځ وکړي چې زه په زندان کې یم او زما کمزوري ده".

په عربو او عراقیانو ویاړل

"اتل انبار ته سلامونه، پر سماوه، دېوانیه او عماره خوښ یم، دوی د عربو قوت دی. تاسې ته وایم د ولس په خبرو مې موږ کړی. د حسني امام په دریځ خوښ یم، چې په څرګنده یې ویلي چې له مقاومت سره دی. د بغدادی امام

په اړه مې ملګرو ته ویلي وو چې بعثیان به ورسره یوځای کېږي، ځکه هغه د ولس د ډلو په منځ کې توپیر نه کوي.

تاسې ته وایم هغه تخریب چې په عراق کې وشو، زمونږ ولس به یې داسې جوړ کړي چې له سره به په جذبې سره رغونې ته راودانګي. رغونه به ځلېږي او هېواد به د الله په مرسته روښانېږي. ټولو عربو ته مې د سلام وي، په ځانګړي ډول زمونږ اصیل عربي اردني ولس ته. دلته درته وایم چې عراق به لکه د ژمنې په څېر لوی پاتې کېږي. لا تر اوسه د مشر بنسټګر خبره په خوږو کې ده چې عراق به د عربو جنډه اخلي او یو بېل هېواد به وي. د هغه ښکار پر ځای و. الله د پرې ورحمېږي، د هغه کورنۍ ته د زما سلامونه او درناوی وي".

ولسمشر یوه شېبه چوپېږي. زمونږ په منځ کې به عراق له ټولو ولایتونو، ښارونو، اتلو سړیو او ویاړلو ښځو او... او... سره حاضر و او همداراز انبار به

تر صلاح الدین ډېر حاضرېده. ولسمشر وایي

"په ۱۹۹۱ ز کال کې چې زمونږ خولۍ کړه شوې وه، انبار را سمه کړه او اوس استاد خلیل او کورنۍ یې هڅه کوي چې خولۍ را پورته کړي او زمونږ پر سرونو یې را کېږدي. دوی له ټولو عراقیانو سره زمونږ لوی ویاړ دي. د انبار، صلاح الدین، دیالي او نینوي ولایتونه لومړني ولایتونه دي چې د نفتو د ملي کولو لپاره یې وسله را پورته کړه".

ولسمشر یې پسي بشپړوي:

"زه د معلومو ګڼلو له امله د صلاح الدین ولایت په اړه ډېرې خبرې نه کوم. که د دیالي بچی دوه ځله جنگېدلی، نو د صلاح الدین بچی باید څلور ځله وجنگېږي. ځکه په دې کتنه کې جوړونه صلاح الدین ته اخرنی څیز و چې ور رسېده. د عوجې کلي په اړه، مې دوی ته وویل چې زه یې د عراق په نورو کلیو نه لوړوم، ان په ناحیې باندې د بدلولو پرېکړه ما پخپله لغوه کړه.

پر فلوجې، بصرې، بیجی او نورو ګرانو ښارونو مې سلامونه وایي. په منځني فرات کې مشرانو ته ووايي چې ستاسې تاریخ لوی دی او عربي خوی مو

کلک دی. پر شیخ حارث الضاري می سلامونه وایی. د ابو عامر پر قبیلې او مشر یې سلامونه وایی. د کردی ولس په اړه می وایم، زه به ډېر خوښ وم چې په کردانو کې به می یو مشر وموند، تر هغه به می څارل چې تکره مشر به شو. کله چې به می په شمال کې د اوسېدونکي ولس غوښتنې لوستلې، د غوښتنو تاریخونو به یې د مخکنیو هغو تاریخونو ته اشاره کوله، ځکه دوی هیله درلوده چې یوه ورځ به می گوري".

شېبې تېرېدې، ما فکر کاوه، هغه ورځې می را یادولې چې ولسمشر به په رسمي او نورو مناسبتونو کې ولس ته وینا کوله، چې ځینې یې زما په یاد دي او ځینې می بیا په ځینو کلیوالي ناستو کې اورېدلې دي. ده به ویل: "د نفتو له ملي کېدو مخکې چې د ځینو خلکو پانگې استعمار چور کړې وې، ځینې خلک ډېر غریبان وو، پښې یې لوڅې وې. نو ځینې چې په ښارونو کې اوسېدل، په ځانگړي ډول د نفتو له ملي کولو وروسته، به یو له بله تنگېدل او ځینو به دا خبرې نه منلې، ځکه چې دوی په ښارونو کې اوسېدل". خوزه رښتیا وایم، سره له دې چې په هغه وخت کې می عمر کم و د ۱۹۶۸ او ۱۹۶۹ ز کلونو په منځ کې زه لوڅې پښې گرځېدم. خلکو هېڅ نه درلودل. ان مونږ به د شپتمو کلونو تر پایه پورې شیطان څراغ ته درس لوست، پاکې اوبه او وړ روغتیايي خدمتونه به نه وو. خو عراق د ولسمشر صدام حسین په دوره کې په ټولو برخو کې د پرمختللو هېوادونو لیکې ته ور واوښت، چې دا ټولو ته معلومه ده.

ملي جریانونو ته پیغام

ولسمشر می په عراق کې له راښکاره شویو ملي جریانونو څخه خبر کړ، چې نیواک یې نه مانه. داسې اواز وه چې د بعث گوند د ځینو ملاتړ کوي، ده را غبرگه کړه: "زه په زندان کې یم، په عمومي کرښه کې د وروڼو درېځ راته معلوم نه دی. د گوند په عمومي کرښه کې پر گوند لازمه ده چې د ټولو هغو

جریانونو ملاتړ وکړي چې له ایران سره اړیکه نه لري، او لازمه ده چې ټول هغه جریانونه تشویق کړي چې د عراق د یووالي لپاره کار کوي او له نیواک سره یې درېځ مخالف وي. نو پر مونږ لازمه ده چې مرسته یې وکړو او و یې مخوو".

بعث او راتلونکي

ولسمشر صدام حسین په راتلونکي کې د بعث لپاره د تصور په اړه غږېږي: "زمونږ گوند یو لوی گوند دی، لاره یې په فکر او مبارزه بډایه ده. څومره شمېر چې په کومه مرحله کې مطلوب وي، که شمېر په ناسمو بنسټونو ولاړ وي، کله نا کله پر لاره او د گوند پر ملا مضر او دروند تمامېږي. خو مونږ له دغو سختو برېښونو او د عراق له ازادۍ وروسته وایو: کله چې د الله په اجازه دوه سوه مؤمن مبارزان په کلک اېمان او د زړورتیا او پر ځان د باور پر اساس ووځي، نو دا به را بلو. خو له ښه شمېر سره په یوه خندق کې د ناسم شمېر شتون، بد شمېر یې نه بولو ناسم یې بولو، ځکه زمونږ د گوند په لیکو کې یوازې ښه خلک دي، د تکره اېمان لرونکو مؤمنانو ښو کسانو ملا درنوي او یو څه گډوډي جوړوي او الله دې نه کوي چې لیکې سره نېاسي، نو په راتلونکي مرحله کې زمونږ له گوند څخه غوښتل کېږي، چې د ښه شمېر له نه سستېدو سره په څرنگوالي هم تاکید وکړي. سره له دې چې زه باوري یم چې له ازادولو وروسته به په راتلونکي مرحله کې زمونږ له گوند سره نور گوندونه هم وي. عراق د هغوی دی چې ازادوي یې، د عراق د ازادولو لپاره د جگړې میدانونه اوس له بعثیانو پرته په نورو اتلانو ډک دي".

استاد عزت الدوري ته د ولسمشر پیغام: بعث او اېمان
په ۲۰۰۵، ۹، ۱۳ نېټه، بندي ولسمشر، صدام حسین د لارې ملگري او ورور
عزت الدوري ته یو مهم غږیز پیغام واستاوه، هغه دا دی:

"ابا احمده دوی ته ووايه چې شيعه گان هم زمونږ د ولس مهمه برخه دي، که شيعه گان نه وای، نو له ايران سره به په جگړه کې نه وای بريالي شوي. د شيعه خاينانو د کړنو لپاره ټول شيعه گان مه ملامتوئ. او هيله لرم چې ټولو جريانوانو او ديني لښکريانو ته به دا ښکاره کړی چې ډېره لويه تېروتنه د دې خبرې منل دي چې مونږ له دوی سره مرور او د دوی دښمنان يو. مونږ په پخوانی سترگه درته گورو او په ځانگړي ډول، له تاسې سره د دين په چارو کې اختلاف نه کوو. مونږ په همدې کې يو، يو دولت چې اخلاقي، ديني او عرفي فکرونه پکې وي. پر دې سربېره د يتيمانو پالنه او په عراق کې ټولنيز اړخ به هم پکې وي. مونږ يوازينی دولت يو چې بهرنيانو ته يې نفوذ نه دی پرېښی، عراق يوازينی دولت دی چې ديني زده کړې يې له ابتدايي دورې نه نيولې تر ثانوي دورې پورې عامې کړې دي او پر ټولو باندې لازمي دي، که هغه عمومي مدير دی او پسې پورته، که د فرقې غړی دی او پسې پورته او ان که کوم قاضي دی. همداراز عراق شراب پلورنځي بند کړي دي، په روژه کې يې علني روژه خوړونکي او همداراز قسم ماتوونکي ته جزا ټاکلې ده.

"ورته ووايه، مونږ تل اسلام ته بلنه کوو، مونږ په دې کې يوه لوري ته کاره نه يو، زمونږ تگلاره دا ده چې دولت په مذهبیت کې نه نښاسو."

سلم خپرکی

د ولسمشر پر بندخونې د بريد هڅې

دعمار پلاره ستا کار رغاند دی، زمونږ کورنی او تر ناوخته راسره کېناستونکی بې کيسې راته کوي، مخکې شه له تا دې د دښمنانو نفسونه څار شي او رب په هر وخت کې (پر دښمنانو) قاهر دی.

(صدام حسين په زندان کې)

يوه ورځ استاد زياد خصاونه اړيکه را سره ونيوله، چې په هماغه وخت کې د اسنادو د کمېټې رئيس و، زه يې په بېره دفتر ته ور وغوښتم، چې هلته يو کس و، له اغلې رغد صدام حسين سره يې ليدنه غوښته. کله چې ور ورسېدم، له سړي سره مې يوازې وليدل، له پنځه پنځوسو کلونو څخه يې عمر زيات و. داسې ښکارېده چې د چټک غبرگون سړی دی. راته وې ويل چې د ځانگړو ځواکونو افسر دی. بيا يې يو گوماني نوم را ونيود او ويل يې چې له اغلې رغد سره ليدنه غواړي، د لامل پوښتنه مې ترې وکړه، ويل يې: غواړي د ولسمشر پر ځای بريد وکړي "چې مونږ او ده ته له سپک وضعيت څخه يې بهر کړو". د عراق د سوېل په لهجه غږېده. د تليفون شمېره مې ترې وغوښته، ښه يې وغوښته او ويل يې چې دی تليفون سم کارولی نه شي. خبرو يې شکونه را ولاړول. له څېړنو وروسته مو معلومه کړه چې د صفوي لورو له خوا رالېږل شوی دی، تر شا يې د ايران لاس و، دوی غوښتل چې د ولسمشر پر زندان بريد وکړي او ولسمشر ايران ته وتښتوي، صفويانو او ايران فکر کاوه چې امريکا به پر ولسمشر پرېکړه ونه کړي او بېرته به واک ورکړي! په دې اړه يې لويه اوازه هم خپره کړې وه.

داسې هلې ځلې څو ځله تکرار شوې. د ولسمشر کورنی او په ځانگړي ډول د ولسمشر لور رغد مې خبره کړه، هغې په بشپړ ډول له داسې کسانو سره ليدنه رد کړه.

يوه ورځ د ولسمشر د ليدو لپاره بغداد ته په لاره وم، هغه کس راته راغی چې د بغداد د ننه او بهر ځايونه به يې راته ډاډه کول او د خپلو کسانو په مټ به يې زما شخصي ملاتړ کاوه، ده د عراقي مقاومت د يوه لښکر مشري کوله، پر ولسمشر صدام حسين ډېر گران و، ما ته يې وويل چې ولسمشر خبر کړم چې دی به د ولسمشر د ژغورلو او پر ځای يې د بريد کولو لپاره د ځانگړو ځواکونو له کسانو او فدايانو څخه يوه فرقه برابره کړي. ولسمشر چې مې خبر کړ، ډېر خوشاله شو او وې ويل:

"والله بناغليه نه غواړم چې زما له امله دې يوه عراقي ته زيان ورسېږي، خو بيا د هم ځواک برابر کړي او چمتو د اوسي، د پلي کولو پرېکړه به يې حالاتو ته په کتو کوو. داسې هيله ده چې امريکايان خپله لاره ومومي او پوه شي چې صدام حسين لا تر اوسه کلک دی، زما د گوبنه کولو هلې ځلې يې بې گټې دي، خو که له امريکايانو سره د حل بله لاره نه وه، نو زه به ډلې ته موافقت ورکړم چې پر زندان بريد وکړي".

يوه ورځ مې په عربي پلازمېنه کې له يوه شخص سره چې (ابو عمار) کښه يې کوله، ډېر ټينگار يې وکړ ليدنه مې ورسره وکړه، له مونږ سره د ولسمشر يو مخلص د تره زوی هم و. ابو عمار وويل: مونږ اوس داسې ځواک يو چې د پوځ له بېلو لیکو يوه فرقه گڼل کېدای شو، د ځانگړو ځواکونو لواء لرو، چې د دغه ځواک بنسټ ولسمشر له نيول کېدو وړاندې ايښی و او دا دنده يې ور سپارلې وه چې که دی ونيول شي، دوی به يې پر زندان بريد کوي، سره له دې چې ولسمشر فکر کاوه چې د نيول کېدو احتمال يې ډېر کمزوری دی. ولسمشر زمونږ په منځ کې د راز خبره کړې وه. ما هم د دوی او ولسمشر په منځ کې د راز د متفقې کلمې غوښتنه ترې وکړه. بيا يې وويل: مونږ چمتو يو چې د ولسمشر پر ځای بريد وکړو او د مقاومت مشري ته يې راوباسو او وې ويل: مونږ له څلوېښتو ډېر ځايونه ورته برابر کړي دي او عمليات ۹۰ فيصده

بريالي گڼو. شرط يې کېښود چې ځواب به د ولسمشر په خط ليکل شوی وي، خو په هغه حالت کې د خان ملاتړ وکړي چې که هڅه ناکامه شي او يا يې څوک ملامت کړي...

له ولسمشر سره مې د راز د خبرې په اړه خبرې وکړې، ده وويل: "الحمد لله، ما يوه لواء پرېښې وه او اوس يوه فرقه يا هم ډېر شوي دي، دوی د عراق له غزتمو او تکړه کسانو څخه دي". بيا يې وويل: "ورته ووايه چې د موخې په اړه دقيق معلومات ترلاسه کړي، بيا يې پرېږده چې د برياليتوب يا ناکامی فيصدي محدوده کړي، بيا د دښمن د ځايونو په اړه، د کارېدونکو وسلو په اړه او د بريدگرو او ملاتړ کوونکو ځواکونو په اړه معلومات ورکړه". بيا يې له ما څخه په زندان کې د بيا ليدنې غوښتنه وکړه (چې ځينو پر هوس تفسير کړې ده).

ډله مې خبره کړه، ځای يې وکوت او ځواکونه او وسلې يې موخې ته نږدې ولېږدولې، او وې ويل: ولسمشر ته ووايه چې مونږ چمتو يو او وخت د معلوم شي.

ولسمشر را څخه وغوښتل چې کورنۍ يې خبره نه کړو او موضوع د بېخي پټه پاتې شي. و يې غوښتل چې جامې ورته راوړم چې د وتلو په وخت کې يې واغوندي (زرغون عربي کميس، سره گامچه او نور) او راته وې ويل چې په (فلانې) ورځ يې ليدو ته ورشم، نهائي پرېکړه به هم راکړي او وخت به يې هم ټاکلی وي.

بيا يې وويل: "را د شي خو له هر يوه سره دې تر مخ لېږونکي وي". د عملياتو له پيل څخه څو ورځې وړاندې يو کس چې له عراقه بهر اوسېده، د ثريا ټليفون په واسطه راسره په اړيکه کې شو راته وې ويل: ابا علاء، ولسمشر ته ووايه چې پيغام ور رسېدلی؟ کله چې مې وضاحت وغوښت، نو له هغې موضوع سره يې اړيکه نه وه چې مونږ يې د پلي کولو په لاره وو او نه دی

پرې خبر و... خو دا ښکاره وه چې ده د خپل فعالیت او کلکو هڅو په مه
کارونه سخت کړي وو او پلان یې ځنډولی و، د عملیاتو د پلي کولو ټولې
هلې ځلې درول شوې وې، که هغه ده غوښتی او که یې نه غوښتی.
کله چې ولسمشر ته ورغلم، هغه له بې خبرۍ څخه سترې راته ښکاره شو. د
ستریا نښې یې په مخ او سترگو کې ښکاره وې، و یې ویل:

"ښاغلیه! څلور ورځې وړاندې مې د ټوپکونو ډزې واورېدې چې ډېری پکې
کلاشنیکوفونه وو، د زندان پر بهرني دېوال وشوې. امریکایان ور اوچت شول،
او د دفع هڅه یې وکړه. درې ورځې کېدې چې دوی دغو څلورو دروازو ته
شپه او ورځ د کولپونو مضبوطولو لگیا دي، د دغو غبرونو د شدت له امله مې
یو ساعت خوب هم نه دی کړی، خو نه پوهېږم چې څوک د دغو ستړیاوو
لامل شول. نو (أبو عمار) او کسان یې پرېږده څو چې وضعیت برابرېږي دوی
د خپل کار وکړي."

بیا یې راڅخه وغوښتل چې ډله خبره کړم چې څانګه ښه برابر کړي، یو پر بل
تکیه وکړي او د برید ټول پلان یې راکړ. کله چې ما ترې وغوښتل چې د برید
له ځواک سره شریک شم، ده راته وویل: "اې ابا علاء، تا کله هم کمی نه دی
کړی، زه په نورو ځایونو کې درته اړتیا لرم، له دې موضوع دې لرې غواړم،
هسې نه چې وڅارل شي یا نیول شي."

مونږ خبر وو چې امریکایانو به د غبر ټولو کومه آله د لوی مېز په کومه برخه
کې اېښې وي. نو له مېزه به لرې لاړو او تر اېرکنډېشن لاندې به ودرېدو او
ولسمشر به یې درجه هم ور لورده کړه څو امریکایان او د دوی الې زمونږ غبر
وانه وري. دالومې ځل نه و چې مونږ به دغه طریقه کاروله.

زه پر دې عملیاتو ډاډه وم، چې د ولسمشر د باور وړ هغو کسانو ونډه پکې
درلوده، چې پخوا له ولسمشر سره وو. ځینې یې په محکمه کې هم ښکاره
شول او له ولسمشر څخه یې دفاع کوله، ځینې بیا داسې هم وو چې ولسمشر

بې یوازې د تلویزیون له لارې پېژانده. ځینې یې عزت من خپلوان او له ده څخه
لرې وو. دا هغه سړي وو چې په سختو شرایطو کې په مېرانه او اصلي ملي
والي سره را څرګندېږي.

عملیات وروسته ته وځنډېدل. ولسمشر بل وخت وټاکه، چې د خبرو اترو
لپاره امریکایانو ته اخرنی فرصت ورکړي، د ځواک مشر ته یې هم همداسې
اړ وکړ.

د عملیاتو لپاره په بشپړ پټوالي چمتووالی ونیول شو، د ټاکل شوي هدف پر
عملیاتو یوازې زه او د پلي کوونکي ځواک درې مشران خبر وو. د عملیاتو
سپې ته ولاړل او د ولسمشر لپاره بدیل ځایونه برابر شول چې له هماغه ځایه
به د مقاومت په رهبرۍ پیل کوي، د امریکایانو له لاسه به هغه ځواکمنه پايه
ولېږي چې په بند کې یې ډېرې لوبې پرې وکړې، پر ولس او اتلولال مقاومت
بې دده شتون درولی و.

ولسمشر ځواک ته امر وکړ چې ځان ښه چمتو کړي، د عملیاتو د پیلېدو لپاره
یوازې د وخت ټاکل او پر الله توکل پاتې و... دغه ځواک ته ډېره عزتمنه دنده
ور له غاړې وه، بیا یې له ولسمشر څخه لیکل شوی امر او د راز کلمه وغوښته.
ولسمشر پر دغو بیتونو ور غبرګه کړه:

الرحمن (الله) په ډېرې ښې ډالۍ عزتمن کړي یو، ډالۍ یې دا ده چې رحمن
مو ملګری دی.

همداراز عبد ربه زمونږ په امت کې باز (الوتونکی) دی، شیطان چې ورته را
مخکې شي، رسوا شي.

په هره برخه کې د دوی ښکې کړنې ځلېږي، ښکې کړنې یې څو رنگه دي.
را وړاندې شه او کارونه د بريالي شه، عزم عزم دی او کمزوري کمزوري ده.
بیا یې را څخه وغوښتل چې استاد عزت الدوري د پر عملیاتو خبر کړي او
پلان د تر پلي کېدو مخکې همداسې پټ پرېږدي. د ولسمشر نږدې کس د

دوري ليدو ته ولاړ، خو څو اونۍ يې له دې چې "ابو احمد" ته ورسېږي وځنډېده، ځکه امنيتي وضعيت ډېر سخت و.

د ۲۰۰۶ ز کال د اگسټ په ۲۶ امريکايي اړخ (د اړيکو دفتر) راسره په اړيکه کې شو او د ولسمشر د ليدو غوښتنه يې را څخه وکړه، د ليدنې ورځ يې د اگسټ ۲۸ وټاکله. زه له ولسمشر سره د هغه د رغبت پر اساس په دې ليدنه موافق وم، ځکه دغه ليدنه به د ولسمشر د بندي کېدو د وضعيت پای ته رسوونکې وي، ولسمشر د دغې ليدنې لپاره پلان نيولی و او ماته يې لارښوونه کړې وه چې يو ملگري هم له ځان سره ورولم، څو پر زندان د بريد پړه پر ما وانه چول شي. لکه د تېر په څېر دغه ليدنې به د ځينو معلومو لورو په موافقت کېدلې او دغه لوري به په ليدنه بشپړ خبر وو. خو دا چې ځينو ډېره ځانغوښتنه کوله او چارې يې په لازمي ډول پر مخ نه وړلې، نو د دغې ليدنې په اړه تشويش پيدا شو چې دا زما شخصي رغبت دی او دا به د ۲۰۰۶، ۹، ۹ نېټه د کمېټې په ټاکل شوې ليدنه اغېزه وښيني، سره له دې چې امريکايي اړخ تاکيد کاوه چې دغه ليدنه به د ټاکل شوې ليدنې په پروگرام هېڅ اغېزه ونه کړي.

له دې وروسته امريکايانو د ولسمشر د ساتلو په اړه اجراءات ټينگ کړل، هغه ځواک چې دی به يې ساته، هغوی يې هم بدل کړل، خو دا ځل يې په داسې ځواکونو بدل کړل چې ولسمشر به ډېرو ناوړه صفتونو ياد کړل... دلته وايم چې د ولسمشر د ژغورلو فرصت ضايع شو.

د ۲۰۰۶، ۱۱، ۵ نېټه پر ولسمشر صدام حسين د اعدام امريکايي ايراني ظالمه پرېکړه وشوه. ما او ملگرو له ولسمشر سره د ۲۰۰۶، ۱۱، ۷ نېټه په محکمه کې وليدل او د ۱۱، ۹ نېټه مو بغداد پرېښود. ولسمشر په دې ليدنه کې داسې وصيت راته وکړ: "استاد خليله، کله چې خوځېږې په ځانگړې بڼه وصيت درته کوم، ستا له فکرونو او هيلو سره سم د هر کار اجازه درکوم، خو شرط يې دا دی

چې د عربو له واکدارانو يا نورو سره به د د خبرو په تله کې د صدام حسين غاړه نه ږدي، يوازې خپل دريځ او د ولس دريځ په عام ډول روښانه کړه. خو صدام حسين، الله او د عراقي او عربي ولس نېکان بچي او په انسانيت کې خبير غوښتونکي لري. الله چې څه مقرره کړې وي، هغه ردېدلی نه شي. کېدای شي الله سبحانه و تعالی بل دريځ راته غوښتی وي، نو الحمدلله، الحمدلله او کورنی نه مې ډاډ ورکړه او ورته ووايه "الله چې څه وغواړي، هماغه به کيږي". نور نو د الله په امان کې اوسې، د الله په امان".

خو ورځې وروسته مې د اړيکو دفتر (امريکايي اړخ) ته د ولسمشر د ليدنې او د بغداد له هوايي ډگره تر ولسمشره پورې زما د ملاتړ کولو لپاره يو ليک ورواستاوه. ځواب يې راغی چې زه صبر وکړم. يوه اونۍ وروسته مې بل ليک ورواستاوه، راته وويل شول چې د "عراقي حکومت" له لوري زما د نيولو لپاره حکم شوی دی. د نيواک د حکومت د کورنيو چارو وزارت ته او د محکمې رئيس ته مې ليک ور ولېږه او وضاحت مې ترې و غوښت، خو هغوی د نيولو د کوم حکم شتون رد کړ. بيا د دغې محکمې د ادعا رئيس جعفر الموسوي زما په حق کې د کوم حکم د نه شتون اعلان وکړ.

دلته پوه شوم چې د دې لپاره چې ولسمشر له نړۍ سره د اړيکې له حلقې محروم کړي، نو د هغه پر ضد څه شی شته. له يوه وکیل سره مې ولسمشر ته کتبي پيغام ور ولېږه، هغه را څخه وغوښتل چې له داسې عربي لوري سره اړيکه ونيسم چې له امريکايانو سره بڼه اړيکه ولري، څو زما ليدل اسانه شي. د برېښنالیک په واسطه مې په عمان کې له امريکايي سفير سره د اړيکې نيولو هڅې وکړې، خو راته ښکاره شوه چې په کار کې پټ راز او دسيسې دي چې راتلونکې ورځې به يې برېښې کړي.

د ولسمشر له ليدلو څخه زه د (...) په لامل محروم شوم، خو په راتلونکو ورځو کې به د لامل کوونکو او لاملونو برېښولو ته مخه کړو.

د برید پلان

کله چې ټولې سیاسي هڅې ناکامې شي او هېڅوک خبرې اترې ورسره ونه کړي، نو ولسمشر صدام حسین د مقاومت د اتلانو له لوري پر زندان د برید لپاره بشپړ پلان داسې جوړ کړی و:

دښمن

لومړی: دوی خبر کړه چې د دښمن ځواکونه له یوه سره لږ دي، یوه برخه یې په څلورو اوسپنیزو برجونو کې وپشل شوي دي، چې په اسانۍ سره بوختېدلی شي او زیان ورته اوښتی شي. پاتې ځواکونه، په پورته پور کې په واړه کور کې موندل کېږي (ولسمشر په ځمکتل کې بندي و) او ورته ووايه، د هغو ځواکونو وسلې چې ولسمشر یې خوندي کړی، خفیفې او منځنۍ دي (د جې سي او بي کي سي ټوپکونه)، لاسي بمونه او تومانچې "کاروي، ولسمشر راته وویل چې ځواکونه بې غیرته دي او کسان یې ماشومان دي، هر څوک کولای شي چې په څاپېره هم وسلې ترې واخلي.

بریدگر ځواکونه

دوهم: درې درانده بیلدوزر د تیار کړي چې په فولادو پوښل شوي وي په ځانگړي ډول د چلوونکي ځای او د چلوونکي ښي او چپ لوري ته د سوري وکړي، چې ټوپکونه (بي کي سي) پکې کېښودل شي چې یو به مرکزي دېوال خلاصوي. له دغو عملیاتو وړاندې به ځواکونه د دښمن د بوختولو لپاره د خضراء پر سیمې هاوانونه، راکټونه او کاتیوشا وروونکي واري. همداراز نور ځواکونه به په هوايي ډگر کې د سمندري ځواکونو پر مرکز برید کوي، چې هغوی هم بوخت کړي. یوه ډله به هغه د وتو او ننوتو لارې بندوي چې ولسمشر به یې له ازادېدو وروسته نیسي. یوه بله ډله به له الوتکو سره د مقاومت لپاره (ستريلاو او ار بي جي ٧) توغندي او د الوتکو مقاومت کوونکي یو ډزي او منځني ټوپکونه (بي کي سي) له ځان سره لري. له بغداده د صلاح

الدین په لوري په لاره کې به یوه لواء وي او همداراز له بغداده د انبار په لوري لاره کې به وي. وروسته به ډله پر دې ځای برید کوي، د دېوال له ړنگولو وروسته به له (آر بي جي ٧) څخه کار اخلي. (بي کي سي) به د پوښښ لپاره ورسره وي او داسې نور. په دې ډله کې به د هر کس ځای ته بل کس چمتو وي، بل بیلدوزر به دروازې په شا کوي، ځکه کولپونه یې د ماتولو یا چوولو وړ نه دي. ولسمشر به په همدې ورځ چمتو وي او هماغه جامې به یې په تن وي.

ولسمشر زیاته کړه: "باید ځانگړي او عام موټر هم برابر کړل شي، چې هر کله بدل شي. د هدف له را ایستلو وروسته به ځواکونه د هاوان او کاتیوشا په مټ زندان سخت بمباروي، نور ځواکونه به پر کروپر برید کوي، چې زمونږ ملگري د رهبري غړي، وزیران او نور ټول زندانیان ازاد کړي". بیا به ولسمشر انبار ته ځي، وروسته به په بیره د مقاومت د یو کولو پلان برابروي او پر بغداد به برید کوي او ورپسې به د مقاومت ټولې لښکرې په هر ولایت کې پر دښمن برید کوي.

يوويشتم خپرکي

د ولسمشر د برمه کولو هڅې

پر الله قسم له دې ځايه به يا ولسمشر وځم.

لکه ولس چې غوره کړی يم

او يا به د قبر لوري ته شهيد ورځم.

(صدام حسين په زندان کې)

عراق ته د امريکايانو مشر پول پرېمر د خپلې شورا له غړو وغوښتل چې د ده په شرطونو او غوښتنو لاسليکونه وکړي. خو ځينو انکار وکړ، ده گواښ ورته وکړ او وې ويل: که لاسليک مو ونه کړ، نو صدام دلته نږدې دی او راوبه يې گرځوو. نو ټولو غړو لاسليکونه وکړل. وروسته بيا په دې اړه خبرونه، مقالې، څرگندونې او بيانې ډېرې شوې، چې په عراق کې اتمي وسلې نشته، د عراق او القاعدې ترمنځ هم اړيکه نشته، اوس چې په عراق کې څه پېښېږي، تر دې د صدام په وخت کې عراق ډېر ښه و او امريکا بيا د خپلو سياسيونو او په نړۍ کې د منځلارو د نصيحت او د عراق دننه د غوښتنو پر اساس مجبوره شوې ده چې ده ته مخه کړي. پر دغو څرگندونو نيوکې پيل شوې. لومړنۍ نيوکه کوونکي ايران و، بيا مقتدى الصدر و، بيا د کردي گوندونو مشران او نور وو. د محاکمې او محکمې د جدت په اړه شکونه را ولاړ شول، او ويل کېدل چې دغه کار د امريکايي ادارې په موافقت کېږي خو صدام اعدام نه شي، د دې احتمال هم شته چې د شرطونو او تړونونو موافق واک ته راشي، يا دغه کار ځکه کېږي چې په دې سره به د صدام د اعدام په حالت کې په عراق کې دننه او بهر گواښونه وشي، ټول د ده د اعدامولو له غبرگونونو څخه وېرېدل چې په دې کې امريکايان هم وو.

د دې په مقابل کې هغه ادارې او گوندونه چې پر امريکايي ټانگونو سپاره راغلي وو، له خپلو بادارانو سره يې د دښمن په ادارو کې مشورې پيل کړې،

په ځانگړې ډول په ايران او اسرائيلو کې له ولسمشر صدام حسين څخه د خلاصېدلو يا د هغه د چوپولو لپاره يې څو فکرونه او پلانونه جوړ کړل او د محکمې او محاکمې پر ترلاسه کېدونکې پايلې نا باوري يا که وضعیت د دوی د تصور په ډول وي نو پر ده به اساني وکړي چې خپل شرطونه پرې ومني، د دې لپاره يې پلانونه برابرول، بې له دې چې دوی د ولسمشر شخصيت، کلکوالی او د هېڅ ډول چانو نه منل سم وپېژني.

د ولسمشر د خلاصولو يا له ولسمشر څخه د خلاصېدلو هڅه

د ۲۰۰۶ ز کال په پيل کې هغه معلوم لوری چې د نيول شوي عراق په سياسي ليد او له اسرائيلو او ايران سره يې په ائتلافونو خبر يو، همداراز په عراق کې د يوه حاکم گوند رئيس دی، هغه را ولاړ شو او يو کس يې له استاد زيارد خصاونه سره په اړيکه کې کړ او هغه ته يې لاندې عريضه وکړه:

دغه لوری ژمنه کوي چې په هره لاره وي، ولسمشر صدام حسين به له زندانه باسي، په هر ځای کې چې وي له هر ډول بدلې پرته به يې مونږ ته يا د ولسمشر له لوري ټاکل کېدونکي کس او يا به يې کورنۍ ته سپارل کېږي. دغه لوري له خليل دليمي سره د ليدو غوښتنه کوله.

استاد زيارد خصاونه اړيکه را سره ونيوله، خپل دفتر ته يې ور وغوښتم، دفتر يې د ټولو هغو کسانو دفتر گڼل کېده چې په رضاکار ډول يې له ولسمشر صدام حسين څخه دفاع کوله، او لا تر اوسه د هغه دفتر مسئوليت د ده پر غاړه دی. ورغلم، کيسه يې راته وکړه. د موضوع د څېړلو او ولسمشر ته د وړاندې کولو له امله مې ترې وغوښتل چې کيسه د پټه پاتې شي، ورته و مې ويل چې هماغه لوري ته زما د تليفون شمېره ورکړي چې مستقيمه اړيکه را سره ونيسي. دوه ورځې وروسته هماغه کس اړيکه را سره ونيوله، هغه کيسه يې راته وکړه چې استاد خصاونه ته يې کړې وه او وې ويل: استاد خليله ته يوازې موافقت وښه، بس نور به مونږ ولسمشر تا ته وسپارو، په هر ځای کې چې غواړې، په

غواړې چې له سياسي مخ څخه صدام حسين لرې کړي، ځکه دی دوی ته نړیولو ځواکمن سیال او حریف دی، یا دوی غواړي چې په دې لاره ځان نړې خلاص کړي. بیا یې وویل: مونږ موافق نه یو او داسې مسئولیت پر غاړه نه اخلو.

د امریکایي اړیکو له دفتر (زمونږ د ملاتړ او تر محکمې د رسولو له مسئول اړخ) سره مې اړیکه ونیوله، چې که په نږدې فرصت کې د ولسمشر د لیدنې وخت راته وټاکي. کله چې مې ولسمشر ولید، کیسه مې د الکتروني ثبتونکي په نږایستونکي لاره ورته واوروله، چې مخکې مې هم یادونه کړې وه. دا هغه لاره وه چې ولسمشر به له ما سره په ځانگړو لیدنو کې کاروله.

ولسمشر ته مې ټوله کیسه وکړه، احتمالات او بدینتي مې ورته روښانه کړه. کیسه د راز وه. ده وویل: ستا نظر څنگه دی. ما د موضوع په اړه خپل ساتل شوی نظر ورته تشریح کړ، ورته ومې ویل چې یوازې د دې لپاره مې خبر کړې چې دا یو امانت و او ما ژمنه ورسره کړې وه چې د ده په ژوند پورې ځانگړې څه به نه ترې پټوم.

ده وویل: په نظر کې درسره موافق یم، زما او هغه چې اشاره مې ورته وکړه د هغوی نظر سم دی. او وې ویل: "که کیسه د صدام حسین په ژوند او غاړې پورې تړلې وي، نو ما ژوند څو کاله مخکې پرېښی دی، زه به د خپل ژوند په لاره کې پر عراق او د هغه په ازادۍ چاڼې ونه وهم. زه دا عریضه په بشپړ قاطعیت ردوم او هغوی ته ووايه: صدام حسین دوه انتخابه لري، د عراق ازادې او داسې راگرځېدل لکه ولس چې غوره کړی وم، یا داسې شهادت چې هېواد، د عربي امت ټول خیر غوښتونکي، د عراق ولس او د انسانیت خیر غوښتونکي پرې وویاري."

د عراق دښمنانو به همدا سې پلانونه ورته نیول. په معادله کې سخت عدد ولسمشر و، ترې تېرېدل او نه پاملرنه ورته ناشونې وه. دوی یې له پاتې کېدو

عراق کې دننه او که بهر، کولای شې ته یا بل څوک د امانت (ولسمشر) درک روغ تسلیمېدو لپاره راشي. چېرته چې وغواړې هلته به یې در ورسوو. که یې د اوسېدلو او لېږدولو مصرف نه لرې، نو هغه اسانتیاوې به هم درته برابرې کړو. د زیات باور لپاره به مونږ د ولسمشر تر در رسېدلو پورې یو مهم کس د یرغمل په توگه له تاسې سره پرېږدو، څو ورځې وروسته به یرغمل کس پرېږدی.

ډېرې پوښتنې مې ترې وکړې، لومړی مې فکر وکړ چې له پونې دی یا خوب ویني. پوښتنه مې ترې وکړه: تاسې به دغه خطرناک عملیات څنگه ترسره کړی، ایا امریکایان درسره دي، ایا ایران مو تر شا ولاړ دی، ایا اسرائیل او موساد درسره دي، یا... ایا....

ده راته وویل: ته یې یوازې ومنه او نورې پوښتنې مه کوه. یوازې د ولسمشر د تسلیمېدلو لپاره پلان ونیسه، خو شرط یې دا دی چې له ازادېدو وروسته به څه څرگندونه نه کوي، عراق ته به نه راځي او په کوم دولت کې چې زړه یې وي، اوسېدلی شي. دا ضمانت به هم درته وکړو چې یو لوری به یې هم نه څاري، نه د امریکا متحده ایالات، نه عراقی لوری او نه هم بل څوک او کورنی ته یې درک روغ سپارلو ضمانت کوو، تاسې یوازې له مونږ څخه تسلیم شی. که مو پیسې غوښتي، هغه به هم درکړو، د ده او د کورنی مالي وضعیت هم ور برابروو، ان ستا هم.

له ډېر دېخوا او هاخوا وروسته، مې ورته وویل: ما پرېږده چې خبره تر اصلي کسانو پورې ورسوم.

زه له لومړیو په داسې غوښتنو پورې اړوند نظرونه ساتم، نه پوهېږم چې تر شا به یې څه دسیسې وي. کیسه مې هغو ته وکړه چې ځینې چارې ور سپارل شوې وې، ځواب یې دا و چې صدام حسین به چېرته وړو، هغه خو عادي کس نه دی چې پټ یې کړو، بیا که دغه کسان په جدیت چلند کوي، نو دوی

وېرېدل، همداراز د اعدام له ترلاسه کېدونکو پایلو څخه هم وېرېدل. چې دا د عراق په اړه د ایرانی او اسرائیلي استخباراتو پر ژورې پوهې دلالت کوي. له موساد او په عراق کې یې له مشهورو ائتلافونو پرته او له ایرانی استخباراتو او د نیواک په حکومت کې یې له غلامانو پرته څوک دومره جرئت لري چې ولسمشر له زندانه وباسي او له عراقه یې بهر کړي. دوی غوښتل چې په دې لاره د ولسمشر خوله بنده کړي او کمزوری یې وباسي او ورپسې به یې ووژني او تاریخي انځور به یې بد نام کړي.

هغه کیسه مې هم په یاد ده چې ولسمشر راته کړې وه. په ۱۹، ۱۰، ۲۰۰۵ ز کې چې د محاکمې د لومړۍ ناستې له ټاکل شوي وخت څخه مخکې زه د ده لیدو ته ورغلی وم، په تېره ورځ کې یې د شپې ولسمشر د محاکمې ودانې (د ملتپالنې د رهبري ودانې) ته رسولی و، چې د محاکمې د تمثیل لپاره ځانگړی شوی ځای و. امریکایي زندان ساتونکو ته امر شوی و، چې که ولسمشر د ځای او ودانې د نوم پوښتنه ترې کوله، نو دوی به ورته وایي چې دا د پوځي روزنې ودانې ده. نو کله چې ولسمشر پوښتنه ترې کړې وه، دوی هم هغه ځای ورته ښودلی و چې امر ورته شوی و. کله چې ولسمشر صدام حسین د محاکمې په تالار کې په لومړۍ ناسته کې و درېد، قاضي ته یې وویل: دا د پوځي روزنې ودانې ده. ده غوښتل چې مقاومت ته پیغام ولېږدوي، خو ځای په نښه کړي او څه چې پکې دي، هغه وران کړي. بیا محاکمه وځنډېده او په کروږ کې مې ورسره ولیدل، کیسه یې راته وکړه. ما ورته وویل چې هغه د پوځي روزنې ودانې نه ده، بلکې د ملتپالنې د رهبري ودانې ده، خو دا چې مونږ وکیلان یو، د محاکمې تر کېدو د محاکمې ځای را څخه پټ وي، د همدې لامل له کبله یې له مونږ څخه پټ کړی و، هسې نه چې مقاومت او فدايان پر ځای برید وکړي او که د محاکمې پر ځای برید شوی وای، داسې وژنځای به ترې جوړ شوی وای چې یو کس به هم نه وای ژغورل شوی.

ځکه امریکایي اړخ ډېر سخت تدابیر نیولي وو او زېرمې یې برابرې کړې وې. خو امریکایي اړخ هېره کړې وه چې که د مقاومت رهبران د ولسمشر پر ژوند او روغتیا نه وېرېدای، نو له ولسمشر سره زما د لومړۍ لیدنې ۲۰۰۴ ز په دوهمه ورځ به یې پر زندان برید کړی وای، خو د مقاومت اتلانو چمتووالی نیوه، ځکه مقاومت او عراقیانو باور درلود چې امریکا د ولسمشر په نیولو او په دوامداره توگه په ساتلو سره عراقیانو، عربو او مسلمانانو ته ننگونه کړې ده. خو د ولسمشر سلامتیا یې مخنیوی کاوه. کله چې ولسمشر د محاکمې په ناسته کې د محاکمې ځای وښود، په محکمه کې د امریکایانو له لوري لېږد قطع کړی شو. د همدې لامل له کبله امریکایانو د تمثیل واقعي، شل دقیقې وروسته ولېږدولې او ثبت یې فلتر کړ.

امریکایانو د ولسمشر سلامتیا او د ځای پټېدا ته ډېر پام کاوه، کله چې به مونږ لیدو ته ورغلو یا به یې چې محاکمې ته لېږداوه، نو په بشپړ پټ ډول به یې لېږداوه. د لېږد وسایل یې هم بېل وو، کله به یې د سره صلیب اشاره لرونکي گاډي (امبولانس) کې لېږداوه او کله به یې په بلک هاک الوتکو کې لېږداوه. ایران، ولسمشر ته په رسېدو کې ډېر جدي و، په ځانگړي ډول ایران ته پرو ملیشې (بد او الصدر) د ایران استخباراتو وکولای شول چې له امریکایي پوځ سره په ژباړونکو کې روزل شوي کسان ور ځای کړي، یو خو یې په عراق کې له نفوذ او بل یې له امریکایي حماقت څخه گټه پورته کړه. ان و یې کولای شول چې د دغو ژباړونکو په مټ تر یو څه حده ولسمشر ته نږدې شي. یوه ورځ یې اعلان وکړ چې صدام ته نږدې دی او هره شېبه چې وغواړي کولای شي ولسمشر پر سر باندې وولي. ما به تل امریکایان دې ته متوجه کول. کله چې مې ولیدل چې ولسمشر ته ډېری نږدې ژباړونکي مسیحیان یا عرب دي او له امریکایي پوځ سره راغلي دي، نو اندېښنه مې ختمه شوه.

د ایران او ملبشو پلان یې داسې و. کله چې د ولسمشر د بند ځای وټاکل شي، نو ایرانی استخبارات او د ملبشو تکړه کسان به په بند توغندي او پرمختللي ایرانی ډگریز راکتونه ور وتوغوي او بند به له هر څه سره وران کړي. بل پلان یې تر څه حده بریالی هم شو هغه دا چې "کله چې له امریکایانو څخه په چل ول کې ور تېر شي او ولسمشر ته ورسېږي، نو پر دې دنده گمارل شوی کس به امریکایي پوځي غافلوي او وسله به ترې وړي او ولسمشر به پر سر ولي او بیا به ځانونه کوي. د محکمې په اړه هم همداسې پلان نیول شوی و او د ولسمشر له وژلو وروسته به د پوځي ملگري را ولاړېږي او پوځي به وژني، خو د جریمې نښې له منځه ولاړې شي. خو کله چې مو څو ځله امریکایان متوجه کړل، که هغه په رسنیو کې وو او که د ولسمشر د لیدنې په ترڅ کې له دوی سره په لیدنو کې وو او یا د محاکمې د تمثیل په موده کې وو، بیا امریکایانو هم دې ته ډېره پاملرنه کوله.

د ولسمشر د لرې کولو وړاندیز

د شیخ په خلیج کې د ۲۰۰۳ ز کال د فبروري د میاشتې په پای کې د عربي مشرانو له یادې غونډې او هغو وړاندیزونو وروسته چې ولسمشر ته د گوښه کېدو او لرې کېدو لپاره وشول، ولسمشر به په دوامداره ډول ردول او ویل به یې: په عراق کې مې ژوند کړی او پکې مرم به.

په ۲۰۰۵ ز کال کې د لرې کېدو د وړاندیز هڅې تکرار شوې. دوه عربي دولتونه یې هرکلي ته نوماندان وو، یو یې (... دولت و. مانې مې هم په خپلو سترگو ولیده. د ولسمشر صدام حسین د هرکلي لپاره چمتو شوې وه. خوراته وې ویل چې دا یې وروستی مانې نه ده، چې له کورنۍ سره د پکې واوسي، پر دې سربېره هومره پیسې به ورکړي، څومره چې ولسمشر ټاکي. د ځینو نورو معلوماتو په ترڅ کې یې په غرض پوه شوم، خو نه غواړم پکې ولوېږم څو څوک په تنگ نه شي. خو ولسمشر رد کړ، څو ځله یې دا جمله وویل: "پر

له قسم له دې ځایه به یا ولسمشر وځم، لکه ولس چې غوره کړی يم او یا به د نېر لوري ته شهید ورځم".

له ولسمشر سره په یوه ځانگړې لیدنه کې مې بیا پوښتنه ترې وکړه چې که د امریکایانو یا بل لوري لخوا خبرې اترې ورسره شوې وي. خو ده په بشپړ ډول رد کړه. د امریکایي جنرال له هغې غوښتنې پرته چې د بندي کېدو له لږ وروڅو وروسته یې ور څخه کړې وه. دغه غوښتنه تړلې وه، خبرې اترې نه وې. دا پوښتنه له یو لږ خبري او رسنیزو ویناوو وروسته راغله، چې هدف یې ښکاره او معلوم دی، یعنې د دغه لوی سړي او ۳۵ کلنې مبارزې بدنامول. همداراز دغه پوښتنه د امریکایي پوځ د یوه افسر له خبرو وروسته راغله، هغه د ولسمشر د نیولو یو ځانگړی ساتونکی و، دغه افسر د څېړنې له ډرامې څخه خوښ نه و، د محاکمې له پیله وړاندې یې زه وپوښتم: ایا د دعوي پانې د کلې دي، ایا له مؤکل سره د بحث کړی دی... همداسې تر پایه قانوني پوښتنې، داسې برېښېده چې دی له روان حالت څخه څورېده، په ځانگړي افاق کې به و او بېرته به راغی، دا هغه افاق و چې زه به د ولسمشر صدام حسین لیدنې ته پکې ناست وم. لږ وخت نه و وتلی چې وې ویل: فکر نه کوم چې دغه لاره د تا او ستا مؤکل ستاسې غوښتنې ته ورسوي، ډیپلوماټیکه لاره سمه ده. ما ورته وویل، زه وکیل يم...

دا خبره مې ولسمشر ته وکړه، هغه وویل: "زما دروازه یې د خبرو اترو لپاره نه ده راټکولې او دا ناشونې ده چې زه به د دوی دروازه ورټکوم، ځکه دا به بیا زموږ کمزوري گڼل کېږي".

ما په خپله ټول، هدفی لوري پر دې خبر کړل، د خپلې خطرناکې دندې له لومړۍ ورځې پر دې پوه وم چې دا د ژغورلو لاره نه ده، ځکه امریکایان د قانون په ژبه نه پوهېږي. زه پر دې قانع وم چې سیاسي لاره د ولسمشر د خلاصون او له ستونزو څخه د عراق د خلاصون لپاره تر ټولو سالمه لاره ده.

امريکايانو هيله درلوده چې ولسمشر صدام حسين به د ځان د خلاصون په بدل کې عراقي مقاومت ودروي او همداسې له عراقه بهر ته به لاړ شي. په ياد مې دي، يوه ورځ د ۲۰۰۵ ز کال په وروستۍ ربع کې د مشورو په چوکاټ کې د يوه عربي هېواد له ليدنې را گرځېدم. کله چې په عربي پلازمېنه کې يوه هوټل ته ورسېدم، يو امريکايي را سره په اړيکه کې شو، د ليدلو غوښتنه يې وکړه، ما بښنه وغوښته، ځکه زه سفر سترې کړې وم او غوښتل مې چې د کورنۍ د ليدو لپاره عراق ته ستون شم. ورته و مې ويل چې له عراق څخه له راگرځېدو وروسته به يې وگورم. خو سړي ټينگار وکړ او ويل يې چې کار ډېر اړين دی. نو د شپې په دوه بجو مې ورسره وليدل. ما فکر کاوه چې دغه کس د امريکايي استخباراتو سړی دی، ځکه دا معقوله نه ده چې امريکا او استخبارات دې د دفاع کمېټه له توکو يا څارگرو پرته داسې پرېږدي چې څه کار يې خوښ وي هغه وکړي.

ما ته يې وويل: ښاغلی خليل، زه پوهېرم چې ته د صدام موضوع ته څومره پاملرنه کوې او دا هم راته جوته ده چې په ټول ژوند کې دې له زندانه پرته بل ځای نه دی ليدلی او يوه ورځ هم واک ته ور نږدې نه وې او... او... تر پايه، خو زه غواړم دوه پوښتنې در څخه وکړم، د هغو له ځوابولو وروسته شونې ده ستا غوښتنه در پوره کړم (د ولسمشر ژغورنه)، خو لومړی غواړم دا وپوښتم چې ولې د په خپل او د کورنۍ په ژوند خطر منلی؟

ما ورته وويل: پر عراق د امريکا بريد، داسې څه دي چې مونږ يې امريکا ته نه شو وربښلی، ما لکه د يوه عراقي په څېر هغه لاره وليده چې امريکا زموږ د تنگولو هڅه پرې کوله، زموږ د ولسمشر په نيولو سره او د تلوېزيون په صفحه يې په داسې ډول په راښکارولو سره مونږ په تنگولو، چې د عراقيانو او عربو ارواوې پرې ووژني، پر دې سربېره داسې زما هېواد را وران کړ او قانوني

عراقي رهبر مو زندان ته د ننه کړ او بله دا چې د ولسمشر صدام حسين عمر اړيا کلنی ته رسېږي، نو اخلاق يا عدالت دا نه ايجابوي چې داسې څه وشي لکه تاسې چې وکړل.

ده وويل: که ولس او وسله والو ځواکونو انقلاب کړی وای، نو دريځ به د څه وای؟ ما ورته وويل: زما دريځ به د ولس له غوښتنو سره و او ته خو ښه پوهېږې چې ولسمشر صدام حسين د خلکو له لوري دوه ځله وټاکل شو، ټولې نړۍ د دغو دواړو ټولپوښتنو پايلې وليدلې، هېڅ لوري دخالت پکې نه و کړی او په همدې اساس يې قانونيت او شرعي دساتير ترلاسه کړل، چې دا د ولس غوښتنه او اراده ده. مهرباني وکړه او پوښتنې د وکړه.

ده وويل: صدام حسين پر تا باور لري او درناوی درته لري، مونږ پوهېږو چې نه اغېزه پرې ښيندلی شي، نو ايا کولای شې قناعت ورکړې چې د محکمې په يوه جلسه کې پر مقاومت غږ وکړي چې د امريکايانو پر ضد عمليات ودروي؟

بلکل مې رد کړه او ورته و مې ويل: زه داسې څوک نه يم چې داسې څه به ترې غواړم.

يارا وگرځېد او پوښتنه يې را څخه وکړه: ايا صدام مقاومت چلوي او له ده پرته چې نور کسان يې چلوي د هغوی نسبت به څومره وي؟

ما ورته وويل: ولسمشر صدام حسين مقاومت ته پلان جوړ کړی و او د مقاومت د عملياتو د رهبرۍ له ۸۵ سلنه ډېر واک له ده سره دی او بله دا چې هبله کوم، پر دې پوه شه چې زه مدافع وکیل يم، سياستپوه نه يم او پرېکړه مې وکړه چې د امنيتي لاملونو له کبله د عراق پر ځای سوريې ته لاړ شم.

امريکايي استخباراتو داسې هڅې کولې چې له څو دروازو راته راشي، خو دوی خبر نه وو چې د عزتمن عراقي اراده چانې وهل نه مني.

کله چې مې د دغه کس خبرې ولسمشر ته وروړې، هغه وويل: "ډېر ښه ښاغلیه، څه چې وايي لکه مخکې چې مې وصيت درته کړی و، دوی کوشنښ کاوه چې د مقاومت په درولو خپلې غوښتنې پوره کړي، خو زه به دا کار ونه کړم، که څه هم زما غاړه په تله کې کېږدي او دغه سړي غوښتل چې پر مقاومت د صدام حسين پر اغېزه پوه شي، خو مقاومت يوازې له صدام حسين څخه دفاع نه کوي، بلکې له ټولو بنديانو او زندانيانو څخه دفاع کوي او په اصل کې له عراقه دفاع کوي".

د چانې وهلو نه شتون

زه دا تکراروم چې د الله او تاريخ پر وړاندې مسئول یم، چې له ولسمشر صدام حسين سره له نيول کېدو را پدېخوا هېڅ چانې نه دي وهل شوي. که امریکایانو غوښتي وای چې خبرې اترې ورسره وکړي، نو داسې څه به پېښ شوي وو، که له نيول کېدو وروسته نه وای نو د اعدام د پرېکړې له کېدو وروسته به وای، چې دلته به د ولسمشر په مخ کې سختې ټاکنې وې، ځکه د امریکایي انتخاب موافق به وو. خو دا هر څه نه دي پېښ شوي. کومو سرکوزو خاينانو چې له امریکایانو سره مرسته وکړه، ائتلاف يې ورسره وکړ، مشوره يې ورکړه او کومو کسانو چې له ولسمشر سره يې په امانت، ژمنه او وعده کې خیانت وکړ او امریکایانو ته يې وويل چې ولسمشر له تاسې سره د خبرو اترو لپاره زمونږ مخې ته سخت خندا دی، همدغو د ولسمشر له پانې څخه سوځولې پانه جوړه کړه. خو خبرپاڼو چې څه د چانې وهلو په اړه ترلاسه کړل، هغه د رسنيز بحث، خبري سياليو او نور هغه غرضونه وو چې مونږ ته معلوم دي.

نا څرگنده وينا

د ۲۰۰۶، ۱۲، ۲۴ نېټه په عمان کې د "اسناد" (له ولسمشر او د هغه له ملگرو څخه د دفاع د اسناد کمېټه) په دفتر کې يو کس را سره په اړیکه کې شو او

ويل يې: له مصر څخه دکتور فلانی دی. د دغه کس په اړه مې له وړاندې کوم معلومات نه درلودل او نه مې يې په اړه څه اورېدلي وو. ويل يې چې له ده سره د عراقی رهبري بيان دی چې په عراق او سيمه کې روانې پېښې يې روښانه کړې دي، په عراق کې د اتمي وسلو نه شتون يې په ډاگه کړی دی. همداراز په عامه توگه د منځني ختيځ د قضیې، چې د فلسطين قضیه هم پکې ده، له حللارې څخه د عراق د مخنيوي نه شتون يې په ډاگه کړی دی او د ټولو دولتونو په مرسته له اتمي وسلو څخه د منځني ختيځ د سيمې پاکول يې پکې واضح کړي دي.

د دکتور، گومان ته په کتو دغه بيان له بريد څخه وړاندې غږې، صدام حسين ده ته سپارلی و، يعنې پر عراق له امریکایي يرغل څخه اته څلورېنست ساعته مخکې. دغه کس له عراقه په وتلو بريالی شوی نه و خو دغه بيان خبري اژانسونو او بېلو رسنيو ته ورکړي، د امریکا د متحده ايالاتو له لوري په قصدي ډول د ده د سفر په مخ کې خنډونه واقع شوي وو. دکتور همداسې گومان کاوه.

پوښتنه مې ترې وکړه چې څه غواړې، ځواب يې را کړ: غواړم بيان تاسې ته در ولېرم او تاسې يې ولسمشر ته وسپارئ، هغه کولای شي چې څه پکې بدل يايې ترې حذف او يا يې ور زيات کړي، يا د دغه بيان پر ځای د حقيقتونو د ښکارولو لپاره بل بيان وليکي، څو له بريد او وراني وروسته نړۍ په حقيقتونو پوهه شي، ځکه حقيقتونه په بشپړ ډول پټ کړ شوي دي، په ځانگړي ډول هغه حقيقتونه چې په ولسمشر پورې تړاو لري. وروسته بيا د دکتور يو بيان راولېږه.

د ۲۰۰۶، ۱۲، ۲۶ نېټه د ولسمشر د ليدنې لپاره د درې ملگرو وکیلانو تر ټاکلو وړاندې د "اسناد" په دفتر کې زمونږ د غونډې په ترڅ کې مو دغه موضوع له شته ملگرو سره وڅېړله او پر دې مو اتفاق وکړ چې بيان د ټاکل شوي ملگري

واخلي، ولسمشر د پرې خبر کړي چې د صحت پخلى يې وکړي او انتخابونه يې هم مخې ته خلاص دي. دا تړون مو يو داسې فرصت وباله چې ولسمشر به زغرده وينا هم پکې وکړي، له اوسني سخت حالت څخه به د عراق او دده د ملگرو په را ايستلو کې مرسته وکړي. خو ولسمشر صدام حسين پر موضوع تبصره ونه کړه. له گمارل شوي ملگري سره مې اړيکه ونيوله، هغه ځواب را کړ: "موضوع مې ورته وړاندې کړه خو ځواب يې رانه کړ".

دوه ويشتم څپرکي

د څپرني په ناستو کې څه وشول؟

د نيواک د حکومت د واکدارانو له لوري د څپرني جوړو شويو کمېټو له ولسمشر صدام حسين او د هغه له بنديانو ملگرو سره څو څپرنيزې ناستې وکړې او د محاکمې ناستې وشوې چې د ۲۰۰۵، ۱۰، ۱۹ نېټه پيل شوې. په لاندې ډول د دغو ناستو لنډيزونه را اخلو، چې د صدام حسين د شخصيت په اړه د انساني، جهادي، اتلوالو او قيادي اړخونو بډايه دليلونه پکې دي:

مشر او د وکيلانو عزل

په ۲۰۰۵ ز کال کې د څپرني په يوه ناسته کې قاضي رائد الجوهي ولسمشر ته هغه غوښتنليک ولوست چې د ولسمشر کورنۍ د برېښناليک له لارې محکمې ته رالېږلی و، چې له خليل دليمي پرته د نورو ټولو وکيلانو د گوښه کېدو غوښتنه يې کړې وه. دغه کار يې د جزائي وکالتونو لپاره کړی و. ولسمشر په حکمت او لوړو اخلاقو سره د لامل په اړه را څخه وپوښتل، ما ورته وويل چې دا يې د کورنۍ د قانوني مشاور پر اساس رغبت دی، چې په دقت او مسئوليت سره فعاليت تنظيم شي. ولسمشر خپله خواشيني ښکاره کړه او وې ويل: والله زه په دې شرمېرم، زه نه غواړم چې د يوه عراقي عزت زيانمن کړم، نو د هغو کسانو عزت به څنگه زيانمنوم چې په سختو شرايطو کې يې له ما څخه دفاع ته را دانگلي. جوهي ته يې وويل: وروسته له دې چې په دې اړه مې وضاحت وغوښت، زه مې د کورنۍ له غوښتنليک سره يوازې د لا تنظيمولو د هدف پر اساس موافق یم، بل لامل يې نشته.

له قاضي سره د ولسمشر ليدنه

راند الجوهي: صدامه، ايا د وكيلاڼو په عزل موافقت كوي او په وكييل خليل دليمي بسنه كوي او كه يې وكالتونه پرېږدي، دا ستا د لور رغد د غوښتنليک پر اساس، او غوښتنليک هم زما په لاس كې دي؟

ولسمشر: "زمونږ پروردگار! كله چې تا مونږ پر سمه لاره خوځولي يو، نو بيا مو هېڅكله زړونه مه كړوه، مونږ ته د خپلې پېرزوينې له زېرمې څخه رحمت را په برخه كړه، په دې كې شك نشته چې ته له خپلو وعدو څخه مخالفت نه كوي". په پيل كې، زه د ټولو وكيلاڼو د هڅو مندوی يم، خو د بيا تنظيمولو او د مرحلې د اړتياوو له كبله، زه د نورو ټولو وكالتونو په لغوه كېدو او يوازې د استاد خليل دليمي د وكالت په پاتې كېدو موافقت كوم.

راند الجوهي: ښه ده، كه وكييل د نورو د وكييل كولو لپاره نوي وكالت را مخكې كړي، ايا موافقت پرې كوي؟

ولسمشر: زه پر هغه څه موافقت كوم چې استاد خليل يې پرې كوي، څوك چې پر كوم وكالت د لاسليك لپاره زما موافقت شرط گڼي، نو دا كار استاد خليل ته سپارم او هغه ته اختيار وركوم.

راند الجوهي: د عربو او بهرنيانو وكيلاڼو په اړه، ايا عرب او بهرني وكيلان غواړي؟

ولسمشر: وكيلان كه عراقيان وي، كه عرب او كه بهرني وي، زه توکيل او مشاورې ته اړتيا لرم. ټول كار استاد خليل ته سپارم.

كلكوالی، ننگونه او مېړانه

قاضي: صدامه، نن ورځ د وسله والو ځواکونو پخوانی عمومي قومندان گڼل کېږي، مونږ غواړو، له تا څخه واورو چې د انفال په عملياتو کې څه پېښ وشول؟

ولسمشر: بسم الله الرحمن الرحيم: "اې زمونږ ربه مونږ ته صبر راکړه، زمونږ قدمونه ټينگ کړه او پر دې کافره ډله مونږ برلاسي کړه" لوی الله رشتيا ويلي. په پيل کې غواړم ووايم چې صدام حسين تر هغه وخته د عراق جمهور رئيس او د وسله والو ځواکونو عمومي قومندان دی، څو چې يې ولس غواړي او له نور ځواب څخه مخنيوی کوم، ځکه د امريکا له لوري شوی بريد او د هغه پابلې ټولې په ټوله کې باطلې دي.

قاضي: مونږ قاضيان يو، ستا په نظام کې هم قاضيان وو او لا تر اوسه يو.

ولسمشر: د مقننه او مجريه قوې پرته د قضايې قوې برحالي ناشونې ده او زياتوم، كه مې فرصت درلودی چې له زندانه بهر وای، نو د نيواک پر ضد به مې مقاومت ته دوام وركړی وای.

قاضي: دغه ناسته د ۱۹۸۸ ز كال د انفال په عملياتو پورې اړه لري. دا چې ته د وسله والو ځواکونو عمومي قومندان گڼل کېدې او د پوځي قطعاتو د خوښت امرونه درسره وو، نو په مفصل ډول د وسله والو ځواکونو د عمومي قومندان په حيث مونږ ته ځواب راکړه؟

ولسمشر: زه بيا وایم چې له ځواب څخه ممانعت كوم، يوازې د دغې پوښتنې له ځواب څخه نه، بلکې د ټولو پوښتنو له ځواب څخه. لامل يې دا دی چې زه لا تر اوسه جمهور رئيس يم، د وسله والو ځواکونو عمومي قومندان او د انقلاب د رهبري شورا رئيس يم، همداراز له دستور سره سم بشپړ قضايي خونديتوب لرم او دوهم يا کېدای شي لومړی، دا چې امريکايي نيواک او ورسره ائتلاف باطل يرغل دی، نو يرغل او بريد چې د څه اثبات کوي، هغه هم باطل دي. د نيواک تر سيوري لاندې روانه څېړنه او څېړنيزې کمېټې باطلې دي، ځکه دا ټول له دستور سره مخالفې دي.

قاضي: فکر كوم تاسو حقوق لوستي.

ولسمشر: ته فکر کوې؟! زه هم فکر کوم تا حقوق لوستي دي او وياړم چې د څېړنې په کمېټه کې زما د وروڼو په څېر کسان هم شته، چې زه پرې وياړم، کله چې خبرې کوم نو هغوی يو مې هم هدف نه دي او نه مې يوه ته زيان هدف دی.

قاضي: ايا په بشپړ ډول له ځواب ورکولو ممانعت کوې؟

ولسمشر: يوازې په هغو کې يې نه کوم چې ولس يې غواړي.

قاضي: که د خپلو صلاحيتونو په اړه خبرې ونه کړې، دا عيب گڼل کېږي.

ولسمشر: نورې څېړنيزې کمېټې هم شته چې قاضيانو د نومونو له ورکولو ممانعت کړی. بيا زه خو د بشپړو دستوري صلاحيتونو په اړه مسئول یم، پر هغو وياړم او ان شاء الله پرې وياړم به، د الله په مخ کې به هم پرې وياړم.

قاضي: له سلطان، علي حسن، فرحان الجبوري او حسين رشيد څخه مو ځواب وغوښت او ټولو دا حالت ثابت کړ، چې انفال پوځي عمليات دي. پوځي چارې به پرېږدو او مجلو ته به ولاړ شو (فلاتی د انفال د عملياتو په اړه د مبارکي ليک را نقلوي) دغو عملياتو شپږ مياشتې دوام درلود، مونږ هم وليدل او نړۍ هم. کله چې سلطان راولې، وايي چې مونږ ته به نزار الخزرجي يا صدام حسين امرونه راکول.

ولسمشر: علي حسن المجيد يا نورو له دستور سره سم صلاحيتونه درلودل. له ځواب ورکولو څخه زما ممانعت ستا د کم ارزښته کولو يا ستا د شخصيت د کم ارزښته کولو لپاره نه دی.

قاضي: زه له ځواب ورکولو او ممانعت سره ستونزه نه لرم. زه له څه مودې را پدېخوا قاضي یم، کولای شم چې له نورو لارو ټولو دليلونو ته ورسېرم. که ته دروازه وتړې، نو ستونزه نه لرم. زه له قانون سره موافقت کوم، له ځواب ورکولو يا په دليل ثابتولو څخه د دروازو تړلو ته دليل نشته.

ولسمشر: ايا خبرې د بشپړې شوې؟ ... کله چې په قانوني نظر په فني ډول بسنه کوې، نو اشتباه پلانونه به ونيسې. زه په نيواک کې د نه يم او دولت مې نيول شوی دی، که مې نور عمر پاتې و، نو د نيواکوال په شړلو کې به يې تېر کړم. قاضي: يوازې په قانوني اړخ کې وغږېږه.

ولسمشر: زه مې پخپلو هېوادوالو او ارزښتونو وياړم نه په خپل مقام.

قاضي: تا وويل، لکه هېوادوال، هېوادوال د درناوي وړ دی او د قانون پر پراندي دندې لري. زه نه غواړم چې په نورو مسابقو کې اخته شم، زه د دې په رڼا کې ټاکلې دنده لرم، څېړنه کوم او پرېکړې صادروم. زه مې پر خپلې هغې قضا وياړم چې ته پرې ستړی شوې. ان که کسب گر هم يو، زه پوښتي درڅخه کوم، نور د خوښه خپله چې ځواب ورکوې که يې نه ورکوې.

ولسمشر: ته دا منې چې د دستور پر خلاف او د قوانينو په له منځه وړلو څېړنه وکړې، د مقننه او اجرائيه قواوو په نه شتون کې او تر نيواک لاندې د څېړنيزو کمېټو د جوړولو په منلو سره تا دستور تر پښو لاندې کړی دی.

قاضي: په شريعت او نورو وضعي قوانينو کې د دفعې عمليات د څېړنې په توگه نه ترسره کېږي.

ولسمشر: کله چې بنسټ مضبوط نه شي، نو ولاړې خانگې را پرېوځي. قاضي: د تورنو کسانو يعنې سلطان هاشم او حسين رشيد په خبرو کې راغلي دي، چې د انفال عمليات پوځي عمليات وو او د پوځي پرېکړو په واسطه وشول او دغه پرېکړې په هماغه وخت کې د وسله والو ځواکونو عمومي قومندان صادرې کړې او د قومندانانو له لوري پلې شوې. دا چې په هماغه وخت يعنې په ۱۹۸۸ز کال کې په محکمه کې له شته اسنادو او مستنداتو سره سم تا هغه منصب ډک کړی و، نو دوی له پوځي اصولو سره سم يې په مستقيم ډول ستا صادر شوي امرونه پلي کړي دي، ته څه وايې؟

ولسمشر: (ولسمشر غلی شو او قرآن یې پرانیست، بیا یې په څیر سره ډېر وخت قاضي ته وکتل).

قاضي: ایا ولیکم چې غلی شو او خواب یې ورنه کړ؟

ولسمشر: .....

قاضي: علي حسين المجيد چې د ۱۹۸۷،۳،۲۹ د ۱۲۰ پرېکړې په توگه د شمالي سیمې مسئول تعیین شوی او په پرېکړه کې ورته اشاره شوې واگی ورکړل شوی او په پای کې یې ستا لاسلیک دی، د هغه په وینا کې راغلي چې له امنیتي ممنوعه سیمې څخه د کردي کلیو کپه کولو پرېکړه ستا په مستقیم امر وه. په دې اړه د خواب څه دی؟

ولسمشر: .....

قاضي کتاب ته: ولیکه "چوپ شو او خواب یې ورنه کړ، هېڅ خبره یې نه ده کړې او خپل قانوني حقوق یې وکارول". ایا د خواب نیت لري که نه؟

ولسمشر: زما خواب یو دی، نه بدلېږم.

قاضي: د ۱۹۹۲ ز کال په خپرو اترو کې چې ستاسو او کردي مشرانو تر منځ وشوې، د دغو کورنیو او کسانو په پېژندلو سره ستاسې غوښتنه پوره شوه او هغه مرکچي پلاوي خواب ورکړ، چې د غړو له برخې یې علي حسن المجيد او طارق عزيز وو... خواب یې ورکړ، څه چې وشول، وشول او د انفال د عملیاتو پایله پای ته ورسوی. دا چې ته په دولت کې تر ټولو لوړ پوړی مسئول وې، دغې پوښتنې ته د خواب څه دی؟

ولسمشر: هغه کس چې له پلاوي سره و، هغه اوس د دولت رئیس دی او امریکایانو گمارلی دی. ما له یوه سره هم نه دي کتلي او پلاوی مې هم نه دی لیدلی.

قاضي: ان له ډلې سره هم؟

ولسمشر: ډله څوک ده؟

قاضي: طارق عزيز او علي حسن المجيد.

ولسمشر: ډېره ښه ډله ده! الله پوهېږي.

قاضي: الله په هر څه پوهېږي، په وړو او غټو او ورسره ثبت دي.

ولسمشر: که الله غوښتي وي، هېڅ هم نه ضایع کېږي.

قاضي: (موسکا کوي) زمونږ ځواکونه قرداغ پاکوي!

ولسمشر: ایا پر دې خبره نه یې خبر، حیران راته معلومېږي، ایا دا خبره د نه وه

اورېدلې او ته ژوندی وې؟

قاضي: هره خبره چې غواړې ثبته یې کړم، زه به یې ثبته کړم. نن د الکعدي های

می څه راسره نشته. (قاضي د مجلې لنډیزونه وايي).

ولسمشر: ایا زمونږ ولس پر ایران د بریا په خوښۍ کې له یوه سره تر بله سره نه

څرخېده؟

قاضي: بهرنۍ پوښتنه ده... صدامه له ۱۹۳۷ ز څخه تر ۲۰۰۵ ز کاله پورې څو

ځله (پوښتل شوی یې او خواب د نه دی ورکړی)؟

ولسمشر: کله چې مې خواب ورکول غوښتي ورکړی مې دی، د صدام حسين

تاریخ روښانه دی، له پنځم ټولگي تر اوسه یې بدلون نه دی کړی.

قاضي (هماغه پوښتنه څو ځله تکراروي).

قاضي: د دندې شرف د مېز پرېښودل غواړي.

ولسمشر: هغه پیلېز بنسټ دی، چې و مې ویل له خواب ورکولو ممانعت کوم.

قاضي: په بې گناه خلکو به ظلم وکړې.

قاضي: محرم څه نه دي را معلوم. له ما سره اسناد دي او خواب به غواړم. کله

چې فلاڼی شهادت غواړي او وايي چې صدام وپوښتی او ته خواب نه

ورکوي، څه ووايو؟

ولسمشر: د الله په اختیار کې.

قاضي: مونږ ټول د الله په اختیار کې يو.

قاضي: د ايران جگړه اغبرگون په ۱۹۸۰، ۹، ۲۱ ايا دا خوځښت ستا په امر و؟
ولسمشر: ما خواب درکړی دی.

قاضي: په دغو عملياتو کې ولې کيمياوي وسلې وکارېدلې، چې ستراتيژيکې
وسلې هم گڼل کېږي، کارولو يې ستا امر غوښت، نو تا يې د کارولو امر ولې
ورکړ؟

ولسمشر: خوښوم چې تاريخ ته يو څه ووايم، کله چې د صدام حسين لاسونه
پرې شي او د عراقي د وژلو امر نه ورکوي، نو که د صدام حسين غاړه هم پرې
کېږي، دا شونې نه ده چې خپل ولس د په کيمياوي وسلو ووژني.

قاضي: هغه غبريز ثبت به در واورول شي چې په هماغه وخت کې د وسله‌والو
ځواکونو د رهبري عمومي غونډه وه، يو افسر په هماغو عملياتو کې د قرداغ
په سيمه کې د کيمياوي وسلو اغېزه ښيي، چې دغه سيمه د دوهم انفال په
عملياتو کې يوه سيمه وه.

قاضي: ستا غېږ به هم پکې در وښيم چې په غونډه کې ناست وې.

ولسمشر: دوبله هر څه کولای شي او غبريزې ثبتونې هم او ته د قاضي په څېر
څنگه داسې وايې هغه کله دليل کېدای شي.

ولسمشر: (د غبروونکې الې د اورېدو پر مهال) دا خبرې روانې دي او له ايران
سره جگړه هم روانه ده.

قاضي: ما هم د دې پر خلاف څه نه دي ويلي.

قاضي: په ثبت کې يو افسر وايي، کيمياوي وسلې چې په قرداغ کې وکارول
شوې، څه گټه يې ونه کړه، ته څه نظر پرې ورکوي؟

ولسمشر: ستا د خبرو د تصحيح لپاره دا خبرې له ايران سره د جگړې په وخت
کې وې او خبرې بيا له قرداغ څخه د ايراني دښمن د شړلو لپاره وې.

ولسمشر: له نزار الخزرجي د پوښتنه کړې... پوښتنه نه شی ترې کولای، ځکه
هغه تښتېدلی او دريځ يې پېژنی.

قاضي: د فتيق په اړه څه وايې؟

ولسمشر: ته هغه نه ثبتوي چې زه يې درته وایم، پر هغه څه بسنه کوي او ثبتوي
يې چې ته يې غواړې.

قاضي: د هغو سندونو، مستنداتو او خبرپاڼو په ترڅ کې چې نېټه يې ۱۹۸۸ ز
کال ته اشاره کوي، دا ښکاري چې د انفال په عملياتو کې چې پوځي عمليات
وو او امرونه يې له مسئولينو صادر شوي وو، هغه تا صادر کړي وو. ته څه
وايې؟

ولسمشر: ايا درته روا ده چې د يوه قاضي په توگه هغه څه لکه دليل داسې
وکاروي چې خبرپاڼې يې خپروي؟
قاضي: ته خواب لري؟

قاضي: د نينوا په صحرا کې پرته د حضر په سيمه کې او (نقرة السلمان) ته نږدې
د سماوه په صحرا کې د ښځو، ماشومانو او سړيو په سلگونو جسدونه وموندل
شول، ډېری مستندات دې ته اشاره کوي او پخلی يې کوي چې هغه زمونږ د
گړدي ولس زامن دي، چې د انفال د عملياتو په ترڅ کې نيول شوي... دا چې
په هماغه موده کې د وسله‌والو ځواکونو عمومي قومندان گڼل کېدې، نو
پوځي عمليات به ستا د امر پر اساس وي. نو هغه بنديان ولې ووژل شول؟

ولسمشر: که په پوځي عملياتو کې وژل شوي وي، دا بېله خبره ده او که غواړې
ما ته ۷۲ ساعته وخت راکړه، زه به سلگونه جسدونه درته راټول کړم.

قاضي: د شمال د تنظيم د دفتر په اړه د ولې علي حسن المجيد ته ټول واک
ورکړی و، همداراز د شمال په سيمه کې پوځي مشرانو ته د امر کولو واک د
هم ورکړی و، ايا داسې ځانگړي لاملونه وو؟ دغه واگی چې د نوموړي ته
ورکړی و د ۱۹۸۷، ۳، ۲۹ نېټه د ۶۰ پرېکړې په توگه دي.

ولسمشر: په پيل کې مې خواب درکړی دی.

قاضي: ولې د علي حسن المجيد ته اجازه ورکړې وه چې په دغه سيمه کې کيمياوي وسلې وکاروي؟

ولسمشر: داسې سند راکړه چې ثابته کړي، دا د ډبرو وگړو د غوسه کولو لاره ده، ټولې نړۍ ته چلينج ورکوم او ننگوم يې چې دا د ثابته کړي چې علي حسن المجيد يابل چا دې د ولس پر ضد کيمياوي وسله کارولې وي.

قاضي: ته ځواب نه ورکوي او حقيقت په خپل ځای پرېږدي.

ولسمشر: هر شی په خپل وخت کې خوند کوي.

قاضي: ځانگړې ضربې يعنې څه؟ ايا هدف د په کيمياوي وسلو سره ويشتل دي؟

ولسمشر: ځانگړې ضربې يعنې خپله ضربې.

قاضي: ټولو تورنو کسانو ځواب ورکړ چې ځانگړې ضربې د کيمياوي وسلو کارول دي.

ولسمشر: ستا په خبره د تبصرې په توگه، ان توييزې ضربې هم ترې معلومېږي.

قاضي: ايا دا وليکم که دې د پيل پر اساس وي؟

ولسمشر: نه... د پيل پر اساس د وي.

قاضي: له انفال وروسته د څو کسانو اکرام وشو؟

ولسمشر: د ټولو هغو اتلانو تکريم وشو چې په جگړه کې يې بلا په بڼه توگه شنه کړه.

قاضي: د څو افسرانو او رتبه لرونکو تکريم وشو؟

ولسمشر: که ته ولسمشر وي، نو د هغو کسانو شمېر به در معلوم وي چې تا يې تکريم کړی؟

قاضي: ايا دا ځواب وليکم که دې د پيل پر اساس وي؟

ولسمشر: د پيل پر اساس د وي.

قاضي: د انفال د عملياتو امرونه تا ورکړي وو؟

ولسمشر: زما خط مشهور دی او لاسليک مې ثابت دی.

قاضي: نو د انفال عملياتو ته پيشوگان تللي وو؟

ولسمشر: تر لاسپوڅو او گوډاغيانو، پيشوگان شرف لري.

قاضي: پر ځواب قانع نه يم.

ولسمشر: تر ځان لوړ را بښې، په څه چې قانع شې کوي يې.

قاضي: هغه څوک دی؟

ولسمشر: متکلم.

قاضي: ولې د ملکي سيمو د وړانولو امرونه صادر شول، سره له دې چې دا امر

په شمالي سيمو کې د قانون مخالف و؟

ولسمشر: ايا رمادي له قانون سره سمه وړانه شوه. تکريت په ايف ۱۶ الوتکو

وران شو، دا قانون دی؟

قاضي: زما د پوښتنې (ځواب راکړه).

قاضي: ته له حق ويلو چوپ شوې.

ولسمشر: نه پر الله قسم کله به هم له حق ويلو چوپ نه شم.

قاضي: (ځواب) نه را کوي.

ولسمشر: ځواب نشته... د پيل پر اساس.

قاضي: ستا له مسئوليت سره سم او دا چې ته د وسله والو ځواکونو عمومي

قومندان وي، نو ته په انفال کې د ټولو ملکي وگړو د وژلو لومړی مسئول يې.

ولسمشر: دا بڼه خبره د له کومه کړه؟

قاضي: دا ماته مه وايه، دا زما حق دی چې ټولې پوښتنې وکړم.

ولسمشر: ته مې د تنگولو لپاره پوښتې.

ولسمشر: پر الله قسم اې رانده، اې د جوحې زويه، که د صدام په وخت کې

قاضي شوی نه وی، نو اوس به قاضي نه وي، ځکه که صدام حسين ستاسې

فاضي: ډاکټر د څه وخت گوري؟

ولسمشر: شته

فاضي: جراحي عمليات چې د وشول، وضعیت څنگه و؟

ولسمشر: الحمد لله.

فاضي: زما د پوښتنو (ځواب) د را نه کړ. دوی وايي اوامر او تا ځواب را نه کړ.

ولسمشر: په ۱۹۶۴ ز کال کې زه د قيادت غړی وم او انقلاب مو پلان کړ. بيا

درې مياشتې وروسته لکه د قيس نامق د خيانت په څېر په خيانت سره بندي

شوم. د څېړنې په ترڅ کې يو کمزوری شوی و او پلان يې ويلی و. کله چې

فاضي له ما څخه وپوښتل، ما ورته وويل، پلان زما و. قاضي وپوښتل: او ابو

هېثم (البکر)؟ ما ځواب ورکړ چې مونږ شکمن يو چې ابو هېثم د له عبدالسلام

عارف سره اړيکه ولري... له هغه مې بار پورته کړ. سړی په همداسې ځايونو

کې معلومېږي. په هغه وخت کې د نيول شويو کسانو شمېر له ۱۲۰۰۰ -

۱۳۰۰۰ پورې و، په داسې حال کې چې د پلي کونکو شمېر ۷ تنه وو.

فاضي: مگر تا خو له يوه څخه هم تور لرې نه کړ.

ولسمشر: زما په يادښت کې چې تا ته مې وړاندې کړ، بشپړ وضاحت پروت دی.

فاضي: له ډلې څخه د هېڅ لرې نه کړل.

ولسمشر: هر څه په خپل وخت کې.

فاضي: هغه د هديب او ورور کيسه ده.

ولسمشر: هڅه مه کوه چې چغلگري وکړې.

فاضي: ايا مخکې محاکمه شوی يې؟

ولسمشر: د پيل د کرښې په وړاندې خپل ځواب ته را گرځم... چې سره گډوډ

نه شي. يوازې د ولس په چوپړ کې محاکمه شوی يم.

فاضي: پای ته يې رسوم... ايا لاسليک پرې کوې او که دې د لاسليک نه کولو

حق خوندي کوې؟

لپاره حالات برابر کړي نه وای، نو د بزگرانو او نورو زامنو ته به د درس فرصت نه و برابر.

فاضي: له موضوع د باندې ځوابونه مه را کوه.

فاضي: نه نن ورځ، ان هغه کس چې د گمارلی هم وايي چې نه مې دی گمارلی. ولسمشر: ته څه وايې؟

فاضي: زه ځواب نه لرم.

فاضي: تورن کس علي حسن المجيد ياده کړې ده چې د کردي کليو په نسبت کډه کول د امرونو پر اساس و؟

ولسمشر: جنابه ته پوهېږې چې د امريکايي پوځ تر وراني لاندې د موصل خلک چا کډه کړي.

فاضي: زه داسې ځواب غواړم چې په پانه کې يې وليکم.

فاضي: په ۱۹۸۷ ز کال کې د پوځي استخباراتو مديريت د کيمياوي وسلو د کارونې په اړه تا ته څېړنه درکړې وه، د دغې څېړنې په پای کې د دوو مادو (د

زارين او اورى گاز) او هغو خبرو په اړه چې پکې وې ستا موافقه تر لاسه شوې وه. د دغې څېړنې د شتون پخلى تورن کس صابر الدوري کړی،

همداراز دغه پېښه حامد يوسف حمادي هم تاييد کړې ده، چې له تا سره يې

د سکرتر په توگه کار کاوه، نو ستا نظر څه دی؟

ولسمشر: ځواب نه لرم.

فاضي: اوس ته څه لولې؟

ولسمشر: څه چې امريکايي حکومت راته مهيا کړي، لکه شعر او قرآنکريم.

فاضي: په دې کې سياست نشته.

ولسمشر: امريکايي ډيموکراسي سياست نه خوښوي.

فاضي: داسې ښکاري چې تر پخوا د اوس روغتيا بڼه ده!

ولسمشر: انشاء الله.

ولسمشر: د لاسليک د نه کولو حق مې خوندي کوم.

د ۱۹۹۱ ز د پېښو په اړه څېړنيزه ناسته

د څېړنيزې ناستې رئيس: قاضي علي ريبيعي

غړي: عدنان البدری او عبد الحسين خطاب

د څېړنې ځای: د ملت پالنې د رهبرۍ ودانۍ

قاضي: استاد خليله ايا وکالتونه د فعال کړي؟

خليل دليمي: هو، دا يې درې نسخې دي.

ولسمشر: ايا دا ټاکلې نه ده چې دلته له راتلو وړاندې له وکيلانو سره وگورم؟

قاضي: ايا د ښاغليو وکيلانو وکالتونه د لاسليک کړي دي؟

ولسمشر: کومه قضيه ده چې وکالتونه يې لاسليک کړم؟

قاضي: د ۱۹۹۱ ز کال قضيه.

ولسمشر: پر هر څه لاسليک ورته کوم.

قاضي: نوم او عنوان د را کړه.

ولسمشر: ايا ته قاضي يې؟

قاضي: هو، قاضي يم.

ولسمشر: ته هم پوهېږې او د عراق ولس هم چې زما نوم او عنوان څه دي.

قاضي: د ۲۰۰۵، ۷، ۲۸ د محضر په توگه.

ولسمشر: زه له خپل رسمي صفت څخه نه تېرېږم. د عراق ولس زه خپل رئيس او مشر ټاکلی يم.

الدليمي: د جزايي محاکماتو د اصولو د قانون د ۱۲۶ مادې د ب فقرې پر اساس، د محکمې د قانون د ۱۹ مادې د ۹ فقرې پر اساس، د اجرا آتو د اصولو او د دليلونو د را ټولولو د ۲۷ قاعدې د ج فقرې پر اساس زما مؤکل ولسمشر صدام حسين د سکوت حق لري. له نوم، لقب، منصب او د زېږېدو له ځايه پرته، د نورو پوښتنو په ځواب ورکولو مجبورېدلی نه شي او سکوت به يې هم پر ضد نه تفسیرېږي. لامل يې دا دی چې يرغل باطل دی، نو د څه شي اساس

چې پر باطل شوی وي هغه ټول په ټوله باطل دي، چې په دې کې ستاسې

محکمه او د دې پر مهال د څېړنو ټولې تشکيل شوې کمېټې شاملې دي.

ټاکل شوې وه چې مونږ به له خپل مؤکل ښاغلي ولسمشر سره ناستې ته له

حاضرېدو وړاندې گورو، خو تا رد کړې وه.

قاضي: ما نه ده رد کړې.

الدليمي: امریکایانو خو مونږ ته ويل چې تا رد کړې وه.

قاضي: ټاکل شوې وه چې غوښتليک به راخي.

الدليمي: دا غیر معمولي سابقه ده، يوازې ته وايې. عادتاً ليدنې به له

غوښتليکونو پرته کېدې او دا مشروع حق دی او دا مه هېروه چې دا د څېړنې

ناسته ده، محکمه نه ده.

قاضي: له مونږ سره د نوم او عنوان شته، ايا نوم او عنوان د راکوې؟

ولسمشر: نوم مې صدام حسين عبد الغفور مجيد دی. دنده مې د عراق جمهوري

رياست او د مجاهدو عراقي وسله والو ځواکونو عمومي قومندانې ده. د

زېږېدو نېټه ۱۹۳۷. د عراق په پلازمېنه بغداد کې په ولسمشرۍ ماڼۍ کې

اوسم.

قاضي: گوندي منصب د څه دی؟

ولسمشر: دا نه وایم ځکه گوند اوس پټ دی، اخلاق مې اجازه نه راکوي چې

دا ووايم، ځکه زموږ په مبارز فعاليت اغېزه ښیندي او دا د فعاليت يو راز دی.

قاضي: د ۱۹۹۱، ۳، ۲ نېټه د رهبري غونډه شوې وه، چې د منحلې سيمه ييزې

رهبرۍ څو تنه غړي او د منحلې انقلابي رهبرۍ شورا غړي يې را بللي وو، نو

په هماغه غونډه کې څه وشول؟

ولسمشر: په يوه پاڼه هم خبر نه يم او نه مې له مدافع وکيلانو سره ليدلې، نو

ځواب نشته.

قاضي: مهرباني وکړه له څېړنيزې کمېټې وپوښته.

ولسمشر: که مونږ داسې وگڼو چې تورن کس له صدام حسين پرته بل څوک دی، ایا دا لازمي نه ده چې تورن د پر پانو خبر شي او مونږ خو بیا په عراق کې یو، قاضیان هم شته؟

قاضي: محکمه تورن ته را گرځي، ایا وکیل ټاکي او که نه، خپله خوښه یې ده. ولسمشر: وکیل وکیل دی، بدیل نه دی. دا شونې نه ده چې زما رول لغوه شي، که زر وکیلان هم وي. دا لازمي وه چې پر پانو خبر شم څو خپل رول ولوبوم. قاضي: دا لازمي وه چې وکیل د په تفصیل سره خبر کړي.

ولسمشر: وکیل نه، تاسې. لازمي وه چې ما ته پر پانو د اطلاع فرصت راکړی.

قاضي: د ۱۹۹۱، ۳، ۲ نېټه د رهبري د څو غړو غونډه شوې وه، چې د سیمه ییزې رهبري څو تنه غړي او د انقلابي رهبري شورا غړي رابلل شوي وو، په حاضرینو کې طه یاسین رمضان، محمد حمزه زبیدی، حسین کامل، عبد حمید محمود او نور وو. دغه غونډه د ۱۹۹۱ز په پېښو پورې اړوند وه. د دغې غونډې پای څنگه شو، ایا په هماغه وخت کې د پوځي قطعاتو پر مشري حاضرین وگمارل شول او ایا داسې پلانونه، تگلاره او اسلوب وضع شو چې د یاد لوري تکیه پرې کېده؟

ولسمشر: زه وایم، سره له دې چې زما دغه وینا پر حکومت او پر هغه چا د اعتراف په مانا نه ده چې دغه کمېټې یې جوړې کړې دي، نو ځکه سکوت کوم.

قاضي: ته ځواب نه ورته لرې؟

ولسمشر: ما ځواب درکړ.

قاضي: له سکوت پرته بل ځواب درسره نشته؟

ولسمشر: ایا سکوت حق نه دی؟

قاضي: ځواب یې ورکړ: چې سکوت غوره کوم.

ولسمشر: ما د سکوت نه دي ویلي.

قاضي: په سوېلي سیمه کې د وسله والو ځواکونو پرمختللی مرکز و او دوی د دغه مرکز غړي وو. دغه مرکز ولې جوړ شو او په بصره کې د دغه پرمختللي مرکز واگې څه وې؟

ولسمشر: که یې وگڼو چې ته د قیادت یو غړی وې او صدام د رئیس و، ایا دا هبله به د درلوده چې د قیادت غړي فلانی او فلانی دي؟ که د تکریم لپاره وای، نو ویلي به مو وای او سپرو ته مو انصاف ورکړی وای او د سپرو نومونه به مو ویلي وای. نو غلي توب غوره کوم.

قاضي: ایا دا ولیکم؟

ولسمشر: دا پوښتنه د وضاحت لپاره وه او دا چې تا هغه څه ونه لیکل چې ما مخکې غوښتل، نو زه سکوت غوره کوم.

ولسمشر: زما دا وضاحت ولیکه، عراق د امریکا له لوري محکوم دی او پر ما مه را غوسه کېږه، ځکه زه تر تا لوړ یم.

قاضي: ایا غواړې چې وضاحت د ولیکم که نه؟

ولسمشر: چوپتیا غوره کوم.

قاضي: د کربلا سیمې ته نږدې د پوځي قطعاتو په مشري حسین کامل گمارل شوی و، دا چې دی د کربلا له ولایت سره نږدې و، نو ښار به یې بمباراوه او د امام حسین او عباس علیهم السلام زیارتونه به یې په نښه کول، نو ایا تا داسې امر ورته کړی و او ایا په کربلا کې د حسین کامل په کړنو خبر وې او بیا د په هماغه وخت کې کوم لازمي اجراءات ونيول، په ځانگړي ډول هغه په کربلا کې امام حسین علیه السلام ته په خطاب کې یوه مشهوره مقوله درلوده: ته هم حسین یې او زه هم حسین یم، و به گورو چې څوک بريالي کېږي.

ولسمشر: چوپتیا غوره کوم.

قاضي: د انسان د حقوقو په شان کې د ملگرو ملتونو د ځانگړي استازي په اړه د طارق عزيز په بيان خبر يې، د هغه بيان په اړه د کوم اجراءات کړي او په هماغه وخت کې د څه تصميم ونيو؟
ولسمشر: سکوت غوره کوم.

قاضي: د ۱۹۹۱ ز کال د پېښو له پای ته رسېدو وروسته، د رهبري د غړو، د پوځي مشرانو او د گوندي ارگانونو تکريم وشو، په ځانگړي ډول په ۱۹۹۲، ۵، ۲۴ نېټه د ۲۳۹ گڼې د جمهوري فرمان په وسيله، نو پر څه او د څه لپاره دغه تکريم وشو؟

ولسمشر: د ډېرو وگړو تکريم وشو. پر هر سند چې زما لاسليک و او صحت يې ثابت شو، نوزه يې مسئوليت منم.

مدعي العموم (څارنوال): له سلگونو څيرکو او د وړتيا لرونکو شاهدانو له جملې څخه يو عيني شاهد نيول شوی او رضوانې ته وړل شوی دی. هلته په يوه گنبد کې ايسار شوی، چې د دغو گنبدو شمېر ۱۲ ته رسېده او په هر گنبد کې له ۲۰۰۰ زيات بنديان وو او ټول اعدام شول. پوښتنه دلته د تورن کس طارق عزيز په اړه ده، چې د عمومي امنيت له مدير سره په ترتيب را ولاړ شوی او د ۱۹۹۱ ز کال د پېښو د زندانيانو په لنډيز يې لاس پورې کړی او له ۱۰۵۰۰۰ څخه يې ۱۵۰۰۰ جوړ کړي او بيا تاسې دغه شمېر ۱۱۰۰۰ جوړ کړی او پر دغو ټولو د اعدام د پرېکړې د پلي کولو امر شوی... نو ستا ځواب څه دی؟

ولسمشر: څارنوال چې د څه يادونه وکړه، د هغه بايد د رضوانې له اوسېدونکو څخه د درې گوتو د شمېر پر مهال کې څېړنه شوې وای، رضوانيه لويه سيمه ده او له اوسېدونکو ډکه ده او د پوښتنې د نورو برخو په اړه ځواب نه لرم.

څارنوال: د کردستان يو څيرک، اخلاقي او رښتینی شاهد يادونه کوي چې په ۱۹۹۱ کې پوځي ځواکونه له ښاره داسې راتاو شول لکه بنگرې چې په مروند باندې راتاو وي، بيا يې داسې وېلې کړ لکه لاوا.

ولسمشر: اې شخصيتونو! تاسې د څارنوال افاده نه، خطبه واورېده، څو څېړنيزه کمېټه حقيقت له هوا او هوس څخه بيان کړي. شمالي سيمه د هوا د درجې له اړخه هم مشهوره ده، دا هم ټولو ته معلومه ده چې د ۱۹۹۱ د ۴ وروستی اونۍ ۲۶-۲۷ پورې هوا داسې نه وي لکه څارنوال چې وويل. اما د اوسېدونکو د تېستې په اړه بايد څېړنه وشي، چې ايا د وسله والو ځواکونو تر راتگ مخکې شوې او که وروسته. بيا نو شونې ده چې څېړنيزه کمېټه څېړنه وکړي، هلته يوازې يو قبر دی چې څلور سوه ۴۰۰ کسان پکې خښ شوي دي، دا هغه کسان دي چې له استاد عزت ابراهيم سره ودرېدل، تاسې کولای شئ چې د دې په اړه د فرقو له مشرانو، استاد جلال طالباني او ښاغلي طه محي الدين معروف څخه څېړنه وکړئ. د نورو اړخونو په اړه سکوت غوره کوم.

څارنوال: له منځني فرات څخه يو بل عيني شاهد چې لوړه پوځي رتبه لري وايي چې طالع الدوري، فرحان الدليمي او محمد جواد عفيفص د ده په مخ کې وژني کولې. دغه شاهد او د تره زامن يې د پېښو په ترڅ کې ونيول شول. دغه شاهد شاهدي ورکوي چې راکټونه او توپونه يې ليدلي دي چې پر کربلا يې ور توغول، ډله ييز قبرونه يې هم ليدلي دي چې ۴۰۰ مړي ترې را ايستل شوي دي، تورن په دې اړه څه نظر لري؟

ولسمشر: د څارنوالانو خوله ولې په هغو کسانو نه ښوري چې په بغداد او د عراق په نورو سيمو کې د مذهبي فتنې په پايله کې اوس هره ورځ لسگونه او سلگونه کسان وژني؟ عراقی ته که اوس يا له اوس مخکې ناحقه او بې موجه زبان رسېده، صدام حسين دغه کار بې غېرتې او جریمه گڼي.

څارنوال: ايا تورن د عراق د ننه و او د ولسمشر په توگه يې خپلې واگې لوبولې؟
ولسمشر: د دغې پوښتنې ځواب نه ورکوم، ځکه چې د ځواب وړ نه دی.

درويشتم خپرکي

د ولسمشر د شخصيت په اړه انساني اړخونه

مونږ ته دا مهمه ده چې کوم عراقي له لاسه ورنه کړو، کله مې چې بنديان ملگري په محکمه کې وليدل، ورته و مې ويل، هر عراقي چې په نظر يا کړنه کې تېروتي وي او غواړي چې په خپل دريځ کې بيا کتنه وکړي، راو د گرځي او توبه د وباسي، نو د توبې دروازه د الله په اجازه د بريا له اعلان څخه مخکې تر وروستي ساعته پورې پرانيستي ده. خو له ايمان او ملي مقام لرونکو کسانو سره نه برابرېږي، چې پر خپل ايمان ثابت پاتې شول، او ټول د دريځ او ورکړې پر اساس دي.

(صدام حسين په زندان کې)

ولسمشر د ده او د ولس د زامنو تر منځ د اړيکې په اړه راته وويل:

"د پسونو، اوبنانو او نورو څارويو په ځانگړي ډول د اهلي حيواناتو شپني مې خوښېدل، کله چې مې له صلاح الدين ولايت څخه ليدنه کوله، له فرصت څخه مې گټه پورته کړه او شخصي پسونه مې وليدل. پسرلی و او ځمکه شين ډنډ وه. خو کله چې زه ور ورسېدم، شپون مې وليد چې پسونه يې داسې ځای څرول چې هلته واښه نه وو يا لږ وو. لکړه به مې په لاس کې وه او پر ځمکه به مې پرې ډډه وهله، پوڅکی به مې هم پرې رابنکلې. له شپانه څخه مې وپوښتل چې ولې په گاوند کې په ښه ځای کې پسونه نه څروي. ورو پسونو ډېره اغېزه راباندې وکړه. شپون مې په ولو کې په لکړه باندې داسې وواهه چې دی يې نه تنگاوه او متوجه مې کړ چې په راتلونکي کې داسې څه ونه کړي. بغداد ته راستون شوم... خو په هماغه شپه مې خوب ونه کړ، ويل مې هسې نه چې هغه شپون را څخه په تنگ شوی وي. په بله ورځ مې سکرتر ته وويل چې هماغه شپون راته راوولي. کله چې راغی، ډېر په وېره کې و، فکر يې کاوه چې جزا به ورکړم. هرکلی مې وکړ، غاړه مې ورکړه او بښنه مې ترې وغوښته.

بيا مې اکراميه ورکړه، په داسې حالت کې رانه لاړ چې ده رښتيا نه باله. نو هلته زما فکر او ضمير ارام شو.

"يوه ورځ مې په بغداد کې چکر واهه، ځينې سوالگر مې وليدل، دغه ښکارنده مې بده گڼله، د يتيمانو او بېوزلانو د رعايت په رول مې ټينگار کاوه. بوډاگانو ته په تنخوا ورکولو مې ټينگار کاوه او پر دې سربېره به مې هغو خلکو ته په تنخوا ورکولو ټينگار کاوه چې د بېوزلانو سرپرستي يې کوله. له سکرتر څخه مې څو ځله وغوښتل چې په بغداد کې ټول سوالگر را ټول کړي، ډوډی مې ورسره وخوړه او عزت مې يې وکړ، هيله مې ورته څرگنده کړه چې نور دغه ناوړه کار ونه کړي.

"د ولس زامنو او ان هغو عربو ورونيو ته چې زمونږ د ولس په منځ کې اوسېدل، هغوی ته به مې د دفتر دروازه پرانيستي وه. له هېوادوالو سره به مې تر ناوخته ناستې درلودې، ان کله نا کله به تر سپېدو او ان تر سهاره ناست وو، په بله ورځ به مې د عراقيانو په منځ کې کار کاوه، د دوی حالات او د ژوند چارې به مې څېړلې. زه به په هغه ورځ ډېر ارام وم چې له ډېرو وگړو سره به مې وليدل او ستونزې به مې يې ور حل کړې. په هماغې شپه به چې پرېوتم، ضمير به مې ارام و او احساس به مې کاوه چې هېوادوالو ته مې يو څه خدمت کړی دی." ولسمشر له خپل پيدايښت راپدېخوا د خپلې کورنۍ د حالاتو په اړه خبرې کوي:

"په ۱۹۳۷ ز کال کې چې زه وزېږېدم، پلار مې پنځه مياشتې زما له زېږېدو وړاندې وفات شوی و. الله ج د پرې ورحمېږي، د بدن کومه برخه يې لگېدلې او ماته شوې وه، وروسته د هلوکي د ماتېدو له امله پسې مړ شوی و. دا کار مې د پلار د مېړانې له کبله شوی و، ځکه ده غل ليدلی و چې د يوې عراقي مېرمنې مالونه يې لوټل، هغه مېرمنه د خپلوانو له ډلې څخه وه. پلار مې هغه کار نه و زغملی، نو د خټو له لور دېوال څخه يې ورټوپ کړي وو، څو هغه

مېرمنه و ژغوري. هڅه يې کړې وه چې په غله پسې شي، خو بيا هغه څه ورته پېښ شول، الله ج د زما پر مور ورحمېږي، هغې راته وويل چې ډېره موده وينې ترې تللې. تپ به يې ورځ په ورځ غټېده، حالت يې د کمزورۍ په لوري روان و او بدن يې ورو ورو کمزوری کېده.

"زما له پيدايښت وروسته، زما مور واده وکړ. دا د ټولو عراقيانو، په ځانگړي ډول د کليوالو وگړو عادت دی، چې له کونډې سره واده کوي څو د ژوند له سختيو سره مخ نه شي. خو زما د مور دغه واده خوښ نه و، ځکه الحاج ابراهيم الحسن به د اطرافي طبيعت، غريبي، شاته پاتې کېدو او نورو چارو له امله سختي ورسره کوله... ان کله خو به يې له صدام حسين سره هم سختي کوله، په هماغه وخت کې زما عمر کم هم و. خو زما او د ده د بلې مېرمنې زوی «ادهام» تر منځ به يې توپير نه کاوه.

"سهار وختي به را پاڅېدم او له کور او کلي لرې به تلم، خس او خشاک به مې را ټولول، که څه هم د ژمي او اوږي هواوې سختې وې، خو دا مې ورځنۍ دنده وه. څه غواوې او مېرې چې مو درلودې له مور سره به مې د هغو په پوولو کې هم مرسته کوله. دا چې الحاج ابراهيم الحسن له ما سره مينه کوله او زما او د خپلو اولادونو لکه سباعوي، برزان او وطبان ترمنځ يې په چلند کې توپير نه کاوه، نو ما هم د ده خبره منله، خو له ادهام زوی سره يې بيا سختي کوله، ځکه هغه هوښيار نه و.

پر دې سربېره به مې په کروندو کې کرنه، اوبه لگول او پسونه او رمې به مې هم پوولې... دا چې له زده کړې سره مې شوق و، نو زه مې د ماما خيرالله طلفاح کور ته لاړم.

"په ماشومتوب او ځوانۍ کې مې سخت ژوند درلود. کله چې د واک په گدۍ کې وم، نو د خپل ولس پر خدمت حريص وم، ما ويل چې د ولس او الله خوښي تر لاسه کړم. د ولس د زامنو ترمنځ مې توپير نه کاوه، له يوه سره مې

مې کبه نه کوله، ان هغه کس مې هم بد نه ايسېده چې ناوړه کار به يې کاوه، بلکې دده کار به مې بد ايسېده. کله چې به له خطا څخه نېکې لارې ته راغی، ډېر به پرې خوښېدم".

کله چې ولسمشر د ۲۰۰۳ له بغداده د وتلو پرېکړه وکړه، له ملاتړو ځواکونو يې وغوښتل چې خپلو کورنيو ته لار شي او له ده سره د پاتې کېدو لپاره يې مننه ترې وکړه او يوازې يو څو تنه هغه کسان ورسره پاتې شول، چې ده باور پرې درلود. له هغو څخه به يې د هغوی د احوال او ټولنيز وضعيت پوښتنه کوله، يو په بل پسې به يې پوښتل چې واده يې کړی، د زامنو او لونو شمېر يې څومره دی او ايا د کورنۍ لپاره يې سرپرست شته... او داسې ډېرې پوښتنې به يې کولې چې انساني اړخ يې درلود. همداراز ولسمشر يو ټولگي هغه ماشوم بيمان هم پالل چې له ده سره يې اړولي وو. هغوی چې غټ شول، نو ولسمشر به يې "بابا" باله. د بغداد له نيواک وروسته چې ولسمشر له قصي او درې ته ملاتړ کوونکو سره ناسته درلوده، نو قصي هغه يوه ته وکتل، چې ټينگه اړيکه يې ورسره درلوده او ورته وې ويل: فلاڼيه ته به زما له کورنۍ سره پاتې شې. هغه ځوان وويل: زه يوازې له تره او پلار ولسمشر سره پاتې شوی يم او له ده سره پاتې کېرم، بل ځای نه پاتې کېرم.

مدافع وکيلانو سره د ولسمشر اړيکه

ولسمشر به په ډېرې خوښۍ زمونږ هرکلی کاوه او دا به يې ډېر تکرارول: "تاسې اتلان ياست، په محکمه او بهر کې مو کمۍ نه دی کړې، څه چې ستاسې له وسه کېدل هغه مو وکړل. زه يوازې ستاسې خبرې نه اورم، بلکې تاسې ته درناوی لرم، ستاسې نظر ته درناوی لرم، تر هر چا مخکې ستاسې درناوی کوم".

له ده سره د سلام لپاره به مې ملگري ور مخکې کول، ځکه ولسمشر چې لا په زندان کې هم و، د مسئوليت پر اساس به يې منصب او قدم ته پاملرنه کوله. زما ملگرو ته به يې ويل چې د دوی د ملگري "ابو علاء" يعنې د خليل الدليمي

له کهناسو وروسته د دوی کښې، ځکه چې زه د کمېټې رئیس وم او د رضاکاری له حیثه د دوی څخه مخکې وم.

د زندان اوږدو کلونو د ولسمشر په هغه سلوک او طبیعت اغېزه نه وه بنښندلې چې پرې رالوی شوی و، دا چې مونږ به په هر څه کې پر ده حساب کاوه، نو ده به هم زمونږ سلوک او ظاهري حالت ته پاملرنه کوله. ان په ناسته ولاړه، خبرو او خوځښتونو کې به یې زمونږ ظاهري حالت ته کتل. په هرڅه کې یې نظم خوښاوه. کله چې به مو په یوه دسترخوان او همداراز په ټولو ناستو کې خواړه ورسره خوړل، نو زمونږ هر یوه ته ایښي خواړه به یې تر سترگو لاندې کول.

ولسمشر به له مونږ څخه غوښتل چې خپلو کورنیو ته یې سلامونه ورسوو او همداراز هغو خپلوانو او ولسونو ته چې د وکیلاتو نسبت به ورته کېده. په هره لیدنه کې به یې له ما غوښتل چې د مور سر مې ښکل کړم او زما اولادونو، خپلوانو، قیلي، د قیلي مشر او نورو مشرانو ته یې سلامونه یوسم. کله چې به زندان ساتونکو د وکیلاتو په ورتگ خبراوه، نو ډېر به خوشالېده. همداراز په ځینو نمانځنو او مناسبتونو کې. د ده د پیدایښت د ورځې پهنلمانځنه کې به یې هغه یادونه کوله چې عراقیانو به هغه ورځ څنگه نمانځله او د درد احساس یې کاوه. ویل به یې:

"له هېچا مې نه دي غوښتي چې په صدام حسین پورې ځانگړي کوم مراسم یا نمانځنې دې ترسره کړي، که هغه زما د پیدایښت ورځ وه او که نورې. ولس مې پرېښی و، څه چې یې خوښه وه، هغه یې کول، ان هغه یادگاري مجسمه چې جوړه شوه، هغه زما نظر نه و او نه شخصاً له ما څخه چا غوښتي، له هغو کارونو پرته چې زمونږ میراث گڼل کېږي، لکه د ورک پوځي یادگاري مجسمه یا د شهید یادگاري مجسمه یا د ځینو تاریخي سمبولونو مجسمه یا ځینې رسمي مجسمې او یا هغه چې عراق د عراق تاریخ او تمدن به یې ښکلی

کاره، له همدې پرته مو ولس او تنظیمونو ته د بیان ازادې ورکړې وه. په دې کې مونږ هم رول درلود". په اخترونو او هېوادنیو مناسبتونو کې به را څخه غوښتل کېدل چې ولسمشر وگورم. نو ما به هم لیده او د دوستانو ډالۍ به مې هم له ځان سره وړولې.

مونږ وکیلان، له نړۍ سره د ده یوازینی اړیکه وو. د کمېټې د رئیس نائب وکیل خمیس العیدي له شهادته وروسته چې پر ولسمشر یې ډېره اغېزه هم کړې وه، ولسمشر را څخه وغوښتل چې نور یې لیدنه ودروم او نور ملگري دې هم دغه کار وکړي، دی پر مونږ وېرېده. راته وې ویل: "ابو علاء" بچیه، له دغو احمقانو، ردیلاتو څخه پر تا وېرېږم، له ما څخه د خپل ماشومان ډېره اړتیا درته لري. له ما سره رب شته دی، هغه به مې هسې نه پرېږدي". پسې زیاتوي: "ضمیر مې ستاسې د ملگري د شهادت په اړه خبر راکوي او زه نه غواړم چې په تاسې کې د کوم یو زما په لاره کې زیانمن شي". دغه لوی سپری همداسې و. کله چې به مو د عراقیانو او عربو احساسات وړل، نو ډېر به پرې اغېزمنېده.

د محکمو پخوانۍ پرېکړې

د اعدام د هغو پرېکړو په اړه مې له ولسمشر څخه وپوښتل چې د ملي دولت په دوره کې شوې وې او د ده دریځ مې وپوښته، ده وویل:

"د اعدام جزاء عراقي دستور او قوانینو ایښي وه. دا یوه رواج شوې جزاء ده، یوازې په عراق کې نه، بلکې د نړۍ په لویو دولتونو کې هم شته، لکه په متحده ایالاتو کې. دا جزاء مې د لویو جرمونو لپاره موندلې ده، لکه لوی خیانت، یا چې مجرم داسې مرحلې ته رسېدلی وي، چې اصلاح یې ناشونې وي یا یې وژنې کېږي وي او یا یې د چا عزت تر پښو لاندې کړی وي.

"څوک چې له هېواد سره خیانت کوي، نو مونږ باید د ښېگڼې هیله ترې ونه لرئ. که یې پرېږدو، ځکه بیا نور خیانت هم کوي. عراقیان شاهد دي، مونږ

ډېرو داسې كسانو ته عفو وکړه چې د دغې جزاء مستحق وو. ځينې اصلاح شول او په دولت کې يې لوی منصبونه پر غاړه واخيستل، خو ځينو له فرصت څخه گټه پورته نه کړه، ځکه د دوی ضميرونه مړه شوي وو. سره له دې، کېدای شي داسې تېروتنې شوې وي چې ځينې کسان د دغې جزاء مستحق نه وو خو ورکړل شوې وي، خو تېروتنه زموږ نه وه، تېروتنه د څېړنې وه. پر دې سربېره، کله چې به داسې حالت رامنځته کېده، موږ به ډېر درېدو او د ځينو اهدافو لپاره به مو شهيد گانه څو د ده د زامنو، خپلوانو او قبيلې په معنوياتو اغېزه ونه کړي. ان په ځينو داسې حالاتو کې چې کس به د دې جزاء مستحق و او محکمه به هم رښتيني وه، نو چې جزاء به ورکړل شوه، موږ به د دې لپاره شهيد گانه چې پر اولادونو يې له معنوي يا مادي اړخه اغېزه ونه کړي، موږ نه غوښتل چې اولادونو ته يې زيان ورسېږي. سره له دې چې کومو کسانو ته چې موږ شهيدان ويل، ټول هم پاک نه وو.

"کله به مې پر دغې جزاء موافقه کوله، له سکرتر څخه به مې غوښتل چې يوازې په هغو حالاتو کې د ماته راوړي چې نفسي او بدني حالات مې ښه وي. په هر حالت کې به مې په ډېر دقت لیده، دا چې ولس دستوري امانت موږ ته را په غاړه کړی و او د ملت د گټو له امله مې لوړه کړې وه، نو په دې اړه پر ما لازمه وه چې لاسلیک پرې وکړم، ډېری وخت به په شک کې وم، سره له دې چې شکاکي مې نه خوښېږي. کله چې به مې پر پرېکړه لاسلیک وکړ، نو څه موده به نارامه وم، ځکه يو عراقی مو له لاسه ورکاوه. له ولس سره مو همداسې چلند کاوه. د عامې او ځانگړې عفوې په تړاو مو لسگونه پرېکړې صادري کړې، څو ځله مو زندان سپيناوه، ډېر فرصتونه مو ورکړل. د عراق ولس د دې مستحق دی چې انسان د عمر ترې قربان کړي، ان د بغداد له نيول کېدو وروسته مې ډېر واورېدل چې د عفوې په خاطر ملامتېدم. له دې

ډېرې، زموږ د رهبري ځينې وروڼه د ځينو مجرمينو له عفوې سره ناخوښي وو."
ولسمشر دغه کيسه کوي، چې د انقلاب له برياوو وروسته ورته پېښه شوې ده، دی وايي:

په ۱۹۵۹ز کال کې، د سوسيالست گوند او د عبدالکریم قاسم ترمنځ ائتلاف وشو. په هماغه وخت کې په عراق کې وژنځايونه زيات شول، زموږ گوند په نړه اتلولی مخنيوی ترې وکړ، زه يې پوځي محکمې ته بوتلم، جزاء اعدام وه. نوي تنه شاهدان يې را باندې حاضر کړل، ټولو شاهدانو داسې په دروغو شاهدي وېله لکه په دغې محکمې کې چې يې وايي. بيا زموږ انقلاب بريالی شو. هر څه مې په وس او واک کې وو چې ورسره کړي مې وای، خو پر الله قسم که مې ورسره کړي وي. يو افسر چې نوم يې عبدالهادي او د موصل دی، د نيولو په وخت کې يې لاس را اوږد کړ او ويې وهلم... خو د انقلاب له برياوو وروسته ونيول شو، په ياد مې نه دي چې څلور مياشتې و او که څلورېښت ورځې. د دې لپاره چې څوک يې په تنگ نه کړي ساتنه يې کېده. په هماغه موده کې يې کورنۍ زما لیدو ته راغله، نو داسې مې وپالنه لکه خپله کورنۍ. بيا مې عبدالهادي له زندانه را بهر کړ او د کار او ټولنيزو چارو په وزارت کې مې د عمومي مدير مرستيال مقرر کړ. نو الحمد لله، موږ له چا سره کينه نه ده کړې او نه مو له چا غچ اخيستی..."

دولسمشر خواره

ولسمشر به هره ورځ د دوه يا څلورو خرماوو په خوړلو، خواره پيلول، ځکه خرما د معدې د ځينو گېډوډيو د تداوی له امله گټوره ده. د زنداني کېدو په لومړيو کې امريکايانو کافي خواره نه ورکول او کوم خواره چې به يې ورکول هغه به هم خراب وو. د ولسمشر د خوړو په اړه مې له امريکايانو سره خبرې وکړې. له هغه وروسته يې داسې خواره ور وړل چې امريکايي ساتونکو به

ويل چې دا د امريكايي افسرانو خواړه دي، كه څه هم ده څو ځله وويل "زه په دې كې ستونزه نه لرم چې خواړه راوړي او كه نه يې راوړي، څه ډول وي يا څومره وي، زه په خوراك كې وړی نه يم. دغه چارې دوهمي گڼم".

امنيتي پاملرنه او پاكوالی

ولسمشر به د خپل بدن او جامو پاكوالي ته ډېره پاملرنه كوله. او ويل به يې چې د مؤمن او مسلمان دنده دا ده چې پاكوالي ته لومړيتوب ورکړي. ان كله چې برېتانوي صن مجلې د ده انځور هم خپور كړ، چې ده جامې پاكولې، ده وويل: "ايا دوی مونږ په دې كموي او عيب يې را پورې گڼي چې د ځان او اړتياوو لكه جامو او نورو په پاكولو كې د خپل حنيف دين او عربي رواجونو پيروي وكړو. په دې كې نو څه عيب دی؟". او زياتوي: "پاكوالی زموږ د ايمان له ختې څخه دی، زموږ حنيف دين هم په پاكوالي امر راته كړی او بله دا چې روغتيا او پاكوالي ته د انسان پاملرنه له هغه بابه ده چې ويل كېږي، تر تداوی و قايه بهتره ده". كه څه هم امريكايانو څوك ورته ځانگړی كړی و، خو ده بيا هم ځان پخپله پاكاوه، جامې به يې پخپله مينځلې او په داسې ځای كې به يې اوارولې چې وچې شي. ولسمشر وايي: لكه څرنگه چې معلومه ده، زه ډاډه نه وم چې له ماسره گمارل شوي امريكايي ساتونكي د له هغو ساري او ويابي ناروغيو پاك وي، چې د جامو په واسطه سرايت كوي، نو ځان مې له همدې ساته، ځكه ساتونكي ځوانان وو او زموږ د ټولنو نه وو، د دوی رواجونو او تقليدونو هم له مونږ سره توپير درلود، نو دوی د خطرناكو ناروغيو سرايت او پرې اخته كېدو ته نږدې وو. دوی به مې منع كول چې زما له جامو سره د جامې نه څوړندوي".

خو د ډراميزې محاكمې له ناستو وړاندې ولسمشر مجبور شو، خپله هغه چينه يې د امريكايي پوځ دوبي ته ور ولېږله، چې په محكمه كې د په تن كولو لپاره يې ټاكلې وه.

دولسمشر كورنی، د ولسمشر يوې سكه خور او ځينو خپلوانو به ورته جامې ولېږلې. خو زموږ له محدودو لارښوونو او د ولسمشر د امنيت لپاره د اغېزمنو پر اساس به مې د ملگرو او خپلوانو ډالۍ ور ولېږلې، خو ده به نه په تن كولې او بېرته به يې مونږ ته راكولې. د دغو ډاليو خاوندان به مې ور ښودل، نو ده به مننه كوله او تل به يې را څخه غوښتل چې پاملرنه وكړم او د ولسمشر له كورنی څخه راتلونكو جامو او نورو جامو ته مې پام وي. ويل به يې: الحمد لله، ځكه ښاغلی خليل! ته هم په ما هومره پام كوي، لكه زه چې يې پر ځان كوم.

كله ناكله به يې هغه جامې ورسره ساتلې او په تن كولې چې له كورنی څخه ورته رالېږل شوې وې او دوهم ځل به يې وېشلې. د امريكايانو په لاس به يې ځينې هغه ډالۍ او جامې نورو بنديانو ملگرو ته لېږلې چې ده ته به رالېږل شوې وې، همداراز وكيلاوو ملگرو ته به يې ځينې دغه ډالۍ وركولې لكه سگړت او نور. ما ته يې هم ځينې جامې، لاسي ساعت، د شخصي جامو بکس، تسپې او نور راكړل.

ځينې خواړه او شيرينۍ چې د ده د خپلوانو يا د وكيلاوو له لوري به ورته رالېږل كېدلې، دی به مې پرې خبراوه، خو وركولې به مې نه.

په مقابل كې امريكايانو هم په زندان كې دې ته پام كاوه او له ما څخه به يې پوښتنه وكړه چې دا شيان له كومه ورته راوړم، ولسمشر ته د ما پر پاملرنې او اخلاص هغوی هم باوري وو.

يوه ورځ د ولسمشر لور اغلې رغد د ولسمشر د كليزې په موخه د طبيعي گلاتو يوه گڼې وړ ولېږله (۲۰۰۶، ۴، ۲۸) كله چې مې وړ وړله داسې يې ونيوله چې امريكايان ورته حيران شول، ولسمشر به بيا بيا بويول او له ما څخه به يې مننه كوله. امريكايانو د گلاتو له ننه ايستلو مخنيوی كاوه، خو ما ورته وويل چې دا يې د لور دي. د گڼې له ځای څخه يې پوښتنه وكړه، دوی شكمن وو چې

ورته کتل، نو دوی به ډېر په کینه، کراهیت او بغض ورته کتل، زړونه به یې له غوسې ډکېدل چې ولسمشر به یوازې په جگ سر تگ کاوه، یوازې خپل خالق ته به یې سر تیتاوه. احمد الجلبی به پر خپل مخ لاسونه ایښي وو او د ولسمشر په مخ کې به یې سترگې خښې کړې وې، په ژبه موسکا به یې ورته کتل. موفق الربيعي چې به امریکایانو او جورجیانو په لاسونو او آلو تلاشي کاوه، نو موسکې به و، همداراز د نیواک د حکومت ټول قطبونه به تلاشي کېدل، یوازې زندانیان به نه تلاشي کېدل.

ولسمشر صدام حسين به قاضیانو ته کتل او په بشپړ انسانیت به یې چلند ورسره کاوه او له څارنوالانو سره هم همداسې. د شخصي حق ځینو څارنوالانو به د ارام کولو په موده کې سلامونه ورکول. ولسمشر چې به قاضیان لیدل چې دی یې څوراوه او د خبرو فرصت یې نه ورکاوه، نو ډېر به دردېده.

د اسلامي شاعرانو تمرینول

ولسمشر د زنداني کېدو په لومړیو ورځو کې قرآن کریم نه درلود. بیا یې هغه د معلومې کیسې لرونکي قرآن کریم موندلی و. همداراز ما هم یو قرآن کریم ور وړ. دیني کتابونه او ډېرې دعاگانې یې درلودې او ډېر وخت به یې لوستل. ان یوه ورځ یې راته وویل: د الله ستاینه کوم چې دومره وخت یې راکړ چې دین ته مې وزگار شوم... په میاشت کې به یې څو ځله قرآن کریم ختم کاوه او شعرونه به یې هم لیکل. د ولسمشر د غوښتنې پر اساس به مو کتابونه ور وړل، ډېری به یې د مینه والو له لوري ورته ډالۍ کېدل، ده به مطالعه کول. هغه کتابونه به یې زیات خوښول چې په ولسي میراث او تراث، شعر، فقهې او نحوې پورې به یې تړاو درلود، کله چې په پای کې مونږ ته د مجلو، مقالو او بیانونو د ور وړلو اجازه راکړل شوه، نو هغه به یې هم خوښولې.

د الله ذکر به یې ډېر کاوه او ډېر استغفار به یې وایه، الله ته د نږدېوالي لپاره به یې د اونۍ ځینې ورځې روژه نیوله، د الله ستاینه به یې ډېره کوله، کله چې به مو ورسره لیدل، نو دغه عبارت به یې ډېر تکرار اوه "الحمد لله، مونږ ته الله همدا

له ناپاک ځای څخه نه وي. په ډېرې سختۍ مې قانع کړل، هغه گېلې مې په خپله بوی کړه او ورته ومې ویل چې که غواړي زه یې د هرې برخې خوړلو ته چمتو یم. له هماغه وروسته یې اجازه راکړه چې ولسمشر ته یې ور وړم. خود ولسمشر د دوهمې لور رنا ډالۍ چې د هبلو دانې وې هغه یې راسره پرې نښودې. وې ویل: مونږ پر ده وپرېرو، مونږ نه غواړو چې له ده سره داسې وشي لکه د یوگسلاویا له ولسمشر میلوسویچ سره چې وشول.

امریکایانو له ما پرته بل چا ته د داسې کار د کولو اجازه نه ورکوله، ما چې به هم کاوه، دوی به مې ډاډه کول چې دا له اصلي ځایه یغې د ولسمشر له کورنۍ څخه دي. په هغو اونیو کې چې ووژل شو، امریکایانو ته مې برېښنالیک ور ولېږه، اتفاق مو سره وکړ چې زما استازیتوب به یو بل وکیل ملگری کوي، نو هغه استازی شو. ان د لیدنو د موضوع په اړه، تصادفاً یوه ملگری په کروپر پوځي اډه کې له خپل بندي پلار سره لیدنه کوله، مونږ به کله نا کله د ولسمشر لیدنه هم پرې کوله، چې دغه یوازې د ملگری خمیس العیدي له شهادته وروسته پېښ شول، نو امریکایي اړخ ته چې به ما خپله شخصي موافقه د خپل برېښنالیک له لارې ونه لېرله اجازه به یې نه ورکوله چې له ولسمشر سره وگوري، د ملگری د لیدنې وخت به مې ورته ټاکه څو دوی ملگری د لیدنې ځانگړي ځای ته ورسوي.

ولسمشر د محکمې په تالار کې

سره له دې چې د محکمې د ننه له ولسمشر صدام حسين سره ډېر ناوړه چلند وشو، خو ده به له ټولو سره طبعي چلند کاوه. په معروفه ډاډه موسکا به یې چلند ورسره کاوه. په لویه بڼه یو متوازن شخصیت و. کله چې به یې په لعنتي قفس کې له دروازې د ناستې تر ځایه څو متره فاصله وهله، امریکایانو به پرېښود او دوی به د دروازې شاته درېدل. حضور یې له هیڅه ډک او قوي و. د نیواک د حکومت غړو به له پورته تالار څخه تقریباً له څلورو مترو لرې

جمعی په لمانځه (یعنې په میلیونې لمانځه) کې یې امامت وکړې، امنیتي ارگانونو هم همداسې معلومات درلودل. د پېښې له واقع کېدو وروسته مونږ ته معلومه شوه چې دغه دسیسه ایران برابره کړې وه، لکه عادت یې چې دی، چې پر عراقي دولت یې ور واړوي، چې صف یې گډوډ شي او فتنه را پورته شي. مونږ پېژندلي دي، د یوه ملت او مسلمانانو ترمنځ د فتنې په اچولو کې د فارسیانو همدا تگلاره ده". ولسمشر زیاتوي: "زه په پېښې خبر نه وم، کله چې مې له چارواکو او امنیتي ارگانونو څخه وضاحت وغوښت، هغوی هم راته وویل چې له لرې او نږدې پر دې موضوع خبر نه دي... نو هلته مونږ یقیني شوو چې دغه پېښه ایران زموږ د هېواد پر خاوره تدبیر کړې وه، څو مونږ پرې تورن شو او ناوړه فتنه را ولاړه شي. بیا مو له مقتدي سره غمشریکي وکړه او فاتحه مو ورته وکړه او ده هم منلیک را واستاوه".

له ولسمشر څخه مې د محمد باقر الحکیم په اړه وپوښتل (د عراق له نیواک وروسته د کربلا په چاودنه کې ووژل شو)، ده وویل: "کله چې پېښه وشوه، زه له مسئولیت څخه وتلی او د ولس په منځ کې وم، خپل ولس ته مې دغه کار د لیکل شوي پیغام له لارې واضح کړ، چې هغه پیغام رسنیو هم خپور کړ. هر څه ښکاره وو، حقیقت ته د رسېدلو لپاره لویې هڅې ته اړتیا نه وه. دا ایران او زموږ په هېواد کې دننه د ایران ځینې لاسپوڅي دي، پېښه یې د هغه څه لپاره تدبیر کړې وه چې له حوزې او مرجعیت سره یې اړیکه درلوده".

ولسمشر زیاتوي: "مونږ د خپل ولس د بېلو ډلو دیني شخصیتونو ته درناوی کاوه، هغه شخصیتونه که مسلمانان، مسیحیان، صابیان او یا د هرې بلې ډلې او مذهب څښتنان وو، مونږ د دغه او هغه ترمنځ یوازې د هېواد پالنې او عراق ته د اخلاص پر اساس توپیر کاوه".

اراده کړې وه څو بښنه راته وکړي، د گناهونو کفارو مو شي او زموږ نېکیانې را ډېرې کړي"، تل به یې د ښه کار او د عفوې وصیت راته کاوه او ویل به یې چې کینه مه کوئ او د نورو د بدیو په وړاندې بد غبرگونونه مه ښکاره کوئ. په روژه کې به یې د اسلامي شعارو په سرته رسولو کې تعمق کاوه، له روژې مخکې او وروسته او په سنت ورځو کې به ډېری روژه و او نېک اعمال به یې ترسره کول. د برکې په خرماوو به یې روژه ماتوله او تل به یې راته ویل چې هغه ور وړو. دا چې تر نورو یې دغه خرماوې ډېرې خوښولې، نو کورنۍ به یې په ډېلي کې ډېرې ورلېرلې.

یوه ورځ چې ولسمشر د دیني چارو په اړه خبرې کولې، راته یې وویل: "مونږ یوه ورځ همداسې کار نه دی کړی او نه مو داسې دریځ غوره کړی چې د الحاد او دین ترمنځ وي، ان زموږ د گوند په ایډیالوژیو کې. مونږ د الحاد پر ضد یو او له دین سره یو، خو د نورو حقوقو ته هم درناوی لرو". ولسمشر زیاته کړه: "مونږ چې هره ودانۍ ودانه کړې یا مسجد مو جوړ کړی او یا زیارت مو نوی کړی، دا ټول پر مونږ واجب دي، یوازې د الله لپاره".

مشر او مقامات

په ۲۰۰۴ ز کال کې له ولسمشر صدام حسین سره له لومړۍ لیدنې وروسته په انبار کې زما کور ته یو مهم کس راغی چې د یوې مشهورې قبیلې یو مشر هم ورسره و. ځان یې راوپېژانده او دی له مقتدی الصدر سره په اړیکه کې و، ده غوښتل زما له لارې له ولسمشر څخه د مقتدی الصدر د پلار د وژنې په اړه پوښتنه وکړي او ویل یې چې دا به په امانت سره مقتدي ته رسوي، ډېر ټینگار یې کاوه څو د برابرې شوې فتنې مخه ډپ شي.

کله چې مې له ولسمشر سره د مهدي د لښکر (جیش المهدي) په اړه خبرې کولې، نو دا مې هم ور ورسوله. ده ځواب را کړ: "د مقتدي د پلار په اړه چې زه څومره معلومات لرم، هغه کوبښن کاوه چې عراقیان را ټول کړي او د

د څېړنو په ناستو کې په ولسمشر صدام حسين سخت او ستونزمن حالتونه تېر شول، چې په دې کې د ده او د قاضي رائد الجوحی ترمنځ د ۲۰۰۵ ز کال د څېړنو په ناستو کې لفظي شخړې دي، چې د دجیل قضیه او د انفال قضیه بلل کېږي. قاضي به ولسمشر ته هومره په ځير سره کتل چې بانه به يې هم نه رپېدل، خو ولسمشر به بيا تر دې په سخت نظر ورته کتل. ما به هره شېبه پر همدغه قاضي نیوکه کوله.

په ۲۰۰۵ ز کال کې د دجیل د قضیې په اړه په یوه ناسته کې له ولسمشر سره مخامخ شوم، سترې و، داسې ښکارېده چې کافي خوب يې نه دی کړی. یوه شېبه خو يې بڼه بدله راته ښکاره شوه، شکمن شوم چې دی ولسمشر صدام حسين نه دی. کله چې د څېړنې تالار ته ننوت، قاضي جوحی یو څه په څېړونکي او عجیب نظر ورته وکتل. وروسته بیا د ده او د قاضي ترمنځ لفظي شخړې وشوې...

د سوداگرو د قضیې په اړه د څېړنې په ناسته کې هم سخت حالت و. هغه وخت علي ربیعي د څېړنې د کمېټې قاضي و، قاضي عبدالحسین خطاب يې مرسته کوله. د څېړنې له پیلېدو وړاندې يې قاضي خطاب سپک کړ او د ولسمشر او د ناوړه خبرو کوونکي قاضي تر منځ لفظي شخړه وشوه، ما او ولسمشر هم د یوې پیمانې پر ځای دوه ورکړې، خو قاضي ربیعي د خپل ملگري له کړنو ناخوښه و.

په دې وخت کې، د امریکایي استخباراتو له ځانگړي ځای څخه یو کس را ولاړ شو، تحسین يې باله، یو عدلي څېړونکی و، د ارام کولو لپاره مې د څېړنې درول غوښتي وو او دغه کس په بېړه د ولسمشر لوري ته ورغی چې هغه ارام کړی و. دغه کس په ولسمشر گوزار کولو ته ځان برابر اوه. سملاسي ور وخوځېدم او د ولسمشر د ملاتړ لپاره مې هغه شا ته کړ او دغه کس مې را

وښو، مخکې له دې چې سم يې ووهم، امریکایي افسر کېپټن مایک ماکوي راغی. د څېړنې تالار ته د ولسمشر د را گرځولو لپاره مې د شرط په بڼه له فاضیانو او امریکایانو څخه وغوښتل چې دغه څېړونکی وباسي، خو دوی را څخه وغوښتل چې پر دې موافقه ورسره وکړم چې دغه کس به د ناستو کسانو شاته څوکیو ته لرې کوي. له ولسمشر څخه مې وغوښتل چې څېړنه د نه مني، نه د خبرې کوي او نه د کومه پوښتنه ور ځوابوي، دې کار قاضي اړ کړ چې د ناستې د ځنډولو د غوښتنلیک د ورکولو غوښتنه را څخه وکړي.

همداراز یو بل سخت حالت، د محاکمې په یوه ناسته کې په خبرو کې د ولسمشر رول و. ولسمشر داسې مطالعه کوله چې قاضي رڼوف يې د مخونو په شمېر او په هغو کې د خبرو اترو او د شعر ډول په غوسه کړ. قاضي څو ځله په پازابونکي ډول خبرې ور پرې کړې، خو ولسمشر له پرېکولو پرته د خبرو په اړه پر خپل حق ټینگار کاوه، قاضي اجازه نه ورکوله او د ولسمشر خبرې يې داسې ور پرې کولې چې بڼه يې په تنگ کړ، له امله يې ولسمشر زښت غوسه شو، قاضي ته يې وکتل، د ولسمشر په ښي لاس کې د پانیزو محارمو یوه ټولگه وه، هغه يې ټینگې کړې، سترگو يې اوبښکې وکړې او غوسې ترې لمبې وهلې، لکه په هغه حالت چې قاضي ته وايي: افسوس، چې زه خو ازاد وای... خو د دغې مودې انځور ډک نه شو. له دې وروسته چې قاضي ته د جنرالانو له کوټې، CIA او د نیواک له حکومت څخه پاڼه راغله، د ناستې سري توب يې اعلان کړ.

کله چې به د ولسمشر کوم بندي ملگري د قاضي مخې ته درېده (د دجیل د قضیې په اړه) او ویل به يې چې ده ته امر کېده او باید يې پلي کړی وای، نو ولسمشر به درېده. ولسمشر به ډېر د ملامتې په سترگه ورته کتل. د (انفال په قضیه کې) همداسې حالات تکرار شول. چې لیدل به مې، د محاکمې په ناستو کې چې څه شوي وو هغه به يې تکرارول او ویل به يې: "ته پوهېرم څنگه

داسې کس پیدا کېدای شي چې په عراقي دولت کې مسئولیت هم ورته سپارل شوی وي او بیا داسې خبرې وکړي". بیا به یې زیاته کړه: "پر ځینو واکمني غالبه شوې، سړی پر همدغه اساس سړی پاتې کېږي او په مهراڼې سره کار کوي". او ویل به یې: "زما د ځینو ملگرو دريځ کمزوری و، کله چې یې د دغه احمق (قاضي) چلند له ما سره لیدلی وای، باید وتلي وای. د دجیل د قضیې په اړه په دې قضیه کې تر شته کسانو د نیول شویو دريځ ډېر قوي دی". بیا یې د امر تر لاسه کولو په اړه خبرې تکرار کړې، په یوه ناسته کې ولسمشر په غوسه شو او درنده ورته پرېوته او قاضي ته یې وویل: "زه صدام حسین یم، هر عراقي چې خپل مسئولیت نه شي وړلی، نو پرېه او مسئولیت یې زه په غاړه اخلم". دا یې زښت په درد سره وویل.

په یوه ناسته کې یې هغه چوکۍ په سرچپه ډول او له قانون او رواج سره مخالفه کېښوده، چې ولسمشر به پرې کېناسته. ولسمشر نیوکه وکړه او دوی ته یې وویل: "تاسې غواړی لکه د مجوسو په څېر کېنم". او د عادت په څېر یې چوکۍ کېښوده.

ولسمشر به د نیول کېدو کیسې او د شوي خیانت یادولو په تنگاوه. هغه کس ته به یې وعید ورکاوه او افسوس به یې پرې کاوه چې له ده سره یې خیانت کړی و، ان راته وې ویل: زه هغه کس نه پېژنم چې له زامنو سره مې یې خیانت وکړ، که مې پېژندلی نو پر دغه کار سربېره به مې د الله او د عراق د ولس په مخ کې بښلی وای او دا کار به مې "ساده" گڼلی وای، خو هغه کس چې له کوم کمي او لامل پرته له ما سره یې خیانت وکړ، له هغه سره به اساني ونه کړم، هر څه چې وشي. بیا یې هغه کیسه راته وکړه چې د ۲۰۰۳ ز کال د جون د میاشتې له ختمېدو وړاندې ورته پېښه شوې وه، وې ویل:

"د ولس د زامنو په منځ کې مې چکر واهه، پرېکړه مې وکړه چې د موصل یوه کلي ته ولاړ شم. د موصل له یو مخلص مشر سره مې وارول (د امنیتي لاملونو

له کبله یې نوم نه اخلو). مازدیگر و او مشر هم کور ته نږدې په څه کار لگیا. د خپل ملاتړ له کسانو څخه مې وغوښتل چې هغه ټکسي موټر چې مونږ پکې راغلي یو، هغه د کور خوا ته ډېر رانږدې کړي. په هماغې ورځ مې بدلې جامې په تن وې او بریره مې هم ډېره نه وه اوږده شوې، دا نو د بغداد له نیول کېدو دوه میاشتې وروسته و. د کور څښتن ډېر حیران و او ویل یې چې له څه رنځه یې د دغې لیدنې هیله کوله، خو اوس پر ما وېرېده. ما ترې وغوښتل چې آرام شي او ورته و مې ویل، زه محدود خواره غواړم، یوازې د څرما شات دکونجته له غوړیو او وچې ډوډۍ سره. په دې وختونو کې مې په لږ خوراک ځان روږدی کړی و. خو مشر مې خبره نه منله، له مشر زوی څخه یې وغوښتل چې د ماښام لپاره پسه حلال کړي. سره له دې چې ځان مې ډېر پټاوه، خو کور ته درانتولو په وخت کې یوه کس لیدلی او پېژندلی وم، یو بل کس یې خبر کړی و چې د امریکایانو جاسوس ښکارېده. څه موده وروسته مو په سیمه کې د الوتکو غږونه او غیر عادي خوځښت واورېد. مشر ووت چې ځان پوه کړي، امریکایي الوتکې یې لیدلې وې چې ټانگونه او نور موټر یې کښته کول او لنگر وې. وروسته له دې چې له ملاتړو څخه مې وغوښتل چې موټر ساېکلونه بوخي او زه مشر په خپل موټر کې یووړم. مشر ډېر وارخطا و، ما ورته وویل چې ما ته دا کیسې عادي دي، له ما سره دوه تومانچې او کلاشینکوف هم وو. بیا مشر وویل چې امریکایانو خپل ځواکونه له لویې لارې څخه په بېلېدونکو لارو کې کښته کړي، نو مونږ باید له دوی څخه لرې لاره غوره کړو. بیا مو د موټر د څراغونو له لگولو پرته په دښته، چوراخونو او وښو کې میلونه لاره ووهله، کوم ځای چې ما غوښت، هلته ورسېدو او له هماغه ځایه د پیک آپ ټیوتا ډوله کوچني بار وړونکي موټر ته ور وختم او له مشر څخه مې وغوښتل چې بېرته ولاړ شي. مننه مې ترې وکړه، کله چې زمونږ موټر روان شو، دی هم ولاړ. له هغه کس څخه ډېر خواشینی وم چې

مرسته راسره وکړه او را پورته مو کړ، چوکۍ يې هم ور بدله کړه. دغه حالت زه ډېر په تنگ کړم. بيا افسر خبر کړم چې د ليدنې وخت پای ته رسېدلی دی. ملگري مې له تالاره ووتل. له ولسمشر څخه مې وپوښتل چې که غواړي لکه د نېر په څېر به يې يوازې گورم. داسې يې راته وکتل چې د دريو کلونو په اوږدو کې يې نه و راته کتلي. د وداع ليدنه وه، په خپلو ټولو احساساتو مې د خوږې اړيکې لپاره ليدنه درک کړه، بيا زما او د ده تر منځ سختې ورځې راغلې... په دغې شېبه کې مې هيله وکړه چې ناسته او يوازې ليدنه را څخه ونه غواړي، څه چې مې په فکر کې گرځېدل لکه ده چې په خپل اغېزناک نظر او اټکل سره لوستلي وي. يو بل ته په کتلو مو خدای پاماني وکړه، داسې لکه يا چې نه سره گورو. خان مې را ونيو او تپ مې پټی کړ، خو د دروازې تر شا مې له ژړا زړه وچاوده او داسې په زوره مې وژړل چې کله مې نه وو ژړلي، غږ مې اورېدل کېده. کپټن او امریکايان راغلل او په اوږو يې ټکولم. ملگرو ته مې ور غږ کړ، ما نه غوښتل چې امریکايان د په غم کې راسره شريک شي، ځکه په عراق کې د ټولو پېښو عاملين دوی وو.

داله هغو ډېرو کارونو څخه وو چې درې کلونه ورسره مخامخ شوم، په دغو دريو کلونو کې مې له يو نيم کال څخه زيات يوازې له ولسمشر شهيد صدام حسين سره تېر کړل. که څه هم د دغو ورځو په اړه به مې ليکلي وي، خو قلم د هغو پېښو، احساساتو او دردونه له کښلو کمزوری دی چې زه او اتلان ملگري مې ورسره مخامخ شوو... دانو ساعتونه، ورځې، شپې او د عمر کلونه وو چې نه هېرېږي...

ايا په زندان کې يې ولسمشر ته زهر ورکړي وو؟

ولسمشر ښه صحت درلود، کله چې د ۲۰۰۳ ز کال د ډسمبر د مياشتې له پنځلسمې څخه مخکې ونيول شو، عمر يې له شپږ شپيته کلونو څخه اوښتی و. څواکمن جوړښت، ډک بدن او اوږد قامت يې درلود. کله چې مې د ۲۰۰۴

خيانت يې راسره کړی و. له يوې مياشتې وروسته مې هماغه قدرمن مشر ته يو کتبي پيغام ولېږه، ور څخه و مې غوښتل چې زمونږ يوه خپلوان ته ورشي، هغه خپلوان ته مې د مقاومت د زړورو اتلاتو د تمويل لپاره څه مال امانت اېښی و، کله چې زما استازی زما د هغه خپلوان کور ته ورغلی و او مال يې ترې غوښتی و، هغه په غوسه شوی و، پيغام يې څيرلی و، له امانت څخه يې انکار کړی و او ويلې يې وو چې له لسو کلونو را پدېخوا يې نه يم ليدلی. پر همدې يې بسنه نه وه کړې، بلکې زوی يې امریکايانو ته ور استولی و، چې د مېلمه په اړه يې خبر کړي، دا کار زمونږ په ټولنه کې نشته، چې عراقی د له خپل مېلمه سره خيانت وکړي. خو دغه مېلمه بيدار و، ځان يې پټ کړی و او د قبيلې يو کس ته يې پناه ور وړې وه، هغه هم دغه کس ته په ورتگ ملامت کړی و..."

يو بل سخت حالت د ډرامه ييزې محاکمې په يوه ناسته کې و، کله چې قاضي رؤف له تالار څخه د شهيد برزان د ايستلو امر وکړ، نو د ولسمشر د داخلي ساتونکو په مخ کې يې پر هغه تېری وکړ او و يې واهه، ولسمشر زښت په غوسه شو.

کوم ډېر سخت حالت چې و هغه د ۲۰۰۶ له ولسمشر سره زمونږ په ليدنه کې و، يعنې د پرېکړې له ويلو يوه ورځ وړاندې. مونږ له يو بل سره نظرونه بدلول، لکه د وداع په ساعت کې چې يو. د محکمې په تالار کې په هماغه ماښام فضا ډکه وه، مونږ له ولسمشر سره په ليدنه کې وو. د بلې ورځې په سهار کې مونږ د تقدير د پټو څارنه کوله، چې څه به وي. ولسمشر به يې پر چوکۍ داسې کېناوه چې پر دوه پښو به يې درولې وه او دوي پښې به يې مخې ته وتلې وې. په دې وخت کې مونږ خبرې سره کولې، ولسمشر به يو ځل شاته تکیه وکړه او بيا به مخې ته رامخکې شو، ناڅاپه چوکۍ ماته شوه او د ولسمشر شا ولگېده. ور منډه مې کړه، تر تخرگونو لاندې مې ونيو، امریکايي افسر هم

ز کال په پای کې په لومړۍ لیدنه کې ولید، نو ډېر وزن یې له لاسه ورکړی و، ان یوه شېبه مې فکر وکړ چې ورته کس به وي. خو روغتیا یې بیا هم ښه وه. د ډنگرتوب لامل یې دا هم و چې ده به د مقاومت د اتلانو په منځ کې شپې او ورځې رنولې او په بېلو سیمو کې به گرځېد، اتلان به یې دې ته هڅول چې دښمن ته غاښ ماتوونکې ضربې ورکړي، د لیکو یو ځای کولو او د دښمن ماتولو ته به یې بلنې کولې.

د ۲۰۰۵ ز کال له نیمایي وروسته چې زه به ورسره کېناستم، نو کتل به مې چې یو لاس یې لړزېږي او پر مخ یې ډېرې تاپې رابنکاره شوې. موضوع مې له ځینو ډاکټرانو سره شریکه کړه، دوی ویل چې کېدای شي څه اندازه سست زهر ورکړل شوي وي چې د لاس لړزه یې یو حالت دی. ملگري مې نه خبرول، ځکه ما فکر کاوه چې د دوی به ورته پام شي. کله چې مې د ملگرو جزایي وکالتونه بشپړ کړل او په ۲۰۰۶ ز کال کې یې لیدنه شونې شوه، نو هغوی هم اشاره ورته وکړه.

زما شکونه هم زیاتېدل، اخلاقي مسئولیت مې هم پر ما حتمي کوله چې باید د دې موضوع په اړه ډېره څېړنه وکړم. یوه متخصص او پوه عراقي ته مې خبره وکړه. نو یوه لابراتوار ته ولاړ، هغوی ته یې دغه حالت بیان کړ، خود ولسمشر نوم یې ور نه کړ. نو هغوی هم د دې خبرې پخلی وکړ چې څه اندازه سست زهر ورکړل شوي دي، له هغه څخه یې غوښتي وو چې که یې د بولو یا وینې کروره (نمونه) نه شي ور وړی، نو یوازینی حالت یې دا دی، کله چې یې لاس خوله وکړي، یوه داسې سپینه پاڼه د ونیسي چې بل چانه وي لمس کړي، دغه پاڼه د په پاکه نیلوني کڅوړه کې واچول شي. دا چې د ولسمشر وضعیت هغه پورته معایناتو ته اجازه نه ورکوله، نو له یوه لابراتوار څخه مې درې له میکروبونو پاکې پانې را واخیستې او په کڅوړه کې مې واچولې، بیا مې له ولسمشر څخه وغوښتل چې په لاس کې یې ونیسي. ما گپلې وه چې امریکایي

اړخ به زمونږ د منع کولو لپاره مداخله کوي، نو له ولسمشر څخه به غواړم چې پرته یې کڅوړې ته کړي او امریکایانو ته به داسې ښیم چې دغه پانې مې د دې لپاره ورکړې وې چې د هغو وکیلانو نومونه ولیکي چې له ده څخه د دفاع لپاره یې دی غوره کوي او خبروو به یې چې پانې مو بېرته داسې راوړې چې ولسمشر هېڅ هم نه و پرې لیکلي. داسې ښکارېدل چې امریکایان دې ته متوجه دي، نو ولسمشر ته یې له ورکولو منع کړم او دوی واخیستې. له ځانه مې وپوښتل: ایا د ولسمشر په اعدامولو کې د بېرې یو لامل دغه زهر نه وو، له دې وېرې اعدام شو چې دغه رسوایي به ښکاره شي؟

همداراز ولسمشر به هم تل په معده کې د درد شکایت راته کاوه، ان قاضي جرحي د دغو دردونو په اړه په مفصله توگه خبر و، یوه ورځ یې د معدې د وضعیت د څرنگوالي په اړه ترې وپوښتل. ولسمشر هم راته ویلي وو، چې یو ځل ناڅاپه بېهوشه شوی و او د ابن سینا روغتون ته (د خضراء په سیمه کې د (نه) د بلک هاک الوتکې په واسطه وړل شوی و. همداراز د جراحي عملیات یې هم له بېهوشه کولو پرته ورته کړي وو.

همداراز د امریکایانو له لوري د ولسمشر له روغتیا سره چلند هم شک ته بېولو. دی یې په یوه کور کې بندي و او ځینې ډاکټران به هم ورسره وو، د ورځې به یې درې ځله د کوټې هوا ورته بدلوله او د ولسمشر پوره معاینه به یې کوله، همدې خبرې شک کولو ته مجبورولو چې امریکایان څه شی پټوي، که نه د ولسمشر هومره پروا نه لري. همداراز د وکیلانو لیدنو هم شک را ولاړاوه، کله چې به مو له ولسمشر سره خواړه خوړل، نو یوه بهرني مدافع وکیل به ډډه ترې کوله او هېڅ گډون به یې نه را سره کاوه، یوازې یوه ټوټه هغه بیسکویټ او چاکلیټ به یې خوړل چې له عمان څخه یې ورسره راوړي وو.

خو دا چې مونږ ډاکټران نه یو، نو مونږ د دې موضوع په اړه قطعي خبره نه شو کولای...

خلورويشتم خپرکي

له وکيلانو سره وروستی ليدنه

زه خپل ټول اهل ته وصيت کوم چې يو موتی شي . ځکه فتنه د هغو دښمنانو پلان دی چې يوازې په هغه حالت کې نيواک او پراخي ترسره کولای شي، چې له ټولو وگړو څخه دغه مردودې نارې را وپاروي. تاسې ته وایم، الله د په تاسو کې برکت واچوي، تاسې مخلص مؤمن وگړي یاست، خپل ژوند مو په خطر کې اچولی... له تاسې څخه مې يوازې بې حده صبر، ستونزې گالل او قرباني ليدلې ده...

(صدام حسين په زندان کې)

دا چې د نامعلوم لامل له کبله د نيواک واکمني زه د بغداد لوري ته له ورتگ څخه منع کړم، نو د ولسمشر صدام حسين د ليدلو لپاره مو د دريو تنو وکيلانو کمېټه جوړه کړه. کله چې په ۲۰۰۶ کې وکيلانو له ولسمشر سره وکتل، امريکايي اړخ اړیکه راسره ونيوله چې محکمې خپله پرېکړه تصديق کړې ده او زه بايد پلاوی ور ولېرم چې د ولسمشر شخصي شيان او اړتياوې ورته وسپاري. له دوی څخه مې وغوښتل چې بله ورځ د وکيلانو ته بله ليدنه هم برابره کړي خو ولسمشر د پرېکړې له تصديقولو خبر کړي. کله چې ليدنه ختمه شوه او وکيلان خپل ځانگړي استوگنځي ته ورسېدل، نو گرځنده تليفونونه يې هم فعال کړل. ما اړیکه ورسره ونيوله او خبر مې کړل چې هر ورومو بايد د ولسمشر ليدنې ته ور وگرځي چې ما ورته برابره کړې ده. د ليدنې ورځ د ۲۰۰۶، ۱۲، ۲۸ نېټه وټاکل شوه. خو يوه ملگري د ځانگړي حالت له امله بښنه وغوښته او بغداد يې د ۲۰۰۶، ۱۲، ۲۷ نېټه پرېښود او عمان ته لاړ. د ۲۰۰۶ ز کال د ډسمبر په اته ويشتمه د ولسمشر او ښاغلو برزان تکريتي او عواد البندر پر ضد د اعدام د پرېکړې له تصديق وروسته د ولسمشر صدام

حسين او وکيلانو ترمنځ وروستی ليدنه وشوه او دا ليدنه هوايي ډگر ته نږدې په امريکايي اډه کې وه.

ولسمشر وکيلانو ته هرکلی ووايه، کله چې يې له دوی څخه د پرېکړې د تصديق خبر واورېد، زړور ښکاره شو او په ډېره ژوره توگه يې پر ځان باور درلود. په پرېکړه پورې ملنډې وهونکی ښکارېده، وې ويل:

"له دې څخه نه ځورېرم، بلکې په هر څه د الله شکر ادا کوم او ستاينه يې کوم، که څه هم گرانه پرېوځي، خو پر عراق دا هر څه کم دي. زمونږ دښمنان رسوا شول، حقيقي مخونه يې را ښکاره شول، زمونږ له سړيو پرته ځينې چې فکر کوي چې تر هغې اندازې ډېر کمزوري ښکاري. زمونږ سړيو دوی ته داسې ضربې ورکړې چې ماتې يې ور پورې وښلولې، پر همدې د الله شکر ادا کوو او ستاينه يې کوو او مونږ ټولو ته ښه پايله او عاقبت ترې غواړو."

يا ولسمشر حاضرينو ته وکتل او وې ويل:

"زه متيقن وم چې دوی به دغه ظالمانه پرېکړه کوي، په کومې راډيو چې به مې خبرې اورېدې، هغه يې را څخه لرې کړه، هلته پوه شوم چې دوی غواړي، د اعدام پر پرېکړې د نهائې تصديق خبر له ما څخه پټ کړي... خو بله لويه راډيو يې راته راوړه، څنگه چې د ژباړن خوښه او طبعه وي هماغسې يې چالانوي. ځکه د امريکايانو له لوري له دغو اجراآتو او د امنيت او ساتنې د شدت له عملياتو وروسته زه پوه شوم چې څه کيسه خو شته او دوی پرېکړه کړې ده."

دلته يوه وکیل پوښتلي وو چې که غواړي د اعدام د پرېکړې د درولو لپاره ناره اوچته کړي يا څه پيغام ورکړي، ولسمشر وويل:

"زه موافق نه يم، بله دا چې چاته به ناره کوم، ايا دښمنانو ته به يې کوم؟ دغه بې انصافه محکمه خو همدوی برابره کړې وه، ډرامه له پيله تر وروستي پړاوه همدوی چمتو کړې وه. خو بيا هم درته وایم چې زه ارام يم، ځکه ارام يم

چې له رب سره به مې په پاک او کلک زړه، سپين لاس، آرام ضمير او تل حق او عدالت ته په ميلان سره مخامخ کېږم. له باطل سره مخامخ شوم او مخنيوی مې بې وکړ. دا مې هم کولای شواى چې له دوى سره تړون وکړم او خان ته دليل ومومم، خو ما له الله سره ژمنه کړې وه چې يوازې هغه کارونه به کوم چې ضمير، دين، له عراق او امت سره مينه او هغوى ته نسبت مې ترې راضي شي. له دې ټولو وروسته، له دې ټولو ننگونو او له ټولو هڅو وروسته چې ما ته وشوې، ايا صدام حسين کولای شي چې په خپله غاړه چاڼې ووهي او د يوه يابل لامل له کبله خان ازاد کړي؟ تاسې چې کوم صدام پېژنئ، هغه داسې کار نه شي کولای... که دا کار وکړم، نو رب او مبارزينو ته به څه وایم؟... چا چې دغه پلان جوړ کړی، ورته ووايي، چې صدام حسين يوازې خپل رب ته نارې وهي او که هر څنگه وي، بل چا ته نارې نه ور وهي. الله د دښمنان وشموي او له مؤمنانو سره دې مرسته وکړي.

"د اعدام پر پرېکړې له تصديق وروسته، ډاکټر راته راغی او پوښتنه يې را څخه وکړه: ايا ارامي بښونکې دوا ته اړتيا لري؟ ما ورته وويل: غر ارامي بښونکو ته اړتيا نه لري. الله سبحانه و تعالی هومره اېمان راکړی چې له دغو شيانو څخه مو غني کړي او ورته اړ مو نه کړي. ارامي بښونکې دوا هغو کمزورو ته ورکول کېږي چې که په هره بيه وي خپل ژوند ساتي، خو زه بيا وایم چې له مرگ سره به په ثبات او اېمان مخامخ کېږم او پر همدې د الله شکر ادا کوم او ستاينه يې کوم..."

"زه بلنه درکوم، کله چې نفس مو په کمزوری يا ناروغۍ اخته کېږي، تل اېمان درياد کړی. د حق او با عزته لومړيتوبونو لپاره صبر، قرباني، جهاد او سخاوت د اېمان لوړې ماناگانې دي. دا په ياد وساتئ چې عدل انصاف دی، قانون نه دی، يعنې قانون بايد انصاف وکړي، که نه نو عدالت نه شي ترلاسه کولای..."

"کله چې د پرېکړې پر تصديقولو خبر شوم، نو د سپورټ د څانگېرې بايسکل استعمال مې پيل کړ، دا هڅه د دې لپاره کوم څو دوى ته د مؤمن عربي شخصيت طبيعت ثابت کړم. له پروونه را پدېخوا او نن مې هم تمرين ته له ۱۲ څخه تر ۳۵ دقيقو وخت ور زيات کړی دی. دوى بايد پوه شي چې مونږ داسې وگړي يو چې له ژوند سره مينه کوو، خو کله چې د قرباني وخت راشي، نو مونږ بيا له وېرې او ډار پرته مرگ منو."

دلته ولسمشر دوى ته د ۲۰۰۳ ز کال په ډسمبر کې تر نيول کېدو مخکې د دجلې له سينده د تېرېدو کيسه کړې وه او زياته يې کړه:

"هيله کوم چې ناهيلي توب لاره درنه ورکه نه کړي، دا د الله تقدير دی. خو عراق او امت او د مستعمرانو ماتول او په گونډو کول مهم دي. زه فکر کوم چې راتلونکې پسرلی به قاطع وي، ځکه دوى کمزوري شوي او د وړاندیز واگې اوس زمونږ له خلکو سره دی. ډېر ژر به الله له دښمنانو څخه د ملت او امت ملاتړ وکړي او پر دوى به مو غالب او بريالي کړي، زمونږ امت چې اوس دغه نصر او برياليتوب د خپلو وفادارو زامنو په وينو جوړوي، نو د همدې برياليتوب مستحق دی. پایله حتمي ده، خو که په سوله ييزو وسايلو بريا ته ورسېږي، نو دا به ډېره غوره وي، خو که مجبوره وای، نو په مقاومت او د طاغوتيانو د را پرځولو او ماتولو له لارې. په دې کې شک نشته چې کوم ظلم چې له عراق او ورپسې له امت سره وشو، هېڅ بښونکى دليل ورته نشته. دوى د يرغل او بريد د لاملونو په اړه غږېدل، خو ټول دروغ يې معلوم شول او د عامه افکارو پر وړاندې يې وضعيت بېخي خراب شو. خو د حيرانتيا خبره دا ده چې دوى لا تر اوسه په خپل فساد، نيواک او د بې گناه خلکو په وژلو لگيا دي او تر اوسه لا د سيادت څښتن او د خپلواک عربي هېواد پانگه جوړوي. يو ځل وايي چې بريالي کېږو، کله بيا وايي، چې دا وضعيت گټونکى او بابلونکى نه لري. بيا بېرته وايي چې ډېر ژر به مونږ په عراق کې خپل ځواکونه

زيات کړو. وروسته له دې چې د مقاومت اتلانو تکان ورکوونکي زيانونه ور ورسول اوس گډوډ شوي. هلې ځلې يې وکړې چې د يو موتي عراق د زامنو ترمنځ د فتنې ريښې خپرې کړي، خو دا يې هېره کړې وه چې زموږ ولس د تمدن او تاريخ څښتن دی، د اوږدو پېړيو په موده کې يې د يوه لاس د گوتو په څېر ژوند کړی، بېلتون نه پېژني، مذبذبي، مذهبيت يا توکمپالنه نه پېژني. "هغه مهم خبرونه چې زه پرې خوښېږم او زړه مې پرې خوشالېږي، هغه دا دي چې په سوېل کې زموږ ولس د نيواک د ځواکونو پر ضد عمليات کوي. همداراز په خپلواکه سيمه او حلبجه کې زموږ د اهل بڼه خبرونه دي، هلته زموږ د کردي ولس ځينې کسان ونيول شول، ځکه هغوی نيواک نه مانه او پر يوازې يوه عراق يې منگولې لگولې وې.

"زه خپل ټول اهل ته وصيت کوم چې يو موتي شي او يو د بل خبره وزغمي. ځکه فتنه د هغو دښمنانو پلان دی چې يوازې په هغه حالت کې نيواک او پراختيا ترسره کولای شي، چې له ټولو وگړو څخه دغه مردودې نارې را وپاروي. زه باور لرم چې زموږ ملت او امت به بڼه وي، نيواکوالو او د هغو غلامانو ته به کله هم اجازه ور نه کړي چې د عراق او امت د پاشلو لپاره په پلانونو کې بريالي شي... له تاسې څخه غواړم چې زموږ د ولس ټولو زامنو ته زما پيغام ور ورسوئ چې يووالی وساتي او د هغه گډ دښمن پر خلاف مقابله وکړي چې د عراق يوه بچي ته هم ښېگڼه نه غواړي.

"زه د خپل ولس زامنو ته واييم: صبر وکړئ، د بريا شېبې را نږدې دي، نړيوال وضعیت مجبور دی چې نور وڅوڅېري، امريکايي سياست ټول فرصتونه له منځه يوړل، اوس زموږ يوازينی انتخاب مقاومت دی... د پخلاينې په اړه ډېر وغږېدل، دغه چاره يې څو ځله را وړاندې کړه، خو ما ورته وويل: چې دا ناشونې ده. که صدام حسين د بعث له گوند څخه پرته يوازې پخلاينه ورسره وکړي، نو دا بې گټې ده. خبرې اترې که له گوند سره د يوې رسمي او ټاکلې

پوسې په ډول نه وي، نو بې ارزښته او بې عمله به وي او هغوی چې له گوند څخه لرې ځان وړاندې کوي، هغوی د گوند استازيتوب نه کوي.

"امريکايي عقل لا تر اوسه د تېروتنې په معالجه کولو کې کم دی، دوی لا تر اوسه د سمې دروازې په ټکولو نه دي توانېدلي او نه پر دې توانېدلي چې د عراقې ولس د زامنو پر غوښتنو اقرار وکړي. خو زه په ټول باور سره درته واييم چې له اوسه دوه مياشتې وروسته به انقلاب بېل وي او ډېره ژر ده چې د نيواکوالو حال به بدل شي او دا چې کله ډيموکراتانو ته رسمي دندې وسپارل شي او په بشپړو اسنادو او پاڼو خبر شي... ډېر ژر به دلته کار وکړي او د عراق د فضې لپاره به حلالرې ته را ودانگي. زما په گومان دا به د دريو مياشتو په نرخ کې وشي.

"باور وکړئ، زه د خپل مسير او د عراق د مسير لپاره بې خوښه نه يم، ځکه عراق داسې بشري ځواک لري چې هر مړوبه يې له نيواکوالو ازاد کړي، بلکې پر دې پرېشانه يم چې که ما اعدام کړي، نو د ډېرو عراقيانو په زړونو کې به کينه ځای ونيسي، ممکن هغه زيات وي، ځکه د چا زړه چې کينه ونيسي، نو ليد به يې پوند شي...

"زه مې د ولس زامنو ته واييم: گورئ پام کوئ چې کينه ونه کړی. له عراق او دامت له امن څخه د دفاع لپاره مې اته کاله له خمينې سره جگړه وکړه، د هغه د انقلاب مخه مې ونيوله او پراختيا غوښتونکي پلانونه مو ور شنه کړل، خو زه مې د زامنو په وينو قسم کوم چې يو ځل مې هم له خميني سره کينه نه ده کړې. دا مې رقابت و، په عزت ورسره و جنگېدم... همداراز له امريکايي ولسمشر جورج بوش سره. بوش زما هېواد را وران کړ، ولس يې را وشاره او په بشپړه اراده مې مقاومت ورسره کاوه. خو کينه ورسره نه کوم. د رقابت او د کينې تر منځ واضح کرښه شته ده.

"تاسې ته وايم، دا مه هېرؤي چې "صدام" مبارز پيل شوي، د بعث ليكو ته مبارز د ننه شوي، د گډوډۍ او خرابۍ واک يې د مبارز په ذهنيت سره له بېخه كښلي. عراق مو پور پور ودان كړي، خو كله چې پرېكودونكې شېبه راغله، د عراق او امت له دښمنانو سره مې د مبارز او مقاومت كوونكي په روح مقابله كړې.

"پر دې خبر وم چې زه او زامن به مې شهيدان كېږو، دغو ټولو د مقاومت دوام ته هڅولم، نه تېښتې ته او د ولس په منځ كې پاتې كېدو ته يې مجبورولم، كه څه هم گرانه وه.

"اته مياشتې پټ شوم، د عراق په كورونو كې گرځېدم، د مقاومت سرې مې څارل او اړيكه مې ورسره نيوله. له داسې خلكو سره اوسېدم چې نه مې پېژندل... د بغداد له نيواك څخه يوازې درې اونۍ وروسته مې ټول ځانگړي ساتونكي رخصت كړل او يوازې يو راسره پاتې شو.

"د ۳۵ كلونو په اوږدو كې مې دغه لوی ملت ته خدمت وكړ او اوس مې ځان ورته سپارم. دا ښكاره وه چې ولس به غېږه راته پرانيزي، كه داسې ونه كړي، نو هرومرو يوه تېروتنه شته...

"د چكر په وخت كې مې بېلې جامې په تن كولې، په كښتونو، فصلونو او غرونو كې گرځېدم. په دې موده كې زه د مبارز په ذهنيت گرځېدم، همداراز د زندان په موده كې هم چې دوی غوښتل په دروغجنو واقعو او جعلې انځورونو ما ته زيان را ورسوي. همداراز د محاكمې په موده كې هم.

"زه يوازې له الله څخه وپېرېم، له ځانه هم بېخي راضي يم. د مبارز او عادي انسان تر منځ توپير وي. عادي انسان په خپله دنده پسې وي او خپلو اولادونو ته له پلان سره سم وصيت كوي. كله چې تقاعد شي، فكر كوي چې هر څه پای ته ورسېدل او ژوند ودرېد. خو مبارز بيا د ژوند تر وروستيو سلگيو پورې خپلې دندې ته دوام ورکوي. نو ځكه هغه پای ته نه رسېږي... مونږ همداسې

حالت ته اړ يو، څو پاك شو، ځكه د قانون او دولت په سيوري كې مبارزه د دولت او قانون له چوكاټ څخه له بهر مبارزې سره توپير كوي.

"كله چې په ۱۹۶۸ ز كال كې انقلاب وشو، د بعث گوند د غړو شمېر تقريباً ۷۷ تنه و. مونږ د مبارزې ناروردي حالت ته اړتيا درلوده، لاره اسانه نه وه، هغه تر اوسه پورې د گوند تر ټولو سخت حالت و. د ننه هم دښمنان وو او د نيواكوال د نړۍ تر ټولو لوی دولت و. عملي ازموينه وه چې څنگه گوند له سرټيټونو او له عقيدې او لومړيتوبونو پرته له دغو ستونزو څخه ووځي.

"داسې ښكاري چې سرونه مې در وخورول. تاسې ته وايم، الله د په تاسو كې برکت واچوي، تاسې مخلص مؤمن وگړي ياست، خپل ژوند مو په خطر كې اچولې... له تاسې څخه مې يوازې بېحده صبر، ستونزې گالل او قرباني ليدلې ده... الله د په تاسو او ستاسې په هغو كورنيو كې برکت واچوي، كله چې تاسې له ما او زما له ملگرو څخه د دفاع پرېكړه وكړه نو تاسې يې بې زړه كړي نه ياست. له الله سبحانه و تعالی څخه غواړم چې په دنيا او اخرت كې يې بدلې دركړي او پر شهيد خميس عبيدي ورحمېږي، له الله څخه سوال كوم چې زمونږ لښكر او زمونږ ولس بريالی او غالب كړي.

"د علي پر مور، د هغې پر مور او خويندو او پر زامنو يې، پر ټولو لمسيانو او كورنۍ مې زما سلام ووايي. دوی د الله په امر باور لري. د هر انسان خپل اجل او كتاب وي. دوی بايد په باوري او مؤمنو زړونو پر هغه څه راضي شي چې الله راته ليكلي دي او دا يې بايد په ياد وي چې پلار يې په عزت سره مبارزه او جهاد وكړ، د منصب په لټه كې نه و، بلكې د ولس او امت لپاره يې دا هر څه وكړل. ما چې كوم انځور واخيست هغه مې پر خپل ولس او لښكر باور دی، ان كه ځينې ولېزېږي هم، خو ځينې داسې وگړي شته چې په لومړۍ كړنه كې بلل كېږي او نور وگړي په نورو نومونو بلل كېږي. زمونږ تجربې

ذخيره شوى سمندر دى، ولس مو اصيل ولس دى او گوند مو هم د خپلو لومړيتوبونو او پر حق او انصاف د ټينگار په اړه اصيل گوند دى".

په دغې ليدنه کې ولسمشر په غياب کې ياد کړى وم. دا چې په وروستيو ورځو کې اړ و چې زه ورسره پاتې شوى وم، نو زما د ليدلو له منع کولو څخه دردېده، له ولسمشر سره چې مې کوم رول لوبولى، حد يې يوازې الله ته معلوم دى. داسې ښکاري چې ده د کربنو په منځ کې ويل چې ټاکلو اړخونو د مشخصو اهدافو لپاره زما د لرې کېدو هڅه کړې...

پنځه ويشتم خپرکى

وروستى شېبى

زه بلنه در کوم، کله چې مو نفس په کمزورى يا ناروغۍ اخته کېږي، تل ايمان در ياد کړى.

د حق او عزتمنو لومړيتوبونو لپاره

صبر، قرباني، جهاد او سخاوت د ايمان لوړې ماناگانې دي.

قانون بايد انصاف وکړي، که نه نو عدالت نه شي ترلاسه کولای...

(صدام حسين په زندان کې)

په دغه موده کې د امريکايي سفارت او د امريکايي پوځي مشرانو په منځ کې ډېر پيغامونه کښته او پورته شول. داسې ښکاري چې په پای کې دوى پوه شوي دي چې د عراق په موضوع کې تېروتي دي، چې پايله يې دواړو لورو (عراق او امريکا) ته سخته په زيان تمامه شوې او بله دا چې په کوم ډول چې صدام حسين پر عراق واکمني کوله او له بېلو ډلو جوړ ولس يې اداره کاوه، تر هغې طريقې په ښه توگه اداره کول ناشوني دي. د محکمې ځينو امريکايي مشاورينو ويل چې د دجيل د تور کچه هومره لوړه نه ده چې ولسمشر د له دوه کلونو زيات پرې بندي شي.

د امريکايي ايراني محکمې د ننه د دجيل قضيه د ولسمشر پر ضد د راغونډېدو يو فصل و. د ولسمشر د وژلو هڅه شوې وه، دغه هڅه د دعوت گوند چې ايران يې مالي ملاتړى دى، کړې وه. دا هغه وخت و چې عراق له ايران سره په جگړه کې و. ولسمشر عادت درلود چې د عراق له بېلابېلو سيمو څخه به يې په هماغه وخت کې په پوځي جامو کې ليدنه کوله. لکه د هر مشر د وژلو هڅه چې وشي، نو ځانگړي چارواکي يې څېړنه کوي خو ټول معلومات راټول کړي، بيا خپلواکې قضائيه قوې له خپلو صلاحيتونو سره سم خپل رول لوبوي. لکه د هر دولت د رئيس په څېر، صدام حسين هم په روانو

څېړنو کې مداخله ونه کړه او نه يې د نيولو په قضيو کې يا پر تورنو کسانو په پرېکړه کولو کې مداخله وکړه. خو لکه د دولت د رئيس په توگه يې خپلې هغه واگې او صلاحيتونه ترسره کول چې نافذ اساسي قانون ورکړي وو، يعنې د قضائي حکمونو تصديقول يا د حکمونو سپکول يا د قناعت پر اساس عفو کول. نو کله چې قانون پر دغه وروستي فرصت يوازې جمهور رئيس مکلف کړی، نو دا د تورن لپاره وروستی فرصت وي خو گټه واخلي. په همدې قضيه کې هم ولسمشر ځينې حکمونه تصديق کړل او ځينې يې وبنډل. لکه څرنگه چې مونږ پوهېږو چې د دعوت گوند په عراق کې نا مشروع گوند دی او له قانون سره سم که دغه گوند ته د چا نسبت وشي، جزاء يې اعدام ده، ځکه چې له هغه دښمن (ايران) سره اړيکه لري چې پر عراق يې تېری کړی او له بريد وروسته سختې جگړې ورسره شوې دي. همداراز د دغه گوند غړو (چې ډېری يې د جگړې په وخت کې له عسکري خدمت څخه تښتېدلي دي) د ولس د زامنو پر ضد جرمونه کړي، په ډېری عامو او حکومتي ځايونو کې يې ترهگريزې چاودنې کړې دي لکه په مستنصریه او وزيريه پوهنتون کې، د راډيو پر ودانۍ او د مطبوعاتو پر وزارت او نورو ځايونو کې. ولسمشر د ۲۰۰۵، ۱۲، ۵ نېټه د محاکمې په ناسته کې مداخله وکړه او وې ويل: "کله چې پر جمهور رئيس، ان پر هغه رئيس چې امريکايانو گمارلی وي ډزې وشي، ايا څېړنې نه کېږي، ايا امنيتي ارگانونه حق نه لري چې داسې پېښه وڅاري او و يې څېړي، لومړی مسئول صدام حسين دی، کولای يې شوی چې د اعدام د پرېکړې پر نه څېړلو او نه تصديق يې امر کړی وای، نو تاسې ته روا نه ده چې دغې لوبې ته دوام ورکړئ، که مو د صدام حسين غاړه په کار وي، نو هغه يې ستاسو، يا که امريکايان غواړي چې حساب وکړي، نو زه مسئول يم او د عراق د رئيس په څېر مې خپل قانوني صلاحيتونه اجرا کړي دي..."

خو، د نيوک پر حکومت او پر ارگانونو يې چې دغه ډرامه بيزه محکمه هم پکې ده د دعوت د گوند له واک وروسته دا طبيعي وه چې ولسمشر د اعدام په لوري کش کړل شي. خو له ولسمشر څخه د دفاع د کمېټې غړو چې فردي باده ييز امکانات يې لرل، په هغو ټولو سره يې د محکمې دروغ ثابتول او باطلول. د دفاع شاهدانو هم د محکمې د چارواکو په تنگولو کې لوی رول ولوباوه، ان بېخي يې لاره پرې ورکه کړه او له هغه وروسته مجبور شول چې شاهدان بنديان کړي. په يوه هېواد او په يوه وخت کې هم د قضا ډگر دغسې سلوک نه دی ليدلی.

لوبې او دسيسې

په ۲۰۰۶ کې زه په عمان کې وم، يو کس راسره اړيکه ونيوله، لومړی مې فکر وکړ چې دی به د نيويارک ټايمز يا د واشنگټن پوسټ يا د کوم امريکايي تلویزيوني چينل کوم ژورناليسټ وي، ځکه د تليفون نمبرو هم امريکايي شمېرې ته اشاره کوله. خو خبرې کوونکی په محکمه کې د يوه مهم امريکايي شخص ژباړن و، په اصل کې عرب و خو امريکايي تابعيت يې اخيستی و، د خضراء په سيمه کې يې له امريکايي سفارت څخه خبرې کولې. له ما څخه يې وخت وغوښت خو له هغه شخص سره وگورم چې عمان ته راځي او بيا همداسې قطر ته د استاد نجيب النعيمي ليدو ته ځي او ويل يې چې دغه کس به د ۲۰۰۶، ۵، ۶ عمان ته راځي. په همدې ورځ يو بل کس راسره په اړيکه کې شو چې په ټولو تفصيلاتو سره يې محکمه اداره کوله او دواړه پر دې موافق شو چې بله يکشنبې يعنې د ۲۰۰۶، ۵، ۷ په نېټه به سره وگورو.

په هماغه وخت کې پر محکمې د قاضيانو د فسخي او استعفاء کولو سخت حالات تېرېدل، همداراز وروسته له دې چې د دفاع شاهدانو د مشکوکو دلايلو له جعليت سره سره د بطلان په اړه ښه رول لوبولی و، محکمه هم د

دی، لوره رتبه یې لرله) ته لیک ور واستوی، هغه ستاسې د ملاتړ مسئول دی. خو له صدام سره د پانو او اسنادو د تبادلې په اړه، که هغه سپینې هم وي، امریکایان وپریږي، هسې نه چې څوک پانې په زهرو ککړې کړي او تاسې ته یې درکړي چې ده ته یې ور ورسوی. مونږ ورته وویل: ډېر ښه، نو بیا د پانې کاپي کړي او د ځینو ځایونو له وړاندو پرتو د کاپي پانې ولسمشر ته ورکړي او بیا اصلي پانې درسره معاینه کړی. همداراز هغه پانې چې تاسې ولسمشر ته ورکړې او ککړې نه دي، ولې اجازه نه راکوی چې له ولسمشر څخه یې راخلو؟ د دفاع د کمېټې د مانعینو په اړوند مو ډېرې پوښتنې ترې وکړې، چې اسناد جعلی کېږي او په محکمه کې د ننه د دفاع په کمېټې او په څارنوالانو پورې په اړوندو چلندونو کې دوه ژبي کېږي. د لیدنې په پای کې یې وویل: تاسې باید له خپلو موکلینو سره اړیکې وشلوی، یعنې وکیل د له بل تورن څخه دفاع نه کوي (د وکیلانو له یو بل سره مرسته او د گډ پلان له امله محکمه او مشاورین حیران شوي دي) او زیاته یې کړه: د بېلگې په ډول هغه وکیل چې له صدام څخه دفاع کوي، هغه د له برزان یا رمضان او یا بل تورن څخه دفاع نه کوي، زما په فکر په دې قضیه کې اصلي تورن برزان دی.

مخکې له دې چې څو ساعته لیدنه پای ته ورسېږي، ما ورته وویل: ته باید امریکایان خبر کړې چې د عراق یووالی او راتلونکی او هم صدام حسین «سره کرښه» دي.

دلته یوه پوښتنه را ولاړېږي، که امریکایان پر دې پوهېدل چې د دجیل قضیه له ولسمشر څخه تور لرې کوي، نو بیا یې ولې د اعدام لپاره په بیره دښمنانو ته وسپاره او خپلې غاړې یې د ده له وژلو خلاصې کړې...

پر دې ټول وگړي پوهېږي چې د ولسمشر صدام حسین د اعدام پرېکړه له وړاندې برابره شوې وه، چا چې په دغه ډول محکمه جوړه کړې وه، هغوی د ولسمشر دښمنان وو او د ولسمشر محاکمه کول یوه غولوونه وه، څو وویل

خطرناکو مخالفتونو مرتکبه شوې وه. له دغه کس سره مې د عمان په یوه هویل کې ولیدل، یو بل ملگری هم راسره و او د اغلې رغد سکرتره ژباړنه مو هم راسره کړې وه چې خبرې وژباړي. مونږ ته یې وویل: د قانوني مشاور په صفت امریکایان ډېره غټه میاشتنۍ تنخوا راکوي، خو زه امریکایی نه يم!! (د امریکایی استخباراتو کس)، دنده مې د دفاع مرسته ده، هیله لرم چې دغه لیدنه به له رسنیو لرې او پټه وي، همداراز د محکمې له لوري گمارل شوي څارنوالان او ان محکمه به هم نه خبرېږي. ما او ملگری مې د ده خبرو ته پاملرنه کوله. زمونږ پرېکړه داسې وه چې په ټولو معلوماتو د ملگرو له خبرولو او له هغوی سره له مشورې کولو مخکې به یې له غبرگونه غور ورته نیسو. بیا (مشاور) خبرې واپولې او وې ویل: تاسې چې په محکمه کې له کومو ستونزو سره مخامخ یاست، زه پام پرې کوم، هڅه کوم چې دواړه لوري په یوه ټکي کې سره را غونډه کړم، له تاسې څخه غواړم چې پر قانوني اړخونو او د څارنوالانو پر ثبوتونو تمرکز وکړی، ځکه ټول دلایل یې کمزوري او نازک دي او په سادگۍ سره ختمېدای شي. داسې دلایل ورسره نشته چې ادعا پرې پر مخ بوځي. بیا یې وویل: په دې قضیه کې که صدام حسین ته تر ټولو ژوره جزا ورکړل شي، نو هغه به دوه کاله بند وي. خو ستاسې پام دوهمې قضیې (انفال) ته را اړوم. ځکه د دجیل په قضیه کې زه ډاډ درکوم چې ولسمشر هدف نه دی، بلکې برزان هدف دی. تاسې باید (انفال) ته ډېره پاملرنه وکړئ، ځکه هلته غیر متعارفې وسلې کارول شوې دي، هیله لرم چې د محکمې دننه ارامي لازمه کړی.

مونږ ورته وویل چې مونږ له امریکایی اړخ سره ډېرې ستونزې لرو، زمونږ او د ولسمشر او د هغه د ملگرو ترمنځ د قانوني اسنادو، پانو او یادښتونو ممانعت کوي، همداراز د وکیلانو ملاتړ هم نه کوي، ده وویل: د وکیلانو د ملاتړ په اړه تاسې کولای شئ چې کېټین Lee (چینایي الاصله د سمندري ځواکونو افسر

شي چې عادلانه محاکمه وشوه. خو د بېرني اعدام پرېکړه ناڅاپي وه. امریکایان هم قانع وو چې د دجیل قضیه اعدام نه شي لازمولی، دا د قضیو په لړۍ کې لومړۍ قضیه وه چې ورپسې به پر ولسمشر پرېکړه کېده.

دا هغه ډرامه ده چې دوی برابره کړې وه چې پر قضیو د جزاگانو وېشل دي او لکه څرنګه چې ولسمشر صدام حسین وویل، حکمونه به پر نومونو او پر ګوماني قضیو په وېشلو سره وي. پوښتنه دا ده چې د پرېکړې صادرول ولې د جون له میاشتې نومبر میاشتې ته وځنډېدل؟

له ځینو معلوماتو داسې ښکارېده چې د دواړو کردي ګوندونو په مشرۍ کې ځینو لوړو او ځینو سیمه ییزو لوړو امریکایي ادارې ته ویلي وو چې ولسمشر به هغه قضیه اعدام کړي، چې تر کردانو په عراقیانو کې ډېره معلومه ده. د ګوندونو ډېر څښتنان دې ته چمتو وو چې د دغې مسئولیت په غاړه واخلي، ځکه دوی باوري وو چې ۹۰ سلنه د کردي ولس زامن به دا و نه مني.

امریکا، ایران، حلبجه او وکیلان

پوښتنه کوو: ایا د امریکایانو او ایرانیانو ترمنځ داسې تړون شوی و چې عراق په خپل منځ کې سره ووېشي، چې دا به په عراق کې د سرېښو له لوی ډنډه څخه د امریکایانو له وتلو سره مرسته وکړي؟

امریکایانو ته د ولسمشر د دریځ ټینګوالی ثابت شو، هغه به له زندانه د ننه د مقاومت له اتلو زامنو سره په اړیکه کې و او په عراقي پروژې یې اغېزه درلوده، د قضیې پر عدالت د ده ټینګوالي او اېمان او د محکمې د ننه زړور دریځ یې پر بندي ملګرو لویه اغېزه وښیندله او پر عربي پروژې او د نړۍ په ازادو کسانو لکه د بېلو دولتونو پر ژورنالیستانو، لیکوالانو، د پارلمان پر وکیلانو، سیاسيونو او مشرانو یې حیرانوونکې اغېزه وکړه. ان ډېری هغه امریکایي افسران چې په زندان کې د ننه به له ده سره مخامخ کېدل، ډېر ورسره خواخوږي شوي وو او شخصیت ته یې حیران وو. د دجیل د قضیې په اړه د صدام حسین په

اعدامولو کې بېرې ډېر وضاحتونه درلودل. که ولسمشر د انفال قضیې ته حاضر شوی وای، نو کېدای شي داسې چارې یې را سپړلې وای چې ډېر دولتونه به ترې په تنګ شوي وای، په هماغو دولتونو کې متحده ایالات هم دي، چې عراق ته به یې په غیر مستقیم ډول د ځینو عربي هېوادونو له لارې دایراني پوځ د ځایونو او خوځښتونو په اړه وهمي معلومات ورکول. په همدې یوه وخت کې امریکا او اسرائیلو له ایران سره وسله ییزه مرسته کوله (ایران ګیت)، یعنې امریکا دوه مخی سیاست لوباوه، کوشن یې کاوه چې د عراق او ایران دواړو هېوادونو انرژي او شته امکانات په یوه وخت کې هلاک شي، دا کار یې ځکه کاوه چې په بشپړ ډول د عربي خلیج د هېوادونو برخې یوازې دې ته پاتې شي، منځنۍ آسیا ته نږدې شي او د روسیې او چین پر مسیر ولکه وکړي، عراق او ایران کمزوری کړي څو صهیوني جریان په سیمه کې یوازینی ځواک پاتې شي.

پر دې سربېره، دا شونې وه چې ولسمشر صدام حسین به په بغداد کې د دواړو کردي ګوندونو د قیادتونو او د ملي حکومت ترمنځ د شویو خبرو اترو په اړه ځینې هغه معلومات را وسپړي چې د دواړو کردي ګوندونو مشران پرې خبر دي. یوه ورځ ولسمشر وغوښتل چې د انفال د قضیې په څېړلو کې د جلال طالباني شاهد وي. همداراز ولسمشر به د حلبجې د موضوع په اړه د عراق د بهرنیو چارو له وزارت سره شته معلومات را وسپړي، چې امریکا، آلمان او له دې قضیې سره نور تړلي دولتونه به وننګوي، هلته یو خطرناک راز او یو ډېر مهم سند و چې یوازې جلال طالباني ته معلوم و. نو که د حلبجې قضیه پرانیستل شوې وای، ولسمشر به هغه راز ویلی وای او جلال طالباني به خپل کرلي رېبلي وای. ځکه امریکا او نورو لاسپوڅو یې د انفال موضوع د حلبجې له موضوع بېله کړه څو ولسمشر اخرنۍ موضوع راونه سپړي او د همدې لپاره

د ولسمشر د اعدام توصیه وشوه. په دغه توصیه کې مشهورو عربي قيادتونو هم ونډه درلوده!

دلته يوه اشاره كوم، هغه دا چې ايران ډېر كوښښ كاوه چې په محكمه كې د حلبجې موضوع ياده نه شي. ما ته د راکړل شويو معلوماتو له مخې، ايراني چارواکي مخکې له دې چې له ولسمشر څخه د دفاع عربي او نړيوالې کمېټې سره يوځای شي، له ځينو عربو مدافع وکیلانو سره يې په پاریس کې کتلي وو، د حلبجې د قضیې په اړه د خبرو د نه کولو لپاره يې ميلياردونه ډالره ورته منلي وو او که موضوع ياده شي نو د خلق په مجاهدينو يې پړه ور واچوي. امريکايي استخباراتو هم يوه ډله ليرلې وه او د خاورې، کښت او په حلبجه کې د لگېدلو وسلو نمونې يې ورسره اخيستې او خپرلې يې وې. ثابته شوې وه چې عراق داسې گاز نه لري لکه هلته چې کارېدلی و، بلکې هغه گاز د ايران له لوري په وسله والو ځواکونو کارول کېږي، چې سيانايډ گاز بلل کېږي، همدغه څرگندونه امريکايي جنرال سټيفن بلېټر هم کړې وه. دلته د هغه څه يادونه کوو چې ولسمشر صدام حسين له سناتور باب ډول سره د ۱۹۹۰ ز کال په ليدنه کې ويلې وو، کله چې يې په پای کې په حلبجه کې د عراق د گازو د استعمال په اړه ترې پوښتلي وو، ولسمشر ځواب ورکړی و چې عراق چمتو دی چې کمېټې ته هلیکوپټر الوتکې برابرې کړي او حلبجې او کردي ښارونو ته يې ولېږدوي څو هلته له خلکو سره وگوري، د خاورې معاینه وکړي څو ورته معلومه شي چې عراق هغه گاز نه دی کارولی.

د ولسمشر د ټولو کلکو دريځونو په مقابل کې امريکايانو قناعت حاصل کړ چې چانې وهل ورسره ناشوني دي، په ځانگړي ډول له شماله تر سوېله د مقاومت د غځېدلو او لويېدلو په اړه د عراقی ولس د بېلو جوړښتونو ترمنځ د کورنۍ جگړې اور بلول ناشوني دي. پر دې پوه شول چې د عراقی قيادت او په امريکايي زندانونو کې د ټولو زندانيانو داسې پرېکول ناشوني دي څو د

ولسمشر پر ضد په دروغو شاهدي ورکړي، له ډېرو غولونو، ژمنو، گواښونو او د مالونو په وړاندیز کولو او سره له دې چې ځينې په لومړيو کې د ډېر فشار له امله کمزوري شول، دوی د ولسمشر په دريځ پوه شول چې په هېڅ قيمت د عراق پر خاوره او ازادۍ چانې نه وهي. ولسمشر به ټولو عراقيانو، بعثيانو، نظاميانو او د مقاومت کسانو او نورو ته له امريکايانو سره په خبرو نه کولو امرونه کول او ورته ويل به يې چې د خبرو اترو موضوع د يوازې او په زندان کې ملگرو ته پرېږدي څو د مقاومت د رهبرانو د معلومولو او سپکو چانې وهلو ته د راوستلو له لارې غالب نه شي. امريکايان قانع شوي وو چې له ولسمشر سره چانه وهل ناشونی کار دی او خبرې اترې به په عراق کې د دوی اهداف او غرضونه ترسره نه کړي.

دولسمشر د اعدام په اړه ډېر اجنتان سره راغونډ شول، دغه اجنتان د امريکايي ادارې، اسرائيلو، ايراني صفوي نظام، د دواړو گوندونو کردي لوري، په عراق کې د امريکايي نيواک په چوپړ کې لاسپوڅې ايراني ملېشې او د امريکا او برېټانې لاسپوڅي وو.

د جنيف له تړون سره سم، د قانوني مسئوليتونو پر خلاف امريکا د جگړې بندي ولسمشر صدام حسين د هغه او د عراق د ولس دښمنانو او کينه کښو رقيبانو ته وسپاره څو يې د نړۍ د مسلمانانو په وړاندې په تر ټولو مقدسه ورځ ووژني او ټولو عربو او مسلمانانو ته اهانت او سپکاوی وکړي، د نړۍ مشرانو، په ځانگړي ډول د عربو مشرانو ته پيغام ورکړي، څوک چې د امريکا له امر څخه سرغړونه کوي، پایله به يې داسې وي او د ولس له لوري يې زامنو، وروڼو او د عراقی مقاومت ټولو لښکرو ته د عزم او ايمان د لړزولو او د را پرځولو د هڅو پيغام ورکړي. خو څه چې وشول، په بشپړ ډول برعکس وو او هو دا دی عراقی ولس ورځ په ورځ ځواکمنېږي او دا دی مقاومت له ټولو

لبنکريانو سره ورځ په ورځ يو موتی کپري او اېمان، ثبات، کلکوالی او ځواک يې زياتېږي.

د ولسمشر د وژلو معامله

دلته د امريکايي مصدرونو کيسې ته را گرځو چې په وروستيو شېبو کې څه پېښ شول:

امريکايي مصادر د ايران د لاسپوڅي د نيواک حکومت ته د شرعي دولت د رئيس د وژلو د جريمې د ترسره کولو لپاره د هلو ځلو په اړه دې ته اشاره کوي، چې ځينو لوړپوړو امريکايي افسرانو پر سفارت فشار راوړ چې له واشنگټن سره اړيکه ونيسي خو د ولسمشر د وژلو د عمليې پلي کول وځنډوي. دغه مصادر لا دا هم وايي چې ځينو دغو افسرانو ويلي وو چې ولسمشر به دی مالکي حکومت ته ونه سپاري او په هماغه وخت کې د عراق حاکم زلمی خليلزاد، چې په خضراء سيمه کې د امريکا سفير و، هغه د وژلو د عمليې د ځنډولو په اړه مالکي ته په قناعت ورکولو کې ناکام شو، همدغه مصادر وايي او دا حقيقت ته ډېر نږدې هم ښکاري چې د نيواک پر حکومت د واکدارانو ايراني ملېشو او ډلو مشرانو له امريکايي ولسمشر سره هغه وخت معامله وکړه چې د يوه عربي هېواد له پلازمېنې څخه يې ليدنه کوله. په دې معامله کې مالکي، عبدالعزيز حکيم او مقتدی الصدر په غير مستقيمې توگه (د مالکي له لارې) ونډه درلوده.

په عراق کې د امريکايي نيواک، د هغه د اهدافو او گټو په چوپړ کې د ژمنو په مخ کې د بوش ځواب راغی: "دوی ته د صدام سر ورکړئ" او دا تېر شول چې بوش يو کال مخکې اعلان وکړ چې دنده به د ۲۰۰۶ ز کال تر پايه پای ته رسېږي. نو د ولسمشر صدام حسين له وژلو پرته به د بلې کومې دندې په اړه غږېده. که هر څومره د معاملو او د ولسمشر د وژلو د جريمې په اړه خبرې

وشي، خو د ولسمشر په وژلو، د عراق په وړاندولو، د عراقي ولس د پاشلو او د پانگو په غلا کولو او چورولو کې لومړنۍ مسئوله او لومړنۍ مجرمه امريکا ده. استاد مازن شندب په خپل کتاب "توپانونه" کې چې په ۲۰۰۷ ز کال کې خپور شو، وايي، "... د دغه ايراني کار ډرامه له هغه دريځ څخه پيلېږي چې د نومبر په پای کې د اردن په پلازمېنه عمان کې چې د امريکايي ولسمشر جورج بوش او د عراق لومړي وزير نوري المالکي ترمنځ ليدنه ټاکل شوې وه له هغې څخه مقتدی الصدر دغه دريځ نيولی و، مقتدی الصدر گواښ کړی و چې که ليدنه وشوه، نو په حکومت کې به دی د خپلو وزيرانو غړيتوب وځنډوي. د دواړو کسانو ترمنځ له ليدنې وروسته مقتدی خپل گواښ پلي کړ، خو د صدریانو يوه غړي نصار الربيعي وروسته اعلان وکړ، که په دقت سره ووايو دغه اعلان يې د جنوري په ۱۴، يعنې د صدام حسين له اعدامولو څخه دوه اونۍ وروسته او د "برزان" او "عواد البندر" له اعدامولو يوه ورځ مخکې کړی و. اعلان يې کړی و چې صدریان به ډېر ژر حکومت او پارلمان ته را وگرځي. د همدې مياشتې په ۲۱مه را وگرځېدل، له دغو را وگرځېدلو څخه پوښتنه را ولاړه شوه چې هېڅوک هم ورته ونه درېدل: ولې مقتدی الصدر او استازي يې حکومت او پارلمان ته وروسته له هغه را وگرځېدل چې د مالکي او بوش پر ليدنې د نيوکې له امله وتلي وو؟... څوک چې د دغو ټولو پټو قطبونو لپاره سم ځواب غواړي، بايد قانع شي مخکې له دې چې نوري المالکي د بوش وروستی ليدنې ته ورشي، له حکومت او پارلمان څخه د مقتدی الصدر د په شا کېدلو گواښ د مقتدی له لوري نوري المالکي ته يو پيغام او شفر و او دغه پيغام ويل: "که امريکايان د لوی اختر په لومړۍ ورځ د صدام د اعدامولو په حق کې اجازه ورنه کړي، نو د عراق شيعه گان به په عراق کې د ۱۵۰ زره څخه د ډېرو امريکايي پوځيانو پر ضد جگړه اعلان کړي" او د بوش مخې ته هم د

مقتدي د گواښونو له بېرنيو منلو پرته بل انتخاب نه و، له دې منلو سره مقتدي الصدر هم خپل وزيران حکومت ته را وگرځول" (۲۵۰-۲۵۲ مخ).

ولسمشر صدام حسين د ده په النور سمندرگي کور کې په ځمکتل کې بندي و، دغه کور پر دې سمندرگي د عمومي پله کين اړخ ته پروت دی. دغه کور (زندان) له بهر څخه پټ شوی څو د نورو دولتونو مصنوعي سپورمکي يې کشف نه کړي او عراقي مقاومت يا ايران ته د ځای انځورونه ور ونه لېري. همداراز له د ننه خوا نه هم پټ شوی و، دېوالونه يې پوښل شوي وو او نقشې پرې اچول شوې وې څو ولسمشر يې ونه پېژني، ځکه دغه کور هغه ودان کړی و، نو دوی وپېرېدل چې هسې نه څارنوالانو ته يې معلومات ورکړي څو د مقاومت لپاره د هدف ټاکل اسانه شي.

د ولسمشر وروستی غوښتنه

له اعدامولو مخکې د جمعې د شپې په لومړنيو ساعتونو کې ځينې امريکايي افسرانو چې د زندان مشر هم پکې و، له ولسمشر سره خدای پاماني وکړه، ولسمشر يې له ورونيو برزان او سبعاوي سره هم د الله پاماني غوښتنه کړې وه... ساعتونه تېرېدل. ولسمشر لکه د تل په څېر هماغه شپه هم پر خپل کټ تېره کړه، د ماسختن له لمانځه وروسته يې قرآن تلاوت کړ... د زندان مشر امريکايي افسر ورته وويل چې د اعدام وخت سبا سهار وختي دی. امريکايي ساتونکو د دې لپاره په بشپړه پاملرنه تر څار لاندې نيولی و، چې دی ځان زندی نه کړي... سهار له سپېدو سره سم په څلورو بجو د زندان مشر د ولسمشر کوټې ته ورغی او ورته وې ويل چې دوی به يې عراقيانو ته وسپاري او پوښتنه يې ترې وکړه چې که څه غواړي. ولسمشر اودس وکړ او په لنډه موده کې چې يې څومره قرآن تلاوت کولای شوای، هماغومره يې تلاوت کړ. بيا يې وغوښتل چې شخصي توکي يې مدافع وکيلانو ته وسپاري او هغوی يې د اغلې رغد (د ده لور) ته ورکړي او له دوی څخه يې وغوښتل چې لور يې

خبره کړي چې دی په ارام وجدان او پاک لاس د جنت په لوري د خپل رب لیدو ته روان دی، د يوه داسې پوځي په صفت درومي چې ځان او کورنی يې د عراق او ملت لپاره قرباني کړي دي.

خپه کورتي، سپين کميس او تور بالاپوش يې په تن کړل، بغدادی خولی يې په سر کړه، بيا به محکمې ته، ته او يا به يې له وکيلانو سره د بغداد د نړيوال هوايي ډگر په سوېل کې په کروپر پوځي اډه کې لیدو ته، ته.

دی او د ده امريکايي ساتونکي پوځيان د ولسمشر د لېږد ځانگړي موټر ته پورته شول، د نړيوال سره صليب نښان هم پرې وهل شوی و، د امريکايي مصدر پر اساس بيا يوې امريکايي بلک هاک الوتکې ته ولېږدول شو، له دوی څخه يې وغوښتل چې سترگې د نه ور تړي... په بغداد کې يې فکر کاوه... کېدای شي بغداد به هم خپل روان بچي ته د مينې وروستی نظر کاوه... د بغداد اسمان سوری شو، لکه د آخرنی وداع په نظر چې ورته گوري، لکه دغه د ده له لوري ودان شوی، عزتمن شوی او خپل عمر يې ور بښلی ښار... چې ورو ورو روان وي... لرې پټېده. له څو دقيقو وروسته په کاظميه سيمه کې د دجلې د سيند په لوېديځ اړخ کې پرته د امريکايي ځواکونو په پوځي اډه کې کېښته شول، دغه ولسوالي د نيواک په وخت کې په دريو برخو ووېشل شوه، يوه برخه يې امريکايي پوځي اډه شوه، دوهمه برخه يې د نظام ساتونکي نومو ځواکونو پيرو شوه او اخرنی برخه يې د نيواک په حکومت کې د عدليې د وزارت د ملاتړ ادارې پيرو شوه.

ولسمشر په امريکايي پوځي اډه کې له الوتکې راکښته شو، سترگې يې په سوربخونو تورو عينکو ور وپوښلې، دغه عينکې به امريکايي پوځ له يوه ځای څخه بل ځای ته د زندانيانو د لېږد لپاره کارولې. پر ولسمشر شا او خوا يو شمېر امريکايان راتاو وو (د پوځي پوليسو کسان) (مارشال) او د قصوی ملاتړ

اداري ته يې د ننه کړ، له لومړۍ دروازې سره د امريکايي ساتونکو رول پای ته ورسېد او خپلو موټرو ته راوگرځېدل.

د نيواک حکومت ته د ولسمشر سپارل

د عينکو له لرې کولو وروسته په اداره کې لومړۍ برخې ته د ننه کړل شو چې هغه له ترهگرۍ سره د مبارزې برخه وه، د عراق د اتلانو او مشرانو په حق کې چې به د لا قانونيت په زمانه کې له بې قانونه ډرامه ييزو محکمو څخه د اعدام پرېکړې راوتلې، نو پلي کول يې په دغې برخې پورې تړاو درلود. وخت د سهار پنځه نيمې بجې وې. کله چې ولسمشر ور د ننه شو نو اوسپنيز قفسونه يې وليدل، هغه عراقيان او عرب مقاومت کوونکي پکې وو چې د وژلو پرېکړه يې شوې وه.

ولسمشر ورته موسکې شو او په عزت سره يې ورته وکتل، هلته يې د درېدو له لارې د دوی اتلول دريځونه وپېژندل. همداسې يوې کوتې ته يووړل شو... هغه ملبشې پرې را تاو وې چې د تېرې پېړۍ په اتيايمو کلونو کې به يې د عراقي - ايراني جگړې له امله ښکښلې ورته کولې. ولسمشر د قصوی ملاتړ يوې کوتې ته ننوت، مخې ته يې منير حداد وموند چې د نيواک په وخت کې قاضي شوی و، له ولسمشر سره د (کردانو د کډه کولو) په قضيه کې يې په ۲۰۰۵ ز کال د څېړنې په يوه ناسته کې اعلان وکړ چې دی په خليجي هېواد کې اوسي او دی ميليونر دی، هېڅوک يې پر پرېکړه اغېزه نه شي کولای. بيا يې زياته کړه او ولسمشر ته يې وويل: صدامه نور د سياست په اړه ستا خبرې بس دي. پنځه دېرش کاله وغږېدې، مونږ له دغو خبرو ماړه شوي يو او اوس ته په جنګي جرمونو تورن يې.

په دغه وخت کې د جيش المهدي د ملبشو ډلې د پوځي استخباراتو په مديريت را چاپېرېدل، دوی ازاده کړې وه چې پر مديريت برید وکړي، ولسمشر وتښتوي او د خيالي مبالغو په بدل کې يې ايران ته وسپاري. مالکي

له مقتدی الصدر سره مداخله وکړه، دا چې دوی به په عراق کې نور هم رسوا شي او امريکايان به په غوسه شي، نو له دغې رسوايۍ څخه يې مخنيوی وکړ. د وژلو جريمه د مقتدي د راتلو تر وخته يو څه وځنډېده چې ځينې مصادر يې شتون د معلومو لاملونو پر اساس ردوي څو د نيواک پر حکومت او پر نيواک سخته تمامه نه شي. مقتدي راغی او ساتونکي هم ورسره وو، کله چې يې ولسمشر وليد چې قرآنکريم تلاوت کوي، ورته يې وويل: اوه! دانو څنگه طاغوت دی؟ ولسمشر ډېر په ځير ورته وکتل، پر يوه ساتونکي يې ښه ونه لگېده او ولسمشر يې په کنډاغ باندې پر سر وواهه.

قاضي منير حداد له ولسمشر څخه وغوښتل چې د ده په ځانگړې چوکۍ د کښي بيا يې د باطلې وژنې د پرېکړې حکم ورته ولوست او د نوري المالکي لاسليک يې ور وښود او لکه څرنگه چې د ډرامه ييزې محکمې قانون ټاکلې وه رياست نومې شورا يې بايد تصديق کړي، خو د هغې تصديق پرې نه و. ولسمشر د خونکارانو په ليدو سره څنگه رويه وکړه؟

ولسمشر نارې پيل کړې: ولس د ژوندی وي، امت دې ژوندی وي، عراق د ژوندی وي، عربي ازاد فلسطين د ژوندی وي، مرګ په لاسپوڅو... بيا: مونږ په جنت کې يو، دښمنان مو په اور (جهنم) کې دي. قاضي او څارنوال ته يې ور ناره کړه: فارسيان، امريکايان او لاسپوڅي مرده باد... ولسمشر يې بيا خسته گنې کوتې ته يووړ څو د مرګ د ډلې له ټولو مشرانو سره وگوري، په هغوی کې: عبدالعزيز حکيم، موفق الربيعي، علي دباغ، سامي عسکري، بهاء الأعرجي او مريم الريول او منقذ الفرعون هم وو. لکه دوی چې دعوه کوله يو سني امام هم نه و. پر دې سربېره د ايراني استخباراتو کسان هم وو چې ښه عربي يې ويله او عراقي نومونه يې ورته غوره کړي وو، د ولسمشر د شخصيت د تاکيد لپاره راغلي وو څو لکه اوازه چې وه چې کوم بل صدام ته ورته کس نه وي. دغه ايراني افسران د قيادت د غړو د اعدامولو په ټولو حالاتو کې حاضرېدل، بلکې مخکې له دې چې برزان په چپو حلال کړي له هغه څخه

يې څېړنه وکړه، چې د حلالېدو د دغې شېبې په اړه علي دباغ وويل چې دا له بدن څخه د سر د لرې کولو حالت دی، نادره پېښه ده. د ايراني استخباراتو يوه افسر د اعدام رسې ته ور پورته شو او مخ يې پوښلی و. په دغو افسرانو کې لوی کسان هم وو لکه په عراق کې د ايراني استخباراتو مسئول احمد فروزنده. له اروپا څخه له راتلو سره سم د جریمې له پلي کولو وړاندې، له احمد جليبي، موفق الربيعي او جلال الدين الصغیر سره يو ځای شو، پر هغوی يې فشار راوړ چې د وژنې په پلي کولو کې بېره وکړي. همداراز د جیش المهدي ځينې مشران، علي اديب، خضير الخزاعي، صادق الرکابي او له ايراني سفارت څخه نور کسان راغلل. د څارنوالانو يا سني ډلې د کوم کس له شتون څخه د منع کېدو لامل د ايراني استخباراتو د مشرانو، د انقلابي ساتونکو او د ايراني القدس کنديک د مشرانو شتون و، چې په دوی کې جنرال سلیماني هم و. مخکې له دې چې ولسمشر د شهادت زينو ته پورته شي، دوی ورسره په فارسي ژبه وغږېدل څو ولسمشر ته څرگند پیغام ورکړي چې د ده برخليک او د عراق مسير د ايران لاسونو ته ولوېد. نيواک او حکومت يې دغه رسوايي پټه کړه.

مشر د شهادت او وياړ زينو ته پورته کېږي

ولسمشر صدام حسين په پوره غرور او لوړ سر روان شو، دغو ټولگيو په تنگوونکو او ښکښل مارو خبرو او دښمنيزو شعارونو د ده هرکلی کاوه، بلکې د مرگ د ډلې ځينو چارواکو او مشرانو پر ولسمشر د تېري او وهلو هڅه وکړه، د ده په لاسونو کې زولنې وې، خو بيا هم په جرئت سره ثابت او جگ ولاړ و. دوی ته يې ور غبرگه کړه: تاسې خاينان ياست... لاسپوڅي... د ملت دښمنان ياست... امريکا او لاسپوڅي د مردار شي. په سر باندې يې دوی ته اشاره کوله. موفق الربيعي زښته بدې ښکښلې ورته کولې او زړه يې پرې تشاوه، ولسمشر ورته وويل... تاسې ترهگر ياست... ترهگر... بيا... مقاومت د

ژوندی وي... ملت د ژوندی وي... عراق د ژوندی وي... فلسطين د ژوندی وي... عربي امت د ژوندی وي. بيا يې زیاته کړه چې ده عراق ته خدمت کړی او ودان کړی يې دی.

په دغه وخت کې د مالکي انځورگر (علي المسعدي) ځينې ټوټې ثبت کړې. بيا د ملېشو وينه بهوونکو د ولسمشر له مخې زولنې خلاصې کړې او شا ته يې لاسونه پرې ورتړل، هغه ځنځير چې د ولسمشر په پښو کې وهغه يې د اعدام په حالاتو پورې په ځانگړي تړونکي بدل کړ. ولسمشر له منقذ الفرعون څخه وغوښتل چې له ولسمشر سره شته قرآنکريم د يو کس ته ورکړي، (بدر البندر ته) خو يې هغه د ده کورنۍ ته وسپاري.

ولسمشر د دار د رسې په مخ کې په ټول صبر، ايمان او جگ سر ودرېد، لکه څرنگه چې ټولې نړۍ وليد. د ولسمشر دغه لويه ننداره د ربيعي د وينا پر خلاف وه چې هغه ويل چې گواکې ولسمشر صدام حسين په وېرېدو پيل وکړ. د دار رسې ته پورته شو او ويل يې: يا الله يا الله. لکه لوړ څوکی غر، لکه د څرماوو دنگه عراقی ونه... د رسې مخې ته په بشپړې زړورتيا او په ځواکمن او نه ماتېدونکي عزم ودرېد. دغه له غروره ډکه درېدا د دسيسه جوړوونکو... حاضرينو د توقع پر خلاف وه.

د مرگ د ډلې (جيش المهدي) د قيادت له مشرانو څخه د جنايتکارانو د ډلې څلور غړي د ولسمشر مخې او شا ته ولاړ وو. د مقتدی الصدر اوسني رياض النوري ولسمشر ته د دار رسې ور په غاړه کړه، خو دا چې دوی رسوا نه شي نو ټولو د جریمي خولپوټي (پوزبندونه) واغوستل. که هر څومره پټ شي او دارد کړي، خو مونږ پوره باوري يو چې څه پېښ شول او د اعدام د پلي کولو لپاره د مقتدی الصدر له شتون څخه هم باوري يو. هغه کس چې ولسمشر ته د رسې له ور په غاړه کولو وروسته يې رسې سمه کړه، هغه مقتدی الصدر و

او د ولسمشر بني اړخ ته ولاړ و، د هويت د پټولو لپاره يې مخ پټ کړی و، په مالکي يې شرط اېښی و چې په خپله د ولسمشر د وژلو عملیه پلې کړي. ولي ۳۹ غوتې؟!

ولسمشر د تورې کڅوړې ور په سر کول رد کړل او دوی ته يې اجازه ورکړه چې تر رسی لاندې يې په غاړه ورته کېږدي. دغه رسی امریکایانو له صهيوني پوځي څخه اخیستې وه، د اوږدوالي او د رسی د نوعیت له اړخه له قانون سره په مخالفه طریقه جوړه شوې وه... او د ولسمشر په غاړه له غوښتنې سره سم کېښودل شوه... له دې وړاندې، تالار ته یو امریکایي پوځي د ننه شو چې په اصل کې يهودی و. رسی ان تر ۳۹ غوتو ورسوله (دا د هغو توغندیو شمېر دی چې په ۱۹۹۱ ز کال کې عراق پر تل ایب ور توغولي وو، چې دا له ولسمشر سره د صهيونیانو د کینې او د ده د اعدامولو یو لامل و)، له حاضرینو څخه يې غوښتي وو چې د پرېکولو یوه آله ورکړي، د جنایتکارانو د ډلې یوه سړي د قصاب چاره ورکړې وه، دغه چاره يې برابره کړې وه خو د ولسمشر غاړه پرې ور پرې کړي او سر يې له تنې نه بېل کړي خو وروسته د سر په اخیستلو مېله جوړه کړي او د زړه تشونې له امله يې د انقلاب په ښار کې د لویې ډلې په لارو کې وگرځوي...

مقتدی الصدر را مخکې شو، کله چې ډاډه شو د ده په لاس اعدامېدونکی کس صدام حسين دی او بل ورته کس نه دی، نو د ولسمشر په غاړه يې رسی ور ټینګه کړه. ولسمشر په بشپړ ثبات ور مخکې شو او پر افقي دروازې، چې ۸۰ پر ۸۰ سانتي متره کې وه، برسېره ودرېد. دلته یوه حکومتي کس (لکه څرنګه چې گومان کوي ساتونکی نه و) په مذهبي توګه د ایران په رواج د "الصلاة علی محمد و آل محمد" نارې کړې، بل یوه د محمد باقر الصدر په نوم نارې کړې او حاضرینو هم د مقتدي په نوم نارې کړې... له دې وروسته به د دغو کینه کښو او ولسمشر صدام ترمنځ په نوبت نارې کېدلې، ولسمشر به

دوی ته ور غبرګوله "مقتدي... هی های؟"... ولسمشر دغو جلادانو ته تسلیم نه شو ان تر دې چې د رب له پرېکړې سره مخامخ شو. په وروستیو شپو کې... یوه کس چې د مالکي د مذهبي حکومت یو لوړ پوړی و چېغه يې کړه "جهنم ته"، ولسمشر ځواب ورکړ: "ان شاء الله جنت ته، له عراق څخه قربان". بیا دوه لوی حاضران را ولاړ شول او له نندارې څخه يې په ګرځنده تلیفون سره فیلم ډک کړ او بیا يې پر یوه نړیوال چینل په ۱۸۰۰۰ امریکایي ډالرو وپلورله!

په غیر قانوني او دسیسه بازه محکمه کې د نائب منقذ الفرعون هڅه وکړه چې لږ تر لږه د کمږې په مخ کې، نه د ښه نیت له امله، د ولسمشر صدام حسين پر ضد تېري او شعارونه ودروي، وې ویل: وروڼو... هیله کوم، سړی د اعدام په حالت کې دی، خو د ده نارې د غوغا او ګډوډۍ په منځ کې یو ټیټ اذان هم نه و.

او دا د هغو کسانو په هکله څه نادره نه ده چې تر اوسه يې لا رسوایي روانه ده، له کوم وخت نه چې يې عراق او د عراق ملي نظام ته دسیسه جوړه کړې، بیا يې ډرامه بیزه محکمه وکړه، ان کله چې د دفاع د کمېټې د غړو مخه ونیوله او محکمې ته د رسېدو په لاره کې يې ټولې موانع ورته کېښودلې، نو له شهید صدام حسين څخه د دفاع لپاره د امریکایانو له لوري د برابرې شوې لایحې د لوستلو لپاره يې عبد الصمد حسيني وگماره، چې د حقوقو جعلی شهادتنامه لري.

ایا په دار وځړول شو او که ووژل شو؟

ولسمشر یو ځل ټوله کلمه وویل او دوهم ځل پوره کولو ته يې پرې نه ښود... پاکه تنه را ولوبده، رسی قصداً اوږده کړ شوې وه خو ولسمشر پر ځمکه ژوندی ولوېږي او دوی يې په لغتو ووژني. ولسمشر پر ځمکه ولوېد، سر يې را پورته کړ او موسکی شو، خو دوی په لغتو وواهه او ډېر سخت يې وواهه، په ځانګړي ډول موفق الربيعي او مریم، له کمږې او انځور اخیستنې څخه په

پته کې تر لغتو لاندې وواژه. بيا يې بې خوځښته تنه په رسۍ را څوړنده کړه خو دا وښيي چې ولسمشر په قانوني توگه اعدام شو.

له دې وروسته فرعون له نورو مشرانو سره را ولاړ شو او امريکايي افسرانو او د ايران د لاسپوڅي د مرگ د ډلې کسانو هم ونډه پکې درلوده. په اوږو يې واخيست او ايراني مذهبي عبارتونه يې تکرارول چې د نيواک له لوري د نصب شوې محکمې، چې له ملېشو او د عراق له دښمنانو (ايران او اسرائيلو) سره له اړوندو لورو څخه يې تشکيل کړې وه، د داسې محکمې عدالت، پاکوالی او خپلواکي يې څرگندوله.

بيا د ولسمشر تنه د ملېشو د يوه رهبر کور ته يووړل شوه څو ناوړه مجوسي کار بشپړ کړي... دلته ايراني صفوي جنايتکارانو په ښکښلو، لغتو او د پاکې تنې په بېلو برخو کې د تېرو چپرو په ننه اېستلو سره د عراق او د امت د شهيد د پاکې تنې استقبال وکړ. په دې کې د ايراني گوندونو ټولو سمبولونو او مشرانو، د صفوي ملېشو مشرانو، نورو وينه بهوونکو او جلادانو او له اسلام او انسانيت سره نورو دښمني کوونکو ايرانيانو ونډه واخيسته او په هيستيري ډول يې جغې وهلې. بيا د ايراني استخباراتو ځينو افسرانو او متخصصينو د ولسمشر له تنې او هويت څخه څانونه ډاډه کړل او بيا يې له دې وېرې مری په چارو ور پرې کړه، چې هسې نه بېرته ژوندی شي!!.

پلان داسې و چې د نيواک په حکومت کې د کورنيو چارو د وزارت ارگانونه به د ولسمشر د اعدام عمليات پلي کوي، خو د ولسمشر پر اعدامولو د ځينو ملېشو د مشرانو د ټينگار له امله د نيواک د حکومت پلان گپوډ شو.

د استخباراتو په ودانۍ کې د ولسمشر او د هغه د ملگرو د وژلو د عملياتو پلي کولو ښه روحيه درلوده، همداراز ايرانيانو هم همدغه ځای غوښت. د وژلو عمليات د پوځي استخباراتو په مخکني مديريت کې په پنځمه څانگه کې وشول، په دغه پلان کې داسې ښې دي چې له عراق او د عراق له ولسمشر

سره صفوي کينه ښيي. دا هغه څانگه وه چې د عراق-ايران جگړې په جريان کې يې عراقي وسله والو ځواکونو ته د ايراني دښمن په اړه د معلوماتو ورکولو مسئوليت په غاړه و. دغه ودانۍ ځکه غوره شوې وه چې له عراق څخه د ايران پر غچ دلالت وکړي چې د ولسمشر شهيد صدام حسين په مشرۍ يې د خمينيت د بريد مخنيوی کړی و، هغه بريد چې د عراق پر خاوره يرغل يې مباح گاڼه او له هغه وروسته به يې په خليج او جزيره کې پر نورو عربي دولتونو يرغلونه کول.

په بله ورځ مالکي د مسلمانانو او اسلام لوی اختر ته له سپکاوي وروسته له خپلو جنايتکارانو سره را ولاړ شو او خپل زوی احمد ته يې واده وکړ. په دغه جشن کې ټول هغه ايرانيان حاضر وو چې د وژلو په عملياتو کې يې گډون کړی و، له ټولو اسلامي ملتونو او له هغو شرعي حکمونو پر خلاف لوی اختر يې بلې ورځې ته وځنډاوه، چې د لوی اختر د ورځې په ټاکلو کې قطعاً بايد اختلاف نه وي، ځکه هغه د حج له مناسکو سره تړاو لري، په دې سره له هغو ايراني عقايدو سره گډ شول چې له حقيقي اسلامي شعائرو او مناسکو او د هغو له وختونو سره مخالفت کوي.

د ولسمشر صدام حسين پر اعدامولو د مالکي او جعفري ټينگار د دوی د ولايت په وخت کې د دې لپاره و، چې د دجيل گماني قضيه په اصل کې د دعوت گوند قضيه وه چې دغه گوند ته د مالکي او جعفري نسبت کېده او دا د امريکايي-المالکي تړون يو بند و. ځکه د ولسمشر له وژلو وروسته مالکي وويل چې که اوس د لومړي وزير له چوکۍ گوښه هم شي، نو دی يې په کيسه کې نه دی، ځکه ده چې څه غوښتل هغه يې وکړل.

د ولسمشر کورنۍ او وکيلانو له دوو عربي هېوادونو سره اړيکه ونيوله او د نظرياتو تبادلې يې وکړه چې امريکايي ادارې د مداخله وکړي خو د ولسمشر جسد يمن ته ولېږدوي او هلته يې خاورو ته وسپاري. په دغه وخت کې د

دغو دوو دولتونو د يوه د رئيس سکرتر را سره په اړیکه کې شو او د پېښې له امله يې خپله خواشينې او سخت خپگان وښود.

د ولسمشر شهيد صدام حسين تنه د صلاح الدين د والي نایب او د ابو ناصر د قبيلې مشر ته وسپارل شوه. د مرگ ډلې (مذهبي ملېشې او جيش المهدي) پلان نيولی و چې د بغداد- صلاح الدين په لاره به ولکه کوي، جسد اخيستونکي به وژني او تنه به ايران ته تښتوي، بيه لا تر اوسه سمبال وه، په ميليونونو ډالره، خو دا چې امريکايي الوتکو په تکریت کې پوځي اډې ته جسد ولېږدوه، نو د دغو مجرمينو بغاوتونه او ناوړه غوښتنې پوره نه شوې... هلته په امريکايي اډه کې د شهيد جسد ته زرگونه عراقيان او ورسره مشران او د ولايت پوځي زامن په تمه وو، جسد په داسې حالت کې ورته وسپارل شو چې د امريکايانو د هيټونو په منځ کې يې په زوره زوره ژړل او هغوی يې ننداره کوله.

ده کورنۍ ته وصيت کړی و چې يا د يې د پيدايښت په ځای کې خاورو ته وسپاري او يا د د رمادي په ښار کې، د رمادي ښار د عزت له امله، ځکه د همدې ښار له ځمکې څخه د ده دفاع کمېټه را خوځېدلې وه او ځکه چې مقاومت امريکايان په گونډو کړي وو او د قهرمانې فلوجې او د انبار ولايت د ښارونو په جگړو کې يې مات کړي وو.

د ولسمشر له شهادت څخه وروسته د يرغلگرو او د نيواک د حکومت وېرې په زياتېدو وې، ولس د عراق په ډېرو ولايتونو او ښارونو کې را خوځېدلی و او د نيواک او د هغه د مرستندويانو د جريمې معيوبوالی يې څرگندوه، خو رسنيزه چوپتيا غوره شوه او تگ راتگ بند شو.

دلته امريکايي لارښوونې وشوې چې د شهيد جسد به له عراق څخه بهر نه ايستل کېږي او د عراق رهبر چې په کوم ځای کې زېږېدلی، يعنې په عوجه

کې، په هماغه ځای کې به د شپې ناوخته يعنې د سهار په دوه نيمو بجو خاورته سپارل کېږي.

ولسمشر او د ده د قانوني مسؤليتونو سپارل

د هغو اوزاو او خبرو پر خلاف چې داسې ادعا کېدله چې ولسمشر شهيد د ظالمې وژنې د پرېکړې له صادرېدو وروسته يا د وژلو پر پرېکړه له تصديق وروسته په گوند او دولت کې ښاغلي عزت ابراهيم ته د خپلو دستوري مسؤليتونو د سپارلو امر وکړ، دا خبره ناسمه ده، ځکه ولسمشر ته معلومه وه چې داله واقعيت سره په ټکر کې ده او د عراق له دستور او د گوند د داخلي نظام پر خلاف ده. عراقی دستور له اضافي پرېکړې کولو پرته په هغه حالت کې چې د ولسمشر د واک چلولو پر وړاندې خنډ (بند، مرگ، شهادت يا بل خنډ) وي، نو د شورا د رياست، د وسله والو ځواکونو عمومي مشري او د دولت د رياست واگې يې د انقلاب د مشري د شورا د رئيس نایب، د وسله والو ځواکونو د عمومي مشر او د دولت د رياست نایب ته ورکولې او د نایب په واسطه د ولسمشر د واکونو له لوبولو وروسته به په ارامه فضا کې نوې ټاکنې کېدلې څو همدغه نایب رئيس کړي او که يې بدل کړي.

په داسې پېښو کې د گوند داخلي نظام هم همداسې و.

له دستوري قواعدو او د گوند د داخلي نظام له متنونو سره سم د انقلاب د قيادت د شورا د رئيس نایب او د وسله والو ځواکونو د عمومي مشر نایب ښاغلي عزت ابراهيم په ولسمشر پورې ځانگړې واگې په غاړه واخيستې، ځکه ولسمشر (صدام حسين) په داسې حالت کې و چې دی يې له دستوري واگو څخه په بشپړ ډول منع کړی و او د ۲۰۰۳، ۱۲، ۱۳ له نېټې يعنې له نيول کېدو وروسته د دې لپاره چې د گوند يا دولت په قيادت کې تشه نه وي، واگې د ښاغلي عزت ابراهيم په غاړه شوې. ولسمشر هم په لومړۍ ليدنه کې د ۲۰۰۴ ز کال په پای کې د همدې خبرې پخلی وکړ او وې ويل چې واکونه يې په اتومات ډول ښاغلي نایب ته لېږدول شوي. بيا يې د ۲۰۰۵ ز کال په پيل کې په دوهمه ليدنه کې، په دې وينا پخلی

وکر: "ابو احمد" ته ووايه، چې خپل طبيعي ځای اشغال کړي او پرېزېدي چې څه تشه را منځته شي".

پر هغه د زر رحمتونه وي... پر کومو لومړيتوبونو چې يې باور درلود، ژوند يې پرې کاوه... او پر هماغو لومړيتوبونو... شهيد شو.

استاد صلاح المختار وايي: "که موضوعي انسان هغه يوازینی ننداره (اعدام) وليده، نو داسې پوښتنه به ورته را ولاړه شي چې تېښته ترې نه شي کولای، هغه دا ده: ايا دغه د اتلولی له هغو افسانو څخه په لوړه او حيرانوونکې کچه زړور انسان، چې مونږ په تاريخ کې لوستې دي، په بشپړې بيداری سره چاڼې وهل يې رد کړي، خپله هماغه کس دی چې غربي صهيوني او ايراني توکمپاله کينه کښو رسنيو هغو کسانو ته د ده انځور په منفي او نفرت را ولاړوونکې بڼه وکښن چې دی يې نه پېژانده؟ په دې پوښتنې پسې به بله هم وي: ايا له پاک سپېڅلي او د اخلاقو او منطق په ټولو مقياسونو سره له لوی انسان څخه پرته بل څوک کولای شي چې په خپلو وژلو خبر وي او د وژلو په وخت کې بيا هم موسکې شي؟ په دې پسې بيا لکه د رياضي په ډول متوالي او نه ختمېدونکې پوښتنې را ولاړېږي: دغه ژوندی او معاصره افسانه د کومو لومړيتوبونو په طبيعت روزل شوې ده، چې داسې څوک يې ترې جوړ کړی چې د ابدې سعادت نړۍ ته په موسکا له مرگ سره مخامخ کېږي؟ د صدام نفس له څه جوړ شوی و چې په اتلولی، کبرياء او ملي والي کې يې ځان لوړې کچې ته ورساوه؟ دغه يکي يوه سړي په خپل وخت کې داسې څه کړي وو چې د شر د مثلث (امريکا، اسرائيل او ايران) په لاس په ناوړه ډول د اعدام مستحق شو او د اعدامېدو په خوشالی کې يې نڅا وکړه".

د فرانسوي عراقي ملگرتيا د جمعيت عمومي سکرتر جيل مونيې وايي: "صدام به د داسې رئيس اغېزه پرېزېدي چې د مخکښو دوو سيندونو ترمنځ د هېواد د وياړ را گرځولو هڅه يې کوله او له بغداد څخه به د عربي نړۍ مناره جوړه کړي. په جگړه کې ومړ، خو په دې کې شک نشته چې نشتوالی به يې پيغام نشت نه کړي".

شپږ ويستم خپرکی

وصيت - تاريخي سند

تاسې ته بلنه درکوم، د هغو معنوياتو ساتنه وکړی چې داسې وگړي درنه جوړ کړي چې کلک ايمان ولری، په تمدن کې خلمدونکي قنديلونه شی او چې ځمکه مو د پيغمبرانو د پلار ابراهيم او نورو انبياوو زانگو پاتې شي، هغه معنويات وساتی چې له تاسې څخه يې داسې وگړي جوړ کړي چې د هېواد او ملت لپاره په باوري او رسمي توگه د قربانۍ د لويو صفتونو روحې لري.

(صدام حسين په زندان کې)

ولسمشر شهيد صدام حسين په خپل قلم خپل عراقي ولس، عربي امت او د مجاهدو وسله والو عراقي ځواکونو زامنو ته وصيت ليکلی.

د وصيت په تاريخي سند کې د جهادي ايماني ملي جگړې ټول هغه معنويات شامل دي چې عراقيان پکې بوخت وو او لا تر اوسه يې جنډه د استعماري، صهيوني او د عراق پانگو ته د طمع گرو ولسيزو ځواکونو په مخ کې اوچتوي، هغه معنويات چې ولسمشر شهيد يې د لوی او اساسي اړخ د قيادت شرف درلود.

او لاندې د دغه تاريخي سند متن دی:

بسم الله الرحمن الرحيم

قل لی یصینا الا ما کتب الله لنا هو مولنا و علی الله فلیتوکل المؤمنون" [التوبة: ۵۱].

ژباړه: دوی ته ووايه: "مونږ ته هېڅکله څه (ضرر يا ښېگڼه) نه رسېږي. مگر هغه چې الله راته ليکلي دي، هماغه الله زمونږ مولا دی او مؤمنان بايد پر هماغه توکل وکړي".

اې لويه عراقي ولسه...

اې زمونږ په مجاهدو وسله والو ځواکونو کې اتلانو...

اې باعزته عراقی مېرمنو...

اې زمونږ د وياړلي امت زامنو...

اې په اتلوال مقاومت کې مؤمنو زرورو!

لکه څرنگه چې مې پېژنی په مخکنيو ورځو کې همداسې وم، الله سبحانه و تعالی وغوښتل چې يو ځل بيا د جهاد او مبارزې په ډگر کې د مخکيني انقلاب له رنگ او روح څخه په ډېر ټينگ او کلک محنت کې واوسم. اې دوستانو، دغه سخت حالت چې مونږ ټول پکې يو او لوی عراق پرې اخته شوی، يو نوی درس او نوې بلا ده څو خلک په خپلو هڅو سره وپېژندل شي، هغه به يې د الله او وگړو په مخ کې ادرس وي... په کوم حالت کې چې مونږ يو الله به د هېڅ چا هڅې او فعاليتونه ضايع نه کړي، د خپل ولس په زامنو چې بې ارزښتو وگړو له بهرنيانو څخه ځواک غوښتي، دا يو حقارت دی. زمونږ په هېواد کې چې څه روان دي د هغو په پايله کې يوازې صحيح پاتې کېدای شي، "کوم چې هغه بې گټې له منځه ځي او کوم شی چې د انسانانو لپاره گټور دی هغه په ځمکه کې تم کېږي" الله ج فرمايلي دي.

اې لويه ملت... اې زمونږ په امت او په انسانيت کې وگړو... ستاسې ډېری د دغې وينا څښتن په صداقت، پاکوالي، پاک لاس او پر ولس په پاملرنې، حکمت، عدالت او د چارو په تداوی کې په قاطعيت پېژني، پر دې يې پېژني چې د وگړو او دولت په مالونو پام کوي او هر څه يې په عقل او وجدان کې دي، او پېژنی يې چې زړه يې درد کوي او تر هغه نا ارامه وي چې له غريب څخه يې بار نه وي پورته کړی او د اړو کسانو اړتيا ته يې لښک نه وي ويلی، زړه يې ټول ملت او امت ته پراخ دی او چې مؤمن او امانت ساتونکی اوسي... د خپل ولس د زامنو ترمنځ يوازې د رښتينو هڅو او ملي وړتيا پر اساس توپير کوي. دا دی نن زه ستاسې په استازيتوب او ستاسې د سترگو، د امت د سترگو او د حق د څښتنانو انصاف لرونکو د سترگو په خاطر واييم: اې عراقيانو... اې

زمونږ ولس او اهله او زمونږ په امت کې د هر باعزته او با عزتې اهله... خپل ورور او مشر مو داسې پېژندلی لکه کورنی چې يې پېژندلی، د ظالمانو تکبر او غرور ته يې کله هم سر نه دی ټيټ کړی او د هغو کسانو توره او بيرغ پاتې شوی چې له اخلاص سره مينه کوي او له ظالمانو سره دښمني کوي. ايا تاسې نه غوښتل چې د ورور، زوی او مشر دريځ مو همداسې وي...؟! بلکل تاسې غوښتل... د صدام دريځونه بايد همداسې وي، الله د نه کړي که دريځونه يې همداسې نه وای، نو ځان به يې نه وای منلی. هر چا چې ستاسې مشري په غاړه واخيسته او څوک چې په امت کې نښه وي دريځونه يې بايد همداسې وي...

دا دی زه مې خپل ځان فدا کوم، که الله غوښتي وي، نو چيرته چې يې امر وي له صديقينو او شهداوو سره د زما روح پورته کړي او که يې له خپل نظر سره سم پرېکړه وځنډوله، نو الله مهربان او بښونکی دی، هغه مونږ پيدا کړي يو او مونږ هغه ته ور گرځېدونکي يو. نو ښه صبر ترې غواړو او پر ظالم قوم برلاسي او مرسته ترې غواړو.

اې وروڼو... اې لوی ملت... تاسې ته بلنه درکوم، د هغو معنوياتو ساتنه وکړی چې داسې وگړي يې در څخه جوړ کړي چې کلک ايمان ولری، په تمدن کې خپلېدونکي قنديلونه شی او چې ځمکه مو د پيغمبرانو د پلار ابراهيم او نورو انبياوو زانگو پاتې شي، هغه معنويات وساتئ چې له تاسې څخه يې داسې وگړي جوړ کړي چې د هېواد او ملت لپاره په باوري او رسمي توگه د قربانۍ د لويو صفتونو روحې ولری، بلکې له پيليزې کړنې راپدېخوا يې خپل ټول ژوند او د کورنۍ او د وږو او لويانو ژوند، امت او لوی وفادار ملت ته وربښلی دی، په همدې لاره روان دی او کله هم کمزوری شوی نه دی... له ټولو هغو سختيو سره چې له انقلابه وړاندې او وروسته پر مونږ او عراق تېرې شوې، د الله نه وه خوښه چې صدام ومري، که دا ځل يې غوښتي وي، نو دغه

نفس ده پیدا کړی دی... هغه پیدا کړی او تر اوسه یې ساتلی دی... کله چې په دې لاره کې له صدام حسین څخه د واړه عمر لرونکي په ډاډه او خوښ نفس ولاړل، نو په همدې لاره کې مؤمن نفس په شهادت ویاړي. که یې د شهادت اراده کړې وه، نو مونږ یې مخکې او وروسته ستاینه کوو او شکر یې ادا کوو... او د ده باري (الله) سبحانه و تعالی د عظمت په سیوري او پالنه کې له ده څخه ښه صبر غواړو او پر ظالم قوم برلاسی او مرسته ترې غواړو... دا باید په یاد ولری چې الله تاسې ته ځانگړي حالات اسانه کړي څو تاسې پکې داسې نمونې و اوسئ چې لاره مو له مینې، عفوي، د یو د بل په زغملو او په خپل منځ کې له ورورولۍ ډکه وي... دغه حالات یې پر تاسې د دروندوالي لپاره نه دي را وستي، بلکې غوښتي یې دي چې نفسونه پرې رانه کړي او ځینې ستاسې د لیکو له منځه او څوک چې کینه کښ فارسیان وو هغوی د کسری د مراث خورو بادارانو په فعل سره د شیطان ځای ناستي شول. د خپل ولس ځینو بچیانو چې پیروي وکړه د هغو په زړونو یا په گاونډیانو کې یې وسوسې واچولې یا یې کینه کښو صهیوني تمه خورو ته اسانه کړه چې استازی یې د امریکا په سپنه مانی کې داسې و خوځېږي څو د سپینې مانی څښتنان برید وکړي او داسې حسد او کینې را وپاروي چې هېڅ انسانیت او اېمان پکې نه وي...

د اېمان، مینې او سولې پر اساس مو ودانۍ جوړه کړه او په نږدې ماضي کې په همدې اساس تاسې د هېواد تر بهرغ لاندې په عزت او امن کې اوسېدی، په ځانگړي ډول د ۱۹۶۸ ز کال له انقلاب وروسته... گران وروڼه که د جگړې په خندق کې وو او که په مانی کې... ستاسې د هېواد یرغلگرو او فارسیانو دښمنانو وپتېيله چې ستاسې د یووالي صفتونه د دوی او له تاسې څخه د غلامی غوښتو ترمنځ پرده جوړه شوې ده، نو ستاسې ترمنځ یې ناوړه پخواني مېروي ټک وهل، ځینو هغو کسانو ورسره ومنله چې تذکره یې عراقی وه او

زړونه یې هوایي وو او کینه کښو په ایران کې په کینه ور ډک کړي وو. دوی گمان کوي چې له تاسې گټه پورته کړي او د ولس له نورو اصیلو سره مو پېل کړي، چې په دې کار سره همت کمزوری کېږي او د دې پر ځای چې د هېواد بچیان اصلي دښمنانو ته په غوسه شي یو پر بل مو په غوسه کوي، یوازې اصلي دښمنانو ته غوسه کېدل همتونه یوه لوري ته بیایي، که څه هم چې بهرغونه رنگارنگ او د الله اکبر تر بهرغ لاندې وي.

اې وروڼو، اې مجاهدینو او مبارزینو، اوس مو همدې ته را بولم، کینه مه کوئ، ځکه کینه خپل څښتن ته د انصاف او عدالت فرصت نه ورکوي، بصیرت او لید ړندوي، د فکر کړکۍ بندوي، چې په همدې سره خپل څښتن له فکر کولو او غوره او سمې ټاکنې څخه لرې کوي...

همداراز اې وروڼو او خویندو اې زما او د عراق بچیانو تاسې را بولم... او اې مجاهدو ملگرو دې ته مو را بولم چې د هغو دولتونو ولسونه بد مه گڼئ چې پر مونږ یې تېری کړی، د ولسونو او پرېکړو کوونکو تر منځ توپیر وکړئ، یوازې د هغوی کار بد و بولی، بلکې د کوم انسان عمل چې د جگړې وړ وي، هغه لکه یو انسان بد مه بولی... د شریرو کسانو شر بد و گڼئ... او څوک چې روغه او جوړه کوي، که هغه د عراق د ننه وي او که بهر، ښه ورته وکړی او د چلند نوی مخ ورته پرانیزئ، ځکه الله عفوه کوونکی دی او عفوه کوونکي خوښوي، د حالت له غوښتنې سره سم قاطعیت لازم دی، خو د دې لپاره چې له ملت او امت څخه ومنل شي، باید د قانون پر اساس وي، عادل او منصف وي او د کینو او د نا مشروع غوښتنو پر اساس نه وي... اې وروڼو پوه شی چې د تېري کوونکو دولتونو په ولسونو کې داسې وگړي شته چې د یرغلگرو په وړاندې ستاسې له مبارزې سره مرسته کوي، ځینې یې له زندانیانو او صدام حسین څخه د دفاع لپاره رضاکاره مدافع وکالت کوي، ځینو نورو د یرغلگرو رسوایي وکړه، او ان ځینې چې له مونږ څخه بېلېدل او دنده به یې پای ته

رسېده نو ژړل به يې... همدې ته مو را بولم، يو امين ملت، له ځان، امت او انسانيت سره مينه کوونکي... له ځان او نورو سره رښتيني. اې عزتمن وفاداره ملت: تاسې او ځان په هغه مهربانه رب سپارم چې امانت نه ضايع کوي او د رښتيني او امانت ساتونکي مؤمن گمان نه ناکاموي...
الله اکبر... الله اکبر... زموږ امت د ژوندی وي... په امن او سلامتيا کې د انسانيت ژوندی وي... الله اکبر... زموږ لوی مجاهد ولس د ژوندی وي... عراق د ژوندی وي... عراق د ژوندی وي... فلسطين، جهاد او مجاهدين د ژوندي وي... الله اکبر... شرمېدونکي د وشرمېري.

صدام حسين اولسمشر

او د مجاهدو وسله والو ځواکونو عمومي قومندان

۲۰۰۶، ۱۱، ۴ ز

اووه ويستم څپرکی

د دفاع کمېټه... حق خبره

صدام حسين به د سلگونو کلونو لپاره په يوه سمبول واوړي، ځکه ده د خپل ولس له قضیې او د ده په وجدان کې د اوسېدونکي امت له قضیې څخه دفاع کړې ده، چې دا عادلې قضیې دي... نو په هغې توگه په اول او اخر کې د الله ستاينه کوو، چې په سمندر کې يې د يوه څاڅکي ځای هم نه دی لړزولی.

(صدام حسين، د وژلو پر پرېکړې له تصديق وروسته)

له ولسمشر صدام حسين او د هغه له ملگرو څخه د دفاع د کمېټې له بنسټ اېښودلو څخه موږ د نړۍ د بېلو ناحيو له هغو وگړو سره په اړيکه کې وو چې د عراق او د قانوني قيادت سلامتيا ته يې پاملرنه کوله. په دوی کې قانون پوهان، قاضيان، سياسي شنونکي، شاعران او عادي وگړي وو. د دوی نظرونه موږ ته را رسېدل او گټور به مو پکې غوره کول. په ځينو دفاع گانو کې لويو قانون پوهانو هم گډون وکړ. موږ به خبرې اترې، وصيتونه او لارښوونې اخيستې، که هغه منفي وې او که مثبتې. دغو خبرو اترو په ځانگړي ډول هغه چې له ما سره به کېدلې، څښتنانو به يې غوښتل چې ولسمشر صدام حسين عربي او اروپايي مشرانو او واتيکان ته تشرېحي بيغامونه واستوي او حقيقتونه پکې څرگند کړي، لکه پر عراق تېری، د عراق وړانې او د عراق له نا معلومه راتلونکي څخه وېره. موږ به ولسمشر ته ځينې دغه کتنې لېرلې، هغه هم غوښتل چې په ټولو معلوماتو خبر شي.

يوه ملگري ته مې دنده ورکړه چې دغه کتنې په ۲۰۰۶، ۱۲، ۲۶ نېټه ولسمشر ته ولېږدوي، له ولسمشر څخه وپوښتي چې که غواړي کتبي بيغام واتيکان ته واستوي او روان حالات پکې روښانه کړي، ملگري ته مې دنده ورکړه چې ولسمشر خبر کړي چې واتيکان ته د خبرو رسولو لپاره موږ چمتو يو، کېدای

وکړي، کېدای شي له سختو شرایطو سره مخ شي. ابا علاء ته باید تل زغم او صبر ولرې او لکه څرنګه چې لومړی وې هماغسې پر الله توکل کړی پاتې شي".

په ځانګړې توګه د ۲۰۰۶ ز کال له مې میاشتې وروسته فشار را باندې داسې حد ته ورسېده چې زغملی مې نه شوی، د لیکو یو په بل کې سره ننوتل په ما باندې تر ټولو سخت حالت و چې ورسره مخامخ وم. په دې کې شکمن وم چې له ولسمشر څخه د یادو لاملونو پر اساس له دغې مبارکې دندې څخه استعفاء وغواړم او که دغې لارې ته دوام ورکړم او څه چې مې له وسه پوره نه وي، هغه وزغمم. خو هغه باور چې دغه لوی رهبر پرې ځانګړی کړی وم، ما ته یې ځواک را وبانښه، دا راته کافي وه چې الله او رهبر مې راضي کړي وو. په وروستیو اونیو کې له لامل پرته د ولسمشر له لیدو څخه منع شوم، یعنې په وروستی میاشت کې له درېیو پرله پسې لیدنو څخه. پوښتنه به مې کوله چې امریکایان چا دې ته هڅولي چې د دفاع د کمېټې د رئیس په توګه مې له لیدو څخه منع کوي، لاملونه یې څه دي؟ همداراز د دفاع د کمېټې د رئیس له نائب څارنوال استاد مجید السعدون او د هغه له موکل بناغلي طه یاسین رمضان سره هم همداسې وشول. خو تاریخ به دا هر ورومرو څرګنده کړي چې په پټه څه شوي وو او بشپړ حقیقت به ښکاره کړي.

د حق او عدالت لښکر

دلته باید له ولسمشر شهید صدام حسین او له ټولو بندي عراقیانو څخه د دفاع د کمېټې د ورونیو یا هغو کسانو په اړه حق خبره وکړم چې د دفاع په ډله کې یې د دفاع له کمېټې سره کار وکړ. مخلص پوځیان وو او په ټوله مانا اتلان وو. لکه د شاتو د مچيو د ډلې په توګه کار یې وکړ، پوره هڅې یې وکړې، ژوند یې د دغې قضیې په چوپړ کې ایښی و او په زړورتیا سره یې کار وکړ، که هغه د کمېټې لومړني عراقی، عرب او بهرني بنسټګران وو یا له هغه وروسته ورسره

شي دغه او نور پیغامونه په عراق کې په امریکایي سیاست کې د بدلون په پار د اروپایانو د مداخلې په بیره کې ونډه واخلي، دا به په هغو پیغامونو پسې وي چې ولسمشر مخکې امریکایي ولس او عراقی ولس ته ورکړي وو. خو داسې برهښي چې د ولسمشر نظر بل څه وو، ویلي یې وو: "ملګرو ته به څه ووايم... زه مې له خپل رب پرته بل چا ته نارې نه ور وهم (بل څوک نه رابولم)".

ایا ولسمشر به د کمېټې په فعالیت کې مداخله کوله؟

کله چې به مو غوښتل چې د کمېټې په فعالیت پورې اړوند څه تصمیم ونیسو، مونږ به د کمېټې په ځای کې سره راغونډېدو او د تصمیم او د هغه د پلان تدریس به مو کاوه، د پلي کولو لاره به مو یې زده کوله او بیا به مو مثبت او منفي ټکي په ګوته کول. موضوع به مو له ولسمشر سره شریکوله، نو کله چې به نظرونه مخالف وو، یوه موافقه حللاره به یې را وړاندې کوله. مونږ چې به هر ګام پورته کاوه، دی به مو خبراوه او د ده کتنو او لارښوونو ته به مو غوږ نیوه، یوه ورځ مو هم نه دي ترې لیدلي چې پر مونږ یې خپله رایه تپلې وي، زمونږ نظرونو ته به یې درناوی درلود او زمونږ د هڅو قدر به یې کاوه. ټولو لورو ته به یې وصیت کاوه چې د کمېټې او د کمېټې د رئیس په چارو کې دې مداخله نه کوي.

ولسمشر به ویل: "کله چې په کوم حالت کې ما ته را ګرځي، نو خپله رایه ورته وایم، پرېکړه او تصمیم دوی ته پرېږدم، له یو ځل پرته چې په لازمي صیغه مې خپل نظر ورته ووايه".

یوه ورځ پر ما د ډېرو فشارونو له کبله زه درېدم او په هغه تالار کې چې له ولسمشر سره به مې لیدل، له ولسمشر سره بندي وم، ولسمشر په پرله پسې توګه دوه ځله راته وکتل او وې ویل:

"ابا علاء څه درباندي شوي دي، که څه هم ته هڅه کوي چې له ما یې پټه کړې، خو خپه راته ښکارې. زه وایم الله د په دې دنده کې مرسته درسره

يو ځای شول، چې زمينه ورته برابره شوه. په ځانگړي ډول ټول عراقي اتلان ملگري له هغو کسانو پرته چې د دفاع په کمېټه کې غړي وو يا يې له کمېټې سره په ډله کې کار وکړ، له ټولو دردونو سره يې کورنۍ پرېښودې، په ځانگړي ډول ماشومان يې له مدرسو څخه دوه يا درې کاله محروم شول، ځکه چې د عراق د ننه امنيتي گواښونه او خطرونه ورته متوجه وو او ځينې وتښتول شول، يا له عراقه بهر د زده کړې د سختۍ له امله، يا له يوه دولت څخه بل ته د لېږد له امله او يا هم د مادي حالت له امله چې په ځينو دولتونو کې يې د زده کړې نفقه نه شوای برابرولی.

دلته بايد يوه اشاره دې ته هم وشي چې له ولسمشر او ټولو زندانيانو او بنديانو څخه د دفاع د کمېټې د غړو يوې برخې له ولسمشر صدام حسين څخه دفاع وکړه او بلې برخې يې له نورو بنديانو څخه. خو د دفاع ډلې د محکمې د ننه له ولسمشر سره وليدل او دفاع يې ترې وکړه، د دغې ډلې ټول غړي د دفاع د کمېټې غړي نه وو. درېيمه کمېټه "د بېرنيو پېښو کمېټه" وه، چې دغه استادان وړ پورې تړلي وو: رمزي کلارک، احمد بن بيللا، دکتور مهاتير محمد او رولان دوما. د دغې کمېټې دنده په محکمه کې د عدالت د پلي کولو څارنه وه او ځينو ملگرو وکيلانو يې په بنسټ اېښودو کې ستر رول درلود، چې په هغوی کې استاد زياد خصاونه، پروفیسور کيرتيس ډوبلير او دکتور نجيب النعيمي او ورسره پاتې غړي دي. دغې کمېټې وکولای شول چې د محکمې ټولې سرغړونې او تر پېښو لاندې کول رسوا کړي، پر نړيوالو شخصيتونو، سازمانونو او کمېټو سربېره يې د نړۍ رهبران هم مخاطب کړل او د اسناد يا دفاع له کمېټې سره يې په فعاليت کې مرسته وکړه...

دلته بايد د هغو اتلو شهيدانو يادونه وکړم چې خپلې پاکې وينې او ځانونه يې تر عراق خار کړل، په مخ کې يې د دفاع د کمېټې د رئيس نائب شهيد خميس العبيدي (په ۲۰۰۶ ز کال کې شهيد شو)، شهيد سعدون الجنابي او شهيد عادل

الزبيدي (په ۲۰۰۵ ز کال کې شهيد شو) دي او داسې نور چې په يادولو يې لږست اوږدېږي. دغو اتلو شهيدانو خپلې کورنۍ يې سر پناه او بې پالنې پرېښودې. همداراز د دفاع د کمېټې د عراقي غړو هڅې هم بايد وستايو، د محکمې د ننه يې په بشپړ کلکوالي دفاع وکړه، د امريکا، د هغې د پيروانو او لاسپوڅو د ظالم پاچا په مخ کې يې حق خبره وکړه، استادان د کمېټې نائب او وياند دکتور مجيد السعدون، بدر عواد البندر چې کله به يې له شهيد پلار او کله به يې له شهيد ولسمشر څخه دفاع کوله او ثامر الخزاعي يې مخکښان وو. همداراز د عراق د ټولو څارنوالانو قدر او درناوی کوم چې د امنيتي گواښونو له امله يې نومونه نه شو اخیستی، که هغه د کمېټې غړي وو يا د اسناد غړي. همداراز د سلگونو عراقي وکيلانو سربو او مېرمنو، په ځانگړي ډول د انبار اتلان د يادولو وړ دي چې د کمېټې اصلي بنسټگران دي، نومونه يې د امنيتي گواښونو له کبله پټ دي. د دفاع د ډلې له غړي استاد ودود فوزي شمس الدين څخه مننه کوم چې له کمېټې سره يې د جنگيالي په روحيه کار وکړ، همداراز دکتور علي بياتي. همداراز دکتور محمد العبيدي ته مې د سلام وي، چې زمونږ په تاريخي دنده کې يې د مقالو او څېړنو مرسته را سره وکړه، چا چې زمونږ پر دغې جگړې يوه کلمه هم ليکلې وي مننه ترې کوو. د ازاد غچ اخیستونکي عراق له منبره د هغه له جر غږه، د عراق د سنگر له منبره (بصرې) او له ټولو وياړمنو ليکوالانو او مبارزينو څخه مننه کوو. همداراز د بنديانو د کورنيو لپاره زمونږ تر څنگ له گمارل شويو وکيلانو څخه مننه کوو. نو دغو ملگرو ته زما، د عراق د ولس، امت او د بنديانو او شهيدانو د کورنيو له لوري بشپړه مينه او قدرداني ده.

زما عراقيو، عربو او بهرنيو ملگرو به د کمېټې په دفتر کې د شپې تر ناوخته کار کاوه خو د دفاع سمې لوحې برابرې کړي. ځينو نورو ملگرو به په دې لاره کې ځوارلس، ان کله نا کله له شلو ساعتونو زيات سفر کاوه. د دندې په ادا کولو

کې به د ځينو ټينگار نور هم زياتېده، په کلونو کلونو به يې د حق مرسته کوله لکه څارنوال رمزي کلارک.

د کمېټې ځينې غړي داسې وو چې له مونږ سره د يوځای کېدلو لپاره به يې خپل کار او مراعاتې پرېښودلې، زمونږ تجربې او زړورتيا به يې را زياتوله، لکه مشهور نړيوال وکیل دکتور نجيب النعيمي، همداراز د څارنوالی استادې بشری خليل دريځونه، هغه څارنواله چې هسې مازي په محکمه کې به وه، نو قاضي رؤوف به اعصاب له لاسه ورکول. همدارنگه د څارنوال استاد سعد الاعظمي او د دکتور قيس العلواني رول هم ډېر ځانگړی و. د نړيوال قانون استادانو دکتور غسان الجندي له اردن څخه او دکتور حسن عمر له مصر څخه همداسې رول درلود. دغه دريځونه وو چې سره له دې چې مونږ تر پښو لاندې کېدو، خو دوی را پورته کولو.

په دغې سپېڅلې دنده کې د اردن اصیل ولس هم لوی رول درلود. استاد محمد نجيب الرشيدان يې مخکښ و چې يو لوی قانون پوه و او د کمېټې يو بنسټگر و. د کمېټې د همغږي کوونکي په توگه وټاکل شو، يو عربي ملتپاله اصیل او زړور و، خو د ټاکلو لاملونو له کبله د ولسمشر د کورنۍ له لوري گوښه شو. له ده وروسته دغه سخته دنده د اردن د يوه اصلي تېر بچي استاد زياد خصاونه په غاړه واخيسته، د استاد رشيدان کار يې په بشپړې امانتولۍ، اخلاص او بيداری سره ادا کړ او د ده په وخت کې دواړه کمېټې سره يوځای شوې. د استاد پر کمېټې او پر استاد خصاونه فشارونه هومره زيات شول چې استاد يې مجبور کړ چې ولسمشر او د هغه کورنۍ ته ليکلی پيغام واستوي او د خپل غږيتوب درول ترې وغواړي، خو پراخ رسنيز فعاليت يې وکړ او د دغې درنې دندې په لاره کې يې ډېرې وزغملې. همداراز د کمېټې د بنسټگرو استادانو يادونه کوو: لوی صالح العرموطي او اتل وکيلان زياد الجنداي، حاتم شاهين، عصام الغزاوي، عمر ابو الراغب او صالح المغربي او له دوی

۳۹۵ | The Digital Library
سره غړي لکه دکتور محمد ابوجباره، حاتم الغويري، سمیح خريس او ډېر شمېر اردني وکيلان. د استاد امين الديب پوښتنو او مداخلو د نيواک له لوري گمارل شوی وکیل ودراره، دی د مصر لومړنی رضاکار وکیل و، ولسمشر يې هم حيران کړ او د ده له لارې يې د مصر د ولس نوره قدرداني هم وکړه، همداراز استاد محمد جنيدی، دواړو د وکيلانو په ټولنه کې ښه رول درلود.

د عربي تونس د زامنو رول هم نه هېروو، احمد صديق او دکتور فوزي بن مراد. د ليبيا په اړه، دکتور عايشې قذافي د کمېټې او د اسناد په تاسيس کې لوی رول درلود، ولسمشر يې هم په کارونو خوښ شو، پر دې سربېره د دې ملگري ليايي بنسټگر غړي وکيلان، استاد محمد العلاقي، استاد صالح البرغشي، ور پسې د کمېټې غړی دکتور عبد الله حبيب. همداراز د سوډان قانون پوهانو هم ښه رول درلود چې په مخ کې يې د کمېټې يو بنسټگر استاد تيسير مدثر او د سوډاني وکيلانو مشر استاد فتحي خليل وو. له مغرب څخه هم استاد خالد السفيناني و. له بحرين څخه د کمېټې يو بنسټگر استاد عيسی بورشيد و. اصیل يميناڼ: چې محمد حزام، عبد الله نعمان او نورو ملگرو يې مخکښي کوله. له متحده عربي اماراتو څخه دکتور ابراهيم الملا و، له سعودي څخه استاده ريم او د دې ټول اتل ملگري وو، که د ډېرو نورو د نومونو يادونه وکړو نو بيا به سخته تمامه شي. له لبنان څخه د کمېټې د يوه بنسټگر دکتور عدنان الضناوي يادونه کوو. له فرانسې څخه د استاد اېمانويل لودو او د هغه ملگری استاد ماثيو، استاد اُنډري چاميه او د فرانسې د بهرنيو چارو پخوانی وزير رولان ډوما وو، نوموړی هغه کس و چې په ټوله زړورتيا يې د ولسمشر ځای ته په هرې هغې الوتکې، موټر يا په بله وسيله کې تگ رد کړ چې امريکايي بيرغ به پرې لگېدلی و... ولسمشر به يې د دغه دريځ قدرداني کوله او ويل به يې: "د دغه ستر رول درناوی کوم، داسې يې گڼم لکه دلته چې راغلی وي او له ما څخه يې دفاع کړې وي، ده او فرانسې ته د زمونږ او د ټولو

عربي ولسونو ٽوله قدرداني او مينه وي." له هسپانيي څخه استاد خافيير سافيرا و. له جاپان څخه هم څو تنه وکيلان وو. د هغو وياړمنو وکيلانو مېرمنو رول هم نه هېروو چې د دفاع په کمېټه کې يې خپل وروڼه هڅول او ځينو ټينگار کاوه چې په مستقيم ډول گډون وکړي، خو شروط مونږ ته معلوم وو. د امنيتي لاملونو له کبله يې د نومونو يادونه نه کوو، ځکه په عراق کې د ننه اوسي. د استاد عبد الحق العاني، له لندن څخه د عربي حق غږ استاد صباح المختار او دکتور محمد الشخلي رول يادوو، سره له دې چې ډېر د اور په منځ کې و، خو عراقيان يې د حق په اواز حيران کړي وو.

د عربي وکيلانو لوی رول هم نه هېروو چې له ولسمشر صدام حسين او له عراق څخه په دفاع کې يې کمي ونه کړ. لومړنی سازمان و چې په څرگند ډول يې پر محکمې او په عراق کې د پېښو د نه اعتراف اعلان وکړ، په منځ کې يې استاد سامح عاشور، عبد العظيم المغربي او د دوی نور ملگري وو، ښه باعزته او کلک دريځونه يې درلودل. همداراز د عربي وکيلانو له اتحاديو څخه مننه کوو چې په منځ کې يې د زړورو اردنيانو وکيلانو اتحاديه وه. دا هم نه هېروو چې له ولسمشر څخه د دفاع لپاره د ډېرو هغو وکيلانو وکالتونه د محکمې له لوري د دوی په منځ کې د اېښودل شويو خنډونو له امله ونه منل شول.

بايد را څخه هېره نه شي چې له ماليزيايي وکيلانو څخه مننه کوو، چې په سر کې يې دکتور مهاتير محمد، د ماليزيا د وکيلانو مشر دکتور زکريا خليل او دکتور مټايوس وو. همداراز له بناغلي احمد بن بيلا، بناغلي نيلسن منډېلا، بناغلي جورج گالوي او له ټولو هغو شخصيتونو څخه مننه کوو چې له مونږ سره ودرېدل.

دغه ټول وکيلان د زړورتيا سمبولونه او د حق او عدل د ملاتړ نمونې وې. له هغو څخه ښه غواړو چې پر دوی د وېرې يا د ډېر شمېر له امله مې نومونه نه دي ياد کړي. مونږ ټول پر دې باوري يو چې د عراق ولس، د عراق باعزته

وگړي او له ټولو قطارونو سره عربي امت به د دفاع د کمېټې رول هېر نه کړي، نوموړې کمېټې د مظلومانو له حق څخه د دفاع په ودانۍ کې لومړنی خښته کېږده، دا په داسې وخت کې چې بل لوري عراقي دستور له منځه وړو او د پردي يرغلگر تر جنگي پوښښ لاندې يې زنگ وهلې محکمه جوړوله.

عربي هېوادوال به په دغې کمېټه وياړي. ځکه له صدام حسين څخه دفاع، د امت له سمبول څخه دفاع ده، صدام حسين هغه څوک و چې له ملت سره کړې ژمنې يې ماتې نه کړې او د ژوند تر وروستۍ شېبې د خپل ملت او امت لومړيتوبونو ته وفادار پاتې شو.

د رسنيو، ديني، سياسي او نورو شخصيتونو ستر رول هم نه هېروو چې په تاريخ کې به تلپاتې وي، زمونږ معنوي ملاتړ يې وکړ، همداراز د هغو کسانو رول چې په سختۍ کې د عراق له ولس، عراقي اتلوال مقاومت او له ولسمشر شهيد صدام حسين سره ودرېدل.

له ټولو هغو کسانو څخه هم مننه کوم چې له مونږ، د بنديانو له کورنيو، له عراقي کورنيو او د ولسمشر له کورنۍ سره ودرېدل. له ټولو هغو عربي هېوادونو څخه مننه چې له مونږ او عراق سره ودرېدل. همداراز له اردني هاشمي مملکت څخه مننه چې د دفاع کمېټې ته يې غېږ پرانيسته، پر ځمکه يې د دفاع د کمېټې شتون تر ډېرو فشارونو لاندې راوړو او له عراق، د عراق له ولس او له ولسمشر سره وفادار، د ولس له زامنو او له عزتمنو قبيلو څخه يې مننه کوو. همداراز زه او ملگري مې د نيواک او د هغه د حکومت په قفسونو کې اتلو ثابتو، صابرو بنديانو ته ځانگړې او خالصه سلامي کوو.

له دغه سخت سفر وروسته بايد آخرنۍ خبره وکړو او وايو:

د عراق او د ولسمشر صدام حسين د دښمنانو له لوري د ځورونو له بېلابېلو هڅو سره مخامخ شوو او له ځورونکو څخه مو سخت دردونه وگالل، خو د عراق او ولسمشر شهيد صدام حسين لپاره مو وگالل، هيله لرو چې امانت به

په دغو يادښتونو پسې به نور هم وي، داسې ډېر څه لاسته چې بايد برېښي شي او د تاريخ د مهمو ثبت شويو برخو په څېر ثبت شي.

او فکر مې هم نه کاوه چې شهيد به مې د دغو يادښتونو د ليکلو لپاره غوره گوي او نه مې انگېرلې وه چې دغه عزت به دومره ظالم او سخت زړی وي. شهيد په خپله پایله ښه پوه و او له اېمانه په ډک زړه ورته په انتظار و. له عراق څخه يې په خپل ژوند سره دفاع وکړه، ډېر ملگري يې پر دې خبر دي او لا تر اوسه يې يادوي، چې شهيد څو ځله خپل ژوند په دې لاره کې د تلې په پله کې کېښود. دوی پر دې هم خبر دي چې که څه هم مرگ ورته په انتظار و، خو شهيد به هم په هر قدم کې ننگاوه. پر الله يې باور درلود او پر دې پوهېده چې مرگ حق دی او په پای کې به مري.

که څه هم چې تقديرونو د ده په له لاسه ورکولو پر مونږ ظلم وکړ خو شهيد هم له دې څخه د ښه مرگ په انتظار نه و. دی خپله همدغه مرگ ته ورغی. دوی زيان وکړ او مونږ گټه. دوی جگړه وبايله او مونږ اتل وگاټه. دوی دسيسه وبايله او مونږ مقاومت وگاټه. دوی د "ډيموکراسی" په اړه دروغ او باطلې خبرې وبايللې او مونږ له حق څخه دفاع وگټله. په پای کې به همدا نيواک هم بايلي او مونږ به ازادي گټو، دا به ور ښيو چې عدالت او مساوات څنگه وي، د حق ارزښتونه، نه لکه د دوی د نفاق ارزښتونه څنگه وي. دا به ور ښيو چې بېرته به څنگه راگرځو چې عراق ودان کړو لکه له مغولي يرغل څخه تر نن ورځې چې ۱۲ ځله مخکې مو ودان کړ.

دا په تاريخ کې يو څپرکی دی. بل څپرکی به راځي او نن ورځ به يې ټول هغه کسان جوړوي چې د عراق ازادي، سيادت او خپلواکي يې په زړونو کې لکه سکروټه غوندي بللې او ځان ترې څاروي.

مو ادا کړی وي. هڅه کوو چې د هماغو ورځو ټپونه هېر کړو او تر هغه وخته لارې ته دوام ورکړو چې ټول بنديان او د تمدنونو هېواد، د عربو ککړی او پلازمېنه او د تمدن لوی مرکز ازاد شي.

په پای کې وايو چې دغه يادښتونه او هغه چې د ولسمشر شهيد په خط ليکل شوي دي، يوازې هغه څه دي چې د شهيد صدام حسين په لاس او ژبه حقيقتونه وړاندې کوي.

د ولسمشر له يادښتونو پرته چې دغه کتاب يې هم يوه برخه ده، د شهيد د ژوند، بند او شهادت په اړه چې کومې له ځانه جوړې شوې کيسې دلته او هلته خپرې شوې، ټولې هغه ناکامې هڅې دي چې هدف يې يا ناوړه سوداگري او يا په يوه لاره نه په يوه لاره د انځور بدنامول دي.

د دغو کيسو د خپرولو مفهوم يوازې گمراهي ده چې دا د نيواک د پاتې کېدو او له جرمونو څخه يې د دفاع لپاره د جگړې يوه نه بېلېدونکې برخه ده. مونږ په دوو خندقونو کې يو، دغسې هڅې له مقابل خندق څخه ليکل شوې دي. خو زمونږ دغه هڅې بيا د شهيد له خندق څخه دي، چې يوازینی توپير يې همدا دی او دغه توپير په يوازې توگه هر څه دي.

دا طبيعي ده چې دغه يادښتونه د ولسمشر ټول ويلي يادښتونه يا ليکلي يادښتونه نه را نغاړي. ځينې داسې قضیې وې چې د امانت لپاره يې پتوالی لازمي و.

ځينې داسې قضیې وې چې له مقاومت او د مبارزې له جنگياليو سره يې تړاو درلود، چې لا تر اوسه د ولسمشر صدام حسين ملگري هلته وينه ورکوي، نو مجبور شوو چې مراعات يې کړو. له دغه فعاليت څخه زمونږ هدف د خالص او مجرد حقيقت وړاندې کول دي او دا چې د عراق د ازادۍ لپاره جگړه وه او لا روانه ده، نو و مو غوښتل چې دغه کتاب هم د شهيد له خندقه يوه خوځېدلې برخه وي.

صدام حسين | ۴۰۰

لکه هر څه چې يرغلگر ناوړه گڼلي، تقدير دلته هم ناوړه وښودل. دلته مو لکه د بي غيرتو، وحشيانو او غلو غوندي بربند کړل، شهيد خپل ځان لکه د اتل په څېر څرگند کړ. هر څه لکه د لمر په څېر ښکاره وو او شول.

ټولې نړۍ وليدل چې صدام حسين څوک دی او ټولې نړۍ وليدل چې چا وواژه. ټولې نړۍ وليدل چې شهيد او ملگري يې د ازادۍ لپاره پر کومه ځمکه ولاړ وو او ټولې نړۍ وليدل چې جلادان له کومې ډرامې څخه راځي. لکه د صدام حسين وژنه چې به تلپاتې او ابدي يادښت وي، همداراز د مرگ چوکۍ ته پورته کېدل به يې هم ابدي ننگونه وي او د بي گناوو پر ضد د نيواک او د ورځنيو جرمونو شرمندگي به د تل لپاره په دوی پورې وي.

صدام شهيد شو خو مړ شوی نه دی. دوی ژوند کوي خو لکه ژوند چې يې نه وي کړی. همدا يوازینی توپير دی او له هر څه سره برابر دی.

پای

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**